

Alkawal Kesal

Portions of the New Testament in the Fulfulde Borgu language
of Benin

Alkawal Kesal

Portions of the New Testament in the Fulfulde Borgu language of Benin

copyright © 2011 SIM International

Language: Fulfulde Borgu (Fulfulde, Borgu)

Translation by: SIM

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020
7104dd08-43ed-5b6c-bcfb-9f0e6052d5f3

Contents

Matiye	1
Yuhaana	36
Roma	61
Korintu Aranol	76
Galaatiya	91
Efesu	97
Filippi	103
Koloosi	107
Tesalonika Dida6ol	111
Timote Aranol	113
Timote Dida6ol	118
Titus	121
Filemon	123
Iburaninkee6e	125
Piyer Aranol	137
Piyer Dida6ol	142
Yuhaana Aranol	145
Yuhaana Dida6ol	149
Yuhaana Tata6ol	150
Yahuuda	151
Kollitinki	153

Linjiila Yeesu hande no Matiye winniri

Haala puddirka

Binnudo linjiila arandeha kaa do laati nun Yahuduujo jannudo. Diga fuddoode, himbe e miili Matiye jaboowo ceede faada nun winni linjiila kan. O laati nun bo gooto der aahiibe Yeesu sappo e dido. Yahuduu6e nun o wannani. O hollitii dum e limtango 6e aayaaje Alkawal Kiinnal duudde, kollitooje no Yeesu nun laatii kebbindo annabaakuuji duuddi. Linjiila makko e jogii haalaaji mawdi feere feere.

Haala Laamaare Alla nun laatii dadol manjol der ekkitinol Yeesu. Laamaare Alla nen Matiye bo noddata Laamaare kammu. Maytitaago noddugo mo «Bii Dawda», kan nun hollitinta dum. Yeesu laati nun laamiido mo annabiibe batani waran, kan laatii waaji Matiye. Woodu6e annal waddanii «laamiido Yahuduu6e», dokke. Yeesu finii no Laamaare Alla faanake, tuubu6e, ko wayliti goonki mum, faami no e haajaa Alla walla dum, kambe nun laamaare nen laatanii.

Baa no laamiido on hollitii maaneeji Laamaare Alla e wadugo kaayeeffiji, o nyawti nyaw6e, o nyaanni rafaabe, e non fu, himbe woppii mo hande no o batunoo de duuddum kanko e hoore makko. Yahuduu6e daartannoobe laamiido, faamay no e haani laamiido on tooroo.

No Yeesu finti, o hollii no o laataaki laamiido Yahuduu6e tan. O wi'i: «Mi hokkaama baawde dow kammu e dow leydi fu».

Tokkontirki haalaaji

1. Kaakiraa6e Yeesu e dingol mum, 1.1-2
2. Waaju e golle Yuhaana gadoowo batisi, 3.1-12
3. Wadugo Yeesu batisi e jarbeeki mum, 3.13-4.11
4. Golle Yeesu der Galili, 4.12-18.35
5. Ummaago Yeesu diga Galili, yahi Urusaliima, 19.1-20.34
6. Asaweere Yeesu sakitiineere, 21.1-27.66
7. Fintuki e hollitaaki Yeesu Joomiraawo, 28.1-20.

Inde kaakiraa6e Yeesu (Luka 3.23-38)

¹ Nani do inde kaakiraa6e Yeesu Almasiihu, taaniraawo Dawda, taaniraawo Iburahiima:

² Iburahiima rimi Isiyaaku, Isiyaaku rimi Yaakuubu, Yaakuubu rimi Yahuuda e miiraa6e mum. ³ Yahuuda rimi Fares e Jara, kambe woni 6e o rindi e Tamar, Fares rimi Hisuruuna, Hisuruuna rimi Aram. ⁴ Aram rimi Aminadab, Aminadab rimi Nasuuna, Nasuuna rimi Salmuuna. ⁵ Salmuuna rimi Bo'es, mo o rindi e Rahab, Bo'es rimi Obed, mo o rindi e Ruutu, Obed rimi Yesa. ⁶ Yesa rimi Dawda, laamiido.

Dawda rimi Suleymaanu, inniiko woni debbo mo Uriya acci. ⁷ Suleymaanu rimi Robo'am, Robo'am rimi Abiya, Abiya rimi Asa. ⁸ Asa rimi Yusafat, Yusafat rimi Yoram, Yoram rimi Ujiya. ⁹ Ujiya rimi Yotam, Yotam rimi Akas, Akas rimi Hejekiya. ¹⁰ Hejekiya rimi Manaasa, Manaasa rimi Amon, Amon rimi Yusiya. ¹¹ Yusiya rimi Yekuniya e miiraa6e mum. Wakkati mum nun Yahuduu6e egginaa, yaaraa leydi Babiila.

¹² Baawo no 6e jaara Babiila, Yekuniya rimi Salaatiyel, Salaatiyel rimi Jorobabel. ¹³ Jorobabel rimi Abihuda, Abihuda rimi Eliyakim, Eliyakim rimi Ajora. ¹⁴ Ajora rimi Sadok, Sadok rimi Akim, Akim rimi Eliyuda. ¹⁵ Eliyuda rimi Eliyaajaru, Eliyaajaru rimi Mattan, Mattan rimi Yaakuubu. ¹⁶ Yaakuubu rimi Yusufu, gorko Mariyama, inna Yeesu, bi'eteedo Almasiihu.

¹⁷ Jaamanuuji sappo e naay nun wadi diga Iburahiima faa yottii Dawda. Diga Dawda faa yottii wakkati Yahuduu6e egginaa, yaaraa Babiila, wadii jaamanuuji sappo e naay. Diga Yahuduu6e egginaa yaara Babiila, faa yottii Almasiihu, wadii jaamanuuji sappo e naay.

Dingol Yeesu Almasiihu (Luka 2.1-7)

¹⁸ Nani do no Yeesu Almasiihu rimiraa. Mariyama inniiko, e laatii mo Yusufu da66i. Amma ko 6e kawta, Mariyama he6ii reedu e baawde Ruuhu Ceniido. ¹⁹ Yusufu da66udo Mariyama e laatii neddo poonniido. O yiday sentingo mo, den o resi salaago mo e cuudiidum. ²⁰ Wakkati o woni

oo miijoo ka, malaykaajo Joomiraawo wari e makko, der koydool. Malaykaajo on wi'i mo: «Yusufu, taaniraawo Dawda, taa hulu ettugo Mariyama, debbo maa. Gam binnel nel o saawi, e Ruuhu Ceniido yiwi. ²¹ O riman biddo gorko, kokkaa mo inne Yeesu, gam o hisinan himbe makko diga hakkeji ma66e.»

²² Dum fu, dum wadii gam hebbingo haala ka Joomiraawo batuno diga e hunnuko annabiijo, o wi'i:

²³ «Gatol nol annaa gorko saawan, rima biddo gorko, o wi'ete Emmanuwel.»

Maana inne nen woni: «Alla e wondi e meeden.»

²⁴ No Yusufu fini, wadi ko malaykaajo Joomiraawo bati dum, o bani Mariyama.

²⁵ Amma o hawtay e makko, faa nyaanne o rimi biddo gorko. Yusufu hokki mo inne Yeesu.

2

Woodube annal warii daarugo Yeesu

¹ Yeesu rimaama Baytilaama der leydi Yahudiya, wakkati laamiido Eroodu, go woodube annal yiwoy diga lettugal, wari Urusaliima. ² No be jottii, be yami: «Toy laamiido Yahuduube dimaado jooni on woni? Men ji'ii hoodere makko diga lettugal, men garii sujidango mo.»

³ No laamiido Eroodu nani habaru on, hakillo mum jibii, kanko e himbe Urusaliima fu. ⁴ O noddini hooreebe limaamiibe, e moodiibe tawreeta fu, o yami be, toy nun Almasiihu rimetee? ⁵ Be toontii mo, be bi'i: «Baytilaama nun, der leydi Yahudiya, gam nani ko annabiijo winnunoo:

⁶ «An, Baytilaama der leydi Yahudiya, a faanday caka ci'e Yahudiya mawde.

Gam ardotoodo yiwan diga e maa, kanko nun durata himbe am Isira'iilaabe.»

⁷ Den, Eroodu noddini woodube annal ben e cuudiidum, yami be be laabinana dum wakkati de hoodere nen hollitii. ⁸ Baawo mum, o lildi be Baytilaama, o wi'i be: «Jahee, pumpitee habaru sukayel nel faa laaba. To on ji'ii nel, maatinee am, gam mi yaha, min bo, mi sujidana nel.»

⁹ No be nani ka laamiido bati be, be jawti. Den, be kollirii hoodere ne be ji'unoo lettugal e ardii be. No ne yottii nokkuure

to sukayel nel woni, ne darii. ¹⁰ No be ji'i hoodere nen, berde ma66e welii puy. ¹¹ Be naati der wuro, be ji'i sukayel e inna mum, Mariyama. Be jiccii, be cujidani nel. Be pittii gineeji ma66e, be kokkori nel kanneeje, e wardi buudeteedum, e dacce luuttooje, bi'eteede miir. ¹² Baawo majjum, Alla hollii be der koydool to be bittu to Eroodu. Den be kootiri leydi ma66e e laawol gonjol.

Yusufu doggii suudooy Misira

¹³ No be jawti, malaykaajo Joomiraawo hollitanii Yusufu der koydool, wi'i mo: «Umma, ettu sukayel nel e inna mum. Doggidin nel, jahaa Misira, joododaa ton faa de bi'umaa mi gartaa. Gam Eroodu waran daartugo sukayel nel, gam halka nel.»

¹⁴ Yusufu ummii jemma, yaari sukayel nel e inna mum faa Misira. ¹⁵ O joodii ton faa de Eroodu maayi. Nun nun ka Joomiraawo batuno e hunnuko annabiijo hebbiri, de o wi'i:

«Mi noddii biyam wurtoo diga Misira.»

Eroodu halkii sukaabe Baytilaama

¹⁶ No Eroodu faami woodube annal ben jammike dum, mone makko ummii puy. O lili be bara sukahon goron tawaakon Baytilaama e der jeyde makko fu, diga sukahon kecon, faa kon duubi didi. O wadii dum, o foonni deydey wakkati ki woodube annal batuno mo dow hollitaago hoodere nen. ¹⁷ Dum hebbinii haala ka annabi Yereemiya batunoo, wi'i:

¹⁸ «Cimaali nanaama der siire Rama, e bojji, e goytaali duuddi.

Rahiilu nun wullata, gam sukahon mum. O nootaaki eyteego, gam kon maayidii.»

Yusufu wittii Nasaratu

¹⁹ Baawo maayde Eroodu, malaykaajo Joomiraawo hollitanii Yusufu der koydool, der leydi Misira. ²⁰ O wi'i mo: «Umma, ettu sukayel nel e inna mum, bitton leydi Isira'iila, gam yidunooobe warugo suka on maayii.»

²¹ Den Yusufu ummii, etti sukayel nel e inna mum, be bitti leydi Isira'iila. ²² Amma Yusufu nanii Arikilawus jabii laamaare baaba mum Eroodu, laamii dow Yahudiya. O huli yahugo ton. Ko Alla baddi mo

der koydool, den o yahi far leydi Galili. ²³ O yahi o joodii siire wi'eteene Nasaratu. Dum laatike, gam hebbingo ka annabiibe batunoo, wi'i: «O noddete Nasaratuujo.»

3

Waaji Yuhaana gadoowo batisi

(Marku 1.1-8; Luka 3.1-18; Yuhaana 1.19-28)

¹ Wakkati majjum, Yuhaana gadoowo batisi suppitii. Oo waajoo der ladde haro Yahudiya, oo wi'a: ² «Tuubee, gam Laamaare Alla faanake.»

³ Kanko nun annabi Esaaya batani, wi'i: «Daane neddo e bata dow dow, der haro, e wi'a:

Moyyinee laawol Joomiraawo, poonnitee laabi makko!»

⁴ Yuhaana e borninoo gineeji cannyiraadi lee6i jeelooba, oo ha66ii 6el6elol gurol dow funɗudu makko. Nyaamdu makko laatii ba6atti e juuri ladde. ⁵ Him6e Urusaliima, e leydi Yahudiya, e tawaa6e takkol maayo Urdun fu, wari to makko. ⁶ Be tuubi hakkeeki ma66e, go Yuhaana wadi 6e batisi der maayo Urdun.

⁷ No o yi'i Farisaabe e Sadukiibe duu66e e wara wadeego batisi, o wi'i 6e:

«Bi66e bolle pure! Moy tintini on doggon mone Alla waroore? ⁸ Gadee golle kollitooje on tuubii. ⁹ To on miilee e berde moodon bi'on: "Iburaahiima nun woni maama amen!" Gam mii wi'a on, Alla e waawi waylitingo kaaye, de laatoo 6i66e Iburaahiima! ¹⁰ Jooni, jammere bantaama gam feyya ledde faa e dadi mum. Den, leggal ɗal rimataa 6i66e boodde fu wud-ditinte, fadde der yiite. ¹¹ Min, e diyam nun gadiranmi on batisi, gam hollitingo on tuubi. Amma garoowo 6aawo am, e burimmi baawde. Mi fotay du baa jimmi-naago, borta pade makko. Kanko, o wadan on batisi e Ruuhu Ceniido, e yiite. ¹² Oo jogii besirdum e junɗo makko, o laabinan fiyirde makko. O loowa gawri der rummuure makko, o wula nyaane der yiite ɗe nyifataa.»

Yeesu wadaama batisi

(Marku 1.9-11; Luka 3.21-22)

¹³ Wakkati majjum, Yeesu yiwi Galili, wari maayo Urdun to Yuhaana, gam

Yuhaana wada mo batisi. ¹⁴ Amma Yuhaana nootaaki, wi'i: «Min nun haajaa gadanaa batisi, ko an nun wari to am mi wadane?»

¹⁵ Yeesu toontii mo, wi'i: «Noota dum laatoo non non jooni, gam hande non kebbinirten ko foonnitii fu.»

Den Yuhaana nootii. ¹⁶ Don maa don, no Yeesu wadaa batisi, wurtii e diyam, kammu ma66itii. O yi'i Ruuhu Alla e jippoo dow makko, hande tantabaraaru. ¹⁷ Don daane gom nanaa dow kammu, e wi'a: «Oo do nun laatii Biddo am jidaado, mo ceyorimi.»

4

Seydan jarbake Yeesu

(Marku 1.12-13; Luka 4.1-13)

¹ Baawo majjum, Ruuhu Ceniido yaari Yeesu der haro gam Ibiliisa jarboo mo. ² O suumii nyaloomaaje lasoy didi e jemmaaje lasoy didi. Den, rafo wadi mo. ³ Don Jarbotoodo on battii mo, wi'i: «To a laati nun Biddo Alla, batu kaaye dee do waylitoo peen.»

⁴ Yeesu toontii mo, wi'i: «E winnaa: "Neddo wuurirtaa e peen tan, amma e haala burtiika diga hunnuko Alla fu.»»

⁵ Ibiliisa yaari mo wannarde seniine, bili mo dow suudu Alla to 6uri towugo. ⁶ Den o wi'i mo:

«To a laati nun Biddo Alla, fittu kodaa ley, gam e winnaa der dewtere, Alla batan malaykaa6e mum 6e tabbee e juude ma66e gam to koyde maa fergoo kaaye.»

⁷ Yeesu toontii mo, wi'i: «Dewtere wi'i kade: "Taa jarba Alla Joomiraawo maa".»

⁸ Ibiliisa yaari mo kade dow waanne towune puy. O holli mo laamaareji duuniyaaru fu e tedduɗal majji. ⁹ Den o wi'i mo: «Mi hokkete huune dum fu, to a jiccake kujidandaa am.»

¹⁰ Yeesu toontii mo, wi'i: «Dillu diga don, an Ibiliisa, gam e winnii der dewtere: "Sujidan Alla Joomiraawo maada, kanko tan teddintaa!"» ¹¹ Den Ibiliisa acci mo, go malaykaa6e battii e jagganoo mo.

Yeesu waajake der leydi Galili

(Marku 1.14-15; Luka 4.14-15)

12 No Yeesu nani Yuhaana gadoowo batisi nanjaama, wattaa der kasu, o witti leydi Galili. 13 O eggi Nasaratu, o joodoy Kafarnahum, takkol fonjo maayo Galili, hakkune jeyde leydi Jabulon e Neftali. 14 Hande non haala ka annabi Esaaya batunoo hebbiri, o wi'i:

15 «Leydi Jabulon e leydi Neftali, joodiini takkol maayo, fonjo Urdun, Galili, an laatiini joodorde himbe be lenyi janani.

16 Himbe tawaafe der niwre, yi'ii jaynol manjol. Joodiibe e leydi maayde, ni66uni, jaynol yaynani dum.»

17 Diga wakkati majjum, Yeesu fuddi waajaago e wi'a: «Tuubee, gam Laamaare Alla battike.»

*Aahiibe Yeesu arandeebe
(Marku 1.16-20; Luka 5.1-11)*

18 No Yeesu woosotoo takkol fonjo maayo Galili, o yi'i suubotoobe liyyi dido, Simon, noddeteedo Piyer, e minyum Andere, e fadda taaruuji mum der maayo. 19 Yeesu wi'i be: «Tokkee am, mi wadan on suubotoobe himbe.»

20 Don maa don be acci taaruuji ma66e, be tokki mo. 21 O yahi yeeso, o yi'i rindaafe dido der laana, Yaakuuba e minyum Yuhaana, 6i66e Jebede. Kambe e baaba ma66e, 6ee moyyina taaruuji ma66e. O noddii be. 22 Don maa don, be acci laana nan e baaba ma66e, be tokki mo.

*Yeesu e waajoo, e nyawta himbe
(Luka 6.17-19)*

23 Yeesu woositii leydi Galili fu. Oo jannina der cuudi baajordi, oo waajoo linjiila dow Laamaare Alla, oo nyawta himbe be nyawuuji feere feere, e toorotoobe. 24 Habaru makko sankitii der leydi Siriya fu. Bee gaddana mo nyawbe nyawuuji feere feere, hande be ginnaaji toorata, e yanoo6e padde, e moofidinbe, o nyawti be. 25 Jama'aare duunne e tokki mo. Be yiway maa diga leydi Galili, e 6aadeere Genniije Sappo, e Urusaliima, e Yahudiya, e fonjo maayo Urdun.

5

Waaji dow waanne

1 No Yeesu yi'i jama'aare duunne, o eenci dow waanne, o joodii. Aahiibe makko hawritii ley makko. 2 O fuddi waajaago be, o wi'i:

*Haala barke
(Luka 6.20-23)*

3 «Barke laatani be yonki mum humpaa Alla, gam kambe nun jey Laamaare Alla!

4 Barke laatani wullo6e, berde ma66e fewtinte!

5 Barke laatani diggu6e, gam be donan leydi!

6 Barke laatani rafa6e, e dondaafe foonnitaare, gam be kaaran!

7 Barke laatani endotoobe, gam be endete!

8 Barke laatani be berde mum laabi, gam be ji'an Alla!

9 Barke laatani daartoo6e jam, gam be noddete 6i66e Alla!

10 Barke laatani toora6e gam sabbu foonnitaare, gam kambe nun Laamaare Alla laatani!

11 Barke laatani on, to himbe yennii on, toorii on, takki on gaccee baadey fu, sabbu am. 12 Ceyee, belbeltee, gam riiba mawka e hedii on dow kammu. Hande non annabiibe ardiibe on tooriraa.»

*Lamdám e jaynol
(Marku 9.50; Luka 14.34-35)*

13 «Onon laatii lamdam duuniyaaru. Amma to lamdam walaa dakam, e ume dam welinirtee? Dam nafataa goddum, sey dam woppee, himbe yaa6a dam.

14 Onon laatii jaynol duuniyaaru. Genni mahaani dow waanne suudataako. 15 Fitilla bo hu66ataake gam ka ommee gummal. Amma ka 6ilete dow to fitilla 6iletee, gam ka yaynana wonu6e der suudu fu. 16 Hande non haani jaynol moodon yaynira yeeso himbe. Den be ji'an golle boodde de gadoton, be teddina Baaba moodon gonudo dow kammu.»

Yeesu e jannina dow haala tawreeta

17 «To on miilee mi warii gam moytugo tawreeta, dum bo ko winnaa der dewte annabiibe. Mi waray moytugo ka, amma gam hebbingo ka. 18 E goonja batanmi on, dow e leydi heennyan, amma to66el, dum bo maasel gootel der tawreeta, sot-tintaake, faa nyalaane huune fu hebboyta.

¹⁹ Gam majjum, mo dwtanaaki tobbel gootel, buruñel faandugo der tawreeta, go e ekkitina woβbe bo to dowtoo, o laatoto paandudo der Laamaare Alla. Amma dwtaniido tawreeta, go e jannina woβbe bo dwtanoo ka, joomum laatoto mawdo der Laamaare Alla. ²⁰ E goonja bi'anmi on, to foonnitaare mon buray ne moodiβbe tawreeta e Farisaabe, on naatataa der Laamaare Alla pay.»

*Yeesu e ekkitina dow haala mone
(Luka 12.57-59)*

²¹ «On nanii ko kaakiraaβe meeden wi'ano: "Taa waru neddo, barudo neddo fu, hiitete." ²² Amma min, mii wi'a on, jogoriido banniraawo mum mone fu, hiitete. Bi'udo banniraawo mum: "A walaa hoore," joomum yaarete yeeso hiitorde mawne. Bi'udo banniraawo mum "A haanja nun," o wattete der yiite jahannama. ²³ Gam majjum, to a yahii sakkanoygo Alla sadaka, to hiisirde, go ciwtordaa aa woodi gokka e banniraawo maa, ²⁴ accu don sadaka maa yeeso hiisirde. Den jahaa taw to banniraawo maa, jaafontiron. Baawo mum, bittaa, cakkaa sadaka maa. ²⁵ To goddo gaccake maa, go oon jaha to kiitotoodo, yawda nannantiraa e makko diga e laawol. To a waday dum, o wattete der juude kiitotoodo, den kiitotoodo bo watee e juude sandaaji, maβbedaa der kasu. ²⁶ Mii batee e goonja, a wurtataako diga don, to a yobiday nyamaane maa, faranwel mum koriñel.»

Ekkitinol dow jeenu

²⁷ «On nanii wi'aanoma: "Taa wadu jeenu!" ²⁸ Amma min, mii wi'a on, daarudo debbo fu, ko suunii mo, wadii jeenu e makko der berne mum. ²⁹ Gam majjum, to itere maa nyaamoore nun laatantee daliila doyyere, doofu ne, boppaa to woddi! Dum burante jokkulal bannu maa gootal halka, e no bannu maa fu naatirta der yiite jahannama. ³⁰ To junjo maa nyaamoore nun laatantee daliila doyyere, wudditin jo, boppaa to woddi, dum burante jokkulal maa gootal halka, e no bannu maada fu naatirta der yiite jahannama.»

Ekkitinol dow ceergal

(Matiye 19.9; Marku 10.11-12; Luka 16.18)

³¹ «Wi'aama bo: "Ceerudo debbo mum fu, sey hokka mo derewol ceergal." ³² Amma min kan, mii wi'a on, ceerudo debbo mum to hinaa gam daliila jeenu, to o hoowaama, o latinii mo jeenoowo. Neddo koowudo debbo ceeraado fu, wadii jeenu kanun bo.»

Ekkitinol dow hunayeere

³³ «On nanii kade, kaakiraaβe meeden wi'aama: "Taa fiirtu hunayeere maa, hebbin ne yeeso Joomiraawo." ³⁴ Amma min, mii wi'a on, to on kunee. To on kunoree kammu, gam ñu laati nun gurol Laamaare Alla. ³⁵ To on kunoree leydi, gam ni laati nun jaabirdum koyde makko. To on kunoree Urusaliima, gam ni laati nun wanjarde Laamiido mawdo. ³⁶ To on kunoree ko'e mon bo, gam on baawataa rawningo, dum bo bawlingo baa leebol gaasa mon gootol. ³⁷ Haala mon fu daroo dow: "oo", dum bo "aawo", to yawtu don. Ko beydii dow majjum fu yiwii diga e Kalludo.»

*Ekkitinol dow wattaago
(Luka 6.27-36)*

³⁸ «On nanii wi'aama, "Itere yobiree itere, nyiire yobiree nyiire." ³⁹ Amma min, mii wi'a on, to on battee gadando on ko boni. To goddo fiyii maa meenyo dow golal nyaamowal, hokku mo ñal to bo. ⁴⁰ To goddo gaccike maa, e yidi teeta dansikiire maa, accu mo o etta gulunfaare maa bo. ⁴¹ To goddo doolii maa doonanodaa dum doongal mum kuule ujuneere, roonana mo ñal kuule ujune didi. ⁴² To goddo eelii maa, hokku mo. To goddo e yidi wuyaago huune maa, taa hadu mo dum.»

*Jidee waybe moodon
(Luka 6.27-28)*

⁴³ «On nanii wi'aama: "Yidu banniraawo maa, banyaa ganyo maa." ⁴⁴ Amma min, mii wi'a on, jidee waybe moodon, du'anee tooranbe on. ⁴⁵ Hande non, laatortodon biβbe Baaba moodon gonudo dow kammu. Gam oo fudina naaje dow yeedube e hallube. Oo tobina bo diyam gam foonnitiibe e be foonnitaaki. ⁴⁶ To oon jidi yidube on tan, riiba kaye keβoton? Baa

jabooɓe ceede faada bo e wada hande non!
⁴⁷ To oon canna banniraaɓe moodon tan, ko haayni ume gadoton don? Baa heeferɓe bo e wada hande non! ⁴⁸ To non, laatee hebbuɓe, hande no Baaba moodon mo dow kammu laatorii kebbudo.»

6

Ekkitinol dow wallugo talakaabe

¹ «Kakkilee, to on kollitee gadu moodon geetu yeeso himɓe gam ji'edon. To on gadii dum, on keɓataa riiba to Baaba moodon gonudo dow kammu.

² To non, to aa hokka sadaka, taa fiyu lenɗuru gam himɓe yi'ee. Non non nun munaafitiibe wadata der cuudi baajordi, e sera laabi. Bee gada dum gam himɓe mana ɓe. E goonja batanmi on, ɓe keɓii ko riiba maɓɓe. ³ Amma, to aa hokka sadaka, taa accu junjo maa nano anna ko nyaamo wadata. ⁴ To a wadii dum, sadaka maa laatototo e cuudiidum. Den Baaba maa ji'ooowo ko woni der cuudiidum, yobete dum.»

Ekkitinol dow du'aare (Luka 11.2-4)

⁵ «To oon du'oo, to on gadee hande no munaafitiibe wadata. Kamɓe ɓee jida du'aago e darorii der cuudi baajordi, e ate cele, gam himɓe fu yi'a ɓe. E goonja batanmi on, ɓe keɓii riiba maɓɓe ko. ⁶ Amma an, to aa du'oo, naatu suudu maa, maɓɓaa dammugal, eelaa Baaba maa e cuudiidum. Den, Baaba maa ji'ooowo ko woni der cuudiidum, yobete dum.

⁷ To oon du'oo, to on duudinee haalaaji di galaa nafuwe hande no heeferɓe wadata. Bee miili to ɓe duudini haalaaji, Alla toontoto ɓe. ⁸ Gam majjum to on nandee e maɓɓe, gam Baaba moodon e anni ko kaajadon diga on eelay dum.» ⁹ «Nani do no haani du'orodon:

“Baaba amen tawaado dow kammu, inne maa e senii.

¹⁰ Laamaare maa wara.

Sago maa laato dow leydi,

hande no ɗo laatorii dow kammu.

¹¹ Hokku men nyaamdu keyannu men hanne.

¹² Yaafana men hakke amen,

hande no minon bo men jaaforanto woofananɓe men.

¹³ Taa accu men naata der jarbeeji,

amma hisin men diga e Kalludo.

[Gam an nun laamaare, e baawde, e teddujal fu woodani faa abada. Aami!]

¹⁴ To on jaafanake himɓe boofi mum, Baaba moodon gonudo dow kammu yaafanto on onon bo. ¹⁵ Amma to on jaafanaaki himɓe, Baaba moodon bo yaafantaako on boofi moodon.»

Yeesu e ekkitina dow suumayeere

¹⁶ «To oon cuumoo, to on jurmikinee hande no munaafitiibe wadata. Bee jiba geese maɓɓe gam himɓe annita ɓee cuumii. E goonja batanmi on, ɓe keɓii ko riiba maɓɓe. ¹⁷ Amma an, to aa suumii, sulma, bujodaa wardi. ¹⁸ Den himɓe annitintaa naa aa suumii. Amma Baaba maa mo yi'ataake tan anni. Baaba maa ji'ooowo ko gadudaa der cuudiidum, kanko yobetee.»

Jawdi dow kammu (Luka 12.32-34)

¹⁹ «To on kawritanee ko'e mon jawdi der duuniyaaru, to mooyi e guyuhon biisata ni, dum bo to wuyɓe yulata cuudi mon, wujja ni. ²⁰ Amma kawritanee ko'e mon jawdi dow kammu, to guyuhon e mooyi biisataa ni, wuyɓe bo heɓataa wujja ni. ²¹ Gam to jawdi maa woni, don ɓerne maa bo wonoto.»

Haala jayɗol e niwre (Luka 11.33-36)

²² «Gite woni fitilla ɓannu. To gite maa e yandi, ɓannu maa fu, wonoto der jayɗol.

²³ Amma to gite maa yandaa, ɓannu maa ɗol fu, ɗol wonoto der niwre. Den, to jayɗol gonuɗol der maa laatike niwre, a yi'ii don no niwre mawniri!»

Alla e jawdi (Luka 16.13)

²⁴ «Walaa baawoowo ko jagganii joomiraaɓe dido, gam o wanyan oo do, o yida oo to, o takkontiran e oo do, o yawoo oo to. On baawataa ko jagganii Alla, e jawdi.»

Hoolaago Alla (Luka 12.22-31)

²⁵ «Gam majjum bi'anmi on: To on cukulanee yonkiiji moodon dow ko nyaamoton e ko jaroton. To on cukulanee ɓalli moodon dow ko ɓornotodon. Yonki ɓuraa nyaamdu na? Bannu ɓuraa koltal na? ²⁶ Daaree pooli

piirooji: Di aawataa, di duggataa, di galaa rummuure. Amma e non, Baaba moodon gonudo dow kammu e nyaanna di. On bura pooli teddujal na? ²⁷ Moy e moodon der billaaje mum waawata ko beydi balde mum, baa mayyande woore?

²⁸ To non, gam ume ko oon cukulana kolte? Daaree no pinniiji gese mawnirra: Di mottataa, di cannyataa. ²⁹ Amma mii bata on, baa Suleymaanu e teddujal mum fu, bornaaki kolte boodude hande no pinniiji din gootel mum. ³⁰ To Alla e holtina kudooji ladde tawaadi hanne, jaano di bulee yiite, o holtintaa on bura non non na? Onon be goondinki paanduki! ³¹ To on cukulee bi'on: «Ume nyaameten? Ume jareten? Ume bornotoden?» ³² Gam kujje dee, heeferbe nun daartata de. Amma Baaba moodon gonudo dow kammu, e anni oon goodi haaje majje. ³³ Daartee aran Laamaare Alla, e foonnitaare makko. Den ko horii fu, on beydante dum. ³⁴ To on cukulane gam jaano, jaano sukulanto hoore mum. Nyalaane fu, toora mum heyii dum.»

7

Hiitaago wobbe

(Luka 6.37-38, 41-42)

¹ «To on kiitee wobbe, gam to Alla hiitoo on. ² Gam no kiitoridon wobbe, non kiitortodon. Etorde etirandon wobbe, kayre etirantedon. ³ Ume wadi go aa daara kudeel der itere banniraawo maa, go a faamanay legga gonuja der itere maa? ⁴ Noy baawirtaa ko wi'i banniraawo maa: "Accu mi ikkinanee kudeel gonujel der itere maa", nani bo, legga e woni der ne maa? ⁵ Munaafitiijo, ikkin legga gonuja der itere maa taw, den gite maa laaban, kebaa no ikkinirdaa kudeel gonujel der itere banniraawo maa.

⁶ To on kokkee dawaadi ko senii, gam to di bittoy di njata on. To on cankitee kaaye moodon dime yeeso afaaji, gam to di jaaabu de.»

Alla e toontoo eelanbe dum

(Luka 11.9-13)

⁷ «Eelee, on keban, daartee, on jiitan, cilminee, on maabbitante. ⁸ Gam eeloowo fu, heban, daartoowo fu, yiitan, piyoowo

dammugal fu, maabbitante. ⁹ Moy caka moodon to biyum eelii dum peen, hokka mo hayre? ¹⁰ Dum bo to o eelii mo linnol, o hokkan mo boddi? ¹¹ Onon hallube, oon baawi hokkugo biibe moodon dokke boodde, hakko Baaba moodon gonudo dow kammu. Oo hokka eelanbe mo fu dokke boodde.

¹² Gam majjum ko jidudon himbe wadana on fu, onon bo, gadanee be dum. Kanjum woni ekkitinol tawreeta e dewte annabiibe.»

Dammugal paandujal

(Luka 13.24)

¹³ «Naatiree dammugal paandujal, gam dammugal jaajujal e laawol koyujol, e yaara der halkere, himbe duube nun tokki njol. ¹⁴ Amma dammugal paandujal, e laawol billiinol, e yaara to yonki, yiituube njol duudaa.»

Hakkilango annabiibe fewrekuube

(Luka 6.43-44)

¹⁵ «Kakkilanee annabiibe fewrekuube. Be garan to moodon, beee bornii guri baali, amma der maabe, beee laatii bu'i ladde bonudi. ¹⁶ E gadu maabe annitirton be. Innabooje borataake dow gi'e, ibbe bo borataake dow gi'e danehi. ¹⁷ Leggal boodujal fu riman biibe boodde, amma leggal kallujal riman biibe kallude. ¹⁸ Leggal boodujal waawataa ko rimi biibe kallude, nun bo leggal kallujal waawataa ko rimi biibe boodde. ¹⁹ Leggal fu njal rimataa biibe boodde wudditinte, faddee der yiite. ²⁰ Hande non, annitirton be diga e gadu maabe.»

Mi annaa on abada

(Luka 13.25-27)

²¹ «Hinaa wi'ooobe am "Joomiraawo, Joomiraawo" fu naatata Laamaare Alla, sey wadoobe ko Baaba am gonudo dow kammu yidi tan. ²² Nyalaane darnjal, duube wi'an am: "Joomiraawo, Joomiraawo! E inne maa nun men gadiri annabaaku. E inne maa nun men diiwiri ginnaaji. E inne maa nun men gadiri haaynaareeji duuddi." ²³ Wakkati mum, mi toontoto be: "Mi annaa on abada. Boddee am, onon wadoobe ko halli!"»

Cuudi didi

(Luka 6.46-49)

24 «Hande non, neddo fu kettiniido haala am, go e gollira ka, e nandi e neddo kakkildo, mahudo suudu mum dow tepaare. 25 Diyam tobi, gooruuji hebbi, keni mawdi wifi dow maggol. Amma nɔl yanay, gam dow tepaare nun nɔl dadɗaa. 26 Amma kettiniido haala am fu, go tokkay ka, e nandi e neddo mo walaa hakkillo, mahudo suudu mum dow jaaneeri. 27 Diyam tobi, gooruuji hebbi, keni mawdi wifi dow maggol. Den nɔl yani yanande mawne.»

Baawde Yeesu

28 No Yeesu heenyyi waajuuji din, haaynaare nanji jama'aare puy gam waaji makko. 29 Gam o janninirii ɓe e baawde, hinaa hande no moodiɓɓe tawreeta janninirta.

8

Yeesu nyawtii ceccefo gom

(Marku 1.40-45; Luka 5.12-16)

1 Yeesu jippoyii diga dow waanne, go jama'aare duunne e tokki mo. 2 Wakkati mum, ceccefo gom wari, jiccii yeeso makko, wi'i mo: «Joomiraawo, to aa yidi, a waawan ko nyawtimmi.»

3 Yeesu foorti junɗo mum, meemi mo, wi'i: «Mii yidi, nyawta!» Don maa don, gorko on nyawtii. 4 Den Yeesu wi'i mo: «Hakkil! Taa batu ka goddo. Amma yahu holloy hoore maa limaamiijo. Den, gadaa sadaka ka Muusa wi'i on gadon, gam anni-naa ɓe a yoofake.»

Yeesu nyawtii jaggiido hooreejo soogeeji Roma

(Luka 7.1-10; Yuhaana 4.4-54)

5 Yeesu e naata siire Kafarnahum, don hooreejo soogeeji gom battii mo, eeli mo, wi'i: 6 «Joomiraawo, jaggiido am na'on fukkii wuro, yandaa, faa juude e koyde fu waatii, oo naawee sannel!» 7 Yeesu wi'i mo: «Mi yahan, mi nyawta mo.» 8 Amma hooreejo soogeeji on toontii, wi'i: «Joomiraawo, mi fotay naataa wuro am. Amma batu woliine woore tan, jaggiido am yoofoto. 9 Min e hoore am, mii woodi mawbe ɓe dɔwtanii mi, min bo mii woodi dɔwtaniiɓe am. To mi wi'i, oo do, "yahu", o yahan. To mi wi'i, oo to, "war", o waran. To mi wi'i, jaggiido am, "wadu nii", o wadan.»

10 No Yeesu nani ka, haaynaare nanji dum, wi'i tokkuɓe dum: «E goonja batanmi on, mi yi'ay iri goondinki kii do dow goddo, baa der Isira'iilaaɓe. 11 Mii bata on, duuɓɓe waran diga lettugal e gorgal. Be joododo e Iburahiima e Isiyaaku e Yaakuubu, ɓe nyaamda der Laamaare Alla. 12 Amma laatiiɓe ɓiɓɓe Laamaare, faddete yaasi, der niwre. Ton ɓe bullata, ɓe yakkontira nyiiye.»

13 Baawo mum, Yeesu wi'i hooreejo soogeeji on: «Hootu! Dum laatane hande no goondinirdaa.» Wakkati mum, jaggiido makko yoofii.

Yeesu nyawtii nyawbe duuɓɓe

(Marku 1.29-34; Luka 4.38-41)

14 Yeesu yahi wuro Piyer. O tawi esiraawo Piyer debbo e fukkii, e yontaa. 15 Yeesu meemi junɗo makko, yontere nen acci mo. Den o ummii, oo jagganoo ɓe.

16 No kiikiide wadi, Yeesu waddanaa himbe duuɓɓe, ɓe ginnaaji woni e mum. O riiwi di e haala makko, o nyawti nyawbe fu. 17 Hande non haala annabaaku Esaaya hebbiri, ka o wi'i: «O jabii roonaago tampe meeden, o nyawtii nyawuuji meeden.»

No haani Yeesu tokkiree

(Luka 9.57-60)

18 Yeesu yi'i jama'aare duunne e huuririi dum, o wi'i aahiiɓe makko ɓe jola fonɗo far to. 19 Don Moodibbo tawreeta gom battii mo, wi'i: «Moodibbo, mi tokkete to jahataa fu.»

20 Yeesu wi'i mo: «Dondondehon e woodi gayde, pooli bo e woodi dadɗa mum, amma Bii neddo woodaa to fukkinta hoore mum gam siwtoo.»

21 Goddo diga caka aahiiɓe wi'i mo: «Joomiraawo, accu mi yaha, mi uwaa baaba am taw.»

22 Yeesu toontii mo, wi'i: «Tokkam, accu maaybe uwa maaybe mum.»

Yeesu deyyitirii hennu

(Marku 4.31-41; Luka 8.23-25)

23 Yeesu naati der laana diyam, go aahiiɓe makko e tokki mo. 24 Don maa don, hennu mawkol ummii e wifa dow maayo. Nɔl wifi, faa galmaaji diyam e yidi mutina ŋa. Amma Yeesu e daani. 25 Aahiiɓe battii mo, finni mo, wi'i: «Joomiraawo, faaba men! Men na'on kalka!»

²⁶ O toontii 6e, o wi'i: «Gam ume ko kuludon? Onon 6e goondinki paanduki!» Den, o ummii, o falmi hennu e maayo. Dum yeewi siriw! ²⁷ Be fu, haaynaare nanji 6e, 6ee bi'a: «Iri moy nun oo do, faa hennu e maayo e downtanoo mo?»

Yeesu nyawtii ginnaajii6e dido
(Marku 5.1-20; Luka 8.26-39)

²⁸ Yeesu joli fonno maayo, yottii der leydi Gadarena. Don wor6e dido woodube ginnaaji wurtii e caabeeje, fotti e makko. Bee kunnii puy, faa goddo suusataa ko tokki laawol nol. ²⁹ Be darii 6ee bata e semme, 6ee bi'a: «An Biddo Alla, ume jidudaa wadugo men? A warii do gam tooraa men diga wakkati waday na?»

³⁰ Fotii darne afaaji mawne gom e duranoo takkol don. ³¹ Ginnaaji din eeli Yeesu, wi'i: «To a riiwii men, accu men naataa der darne afaaji nee do.»

³² O wi'i 6e: «Jaheel!» Ginnaaji din wurtii, naatoy der afaaji din. Don maa don, darne afaaji nen fu diirtii diga takkol waanne, simmitii der maayo, yoolii e diyam.

³³ Duroo6e afaaji din doggi, hooti wuro. Be batoy ko wadi fu, e ko wadi woodube ginnaaji dido 6en. ³⁴ Den, him6e siire nen fu wurtoy fotti e Yeesu. No 6e ji'i mo, 6e eeli mo o wurtoo leydi ma66e.

9

Yeesu nyawtii moofu
(Marku 2.1-12; Luka 5.17-26)

¹ Yeesu naati laana diyam, joli, witti der siire mum. ² Him6e waddani mo mofo, pukkinaado dow daago. No Yeesu yi'i goondinki ma66e, wi'i mofo on: «Suka am, tiidin 6erne maa! Hakkeji maa yaafaama!»

³ Den, moodi66e tawreeta wo66e yanti e miila der 6erde mum, e wi'a: «Gorko oo do e bata kalluka dow Alla!» ⁴ Yeesu e anni miilooji ma66e, o wi'i 6e:

«Gam ume go oon miila miilooji kallufi dii der 6erde moodon? ⁵ Ume 6uri hoyugo? wi'ugo: «Hakkeji maa yaafaama,» naa wi'ugo: «Umma yahu?» ⁶ Amma, mii yidi paamon, no Bii neddo e woodi baawde yaafaago hakke der duuniyaaru do.» Den,

o wi'i mofo on: «Umma, ettu daago maa, hootu wuro maa!»

⁷ O ummii, o hooti wuro makko. ⁸ No jama'aare yi'i dum, huli, darii e teddina Alla gam o hokki him6e baawde hande dee.

Yeesu noddii Matiye
(Marku 2.13-17; Luka 5.27-32)

⁹ Yeesu e yawta, diga e laawol o yi'i gorko bi'eteedo Matiye e joodii to ceede faada yobetee, o wi'i mo: «Tokkam.» Matiye ummii, tokki mo.

¹⁰ Baawo mum, Yeesu yahi e nyaama der wuro Matiye. Ja6oo6e ceede faada duu66e, e wadoo6e hakke wari joodii e nyaamida e Yeesu e aahii6e mum. ¹¹ No Farisaa6e yi'i dum, 6e bi'i aahii6e makko: «Gam ume moodibbo moodon nyaamidinta e ja6oo6e ceede faada, e wadoo6e hakke?»

¹² Yeesu nani ka, wi'i 6e: «Yandube haa-jaaka nyawtoowo, sey nyaw6e. ¹³ Jahee ekkitee ko haala kaa do yidi wi'ugo: «Yurmeene nun jidumi, sadakaaji bane.» Gam mi waray noddugo foonnitii6e, amma hakke6e.

Yande dow suumaye
(Marku 2.18-22; Luka 5.33-39)

¹⁴ Den, aahii6e Yuhaana gadoowo batisi battii Yeesu, yami mo, wi'i: «Ume wadi minon e Farisaa6e emen cuumoo, go aahii6e maa suumataako?»

¹⁵ O toontii 6e, o wi'i: «Noddinaa6e 6angal waawan ko woni der biisere 6erne to jommanjo gorko e wondi e ma66e na? Nyalaane waraan de jommanjo gorko on ettete caka ma66e. Den 6e cuumoyto.

¹⁶ Walaa takkoowo lefol kesol dow wudere hiinne, gam lefol kesol foodan wudere hiinne, den cercol mayre yaajan puy.

¹⁷ Kade bo innabojam kesam loowataake der jollooji guri kiiddi. To hinaa non, jollooji din pusan, innabojam reyyitoo, jollooji din bo halka. Amma innabojam kesam, sey loowee der jollooji guri kesi, gam dum fu dum dada.»

Suka debbo gom e debbo meemudo toggoore Yeesu
(Marku 5.21-43; Luka 8.40-56)

¹⁸ Wakkati Yeesu woni e bata 6e ka, don hooreejo suudu waajorde gom yottii, jiccii yeeso makko, wi'i: «Biyam debbo maayii,

dum wadii tifere. Amma war yowu junjo maa dow makko, heba o wuura.»

¹⁹ Yeesu ummii e aahiibe mum, tokki mo.

²⁰ Den debbo gom, mo lefol mum salii ko haggii diga duubi sappo e didi, yiwi bawbawre Yeesu, meemi kम्मulol toggoore makko. ²¹ Gam o miilii der berne makko, o wi'i: «To mi hebii meemumi baa kम्मulol toggoore makko, mi yoofoto.»

²² Yeesu yeeyitii, yi'i mo, wi'i: «Suka am, tiidin berne maa! Goondinki maa nyawtii ma.» Wakkatiire nen, debbo on yooffii.

²³ Yeesu yottii wuro hooreejo waajorde on. O yi'i fuuroobe puuraadi maayde e himbe wulloobe. ²⁴ O wi'i be: «Burtee diga do. Suka on maayay, o daani nun.» Be darii bee jala mo. ²⁵ No himbe wurtinaa yaasi, o naati der suudu, o nanji junjo suka debbo, go o ummii. ²⁶ Habaru majjum sankitii toy fu der leydi nin.

Yeesu wuntinii wumuibe dido

²⁷ No Yeesu yawtata, wumuibe dido tokki mo, e bata e daane towne, e wi'a: «Bii Dawda, yurma men!»

²⁸ No o naati suudu, wumuibe ben battii mo, o wi'i be: «Oon goondini mi waawan ko wadi dum na?» Be toontii mo, be bi'i: «Oo, Joomiraawo, emen goondini.» ²⁹ Den, o meemi gite maabe, o wi'i: «Dum laatanoo on hande no goondinirdon.» ³⁰ Den be bumti. O waggini be, o wi'i: «To on batee ka baa goddo.» ³¹ Amma no be burtii, be jahi bee cankita habaru makko der leydi nin fu.

Yeesu nyawtii muumo

³² No wuntinaabe ben wurtotoo, Yeesu waddanaa gorko mo ginnool muumidini. ³³ O riiwi ginnool nol, muumo on yanti e bata. Jama'aare fu haaydinii, e wi'a: «Iri dum do meeday ko yi'aa der Isira'iila!» ³⁴ Amma Farisaa be wi'i: «E baawde hooreejo ginnaaji nun o riiwirta ginnaaji!»

Yeesu yurmake jama'aare

³⁵ Yeesu e woositoo der gennee mawde, e ci'on petton fu. Oo janjina der cuudi baajordi, oo fiina linjiila Laamaare Alla, oo nyawta nyawbe nyawneeji feere feere fu. ³⁶ No o yi'i jama'aare, be jurminii mo, gam be comii, be tampi, bee laatii hande baali di galaa duroowo. ³⁷ Den, o wi'i aahiibe

makko: «Ko ruggetee e duudi, amma ruggoobe duudaa. ³⁸ Eelee Joomiraawo dugge lildaa ruggoobe der to ruggantee.»

10

Aahiibe Yeesu sappo e dido

(Marku 3.13-19; Luka 6.12-16)

¹ Yeesu noddii aahiibe mum sappo e dido. O hokki be baawde riiwugo ginnaaji e nyawtugo nyawbe nyawuuji feere feere fu. ² Inde lilaabe sappo e dido ben woni: Simon noddeteedo Piyer, e minyum Andere. Yaakuuba gii Jebede, e minyum Yuhaana. ³ Filippu e Bartolome, Toma e Matiye jaboowo ceede faada. Yaakuuba gii Alfee, e Taddee. ⁴ Simon tinniido gam Alla, e Yahuuda Iskariyot, jammoytoodo Yeesu.

Yeesu lili aahiibe mum sappo e dido

(Marku 6.7-13; Luka 9.1-6)

⁵ Yeesu lili aahiibe mum sappo e dido, bati be haalaaji dii do, wi'i: «To on jahee to heeferbe, to on naatee bo der siire Samariyaa be. ⁶ Amma jahee, caka Isira'iilaabe, laatii be hande baali majjudi. ⁷ To jahudon fu, piinee, bi'on: «Laamaare Alla battike!» ⁸ Nyawtee nyawbe, pintinee maaybe, joofinee sessebbe, diiwee ginnaaji. On kebii on jobay, onon bo kokkee to on jabee goddum. ⁹ To on jaaree kanjeeri, dum bo cardii, maa bo ceede der jiibaaji moodon. ¹⁰ To on jogee bogooru, dum bo toggooje didi. To on ettee pade, dum bo sawru. Gam gollotoodo e haani nyaama.

¹¹ To on garii der genni, dum bo siire gom, daartee beero geeto. Joodee to makko faa de jawtudon. ¹² To oon naata der wuro, cannee tawaa be don. ¹³ To wuro non e haanani dum, jam moodon naata der maggo. Amma to non haananaa dum, jam moodon wittana on. ¹⁴ To on jabaaka, on kettinanaaka bo, burtee don, pidon sollaare koyde moodon. ¹⁵ E goonja batanmi on: «Nyalaane darnal, kiita Sodoma e Gomora buran hoyugo dow kiita siire nen.»

Tooraaji garooji

(Marku 13.9-13; Luka 21.12-17)

¹⁶ «Kettinee! Mii lila on hande baali caka bu'i. To non, laatee yoyube hande bolle, laatodon be walaa gacce hande

tantabaraaji. ¹⁷ Kakkilanee ko'e moodon e himbe, gam be jaaran on yeeso kiitorde, be piya on looci der cuudi maabe baajordi. ¹⁸ Be jaaran on yeeso mawbe leydi, e laamiibe genni, sabbu am. On laatanto am seedebe yeeso maabe, e yeeso heeferbe. ¹⁹ To on jaaraama yeeso hiitotoobe, to on miilee no batiroyton e ka batoyton. Gam on kokkete ka batoyton wakkati mum. ²⁰ Onon bane batata, Ruuhu Baaba moodon nun batata diga e moodon.

²¹ Mawniraawo ummanto miiraawo, acca o waree. Baaba bo wadanan dum biibe mum. Biibe bo ummanto saareji mum, wada dabare gam be baree. ²² Himbe fu wanyan on gam am. Amma munyudo faa heennyitirde, joomum hisinte. ²³ To on tooraama e genni nii do, doggiree nii to. E goona batanmi on, on keenyataa woositaago gennee Isira'iila, go Bii neddo wara.

²⁴ Aahijjo burataa moodibbo mum, maccudo burataa joomiraawo mum. ²⁵ E woodi aahijjo laatoo hande moodibbo mum, maccudo bo, hande joomiraawo mum. To hooreejo wuro noddaama "Beljebul" hakko himbe wuro makko!»

Hoolaago Alla (Luka 12.2-9)

²⁶ «To on kulee himbe. Ko suudii fu wurtitinto, asiiri bo suppitinto. ²⁷ Ka batumi on der niwre, batitee ka caka nyalooma. Ka batadon e noppi der asiiri, piinee ka dow doomoode cuudi. ²⁸ To on kulee waroobe bannu, be baawataa ko wari yonki. Amma, kulee baawoowo ko halki bannu e yonki fu der yiite jahannama. ²⁹ Colon didon sippataake faranwel gootel na? Amma baa gootel makkon yanataa e leydi, to e sago Baaba moodon bane. ³⁰ Onon, baa gaasaaji ko'e moodon fu e limaa. ³¹ Gam majjum, to on kulee, gam oon buri colon duukkon teddunal.

³² Ceedaniido am yeeso himbe, min bo, mi seedanto joomum yeeso Baaba am gonudo dow kammu. ³³ Amma caliido am yeeso himbe fu, min bo, mi saloto joomum yeeso Baaba am gonudo dow kammu.»

Yeesu woni daliila ceennirgu (Luka 12.49-53; 14.26-27)

³⁴ «To on miilee jam nun gaddumi e duuniyaaru. Mi waray gam mi wadda jam, amma kaafahi gaddumi. ³⁵ Ko waddimmi woni, seennugo biddo gorko e baaba mum, biddo debbo bo e inna mum, debbo banyaado e esum debbo. ³⁶ Neddo fu, himbe wuro mum nun laatotoo waybe mum.» ³⁷ «Jidudo baaba mum, dum bo inna mum faa burinimmi, joomum fotay laataago mo am. Jidudo biddo mum gorko naa bo debbo, faa burinimmi, joomum fotay laataago mo am. ³⁸ Mo ettay leggal mum palaanjal tokkimmi, joomum fotay laataago mo am. ³⁹ Jidudo hisina yonki mum, dullan ki, amma majjindo yonki mum gam am, hebitinto ki.»

Haala riiba (Marku 9.41; Luka 10.16)

⁴⁰ «Jaabiido on fu, jabbiike am, jabbiido am bo jabbiike liloydo am. ⁴¹ Jaabiido annabiijo gam oo annabiijo, joomum heban riiba ka annabiibe hebata. Jabbiido neddo poonnitiido gam oo poonnitiido, joomum heban riiba ka foonnitiibe hebata. ⁴² E goona batanmi on, kokkudo burdo faandugo caka aahiibe am, diyam peewdam, baa der jarirgel gootel, gam oo aahijjo am, o dulataa riiba makko.»

11

Yuhaana lili aahiibe mum to Yeesu (Luka 7.18-35)

¹ No Yeesu heennyi waajaago aahiibe mum sappo e dido waajuuji dii, o yawti diga don. Den o yahi janninoygo e waajaago caka ci'e mawde, der weccoore nen.

² Yuhaana gadoowo batise e wonnoo der kasu, go o nani golle de Almasiihu wadata e batanee. Den o lili aahiibe makko, ³ yaha yamaa Yeesu, wi'a: «An woni kaanudo wara na, naa men kedoo goddo?»

⁴ Yeesu toontii be, wi'i: «Jahee, batee Yuhaana ko nanudon e ko ji'udon fu: ⁵ wumuibe e wunta, moofidinbe e yaha, sessebbe e nyawtee, pahidinbe e nana, maaybe e finta, talakaaabe bo e waajee habaru Laamaare Alla. ⁶ Barke laatanto mo mi laatanaaki daliila fergere dow goondinki mum.»

⁷ No lilaabe ben yawti, Yeesu fuddi batugo jama'aare haala Yuhaana, o

wi'i: «Ume jahudon daaroygo der haro? Kudool ñol hennu dimmata na? ⁸ Naa ume daaroydon? Gorko ñorniido gineeji boodufi na? Ñorniibe gineeji boodufi, der wuro laamiibe nun tawetee. ⁹ Den, ume jahudon daaroygo? Annabiijo na? Oo! Mii bata on, oo ñuri annabiijo. ¹⁰ Kanko nun Dewte batani wi'i: "Mi lilan lilaado am yeeso maada, o moyyinanee laawol."» ¹¹ «E goonja batanmi on, der ñe rewbe rimi fu, walaa ñurdo Yuhaana gadoowo batisi manju. Amma, ñurdo pettingo der Laamaare Alla, e ñuri Yuhaana manju.» ¹² Diga Yuhaana gadoowo batisi fuddi waajaago faa jooni, himbe e teetontira Laamaare Alla e catte. Sattuibe bo teetata ne. ¹³ Annabiibe, e dewte tawreeta fu, wadii annabaaku dow Laamaare nen faa yottii wakkati Yuhaana gadoowo batisi. ¹⁴ To oon jidi koolee, Yuhaana woni annabi Eliya, kaanudo wara. ¹⁵ Goodudo noppi fu, nana.

¹⁶ Ume nun nanditniranmi himbe jaamanuuru nuu do? Bee nandi e sukaaibe joodiibe caka jayri to himbe fijata, e huuba igooibe mum, e wi'a: ¹⁷ "Men puuranii on puuraadi, on pijay, men jimanii on jimi bojji maayde, on cimaaki." ¹⁸ Gam no Yuhaana wari, o nyaamataa o yarataa, on bi'ii: "O ginnaajiijo nun." ¹⁹ Bii neddo warii, e nyaama, e yara. Den, himbe wi'i: "O laati nun deereeruujoo, e jaroowo bagi. Oo laatii bo beldiijo jaboobe ceede faada, e wadoobe hakke hande maabe." Amma, hakkillo Alla e hollitoo der golle muudum.»

Yeesu felii genneele caliide ko tuubi (Luka 10.13-16)

²⁰ Baawo majjum, Yeesu feli genneele de o wadi haaynaareeji duuddi der mum ko himbe majje tuubay. O wi'i: ²¹ «Bone laatante, an Korajin! Bone laatante, an Baytisayda! Gam haaynaareeji gadaadi to moodon, to di gadaanomaa der Tirus e Sidon, maa ñe mootikeno dooni, ñe ñornii saakiho, ñe kollitira no ñe tuubii. ²² Gam majjum, mii wi'a on: Nyalaane darjal, kiita Tirus e Sidon hoyan e ka moodon. ²³ An bo Kafarnahum, aa miili a towinte faa dow kammu na? Aawo! A leesinte faa der joonne maaybe. Gam haaynaareeji gadaadi der maa, to di gadaanomaa der

Sodoma, maa siire nen na'onno faa hanne. ²⁴ Gam majjum, mii wi'a on: Nyalaane darjal, kiita Sodoma hoyan e ka moodon.»

Yeesu e nodda himbe gam siwtaare (Luka 10.21-22)

²⁵ Wakkati mum, Yeesu etti haala wi'i: «Mii yettee Baaba, Joomiraawo mo dow, e mo leydi. A suudii woodube annal e hakkillo kujje dee, ko kollitindaa de sukahon petton. ²⁶ E goonja, mi yettii maa Baaba, gam non dum fottiran maa. ²⁷ Baaba am hokkii am huune fu der junjo am. Walaa annudo Biddo to hinaa Baaba. Walaa annudo Baaba bo, to hinaa Biddo, e mo Biddo yidi hollitingo dum.»

²⁸ «Garee to am on fu, onon somube, e rooniibe doolle teddude, mi hokkan on siwtaare. ²⁹ Downtanee am, accee mi jannina on. Gam mii yeeddi, mii diggi, den yonkiiji mon heban siwtaare. ³⁰ Gam doongal am e huyfi, ko dooninanmi on bo teddaa.»

12

Yande dow nyalaane siwteteene (Marku 2.23-28, 3.1-6; Luka 6.1-5)

¹ Wakkati mum, Yeesu e aahiibe mum e falta caka gese alkamaari nyalaane siwteteene, go aahiibe makko rafo wadi dum, yanti e wooca cammeje e yakka. ² No Farisaaibe yi'i dum, wi'i mo: «Daaru, aahiibe maa e wada ko haanay wadeego nyalaane siwteteene!» ³ O toontii ñe, o wi'i: «E goonja on jannay ko Dawda wadi no rafo wadi dum, e himbe mum na? ⁴ O naati der suudu Alla, e himbe makko, ñe yakki peen cakkanaako Alla. Baa no kanko e himbe makko ñe goodaa laawol yakkugo ko. Limaamiibe tan nun woodi laawol yakkugo ko. ⁵ Naa, on jannay der tawreeta Muusa, no limaamiibe gollotoobe der suudu Alla wadiri ko haanaa der nyalaane siwteteene? Amma e nun fu ñe gaccaaka. ⁶ Mii wi'a on e goonja, ñurdo suudu Alla mawnugo nun woni do. ⁷ To on paamiino ko haala Alla kaa do fillitii: "Yurmeene jidumi, hinaa sadakaaji kiiseteedi", on kitataakono himbe ñe walaa gacce.» ⁸ Gam Bii neddo nun laatii Joomiraawo nyalaane siwteteene.»

Yeesu nyawtii gorko mo junjo waatunjo (Marku 3.1-6; Luka 6.6-11)

⁹ Yeesu yawti diga don, yahi der suudu waajorde maβbe. ¹⁰ Gorko mo junjo waatuŋo gom e tawaa don, go tawaaβe don yami mo yande dee do, gam heβa no gaccorii mo, wi'i: «Laawol hokkii nyawtiigu wadee nyalaane siwteteene na?» ¹¹ O toontii βe, o wi'i: «To goddo moodon e woodi baalel mum, go nyalaane siwteteene nel yanti der bunnu, joomum suttoytaa nel na? ¹² Neddo e βuri baala faa to woddi! To non, laawol hokki ko woodi wadee der nyalaane siwteeteene.» ¹³ Den, o wi'i gorko on: «Foortu junjo maa!»

O foorti ŋo, ŋo yoofii hande no ŋoo to. ¹⁴ Farisaabe wurtii, yahi dawraa dow no βe kalkirta Yeesu.

Annabaaku Esaaya hebbii

¹⁵ No Yeesu nani ka, yawti diga nokkuuren, himβe duuβbe e tokki mo. O nyawti nyawβe fu. ¹⁶ Den o waggini βe, to βe batu goddo moy nun o laatii. ¹⁷ Dum laatike non gam haala annabi Esaaya hebba, ka o wi'i: ¹⁸ «Nani gollotoodo am mo cuβumi.

Kanko woni jidaado am, mo ceyoriimi.

Mi jippinan Ruuhu am dow makko, o fiinan habaru foonnitaare dow lenyi fu.

¹⁹ O yeddontirtaa e goddo, o falmataa goddo,

daane makko nanataake e laabi.

²⁰ O heltataa yommal turiinjal, o nyifataa fitilleel cuurtoowel, faa nyalaane o hokki foonnitaare jaalorgal.

²¹ Lenyi fu yowan hoolaare mum dow makko.»

Yeesu e toontoo ka βe gaccorii dum (Marku 3.19-30; Luka 11.14-23)

²² Den, Yeesu waddanaa gorko bumdo muumidindo, mo ginnool woni e mum. O nyawti mo faa muumo on e bata, e yi'a bo. ²³ Haynaare nanŋi himβe fu, ko βee bi'a: «Hinaa kanko woni Bii Dawda na?»

²⁴ Amma no Farisaabe nani ka, yanti e wi'a: «E baawde "Beljebul" hooreejo ginnaaji nun o riiwirta di.» ²⁵ No Yeesu e anni miilooji maβbe, o wi'i βe: «Laamaare fu to seennirake e haβa hoore mum, ne halkan. Dum bo to siire gom, maa bo wuro gom seennirii e haβa hoore mum, ŋo wonataako. ²⁶ To Seydan seennirake e

riiwa Seydan, den noy laamaare makko wonortoo? ²⁷ To laatike e baawde "Beljebul" nun diiwiranmi ginnaaji, βiβbe moodon bo na, e baawde moy βe diiwirta di? Gam majjum, kamβe e ko'e maβbe nun laatoytoo hiitotooβe on! ²⁸ Amma to e Ruuhu Alla nun diiwiranmi ginnaaji, edum holla no Laamaare Alla warii faa to moodon.

²⁹ Naa moy waawata ko naati wuro gorko semmenteejo, teeta jawdi makko, to o haβbay joomum taw. Amma to o haβbii mo, o waawan ko wuuwi ko woni der wuro ŋon fu. ³⁰ Mo wonday e am fu, ganyo am nun. Mo wallay am hawwiringo, sankitan nun. ³¹ Gam majjum, mii wi'a on: himβe heβan yaafuye hakkeji mum, e kalluka ka βe bati. Amma batudo kalluka dow Ruuhu Ceniido, yaafataake pay. ³² Batudo kalluka dow Bii neddo fu, heβan yaafeego. Amma batudo kalluka dow Ruuhu Ceniido, yaafataake der jaamanuuru nuu do, e der jaamanuuru warannu.»

Leggal annitirte nun diga e βiβbe mum (Luka 6.43-45)

³³ «To leggal e woodi, βiβbe maggal bo woodan. To leggal woodaa, βiβbe maggal bo woodataa, gam leggal fu, diga e βiβbe mum nun annitirtee. ³⁴ Biβbe bolle pure! Noy baawirton batugo booduka, onon laatiiβe halluβe? Gam ko hebbi der βerne, kan nun hunnuko wurtinta. ³⁵ Neddo geeto, wurtinan ko woodi diga booddum ko suudii der βerne mum. Neddo kalludo bo, wurtinan ko halli diga kalludum cuudiidum der βerne mum. ³⁶ E goonja bi'anmi on: nyalaane darŋal himβe toontoyto haalaaji baanji baanji di βe bati fu. ³⁷ Gam moy fu, haala mum nun wurtinta dum, dum bo ka doyya dum kiita.»

Farisaabe e daarta Yeesu wadana dum kaayeeffi

(Luka 11.29-32)

³⁸ Baawo majjum, wobbe der moodiβbe tawreeta e Farisaabe, wi'i Yeesu: «Moodiβbo, emen jidi gadanaa men kaayeeffi.»

³⁹ O toontii βe, o wi'i: «Himβe jaamanuuru hallunu, coβuβe, e daarta kaayeeffi. Be ji'ataa kaayeeffi gom, to hinaa kaayeeffi annabi Yonas. ⁴⁰ Yonas wadii nyaloomaaje tati e jemmaaje tati der reedu

linjol manjol. Hande non bo Bii neddo wadirta nyaloomaaje tati e jemmaaje tati der leydi. ⁴¹ Nyalaane darjal, himbe Niniwe ummodoto e himbe jaamanuuru nuu do, gacoo be. Gam be tuubii no be nani waaji Yonas. Nani bo, burudo Yonas nun woni do! ⁴² Nyalaane darjal, laamiido debbo mo leydi hoore fudo ummodoto e himbe jaamanuuru nuu do, gacoo be. Gam o yiwoy diga kaddin leydi, o wari hettinaago haalaaji Suleymaanu kebbudi hakkillo. Nani bo, burudo Suleymaanu nun woni do!»

*Wittoygo ginnool der wuro mum hiinjo
(Luka 11.24-26)*

⁴³ «To ginnool wurtike e neddo, nol yahan nol yiilitoo nokkuuje joorde, enol daarta to nol siwtoto, amma nol hebataa. ⁴⁴ Den nol wi'an: "Mi wittitinto wuro am no eggunoomi e mum." To nol yottike, nol tawan goddo walaa der wuro non, eno wuuwaa, eno moyyinaa faa woodi. ⁴⁵ Den, nol wittan, nol waddaa ginnaaji jeedidi goddi burudi nol hallugo. Di naata e wuro non, di joodoo der maggo. Heennyitirde neddo on buran arandeere mum hallugo. Hande non dum laatantoo himbe jaamanuuru hallunu nu.»

*Miiraa6e Yeesu e inniiko
(Marku 3.31-35; Luka 8.19-21)*

⁴⁶ Wakkati Yeesu baddata e jama'aare, inniiko e miiraa6e makko yottii. Be darii yaasi, bee jidi baddugo mo. ⁴⁷ Den, goddo bati Yeesu, wi'i: «Inna maa e miiraa6e maa e darii yaasi, e yidi baddugo maa.» ⁴⁸ O toontii mo, o wi'i: «Moy woni inna am? Bey woni miiraa6e am?» ⁴⁹ O sappii aahiibe makko, o wi'i: «Inna am e miiraa6e am nun do. ⁵⁰ Miiraa6e am worbe e rewbe, e inna am woni, wadoobe ko Baaba am gonudo dow kammu yidi.»

13

*Ballool aawoowo
(Marku 4.1-9; Luka 8.4-8)*

¹ Nyaanne mum, Yeesu wurtii wuro, yahi joodoy takkol maayo. ² Jama'aare duunne e howii mo, o ummii o naati laana diyam, o joodii. Himbe fu e darii takkol maayo. ³ O bati be kujje duudde e ballaaji. O wi'ibe: «Aawoowo nun wurtii aawoygo. ⁴ No

o aawata, awdiiri gonni yani sera laawol, pooli wari soppo ni. ⁵ Gonni bo yani e kaaye to leydi duudaa, ni fudi don maa don, gam ni hebay to leydi luggi. ⁶ Amma no naaje nyawli, ne wuli ni. Ni yoori, gam ni walaa dadi. ⁷ Gonni bo yani caka gi'e. Gi'e mawni, biddi ni. ⁸ Gonni bo yani e leydi geeri, ni fudi, ni rimi bikkol: Gonni rimi gite hewre, gonni lasoy tati, gonni bo laso e sappo. ⁹ Goodudo noppi fu nana!»

*Ko acci Yeesu e badda himbe e ballaaji
(Marku 4.10-12; Luka 8.9-10)*

¹⁰ Aahiibe Yeesu battii, yami mo, wi'i: «Ume wadi ko aa baddira himbe e ballaaji?» ¹¹ O toontii be, o wi'i: «Onon, on kokkaama faamugo asiiri Laamaare Alla, amma kambe, be kebay dum. ¹² Gam goodudo nun beydantee faa duuda. Anni mo woodaa, baa sedda ko woodi, teetete. ¹³ Gam majjum, baddiranmi be e ballaaji: "Gam bee daara, amma be ji'ataa, Bee ket-tinoo, amma be nanataa, be paamataa bo." ¹⁴ Hande non ka Alla batunoo e hunnuko annabi Esaaya hebbiri dow ma6be:

«On nanan faa wooda, amma on paamataa fuy,

on daaran faa wooda, amma on ji'ataa fuy.

¹⁵ Gam himbe lenyol nol berde mum laatike joorde.

Be cukkii noppi ma6be,
be muunnii gite ma6be,
gam to be ji'u

to be nanu e noppi ma6be,
hakkillo ma6be bo to faamu,
hakko be tuuba, mi nyawta be.»

¹⁶ Amma onon, barke laatanike on, gam gite moodon e yi'a, noppi moodon bo e nana! ¹⁷ E goona batanmi on, annabiibe duu6be, e foonnitiibe duu6be yidiino yi'a ko ji'oton, amma be ji'ay. Be jidiino be nana ko nanoton, amma be nanay.»

*Yeesu e faamina ballool aawoowo
(Marku 4.13-20; Luka 8.11-15)*

¹⁸ «Onon, kettinee ko ballool aawoowo nol fillitii. ¹⁹ To neddo e hettinoo haala Laamaare Alla, go o faamataa ka, Kalludo nun suttata ka der berne makko. Kanko nandi e awdiiri caamuni sera laawol. ²⁰ Goddo e nandi e awdiiri caamuni to kaaye. Kanko to o nanii haala Alla, don maa don o jaba

ka e seyo. ²¹ Amma ka wadataa dadi der makko, wakkati sedda tan o wonoto. To billaaje, dum bo tooraaji yottake gam haala kan, o woppa ka law. ²² Goddo e nandi e awdiiri caamuni to gi'e woni. To o nanii haala Alla, billaaje duuniyaaru e yidde jawdi bidda ka, ka rimataa bikkol. ²³ Amma goddo e nandi e awdiiri caamuni to leydi geeri. To o nanii haala Alla, o faama ka. Kanko o riman bikkon. Gokkon hewre, gokkon lasoy tati, gokkon bo laso e sappo.»

Fudo kalluko der gesa alkamaari

²⁴ Yeesu wadani 6e kade ballool gonjol, wi'i: «Laamaare Alla e nandi e gorko aawudo awdiiri geeri e gesa mum. ²⁵ No himbe fu daani, don ganyo makko wari, aawi fudo kalluko caka alkamaari nin, yawti. ²⁶ No alkamaari fudi e sawtina, den fudo kalluko bo suppitii. ²⁷ Gollotoobe jom gesa wari, wi'i mo: "Joomiraawo, awdiiri geeri bane aawudaa der gesa maa na? Diga toy fudo kalluko koo do yiwi?" ²⁸ O toontii 6e, o wi'i: "Ganyo nun wadi dum.» Den, gollotoobe 6en yami mo, wi'i: «Men jaha men doofaa fudo kalluko kon na?" ²⁹ O toontii 6e, o wi'i: "Aawo, gam to oon doofa fudo kalluko, on kawran e alkamaari. ³⁰ Accee dum mawnida faa wakkati dugge yottoo. To wakkati dugge yottake, mi wi'an ruggoobe am doofa fudo kalluko kon taw, haaba ko, watta der yiite. Amma alkamaari, 6e kawrita dum der beemal am.»»

Ballool binjel mutaadihi

(Marku 4.30-32; Luka 13.18-21)

³¹ Yeesu wadani 6e ballool gonjol, wi'i: «Laamaare Alla e nandi e binjel mutaadihi, nel goddo etti aawi der gesa mum. ³² Binjel mutaadihi buri bikkol ledde kara li'o fu faandugo. Amma to nel fudi, enel bura ledde kara li'o mawnugo, nel laatoolegal manjal faa pooli wada dadda mum dow licce maggal.»

Ballool yuufinirdum

(Luka 13.20-21)

³³ O wadani 6e ballool gonjol, o wi'i: «Laamaare Alla e nandi e yuufinirdum, dum debbo etti hawrontiri e conni etorde tati, ko ni yuufini conni laawaani nin fu.»

*Ko acci Yeesu e bata e ballaaji
(Marku 4.33-34)*

³⁴ E ballaaji nun Yeesu baddiri himbe huune dum fu. O badday 6e to hinaa e ballaaji. ³⁵ O wadii dum gam hebbingo haala ka annabiijo batunoo, wi'i: «Mi maabitan hunnuko, mi bata e ballaaji, mi batan, mi wurtina kujje cuudinoode diga ko duuniyaaru tagaa.»

Yeesu faantini ballool fudo kalluko

³⁶ Baawo majjum, Yeesu acci himbe, hooti wuro. Aahii6e makko battii, yami mo, wi'i: «Faantin men ballool fudo kalluko der gesa.» ³⁷ O toontii 6e, o wi'i: «Aawudo aawdi booduni woni Bii neddo. ³⁸ Gesa nan woni duuniyaaru. Awdiiri geeri woni fotube naata der Laamaare Alla, fudo kalluko woni, tokkuba Kalludo. ³⁹ Ganyo aawudo fudo kalluko woni Ibiliisa, dugge laati nun nyalaane darjal, ruggoobe bo laatii malaykaa6e. ⁴⁰ Hande no fudo kalluko doofirtee watee e yiite, hande non dum laatotoo nyalaane darjal. ⁴¹ Bii neddo lilan malaykaa6e mum, wurtina doyyoobe himbe der hakke, e wadoobe ko halli der laamaare mum. ⁴² O faddan 6e der yiite jahannama, ton 6e bullata, 6e yakkontira nyiye. ⁴³ Amma wakkati mum, foonniitiibe jalbitinto hande naane der Laamaare Baaba mum. Goodudo noppi fu, nana!»

Ballool jawdi cuudiini

⁴⁴ «Laamaare Alla e nandi e jawdi cuudiini der gesa. Goddo hocciri ni, witti suuditii ni. Berne makko weli puy, den o yahi o sippoy ko o woodi fu, gam o sooda gesa nan.»

⁴⁵ «Faa hanne Laamaare Alla e nandi e tenkotoodo daartoowo sokiyaaje dime. ⁴⁶ No o yi'i sokiyaaje dime, o sippoy ko o woodi fu, o soodi de.»

Ballool taaruwol

⁴⁷ «Laamaare Alla e nandi kade e taaruwol paddaanol der maayo, nannoy liyyi feere feereeji. ⁴⁸ No nol hebbi, suubotoobe foodi nol, wurtini far fonno, 6e joodii 6e cubitii di. Be gatti liyyi booddi der killaaje, 6e boppi di nafataa goddum. ⁴⁹ Hande non dum laatotoo nyaanne duuniyaaru timmata. Malaykaa6e waran suttontira hallu6e e woodu6e. ⁵⁰ Be paddan hallu6e der yiite manne, 6e bulla, 6e yakkontira nyiye.»

Ballool kujje kese e kiidde

⁵¹ Yeesu yami 6e, wi'i: «On paamii huune dum fu na?» Be toontii, 6e bi'i: «Oo, men paamii.» ⁵² Den, o wi'i 6e: «Moodibbo tawreeta paamuɗo haala Laamaare Alla, e nandi hande jom wuro, burtinoowo huune kesum e kiiddum diga e jawdi mum.»

Be Nasaratu salike ko goondini Yeesu (Marku 6.1-6; Luka 4.16-30)

⁵³ No Yeesu heennyi batugo e ballaaji, o yawti diga don. ⁵⁴ O witti genni makko to o mawni, oo waajoo der cuudi maɓbe baajordi. Ko haaynaare nanɗi himbe het-tinaniibe mo, 6ee bi'a: «Toy o hebi anal iri ɗal do, e baawde wadugo kaayeeffiji dii do?» ⁵⁵ E goonɗa, kanko bane woni bii ceboowo ledde on na? Inniiko bane wi'etee Mariyama na? Miiraabe makko bane Yaakuuba, e Yusufu, e Simon, e Yahuda na? ⁵⁶ Enen e sakikiraabe makko rewbe bane wondi do na? Den, toy o hebi dum don fu?»

⁵⁷ Dum hadi 6e goondingo mo. Gam majjum, o wi'i 6e: «Annabiijo teddintaake der genni mum, e der wuro mum.» ⁵⁸ O waday don haaynaareeji duuddi gam 6e goondinay mo.

14

Maayde Yuhaana gadoowo batisi (Marku 6.14-29; Luka 3.19-20, 9.7-9)

¹ Wakkati majjum, Eroodu hooreejo leydi Galili nani Yeesu e batanee. ² O wi'i jaggiibe makko: «Yuhaana gadoowo batisi nun! O fintii. Kanjum acci oo woodi baawde wadugo kaayeeffiji.»

³ Tawi Eroodu hokkiino laawol Yuhaana nanɗee, haɓbee, watee der kasu. O wadii dum sabbu Erodiya, debbo mawniiko, Filippu. ⁴ Gam Yuhaana wi'iino Eroodu: «Laawol hokkay maa koowaa mo.» ⁵ Eroodu e yiduno warugo mo, amma oo hula himbe, gam himbe fu e goondini no Yuhaana laati nun annabiijo.

⁶ No nyalaane juulde dingol Eroodu yot-tii, bii Erodiya debbo naati e fija yeeso noddinaabe. Dum weli Eroodu puy. ⁷ O hunanii suka on, o hokkan dum huune ko yami fu. ⁸ Suka debbo on gollori ka

inna mum tintini dum, wi'i Eroodu: «Watanam do hoore Yuhaana gadoowo batisi der heedo!»

⁹ Berne Eroodu biisi, amma, gam sabbu o hunike yeeso noddinaabe makko, o hokki hunnuko ne hokkee suka debbo on. ¹⁰ O lili goddo yaha wudditaa hoore Yuhaana der kasu. ¹¹ Hoore nen waddaa der heedo, suka debbo on hokkaa. Kanko bo, o hokkoy inniiko. ¹² Aahiibe Yuhaana wari etti bannu makko, uwoy. Baawo majjum, 6e jahi 6e batoy Yeesu ko wadi.

Yeesu nyaannii himbe ujune joyo

(Marku 6.30-44; Luka 9.10-17; Yuhaana 6.1-14)

¹³ No Yeesu nani habaru on, o solti kanko tan, o naati laana, o yahi nokkuure deyyune. Himbe nani ka, wurtoy diga ci'e mum, tokki mo e koyde. ¹⁴ No o wurti e laana, o yi'i jama'aare duunne, yurmeene maɓbe wadi mo, den o nyawti nyawbe tawaaɓe don.

¹⁵ No kiikiide wadi, aahiibe makko battii mo, wi'i: «Kiikiide wadii, kade bo, e ladde nun gonuden do. Accu himbe ben yawta, yaha der ci'e, soodaa ko nyaamata.»

¹⁶ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Doole bane 6e jawta. Onon e ko'e moodon, kokkee 6e ko 6e nyaamata!» ¹⁷ Be toontii mo, 6e bi'i: «Peen joyo, e liyyi didi tan gooduden do.»

¹⁸ O wi'i 6e: «Gaddanee am dum do.»

¹⁹ O hokki hunnuko himbe joodinee dow fudo. Den o etti peen joyo kon, e liyyi didi din, o tiggittii, o yetti Alla. O ɗappiti peen kon, o hokki aahiibe makko seen-nana jama'aare. ²⁰ Be fu 6e nyaami 6e kaari. Aahiibe hawriti ko horii, dum hebbi killaaje sappo e didi. ²¹ Nyaamuɓe dum wadii worbe ujune joyo, rewbe e sukaabe limaaka.

Yeesu yahii dow diyam

(Marku 6.45-52)

²² Don maa don, Yeesu dooli aahiibe mum naata laana, ardo, jola fonɗo maayo. Wakkati mum, oo waynoo jama'aare.

²³ Baawo no o waynodii 6e, o yawtiri dow waanne gam o wadaa du'aare kanko tan. Foti kiikiide wadii, kanko tan bo woni ton. ²⁴ Tawi laana ɗan woddake diga e fonɗo, ko galmaaji diyam e fiya ɗa, gam ɗa jaɓbitinto nun hennu. ²⁵ No faanii weetugo, Yeesu

yottii to maḅbe, e yaha dow maayo e koyde. ²⁶ No aahiibe makko yi'i mo oo yaha dow diyam e koyde, kulol manḅol nanḅi 6e, 6e bi'i: «Beelu nun!» Be darii 6ee kalḅa sabbu kulol. ²⁷ Don maa don Yeesu wi'i 6e: «Deyyitee! Min nun, to on kulee!»

²⁸ Piyer toontii mo, wi'i: «Joomiraawo, to an nun e goonja, accu mi yaha dow diyam, mi wara to maa.» ²⁹ O toontii mo, o wi'i: «War!» Piyer wurtii laana, e yaha dow diyam, e foonnii to Yeesu. ³⁰ Amma no o yi'i hennu e satti, o huli, o fuddi mutugo, den o halḅi, o wi'i: «Joomiraawo, faabam!» ³¹ Don maa don, Yeesu foorti junḅo mum, jogii mo, wi'i: «An mo goondinki paanduki, gam ume ko gadudaa seko?» ³² Be fu dido, 6e naati laana, den, hennu darii. ³³ Tawaaḅe der laana ḅan fu, sujidani Yeesu, wi'i: «E goonja, a laati nun Bidḅo Alla!»

Yeesu nyawtii nyawḅe der leydi Genesaret

(Marku 6.53-56)

³⁴ Baawo no 6e joli maayo, 6e jottii leydi Genesaret. ³⁵ Himḅe tawaaḅe nokkuure nen anniti mo. Be lildi habaru der leydi nin fu, no o wari, 6e gaddani mo nyawḅe fu. ³⁶ Bee eela mo o acca nyawḅe 6en meema baa kommulo toggoore makko tan. Hande non bo, meemuḅe ḅol fu e yoofoo.

15

Tawaanjal kaakiraabe

(Marku 7.1-13)

¹ Farisaaḅe e moodiḅḅe tawreeta yiwoy Urusaliima, wari to Yeesu, yami mo, wi'i: ² «Ume wadi ko aahiibe maa e waylita tawaanjal kaakiraabe meeden? Gam 6e lootataa juude maḅbe go 6e nyaama.»

³ O toontii 6e, o wi'i: «Onon bo na, ume wadi go oon baylita sariyaaji Alla no fottiranta tawaanjal moodon? ⁴ Gam Alla wi'i: «Teddin baaba maa e inna maa.» O wi'i kade: «Jennudo baaba mum, dum bo inna mum, joomum e haani waree.» ⁵ Amma onon, oon bi'a, to neddo wi'ii baaba mum, dum bo inna mum: «Ko haani mi walitiree laatike gedu Alla, den doole bane ballitaa baaba maa e inna maa.» ⁶ Nun nun baylitirdon haala Alla gam tawaanjal moodon. ⁷ Onon munaafitiibe! Esaaya wadii annabaaku dow moodon, wi'i:

⁸ «Lenyol ḅol do, e hunnuko tan nun teddinirtammi, amma berde maḅbe e wodḅodii am. ⁹ Bee kujidanammi, amma dum nafataa gam ko 6e janninta laati nun miilooji himḅe.»

Ko sobinta neddo
(Marku 7.14-23)

¹⁰ Den, Yeesu noddi jama'aare, wi'i 6e: «Kettinee, paamee faa wooda: ¹¹ Ko naatata der hunnuko neddo bane sobinta mo. Amma ko wurtoto diga e hunnuko makko, kanjum sobinta mo.»

¹² Go aahiibe makko battii, wi'i mo: «Aa anni haala maada kan mettinii berde Farisaaḅe na?» ¹³ O toontii 6e, o wi'i: «Aawre fu ne Baaba am gonudo dow kammu aaway, ne doofete. ¹⁴ Accee 6e, wumuḅe ardiibe wumuḅe nun! To bumdo e ardi bumdo bannum, 6e fu dido, 6e jantan der gayka.»

¹⁵ Piyer toontii mo wi'i: «Faamin men haala kan.» ¹⁶ Yeesu wi'i mo: «Onon bo, faa jooni on galaa faamu na? ¹⁷ On paamay huune ko naati e hunnuko fu, der reedu dum pa'i, den dum wurtoo na? ¹⁸ Amma ko wurtoto e hunnuko fu, der berne dum yiwata, kanjum nun sobinta neddo. ¹⁹ Gam diga der berne neddo nun miilooji kalludi yiwata. Den di gatta mo barol himḅe, jeenu, kaaruwaaku, guyka, seedaago fewre, e batugo kalluka. ²⁰ Dum don nun woni ko sobinta neddo. Amma nyaamugo lootay juude mum hande no tawaanjal holliri sobintaa neddo.»

Debbo Kananinkeejo goondinii Yeesu

Marku 7.24-30

²¹ Baawo majjum, Yeesu yawti diga don yahi der jeyde Tirus e Sidon. ²² Debbo Kananinkeejo, jeyaado der leydi nin wari to makko, bati e daane towne, wi'i: «Joomiraawo, Bii Dawda, yurmam! Ginnool nun toorata biyam debbo sanne!» ²³ Amma o toontaaki mo gokka. Ko aahiibe makko wi'i mo: «Riiwu mo, gam o accay halḅugo, oo tokkiri en.» ²⁴ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Mi lilaaka maa to baali Isira'iila majjudi tan.» ²⁵ Amma debbo on wari jicii yeeso makko, wi'i: «Joomiraawo, war wal-lam!» ²⁶ Yeesu toontii mo, wi'i: «Dum woodaa nyaamdu sukaaḅe ettee, faddanee dawaadi.» ²⁷ Debbo on wi'i: «Goonja nun

Joomiraawo, amma dawaadi bo e subinoo nyaamdu caamoowol to joomiraabe mum nyaamata.» ²⁸ Den, Yeesu toontii mo, wi'i: «Hey debbo, goondinki maa e mawni! Dum laatane hande no jidirdaa.» E wakkati on, biyiiko yoofii.

*Yeesu nyawtii nyawbe duubbe
(Marku 7.31-37)*

²⁹ Yeesu yawti diga don, witti takkol maayo Galili, eenci dow waanne, joodii ton. ³⁰ Himbe duubbe wari to makko, be gaddani mo layoobe, e wumuube, e moofidinbe, e muumidinbe, e nyawbe nyawuujji feere feere. Be desi be ley koyde Yeesu. ³¹ Haynaare nanji himbe, no be ji'i muumidinbe e bata, moofidinbe e yofoo, layoobe e yaha deydey, wumuube bo e yi'a. Be teddini Alla mo Isira'ila.

*Yeesu nyaannii kade worbe ujune nayo
(Marku 8.1-10; Matiye 14.13-21)*

³² Yeesu noddii aahiiibe mum, wi'i: «Himbe be e yurminoo am. Gam wadii balde tati be gondi e am, be goodaa ko be nyaamata. Mi yidaa bo riiwugo be be jawta e rafo, gam to rafo doyyu be e laawol.» ³³ Aahiiibe makko wi'i mo: «Toy kebeten nyaamdu ko nyaannata jama'aare nee do e ladde haro do?» ³⁴ O yami be, o wi'i: «Peen noyo goodudon?» Be toontii mo, be bi'i: «Peen jeedido e likkol pettol sedda.»

³⁵ Baawo majjum, o hokki hunnuko jama'aare joodoo e leydi. ³⁶ O etti peen jeedido, e likkon sedda kon. O yetti Alla, o nappiti, o hokki aahiiibe makko, be ceennani jama'aare. ³⁷ Be fu be nyaami faa be kaari. Be kawriti ko horii, hebbi killaaje jeedidi. ³⁸ Nyaamuube dum wadii worbe ujune nayo, rewbe e sukaaabe limaaka. ³⁹ Baawo mum Yeesu waynii be. Den, o naati laana, o yahi leydi Magadan.

16

*Farisaabe yamii Yeesu wadana dum kayniidum
(Marku 8.11-13; Luka 12.54-56)*

¹ Farisaabe e Sadukiiibe wari jarbaago Yeesu. Be yami mo o wadana be kayniidum yiwudum diga kammu. ² O toontii be, o wi'i: «[To on ji'ii dow kammu e wojji kiikiide, oon bi'a: "Nokkuuje woodan." ³ Subaka

bo, to on ji'ii kammu e wojji e ni66i, oon bi'a: "Diyam toban." Oon anni suttontirgo ko wadotoo dow kammu, amma on baaway suttontirgo maane wakkatiire nee do!] ⁴ Himbe jaamanuuru hallunu, cobuube, e daarta kaayeeffi. Be ji'ataa kaayeeffi gom, to hinaa kaayeeffi Yonas.»

Baawo majjum, o acci be, o yawti.

*Hakkilango munaafitaare Farisaabe e Sadukiiibe
(Marku 8.14-21)*

⁵ No aahiiibe jolata fonno maayo far to, be jeggiti ko etti peen. ⁶ Yeesu wi'i be: «Kakkilee, deenee ko'e mon e yuufinirdum Farisaabe e dum Sadukiiibe.» ⁷ Aahiiibe darii e wi'ontira hakkune mum: «Gam en ettay peen acci oo bata ka.»

⁸ Yeesu anniti ka be batata, wi'i be: «Ko wadi oon badda hakkune mon, oon batana dullere moodon jogaago peen? Onon be goondinki paanduki! ⁹ E goonja faa jooni on paamay na? On ciwtoray peen joyo ko ceennanmi worbe ujune joyo, e killaaje de kebbindon ko horii na? ¹⁰ On ciwtoray bo peen jeedido ko ceennanmi worbe ujune nayo, e killaaje de kebbindon ko horii na? ¹¹ Noy wadi go on paamay no haala peen bane batananmi, wakkati bi'umi on, kakkilane yuufinirdum Farisaabe e dum Sadukiiibe?»

¹² Den, be paami no yuufinirdum conni peen bane o batanta, amma, ekkitinol Farisaabe e nol Sadukiiibe.

*Piyer batii Yeesu nun woni Almasiihu
(Marku 8.27-30; Luka 9.18-21)*

¹³ Yeesu yahii leydi Kaysariya Filippu. O yami aahiiibe makko, o wi'i: «Moy himbe wi'ata Bii neddo e laatii?» ¹⁴ Be toontii mo, be bi'i: «Wobbe e wi'a, a laati nun Yuhaana gadoowo batisi. Wobbe e wi'a, an woni annabi Eliya. Wobbe kade e wi'a, an woni annabi Yermiya, to dum bo gooto der annabiiibe.» ¹⁵ Yeesu yami be, onon bo na: «Moy bi'oton mii laatii?» ¹⁶ Simon Piyer toontii mo, wi'i: «An woni Almasiihu, Biddo Alla yonkinteejo.» ¹⁷ Den Yeesu ettitii haala wi'i mo: «Barke laatani maa, an Simon bii Yonas. Gam neddo bane hollitin maa dum, amma Baaba am gonudo dow kammu hollitin maa dum. ¹⁸ Min bo, mii wi'ee, an woni Piyer, waato hayre.

Dow hayre nen mahanmi Eklesiya am, baa joonne maaybe waawataa ko jaalii ka. ¹⁹ Mi hokkete ma66itirgel Laamaare Alla. Ko calidaa e leydi do, salaama dow kammu. Ko jabudaa e leydi do bo, jabaama dow kammu.» ²⁰ Den, Yeesu waggini aahii6e mum, e semme, wi'i to 6e batu goddo, no kanko nun woni Almasiihu.

*Yeesu batanii maayde e pintol mum
(Marku 8.31-9.1; Luka 9.22-27)*

²¹ Diga wakkati mum, Yeesu fuddi faamingo aahii6e mum wi'i e haani o yaha Urusaliima. Ton dottii6e e limaamiibe, e moodi66e tawreeta tooroyta mo puy, 6e bara mo. Amma nyalaane tatawre, o fintan. ²² Den, Piyer yaari mo sera, wooltani mo wi'i: «Joomiraawo, Alla hadu dum! Iri majjum tawataa maa!» ²³ Yeesu yeeyitii, wi'i Piyer: «An Seydan, wittu baawo am! A laati nun ko doyyatammi. Miilooji maa yiway to Alla, to him6e di yiwi!»

Tokkugo Yeesu

²⁴ Den Yeesu wi'i aahii6e mum: «Jidudo tokkugo am fu, acca miijaanaago hoore mum, etta leggal mum palaanal, tokkammi. ²⁵ Gam jiddo hisingo yonki mum, dullan ki. Amma, majjindo yonki mum gam am, hisinan ki. ²⁶ To neddo hebii huune fu der duuniyaaru do, ko yonki mum halki, ume dum nafi mo? Naa ume neddo waawata ko hokki gam sooditaago yonki mum? ²⁷ Gam Bii neddo waran e teddujal Baaba mum, e malaykaabe mum. Den o yoban moy fu ko wadi der golle mum. ²⁸ E goonja batanmi on, tawaabe do, wobbe mum maayataa, ko 6e ji'a Bii neddo e warida e laamaare mum.»

17

*Tagudi Yeesu waylitake
(Marku 9.2-13; Luka 9.28-36; 2 Piyer 1.16-18)*

¹ Baawo balde jeego'o, Yeesu yahidi e Piyer e Yaakuuba e minyum Yuhaana. O yaari 6e sera, faa dow waanne towune. ² Tagudi makko waylitii yeeso ma66e. Yeeso makko e jalba hande naane, gineeji makko rawni tar hande jaynol. ³ Muusa e Eliya suppitanii 6e, e badda e makko.

⁴ Piyer etti haala wi'i Yeesu: «Joomiraawo, wonaago men do e woodi. To aa yidi, mi darnan do bukaaji tati: an wooru, Muusa wooru, Eliya wooru.»

⁵ O heennyay batugo, ko duulel jal-boowel gom wari ommi 6e. Don daane gom yiwi der duulel nel, wi'i: «Oo do laatii Biddo am jidaado, mo cubumi. Kettinane mo!»

⁶ No aahii6e nani daane nen, 6e jani, 6e kippii e leydi, 6e kuli sanne. ⁷ Yeesu battii, meemi 6e, wi'i: «Umme, to on kulee.»

⁸ Den, 6e banti gite, 6e ji'ay goddo, sey Yeesu tan.

⁹ No 6e jippotoo diga dow waanne nen, Yeesu waggini 6e, wi'i: «To on batee goddo ko ji'udon, faa to Bii neddo fintii diga e maaybe.» ¹⁰ Den, aahii6e makko yami mo, wi'i: «Gam ume ko moodi66e tawreeta e wi'a: "Eliya nun artata wara?"» ¹¹ O toontii 6e, o wi'i: «Goonja nun, Eliya nun artata wara, moyyina huune fu. ¹² Amma mii wi'a on, Eliya wari ko. Amma 6e annitay mo, 6e gadanii mo ko 6e jidi fu. Hande non 6e toorirta Bii neddo bo.»

¹³ Aahii6e faami no haala Yuhaana gadoowo batasi nun o batanta 6e.

*Yeesu nyawtii suka mo ginnawol toorata
(Marku 9.14-29; Luka 9.37-43)*

¹⁴ No 6e bittoy to jama'aare woni, gorko gom wari jiccii yeeso Yeesu. ¹⁵ O wi'i: «Joomiraawo, yurma biyam gorko! Ginnool nun woni e makko, enol toora mo puy. To nol ummanake mo, enol doyya mo der yiite, nokkun bo der diyam. ¹⁶ Mi yaarii mo to aahii6e maa, amma 6e baaway ko nyawti mo.»

¹⁷ Yeesu toontii, wi'i: «Hey, onon him6e jaamanuuru hallunu, 6e walaa goondinki! Faa dey gondanmi e moodon? Faa dey tokkanmi munyango on? Gaddanee am mo do!» ¹⁸ Yeesu falmi ginnool tawaanol der suka on, nol wurtii, o yooffii don maa don.

¹⁹ Baawo majjum, aahii6e makko yami mo kambe tan, wi'i: «Ume acci men baaway ko riiwi ginnool nol?» ²⁰ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Gam goondinki moodon e faandi. E goonja batanmi on: To goondinki moodon e foti baa hande binnel mutaadihi, on baawan ko wi'i waanne nee do: "Eggu do, jahaa to," ne eggan bo. Walaa ko tampoton

wadugo. ²¹ [Amma, ginnool hande njol do wurtataako to hinaa e du'aare, e sumaye.]»

Yeesu batanii maayde e pintol mum de didawre

(Marku 9.30-32; Luka 9.43-45)

²² No 6e boositintoo der leydi Galili, den Yeesu wi'i 6e: «Bii neddo wattete der juude himbe. ²³ Be baran mo, amma nyalaane tatawre o fintan.»

Berde aahiibe makko biisii puy, no 6e nani ka.

Yeesu yobii ceede faada

²⁴ No Yeesu e aahiibe mum yottii Kafar-nahum, jaboo6e ceede faada suudu Alla battii Piyer, wi'i mo: «Moodibbo moodon yobataa woni ceede faada suudu Alla?»

²⁵ Piyer toontii, wi'i: «Oo yoba.» No Piyer naati der wuro, Yeesu arti etti haala, wi'i: «Simon, ume miiludaa? Bey nun haani yoba ceede faada? Bi66e genni nun naa hob6e?» ²⁶ Piyer toontii, wi'i: «Hob6e nun haani yoba.» Yeesu wi'i mo: «Den, bi66e genni haanay yoba. ²⁷ Amma, gam to en laatana himbe fergere, yahu maayo. Tuunnu malimali maa, pitodaa linnol njol artudaa nannudaa. Den nyaabaa hunnuko maggol, a tawan ceede cardi der don. Ikkinnaa de, jobanaa en, min e maa.»

18

Burdo manju der Laamaare Alla

(Marku 9.33-37; Luka 9.46-48)

¹ Wakkati majjum, aahiibe Yeesu battii, yami mo, wi'i: «Moy buri manju der Laamaare Alla?» ² Yeesu noddii sukayel, darni njel yeeso ma66e, ³ wi'i: «E goonja batanmi on: to on baylitaaki laatidon hande sukahon petton, on naatoytaa der Laamaare Alla. ⁴ Gam majjum, leesindo hoore mum, hande sukayel njel do, kanko nun burata manju der Laamaare Alla. ⁵ Jabbiido sukayel pettel hande njel do, e inne am, min nun joomum jab6ii.»

Manju hakke

(Marku 9.42-48; Luka 17.1-2)

⁶ «Amma to goddo doyyii sukahon petton, goondinkon am, gooten mum der hakke, dum buranno hoyango mo, o ha66anee namarde e daane, o faddee

caka maayo. ⁷ Bone laatanii duuniyaaru nuu, gam woodi ko doyyata himbe der hakke. Wadataako ko doyyata himbe waray, amma bone laatanto laatiido daliila majjum!

⁸ To junjo maa, dum bo koyjal maa nun wadinte hakke, wudditin de boppaa to woddi. Dum burante woodugo, naataa aljanna e koyjal gootal, dum bo e junjo wooto, e no paddirtedaa e koyde maa didi, dum bo e juude maa didi der yiite tabitiine. ⁹ To bo itere maa nun wadintee hakke, doofu ne boppaa to woddi. Dum burante hoyugo naataa aljanna e itere woore, e no paddirtedaa e gite maa didi der yiite jahannama.»

Ballool dow baalel majjunel

(Luka 15.3-7)

¹⁰ «Kakkilee, to on jawee baa gooten der sukahon petton kon. Gam mii wi'a on, malaykaabe makkon, e darii wakkati fu, dow kammu e daara yeeso Baaba am gonudo dow kammu. [¹¹ Gam Bii neddo warii hisingo majju6e.]

¹² Kaye miiludon? To neddo e woodi baali hewre, go baala goota majji, o accataa lasooji naay e sappo e jeenay koriidi dow waanne, o daartaa majjunja nan na? ¹³ E goonja batanmi on: to o yiitii ja, o seyorto ja bura lasooji naay e sappo e jeenay koriidi, di majjay. ¹⁴ Hande non Baaba moodon gonudo dow kammu yidaa baa gooto, der sukahon kon, majja.»

Yaafanaago banniraawo

¹⁵ «To banniraawo maa woofanii maa, yahu to makko an tan, kollaa mo onon dido. To o nootike, a hebitake mo. ¹⁶ Amma to o hettinaaki ka kollataa mo, den wittu, jahidaa e neddo gooto, dum bo dido, gam haala kan moyyinee yeeso seedee6e dido, dum bo tato. ¹⁷ To o salike hettinanaago 6e, den batu ka Eklesiya. To o salike hettinanaago Eklesiya bo, den fu daaree mo hande keefeero, dum bo jaboowo ceede faada.

¹⁸ E goonja batanmi on: Huune fu ko calidon e leydi do, salaama dow kammu. Ko jabudon e leydi do, jabete bo dow kammu.» ¹⁹ Mii bata on kade e goonja: «To himbe dido e duuniyaaru do nannantirii

dow huune ko 6e eelata, Baaba am gonudo dow kammu hokkan 6e dum. ²⁰ Gam to himbe dido dum bo tato e hawritii e inne am, mi na'on caka ma66e.»

Ballool gollotoodo caliido yaafaago

²¹ Den Piyer battii Yeesu, yami mo, wi'i: «Joomiraawo, de noy nun haani mi yaafano banniraawo am to o woofanii am? De jeedidi na?» ²² Yeesu toontii mo, wi'i: «De jeedidi tan bane bi'umaa mi, amma de lasoy tati e sappo faa de jeedidi. ²³ Hande non Laamaare Alla e nandi e laamiido gom jidudo gollotoode mum liisanoo dum jawdi muudum. ²⁴ No o fuddi liisaade, 6e gaddani mo joganiido mo ceede cardi miliyooji duuddi. ²⁵ Gorko on woodaa ko yobirta mo. Den, laamiido on hokki laawol o sippee, kanko e deekiiko, e sukaa6e makko, e ko o woodi fu, gam o yoba nyamaane nen. ²⁶ Gollotoodo on jiccii yeeso makko, eeli mo, wi'i: "Joomiraawo Munyanam, mi yobete fu!" ²⁷ Joomiraawo on yurmii mo, yaafanii mo nyamaane nen, acci mo, o yawti.

²⁸ No o wurtii, o fotti e banniraawo makko joganiido mo ceede cardi hewre. O gattii mo, o deddi daane makko, o wi'i: "Yobam ceede am!" ²⁹ Banniiko jiccii, eeli mo, wi'i: "Munyanam, mi yobete!" ³⁰ Amma o jabay. O yaari mo o ma66oy der kasu, faa de o yobidi nyamaane nen fu. ³¹ No banniraawe makko gollotoode horiibe yi'i ko wadi, mone ma66e ummii puy, 6e jahi 6e batoy joomiraawo ma66e ko wadi. ³² Den, joomiraawo on nodditii gollotoodo on, wi'i mo: "An gollotoodo kalludo! Mi yaafanakeno maa nyamaane joganinodaa am fu, gam a sawrinii am. ³³ An bo, haanayno jurmodaa banniraawo maa hande no jurmoriimaa mi na?" ³⁴ Mone wadi joomiiko, watti mo e juude hiitotoode. O ma66aa der kasu, faa de o yobidi nyamaane nen fu. Den Yeesu beydi wi'i:

³⁵ "Hande non Baaba am gonudo dow kammu wadanta on to moy moodon fu yaafanaaki banniraawo mum e berne woore.»

19

Ekkitinol dow ceergal

(Marku 10.1-12; Tokkitaaki. Tawreeta 24.1-4; Matiye 5.31-32; Luka 16.18)

¹ No Yeesu heennyi fillaaji din, o yawti diga Galili, o yahi Yahudiya, far fonjo maayo Urdun. ² Jama'aare duunne e tokki mo, den o nyawti ton nyaw6e.

³ Wo66e der Farisaa6e wari to makko, yami mo gam jarboo mo, wi'i: «Gorko e woodi laawol seera debbo mum, baa to gam daliila kaye nun na?» ⁴ O toontii 6e, o wi'i: «On jannay ko winnaa e dewtere na? Diga fuddoode Alla tagii gorko e debbo.» ⁵ O wi'i: "Gam majjum gorko accan baaba mum e inna mum, takkontira e debbo mum, 6e fu dido, 6e laato 6annu gootol." ⁶ Hande non 6e laatataako kade dido, amma 6annu gootol. Den kan, to neddo seenu ko Alla hawti.

⁷ Farisaa6e ben yami mo, wi'i: «Gam ume ko Muusa wi'i gorko hokka debbo derewol ceergal to oo seera mo?» ⁸ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Gam sabbu yoorugo berde moodon nun acci ko Muusa hokki on laawol ceeron rew6e moodon. Amma diga fuddoode, dum laataakino non. ⁹ E goonja bi'anmi on, ceerudo debbo mum to hinaa gam daliila jeenu, to o hoowi goddo, o wadii jeenu.»

¹⁰ Aahiibe makko wi'i mo: «To non non nun haala gorko e debbo laatii, gomma to neddo banu.» ¹¹ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Himbe fu bane waawata ko jabi haala kan, sey 6e Alla hokki dum tan. ¹² E woodi rimaawe e laatii waatoraa6e. Wo66e bo himbe nun watti 6e dum. Wo66e kan banataa gam daliila Laamaare Alla. Baawudo ko jabi haala kan fu, jaba!»

Yeesu du'anake sukahon petton

(Marku 10.13-16; Luka 18.15-17)

¹³ Baawo majjum, himbe waddani Yeesu sukahon petton, gam o yowa juude makko dow makkon o du'anoo kon, amma aahiibe makko nyaasitii 6e. ¹⁴ Den Yeesu wi'i 6e: «Accee sukahon petton wara to am, to on kadee kon, gam Laamaare Alla laatani nun wa'ube hande makkon.» ¹⁵ O yowi juude makko dow makkon, den o yawti diga don.

Yeesu e gojankeejo jom jawdiijo

(Marku 10.17-31; Luka 18.18-30)

¹⁶ Gojankeejo gom battii Yeesu, yami mo, wi'i: «Moodibbo, booddum ume haani mi wada, go mi heba yonki tabitiiki?»
¹⁷ Yeesu wi'i mo: «Ko wadi aa yamammi dow ko woodi? Alla tan woni booddo! To aa yidi hebugo yonki tabitiiki, sey tokkaa sariyaaji.»
¹⁸ Gorko on yami Yeesu, wi'i: «Diye nun sariyaaji din?»
 Yeesu toontii mo, wi'i: «Taa waru neddo, taa jeenu, taa wujju, taa seeda fewre.
¹⁹ Teddin baaba maa e inna maa, den jidaa banniraawo maa hande no jidirdaa hoore maa.»
²⁰ Gojankeejo on wi'i mo: «Mii jogii sariyaaji dii don fu. Ume nun horii kade?»
²¹ Yeesu wi'i mo: «To aa yidi laatodaa kebbudo, yahu cippaa ko goodudaa, kokkaa talakaafe ceede majjum. Den a heban jawdi dow kammu. Baawo majjum, garaa tokkaa am.»

²² No gojankeejo on nani haala kan, yawti e berne biisiine, gam o laati nun jom jawdiijo.
²³ Den, Yeesu wi'i aahii6e mum: «E goonja batanmi on, edum sadi jom jawdiijo naata der Laamaare Alla!»
²⁴ Mii batitoo on ka kade, edum buri hoyugo, jelooba wurtoroo e hinere baatal, e no jom jawdiijo naatirta der Laamaare Alla.»
²⁵ No aahii6e makko nani ka, haaynaare nanji dum, wi'i: «Den, moy waawata ko hisi?»
²⁶ Yeesu daari 6e, wi'i: «E him6e, dum don wadataako, amma to Alla, huune fu wadoto.»

²⁷ Den, Piyer etti haala wi'i mo: «Minon, men accii huune fu men tokki maa. Ume nun laatantoo men?»
²⁸ Yeesu wi'i 6e: «E goonja batanmi on, to huune fu laatinaama kesum, Bii neddo joodoto e kittaal laamaare teddujal makko. Den, onon sappo e dido tokku6e am, on joodoto dow kittaaje sappo e didi, kiitodon lenyi Isira'iilaabe sappo e didi.
²⁹ Neddo fu accudo wuro mum, e sakikiraa6e mum wor6e e rew6e, e baaba mum, dum bo inna mum, e sukaa6e mum, e gese mum, gam am, o heban ko buri dum, kade bo, o heban yonki tabitiiki.
³⁰ Amma duu66e ardiibe jooni, laatoto sakitiibe, duu66e der sakitiibe jooni bo, laatoto ardiibe.»

20

Ballool gollotoo6e der gesa innabooje

¹ «Laamaare Alla e nandi e jom gesa inna-booje. O wurtii subaka kecco, gam o daarta gollotoo6e, o yaara to gesa inna-booje makko.
² O nannantiri e gollotoo6e, o yo6a 6e nyalaane fu ceede cardi goote. Den o yaari 6e gesa makko.
³ O wurtii jaka yande jeenay, o tawi wob6e e joodii der luumo, woodaa gadeteenal.
⁴ O wi'i 6e: «Jahee golloodon, onon bo der gesa innabooje am, mi yo6an on ko haani,»
⁵ kam6e bo 6e jahi. Jom gesa on witti kade caka nyalooma e yanne tati, o wadi hande non.
⁶ Baawo majjum, wakkati yanne joy, o wurtii kade. O tawi wob6e e darii, woodaa gadeteenal. O wi'i 6e: «Ume wadi ko oon nyalli daraago do, on goodaa gadeteenal?»
⁷ Be toontii mo, 6e bi'i: «Men kebay ettudo men golle.»
 O wi'i 6e: «Jahee onon bo golloodon der gesa innabooje am.»

⁸ No kiikiide wadi, jom gesa on wi'i deenudo jawdi mum: «Noddu gollotoo6e 6en, jo6aa moy fu ceede mum. Puddiraa sakitiibe, keenneytiraa ardiibe.»
⁹ Ettanoo6e golle deydey alaasara wari, moy ma66e fu hokkaa ceede cardi goote.
¹⁰ Ardinoo6e etteego golle bo wari. Bee miiluno joddi ma66e buran ni 6ee to. Amma moy ma66e fu yo6aa ceede cardi goote.
¹¹ No 6e jo6aa, 6ee dumbitoo dow jom gesa on,
¹² 6ee bi'a: «Sakitiibe wari, yanne woore tan gollii, ko potindaa 6e e minon gollii6e nyalaane ne fu, der naaje e guli!»
¹³ Jom gesa on toontii gooto ma66e, wi'i: «Banniraawo am, mi farkanay maa. En nannantir bane dow ceede cardi goote nyalaane fu na?»
¹⁴ Ettu joddi maa, dillu. Mii yidi yo6ugo cakitiido hande no maa.
¹⁵ Laawol hokkay am mi wadira ceede am no jidirmi na? A daaririi am e gite kallude gam mi wadii ko woodi na?»
¹⁶ Yeesu wi'i: «Hande non sakitiibe laatortoo ardiibe, ardiibe bo laatoo sakitiibe.»

*Yeesu batanii maayde e pintol mum de tatawre
 (Marku 10.32-34; Luka 18.31-34)*

¹⁷ No Yeesu yahata Urusaliima e aahii6e mum, o noddi sappo e dido 6en, feere mum, o wi'i 6e:
¹⁸ «Nani een jaha Urusaliima. Ton Bii neddo wattoyte der juude hoore6e

limaamiibe, e moodiibe tawreeta. Be kitoto mo kiita maayde. ¹⁹ Be gattan mo der juude heeferbe, gam be jaanca mo, be piya mo looci, be bila mo dow leggal palaanj. Amma nyalaane tatawre, o fintan.»

*Elgal inna Yaakuuba e Yuhaana
(Marku 10.35-45; Luka 22.24-27)*

²⁰ Den, inna biibe Jebede e sukabe mum battii Yeesu. O jiccii yeeso Yeesu gam o eela dum ballal. ²¹ Yeesu wi'i mo: «Ume jidudaa?» O toontii mo, o wi'i: «Mii yidi, to a laamike, nootodaa biibe am dido bee do, gooto joodoo nyaamo maada, gooto bo nano maada.» ²² Yeesu toontii, wi'i: «On annaa ko eeloton am. On baawan ko yariri jarirgel nel jarirammi na?» Be toontii mo, be bi'i: «Men baawan.» ²³ O wi'i be: «Goonja nun, on baawan. Amma joodaago nyaamo am e nano am, min bane hokkata dum. Bee do Baaba am siryanii joonde den nun hebata de.»

²⁴ No aahiibe sappo horiibe nani ka, mone maibe ummii dow banniraabe maibe dido ben. ²⁵ Den, Yeesu noddi be, be fu, wi'i be: «Oon anni hooreebe duuniyaaru, no boni nun jogorii himbe mum. Mawbe bo e holla himbe mum baawde. ²⁶ Amma, dum wadataako hande non hakkune moodon. Jidudo laataago mawdo caka moodon fu, joomum laato jaggotodo mon. ²⁷ Kade bo, jidudo ardaago e moodon fu, joomum laato maccudo moodon. ²⁸ Hande non, Bii neddo waray gam jagganeego, amma, jagganaago himbe waddi mo, o hokkitira yonki makko gam sooditaago duube.»

*No Yeesu wuntiniri wumuibe dido
(Marku 10.46-52; Luka 18.35-43)*

²⁹ Yeesu e aahiibe mum e wurtoo Yeriko, go jama'aare duunne e tokki mo. ³⁰ Wumuibe dido gom e joodinoo sera laawol. Be nani e wi'ee, Yeesu nun yawtata don, den be janti bee kuuba, bee bi'a: «Joomiraawo Bii Dawda, yurma men!» ³¹ Jama'aare e falma be gam be jeedoo, amma be beydi huubugo e semme, bee bi'a: «Joomiraawo Bii Dawda, yurma men!» ³² Yeesu darii, noddi be, wi'i: «Ume jidudon mi wadana on?» ³³ Be toontii mo, be bi'i: «Joomiraawo, wuntin men.» ³⁴ Yeesu yurmii

be, meemi gite maibe. Don maa don be bumti, be tokki mo.

21

*Yeesu naatii Urusaliima
(Marku 11.1-10; Luka 19.28-40;
Yuhaana 12.12-19)*

¹ No Yeesu e aahiibe mum faanii Urusaliima, be jottii Baytifaaji, takkol waanne wi'eteene waanne Jaytuuje. Yeesu lili aahiibe dido. ² O wi'i be: «Jahee siire wonune yeeso moodon, to oon naata ne, on tawan babba e binnel mum e haibii. Pittee di gaddanon am. ³ To goddo yamii on gokka fu, toontee mo: «Joomiraawo nun bukaa di.» Don maa don, o accan on gaddon di.»

⁴ Dum waddii, gam hebbingo haala ka annabiijo batuno, wi'i:

⁵ «Batee biibe Siyoona, bi'on:

«Daaree, laamiido mon e wara e mon, oo diggi, oo waddii babba, e binnel mum.»»

⁶ Aahiibe ben yahi, wadi ko Yeesu bati be. ⁷ Be gaddi babba e binnel mum, be daddi toggoje maibe dow majji, den Yeesu waddii. ⁸ Duube der jama'aare nen weyyiti gineeji mum dow laawol. Wobe bo salti licce ledde, e weyyita dow laawol. ⁹ Ardiibe Yeesu, e tokkinbe mo baawo fu, e hulgina e wi'a: «Hosana, Bii Dawda! Barke laatanoo garoowo e inne Joomiraawo! Hosana Joomiraawo mo dow kammu!»

¹⁰ No Yeesu naati Urusaliima, genni fu laawontirii. Himbe e yamontira, e wi'a: «Moy nun gorko oo do?» ¹¹ Jama'aare toontii, wi'i: «Yeesu annabiijo, mo Nasaratu, der leydi Galili nun.»

Yeesu riwii sippooe e soodoobe der suudu Alla

*(Marku 11.15-19; Luka 19.45-48;
Yuhaana 2.13-22)*

¹² Yeesu naatii der suudu Alla. O riwi sippooe, e soodoobe, o hippi taaburuuji cengotoobe ceede, e kittaaje sippooe tantabaraaji. ¹³ Den, o wi'i be: «Alla batii der Dewtere, wi'i: «Suudu am noddete suudu to du'aare wadatee.» Amma onon, on gartirii nol suudorde wuybe!»

¹⁴ Wumuibe e layoobe wari to makko der suudu Alla, go o nyawti be. ¹⁵ Hooreebe limaamiibe, e moodiibe tawreeta, mone

mum ummi no yi'i kujje kayniide de Yeesu wadata, e no sukaaɓe hulginirta der suudu Alla, e wi'a: «Hosana Bii Dawda!» ¹⁶ Den ɓe bi'i: «Aa nana ko sukaaɓe ɓen batata na?» Yeesu toontii ɓe, wi'i: «Mii nana. On meeday ko jannj haala kaa do na? "A hebii maanteego diga e kunnude sukaaɓe, e musinoobe."»

¹⁷ Den, o acci ɓe, o wurtii siire nen, o yahi Baytaniya, o waaloy ton.

Yeesu yaa'ike ibbi

(Marku 11.12-14, 20-26)

¹⁸ Fini mum subaka, Yeesu dawi e witta der siire, go rafo wadi mo. ¹⁹ O hollirii ibbi sera laawol. O yaali to makki, amma o taway goddum, sey baafe tan. Den o bati ibbi kin, o wi'i: «A rimataa ɓiɓɓe kade faa abada!» Don maa don, ibbi kin yoori. ²⁰ No aahiibe makko yi'i dum, haaynaare nanjii dum, den ɓe yami mo, ɓe bi'i: «Noy ibbi kin yooriri don maa don?» ²¹ O toontii ɓe, o wi'i: «E goonja batanmi on: To oon goondini, on gaday seko, on gadan ko ɓuri ko ibbi kin wadanaa. On baawan ko wi'i, waanne nee do: "Doofa diga do, yantoy der maayo," dum laatoto bo. ²² To oon goondini, ko eeludon e du'aare fu, on keban dum.»

Yahuduube e yama diga toy baawde Yeesu yiwi

(Marku 11.27-33; Luka 20.1-8)

²³ Yeesu naati der suudu Alla. No o waajotoo, hooreeɓe limaamiibe, e dottiibe Yahuduube battii, yami mo, wi'i: «E baawde dey gadirta kujje dee? Moy hokku maa baawde majjum?» ²⁴ Yeesu toontii ɓe, wi'i: «Min bo, mi yaman on yande goote. To on toontike am, mi batan on e baawde dey nun gadiranmi huune dum. ²⁵ Moy lili Yuhaana wada himbe batisi? Alla nun, naa himbe?» Be baddi hakkune maɓɓe, ɓe bi'i: «To en bi'i "Alla nun", o wi'an: "Den, ume wadi go en goondinay Yuhaana?"» ²⁶ Amma to en toontike bi'uden "himbe nun", een kula himbe bo, gam himbe fu e daari Yuhaana hande annabiijo.»

²⁷ Be toontii Yeesu, ɓe bi'i: «Men annaa.» Kanko bo, o wi'i ɓe: «To non min bo, mi batataa on to e baawde dey nun gadiranmi kujje dee.»

Ballool rindaabe dido

²⁸ Yeesu ɓeydi wi'i: «Kaye miiludon e ballool njol do: Gorko gom nun woodunoo sukaaɓe worɓe dido. O bati arano, o wi'i dum: "Suka am, yahu gollodaa to gesa innabooje."» ²⁹ Suka on toontii, wi'i: "Mi yahataa." Amma ɓaawo nii, o miijitii, o yahi. ³⁰ Baaba on noddi suka didaɓo, wi'i mo ka o wi'unoo arano on. Oo don toontii, wi'i: "Woodi Baaba, mi yahan" Amma o yahay. ³¹ Der kamɓe dido ɓen, moy nun e maɓɓe wadi ko baaba mum yidi?» Be toontii, ɓe bi'i: «Arano on nun.» Den, Yeesu wi'i ɓe: «E goonja batanmi on, jaɓooɓe ceede faada, e kaaruwaaɓe artan on naatoygo Laamaare Alla. ³² Gam Yuhaana warii caka moodon, hollii on laawol foonnitaare, on jaɓay haala makko. Amma jaɓooɓe ceede faada e kaaruwaaɓe goondinii mo, go onon yi'ube dum, on tuubay goondindon mo.»

Ballool gesa innabooje

(Marku 12.1-12; Luka 20.9-19)

³³ «Kettinee ballool gonɗol kade. Neddo gom nun tiggii gesa innabooje mum. O wadi kowaagol kara, o fiiltini ka. O wasi gayka to ɓiɓɓe innabooje biɗɗetee, o mahi suudu towukol deenirkol der gesa ka. Baawo mum, o accani ka gollotooɓe makko ɓe gadi haya, den o wadi jahaanjal. ³⁴ No wakkati ɓorugo innabooje yottii, o lili gollotooɓe makko to reeninaaɓe gesa, ɓe gaddanaa mo gedu makko der ɓiɓɓe innabooje den. ³⁵ Amma reeninaaɓe gesa nan nanjii lilaabe ɓen, fiyi gooto, gooto bo, ɓe bari dum, tataɓo ɓe paddi dum kaaye, ɓe bari. ³⁶ Jom gesa on lilitii gollotooɓe mum, ɓuruɓe arandeeɓe duudugo. Reeninaaɓe gesaa, wadani ɓe no wadannoo arandeeɓe. ³⁷ Faa sakitiine, o lili ɓiyiiko gorko to maɓɓe, o wi'i: "No wadi fu, ɓe teddinan biyam." ³⁸ Amma no reeninaaɓe gesa yi'i mo, ɓe bi'ontiri hakkune maɓɓe: "Kanko woni donoowo gesa nan. Garee baren mo, donen nja!"» ³⁹ Den, ɓe nanjii mo, ɓe paddi mo ɓaawo gesa, ɓe bari mo. ⁴⁰ Jooni noo, to jom gesa innabooje on wari, noy o wadata ɓe?»

⁴¹ Be toontii mo, ɓe bi'i: «O halkan reenuɓe halluɓe ɓen halkere naawune. Den o hokkan woɓɓe gesa nan, wada haya,

baawoobe ko hokki mo gedu makko, to wakkati borol biibe fotii.»

⁴² Baawo majjum, Yeesu wi'i be: «On meeday jannugo ko winnaa der dewtere na?

“Hayre ne mahooobe woppi, kayre laatii hayre jigiine maadi.” Kanjum woni golle Joomiraawo, edum haaynii e gite meeden!»

⁴³ Gam majjum, mii wi'a on: «Laamaare Alla sottinte caka moodon, ne hokkee himbe lenyi janani, wadoobe ko Alla yidi. ⁴⁴ [Neddo janudo dow hayre nen, heltoto. Mo ne yanti dow mum fu bo, muunyitinto.]»

⁴⁵ No hooreeobe limaamiibe e Farisaabe nani ka, be paami kambe nun Yeesu wadani ballaaji dii. ⁴⁶ Bee daarta laabi no be nannirta mo, amma be kula himbe, gam himbe fu e daari mo annabiijo.

22

Ballool dow bangal (Luka 14.15-24)

¹ Yeesu baddi be kade e ballaaji, wi'i: ² «Laamaare Alla e nandi hande laamiido gom gadudo julde bangal biyum. ³ O lili gollotoobe makko noddanaa mo noddinaabe julde bangal. Amma noddinaabe ben yiday warugo. ⁴ O lili kade gollotoobe makko wobbе, o wi'i be: “Bi'ee noddinaabe ben, huune fu siriyaama, ga'i e baali payudi hiisaama, huune fu gasii, be gara nyaamde.” ⁵ Amma noddinaabe yeebii noddore nen, hiinnii haajuuji mum. Oo do yawtiri gesa mum, oo to bo yawtiri daartiiru mum. ⁶ Horiibe nanji gollotoobe, toori be, wari be. ⁷ Mone laamiido ummii puy. O lili soogeeji makko yaha halkaa himbe ben, wuuda ci'e maabe. ⁸ Baawo majjum, o wi'i gollotoobe makko: “Nafa bangal benni, amma noddinanoobe fotay nyaamugo ka. ⁹ Gam majjum, jahee to fottirde laabi, noddon be tawudon don fu wara.” ¹⁰ Gollotoobe ben yahi to fottirde laabi, noddii be tawi don fu, hallube e woodube fu, faa suudu hebbi himbe.

¹¹ Laamiido naati gam daara noddinaabe mum. O hollirii goddo gom, mo bornaaki gineeji bangal. ¹² O battii mo, o wi'i: “Banniraawo am, noy naatirdaa do go a

bornaaki gineeji bangal?” Amma, oo jeedii. ¹³ Den, laamiido wi'i gollotoobe mum: “Kaabee mo, koyde e juude, boppon yaasi, der niwre. O wulla ton, o yakkontira nyiye.” ¹⁴ Yeesu tokki wi'ugo: «Noddaabe e duudi, amma subaabe duudaa.»

Yobugo laamiido Roma ceede faada (Marku 12.13-17; Luka 20.20-26)

¹⁵ Farisaabe yahi baddoy dow no be nannirta Yeesu der haala mum. ¹⁶ Be lili aahiibe maabe wobbе, e be Erodu, be bi'i mo: «Moodibbo, emen anni a laati nun goonjaajo. E goonja nun janninirtaa laawol Alla, a hulataa bo himbe, gam a burontirtaa himbe. ¹⁷ Den, batu men ko miiludaa dow haala kaa do: E haani men joba laamiido Roma ceede faada naa haanay?»

¹⁸ Amma Yeesu e anni miilooji berde maabe kalludi. O toontii be, o wi'i: «Onon munaafitiiibe! Ume wadi ko oon daarta jammaago am? ¹⁹ Kollee am ceede jobirteede den.»

Be gaddani mo ceede cardi goote. ²⁰ O yami be, o wi'i: «Foto moy e inne moy woni do?» ²¹ Be toontii, be bi'i: «Laamiido Roma nun.» Den o wi'i be: «To non, kokkee laamiido Roma ko laataniidum, kokkon Alla bo ko laataniidum.»

²² No be nani ka o toontii, haaynaare nanji be. Den be acci mo, be jawti.

Pintol maaybe (Marku 12.18-27; Luka 20.27-40)

²³ Der nyalaane woore nen, wobbе yiwoy diga e waalde Sadukiibe. Kambe nun yeddata, e wi'a maaybe fintataa. Be gari to Yeesu, be yami mo, ²⁴ be bi'i: «Moodibbo, Muusa wi'i: “To goddo maayii rimay biibe, minnyiiko naatta debbo on, gam o darina lenyol mawniiko maayudo.” ²⁵ Dum wadiino caka amen dow wobbе rindaabe jeedido. Arano bani debbo, maayi, rinday e makko. Minnyiiko naatti debbo on. ²⁶ Kanko bo o maayi, o rinday mo biddo. Tatabo bo non non, faa be fu jeedido ben. ²⁷ Baawo maabe be fu, debbo on bo maayi. ²⁸ Den, nyalaane darjal, to maaybe fintoy, moy nun e maabe, o laatoytoo debbo mum, dow kambe jeedido ben? Gam be fu be koowiino mo.»

²⁹ Yeesu toontii be, wi'i: «On majjii, gam on paamay Dewte, on annaa baawde Alla

bo. ³⁰ To maaybe fintii, worbe banjataa, rewbe bo banjataake, be laatoto nun hande malaykaaabe tawaabe dow kammu. ³¹ Dow haala pintol maaybe, on jannay ko Alla wi'i on na? O wi'i: ³² "Min woni Alla Ibu-rahiima, Alla Isiyaaku, e Alla Yaakuubu." Alla laataaki Alla maayu6e, amma Alla wu-uru6e.»

³³ Jama'aare hettinaniine mo, haaynaare nanji dum e ekkitinol makko.

Sariya buruka mawnugo

(Marku 12.28-34; Luka 10.25-28)

³⁴ No Farisaa6e nani Yeesu mu66ii kunnude Sadukiibe e haala, be gadi hawriine. ³⁵ Gooto ma66e, laatiido janninoowo Sariya, yidi jarbaago Yeesu, yami mo, wi'i: ³⁶ «Moodibbo, sariya kaye 6uri mawnugo der dewtere tawreeta?» ³⁷ Yeesu toontii mo, wi'i: «"Yidu Alla Joomiraawo maa e berne maa fu, e yonki maa fu, e hakkillo maa fu." ³⁸ Kanka woni sariya arana, buruka manju. ³⁹ Sariya dida6a nanduka e makka nani: "Yidu banniraawo maa, hande no jidirdaa hoore maa." ⁴⁰ Ko tawreeta Muusa e dewte annabiibe bati fu, e darii dow sariyaaji didi dii.»

Almasiihu e Dawda

(Marku 12.35-37; Luka 20.41-44)

⁴¹ No Farisaa6e hawritii, Yeesu yami 6e, wi'i: ⁴² «Ume miilaton dow Almasiihu? Bii moy nun?» Be toontii mo, 6e bi'i: «Bii Dawda nun.» ⁴³ Den Yeesu wi'i 6e: «Noy Dawda noddiri mo "Joomiraawo?" Ruuhu Alla holli mo dum, gam majjum o wi'i: ⁴⁴ "Joomiraawo wi'i Joomam:

Jooda nyaamo am,

faa mi wada jaabaa way6e maa." ⁴⁵ To Dawda noddii mo "Joomiraawo", den, noy o laatortoo 6iyiiko?»

⁴⁶ Be fu 6e baaway ko toontii mo gokka. Diga nyaanne mum, goddo suusay ko yami mo yande godde.

23

Yeesu felii moodi66e tawreeta e Farisaa6e

(Marku 12.38-40; Luka 11.37-54; 20.45-47)

¹ Den, Yeesu baddi jama'aare e aahiibe mum, wi'i: ² «Moodi66e tawreeta e Farisaa6e, yowanaama janningo tawreeta

Muusa. ³ Gam majjum, nananee 6e, gadee huune fu ko 6e bi'i on. Amma to on gadee ko 6e gadata, gam 6ee bata, amma 6e gadataa ko 6e bati. ⁴ Bee ka66a doolle teddude, 6ee doonina him6e dow balbe mum. Amma kam6e, 6e jidaa meemugo de baa e kollel. ⁵ Ko 6e gadata fu, 6ee gada dum gam him6e yi'ana 6e. Kanjum acci 6ee binna aayaaje dow laayaaji, 6e ka66a e tiide, e dow came ma66e. Bee juutina sariiji toggooje ma66e. ⁶ Bee jidi joonde arandeeje to 6e noddinaama nyaamde. Bee jidi joonde burde teddugo, der cuudi baajordi. ⁷ Bee jidi sanneego caka jaayri to jama'aare hawritii, e noddeego "Moodibbo". ⁸ Amma onon, to on nootee noddedon "Moodibbo", gam moodibbo gooto tan goodudon, onon kan, on fu oon banniraa6e. ⁹ To on noddee goddo "Baaba" e duuniyaaru do, gam Baaba gooto tan goodudon, kanko woni gonudo dow kammu. ¹⁰ To on jabee noddeego "Hooreejo", gam hooreejo gooto tan goodudon, kanko woni Almasiihu. ¹¹ Burudo mawnugo caka moodon laatoo gollantoodo horiibe. ¹² Mawnindo hoore mum fu, leesinte. Leesindo hoore mum bo, mawninte.»

Yeesu e gacco munaafitaare

(Marku 12.40; Luka 11.39-52; 20.45-47)

¹³ «Bone laatanto on, onon moodi66e tawreeta e Farisaa6e, munaafitiibe! gam oon ma66ana him6e dammugal Laamaare Alla. Onon e ko'e mon on naatataa, on accay yidu6e naatugo bo, naata. [¹⁴ Bone laatanto on onon moodi66e e Farisaa6e munaafitiibe! Oon teeta cuudi gawniibe, oon juutina du'aaje gam him6e mana on. Gam majjum, on kiitete kiita 6uruka naawugo.]

¹⁵ Bone laatanto on, onon moodi66e tawreeta e Farisaa6e, munaafitiibe! Gam oon boositoo leyde, e maayo fu, gam ke6on baa gooto tokka on. To on ke6ii mo, laatinon mo 6ii yiiteejo, de didi, 6ura no moodon.

¹⁶ Bone laatanto on, onon wumu6e ardiibe! Oon bi'a: "To neddo hunorake suudu Alla, dum laataaki goddum. Amma to o hunorake kanjeeri suudu Alla, doole o hebbina hunayeere makko." ¹⁷ Onon majju6e, e wumu6e! Ume 6uri mawnugo,

kanjeeri na, naa suudu Alla laa6inoonjol kanjeeri? ¹⁸ Oon bi'a kade: "To neddo hunorake hiisirde dum laataaki goddum. Amma to o hunorake sadaka cakkaaka dow hiisirde, doole o hebbina hunayeere makko." ¹⁹ Onon wumu6e! Ume nun 6uri mawnugo: sadaka kiisaaka na, naa hiisirde laa6inoore sadaka kan? ²⁰ To non kunoriido hiisirde, hunorake hiisirde e ko woni dow maggol fu. ²¹ Kunoriido suudu Alla, hunorake ɲol e Alla tawaado der mayru. ²² Kunoriido kammu bo, hunorake gurol Laamaare Alla, e Alla joodiido dow maggol.

²³ Bone laatanto on, onon moodi66e tawreeta e Farisaa6e, munaafitii6e! Gam oon cutta jakka haakooji bi'eteedi maantu, e anisa, e kume, amma oon jeeboo ko 6uri teddugo der tawreeta, kan woni foonnitaare, e endam, e goondinki. Amma to on jeebee ko horii. ²⁴ Onon wumu6e ardi6e! To buubol yanii der jaram moodon, oon cekoo, ikkinon ɲol, amma oon moda jeelooba!

²⁵ Bone laatanto on, onon moodi66e tawreeta e Farisaa6e, munaafitii6e! Gam oon lay6a 6aawo jarirkon, e 6aawo keede. Amma der majje e heewi huune ko wujjaa, e ko teetaa. ²⁶ An Farisaa6o bumdo! Lay6u taw der jarirkon e der keede, den 6aawo majje bo laa6an.

²⁷ Bone laatanto on, onon moodi66e tawreeta e Farisaa6e, munaafitii6e! Gam oon nandi hande caabeeje dawninaade. Yaasi majje e woodi, amma der e hebbi yiye maayu6e, e huune ko sobi fu. ²⁸ Onon bo, hande non laatidon. Dow gite him6e, oon nandi hande foonniti6e, amma der moodon e hebbi munaafitaare, e luudaare.

²⁹ Bone laatanto on, onon moodi66e tawreeta e Farisaa6e, munaafitii6e! Gam oon maha jenaale annabi6e, oon boodina caabeeje foonniti6e. ³⁰ Den oon bi'a: "To men na'onno wakkati kaakiraabe amen, men kawtataano e ma66e dow barki annabi6e 6en." ³¹ Hande non, nootoridon onon nun laatii 6i66e warunoo6e annabi6e. ³² To non, kebbinee golle de kaakiraabe moodon fudduno! ³³ Onon 6i66e bolle pure! Noy baawirton ko dadi yiite jahannama? ³⁴ Gam majjum, mii lildana on annabi6e, e hakkil6e, e

moodi66e tawreeta. On baran wo66e, tiggon wo66e, wo66e, piyon dum looci, der cuudi moodon baajordi, tooron 6e, der ci'e e ci'e. ³⁵ Alla hiitoto on sabbu yiyam him6e foonniti6e, baraa6e. Dum fuddan diga yiyam Habiila, poonnitiido, faa yiyam Jekariya, 6ii Barakiya, mo barudon hakkune suudu Alla e hiisirde. ³⁶ E goonja batanmi on: Huune dum fu, tawan him6e jaamanuuru nuu do!

Yeesu yurmike him6e Urusaliima (Luka 13.34-35)

³⁷ «Urusaliima, Urusaliima! an baroowo annabi6e, e paddoowo 6e Alla lildanoy maa kaaye! De duuddum jidumi hawritingo 6i66e maada hande no gertogal hawritirta coppo mum ley biyeede mum. Amma on ja6ay. ³⁸ Gam majjum, on accante genni moodon laatoo bille. ³⁹ E goonja batanmi on, on ji'ataa am kade faa nyalaane bi'oyton: "Barke woodani garoowo e inne Joomiraawo!"»

24

Pusol suudu Alla e keennyol duuniyaaru (Marku 13.1-37; Luka 21.5-24; 17.22-37)

¹ Yeesu wurtii suudu Alla, e yawta, ko aahi6e makko battii, e holla mo no suudu Alla ɲol mahiraa. ² Den, o wi'i 6e: «On ji'i huune dum fu na?» E goonja batanmi on: «Baa hayre yowataako dow wonne, dum fu, dum pusete.»

³ Yeesu yahi joodoy dow waanne wi'eteene waanne Jaytuuje, den aahi6e makko wari kam6e tan, yami mo, wi'i: «Batu men dey nun dum wadata. Maane ney nun hollitinta garki maa e keennyol duuniyaaru?» ⁴ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Kakkilee, to on accee goddo majjina on. ⁵ Gam duu66e waran e inne am, 6e bi'a, kam6e nun woni Almasiihu. Be majjinan him6e duu66e. ⁶ On nanan habaruuji konuuji e rimmo konuuji e batanee, amma to on kulee! Doole nun dum wada, amma timmoode bane don taw. ⁷ Lenyol ummanto lenyol hawre. Laamaare ummanto laamaare bannun hawre. Rafo e dimmaade leydi wadan der nokkuuje godde. ⁸ Dum don fu laati nun hande fuddoode ɲatawre.

⁹ Den himbe wattan on e juude wobbe gam tooredon, baredon. Lenyi fu wanyan on gam inne am. ¹⁰ Wakkati mum, himbe duubbe accan goondinki, 6e jam-montiran, 6e banyontira hakkune ma6be. ¹¹ Annabiibe fewoobe duubbe waran, 6e majjinan himbe duubbe. ¹² Hallande yahan e duuda faa yidde himbe duubbe feewta. ¹³ Amma munyudo faa timmoode, hisan. ¹⁴ Linjiila dow Laamaare Alla waajete der duuniyaaru fu, gam dum laatano lenyi fu seedaaku. Den, timmoode duuniyaaru waran.»

Tooraaji mawdi e wara

(Marku 13.14-23; Luka 21.20-24)

¹⁵ «Gam majjum, to on ji'ii "karmudum, nyiddudum", dum annabi Daniyel batanoo e darii dow nokkuure ceniine, den sey janjoobe ka wada hakkillo. ¹⁶ Den, tawaabe Yahudiya fu dogga eenca baalle. ¹⁷ Tawaado dow suudu bo, to wi'a jippoto etta ko woni der suudu. ¹⁸ Tawaado gese bo, to wittu wuro ettoyo googooore mum. ¹⁹ Bone laatanto rewbe gaambe, e musinteebe der nyalaade den! ²⁰ Du'ee, gam to doggudu moodon laatoo wakkati dabbune, dum bo nyalaane siwteteene. ²¹ Gam, toora mawka laatoto, hande makka meeday ko wadii diga duuniyaaru fuddi faa jooni, hande makka bo wadataa kade faa abada. ²² To nyalaade den buytaakano juutugo, goddo hisataano. Amma Alla buytii de sabbu subaabe mum.

²³ Wakkati mum, to goddo wi'ii on: "Almasiihu nani do," naa bo "o nani to," to on goondinee. ²⁴ Gam almasiihuube e annabiibe fewrekuube waraan. Be gadan kaayefiiji mawdi, e haaynaareeji duuddi, gam 6e majjina baa e subaabe, to wadoto. ²⁵ Paamee wooda, mi seedinii on dum diga dum waray.

²⁶ To goddo wi'ii on: "O na'on der haro," to on jahee ton. Naa bo to 6e bi'ii on: "O na'on der cuudi," to on goondinee. ²⁷ Hande no maayyere maayyirta dow kammu diga lettugal faa gorgal, hande non Bii neddo bo warirta. ²⁸ To baatudum woni fu, ton nun digaareeji hawritintoo.»

Wittoyo Almasiihu

(Marku 13.24-31; Luka 21.25-33)

²⁹ «Don maa don, baawo nyalaade billaaje den, naaje nibban, lewru accan yaynugo, koode yanan diga dow kammu, baawde gonude dow kammu fu dimmoto. ³⁰ Den, maane Bii neddo hollitinto dow kammu. Lenyi himbe duuniyaaru fu simoto. Be ji'an Bii neddo e wara diga kammu, der duule, e baawde mawde, e teddujal. ³¹ Walaldu mawnu fuurete. O lilan malaykaabe makko der gooraaje leydi naay, lettugal e gorgal, sobbiire e hoore fudo, gam hawritingo subaabe makko wonube der duuniyaaru fu.

Ballool ibbi

(Marku 13.28-31; Luka 21.29-33)

³² Paamee ko ibbi ekkintinta. To licce makki e wilita, e wada haako, oon anni dunju faanike. ³³ Hande non, onon bo, to on ji'ii huune ko batanmi do fuddi wadugo, annitee wakkati Bii neddo faanike, oo darii dammugal wuro. ³⁴ E goonja batanmi on: Himbe jaamanuuru nu do maayidintaa go huune dum fu laatoo. ³⁵ Kammu e leydi heennyan, amma haala am heennyataa faa abada.»

Alla tan anni nyalaane dargal

(Marku 13.32-37; Luka 17.26-30, 34-36)

³⁶ «Amma nyalaane e wakkati majjum, walaa annudo dum. Baa malaykaabe wonube dow kammu annaa, baa Biddo bo. Walaa annudo dum sey Baaba tan. ³⁷ Hande no dum latino der jaamanu Nuuhu, hande non garki Bii neddo bo laatototo. ³⁸ Go ilam tufaana wara, himbe e nyaamanno, e yaranno, e bananno, e banana bibbe mum, faa nyalaane Nuuhu naati laana diyam. ³⁹ Be miijanaaki dum, faa ilam tufaana wari halki 6e 6e fu. Hande non garki Bii neddo bo laatorto. ⁴⁰ Wakkati mum, worbe dido wonoto der gesa, gooto ettee, gooto accee. ⁴¹ Rewbe dido namidan dow namarde woore, gooto ettee, gooto accee. ⁴² To non, deenee, gam on annaa wakkati de Joomiraawo moodon warata. ⁴³ Paamee kaa do: To jom wuro e anni wakkatiire ne gujjo warata jemma, o daanataako. O accataa gujjo yula suudu makko. ⁴⁴ Gam majjum, kakkilee onon bo, gam Bii neddo waran der wakkatiire ne on miilay.»

Gollotoodo geeto e gollotoodo kalludo
(Luka 12.41-48)

⁴⁵ «Moy woni gollotoodo kooliniido, kakkildo? Kanko woni mo joomiraawo mum yowani dum himbe wuro mum gam o hokka be nyaamdu der wakkati kaanuki. ⁴⁶ Barke laatanto gollotoodo mo joomiraawo mum warti tawi e hiinnii golle mum. ⁴⁷ E goonja batanmi on: Joomiiko yowanan mo jawdi mum fu. ⁴⁸ Amma to gollotoodo on e laatii kalludo, o wi'an der berne makko: Joomiraawo am booyan, wartay, ⁴⁹ den o yanta oo fiya banniraaŋe makko gollotoobe, oo nyaamida, oo yarida e yaroobe. ⁵⁰ Kanko, joomiiko wartan nyalaane ne o miilanay, e wakkatiire ne o annaa. ⁵¹ Joomiiko hiitoto mo kiita naawuka, o heba riiba e munaafitiiŋe. Den o wullan, o yakkontira nyiye.»

25

Ballool dow gati sappo di annaa worbe

¹ «Nyalaane mum, Laamaare Alla nandan e gati sappo di annaa worbe ettudi fitillaaji mum, wurtii gam fottoygo e jommanjo gorko. ² Jowo maŋŋe e laatii ŋaabiibe, jowo bo yoyube. ³ ŋaabiibe ben etti fitillaaji mum, amma be ettay nebbam goddam. ⁴ Yoyube kan etti fitillaaji mum, hawri e paali nebbam goddam. ⁵ No jommanjo jenni waray, be fu be ŋoŋi, be daani.

⁶ Faa caka jemma, huuŋaŋo nanaa, wi'i: "Jommanjo gorko nani, burtee, pottee e makko!" ⁷ Den be fu be pini, bee moyyina fitillaaji maŋŋe. ⁸ Gati joy ŋaabiidi wi'i banniraaŋe mum yoyube: "Kokkoree men nebbam moodon sedda, gam fitillaaji amen na'on nyifa." ⁹ Yoyube toontii be, wi'i: "Aawo nebbam dam men goodi heyataa en, en fu. Jahee to sippooŋe, coodee dam moodon!" ¹⁰ No be jawti soodoygo nebbam, jommanjo gorko yottii. Wadunooŋe siri mum naatidi e makko der wuro to bangal wadata, den dammugal maŋŋaa. ¹¹ No booyi sedda, jowo horiibe wittoy, e huuŋa, e wi'a: "Joomiraawo, Joomiraawo, maŋŋitan men!" ¹² Amma o toontii be, o wi'i: "E goonja batanmi on, mi annaa on."

¹³ Gam majjum Yeesu wi'i: «Deenee, gam on annaa nyalaane, dum bo wakkatiire de Bii neddo warata.»

Ballool gollotoobe tato
(Luka 19.12-27)

¹⁴ «Dum nandan hande gorko gom ciriyiido wada jahaanjal. Den o noddi gollotoobe makko, o yowani be jawdi makko. ¹⁵ O hokki arano maŋŋe ceede cardi keme joy, didaŋo, ceede cardi keme didi, tataŋo bo, ceede cardi hewre, moy fu jaka baawde mum. Den o yawti genni makko. ¹⁶ Don maa don, gollotoodo kokkaado ceede cardi keme joy, yahi tenkorii de, de diibi ceede cardi keme joy godde. ¹⁷ Kokkaado ceede cardi keme didi bo, wadi hande non, kanko bo o riibii ceede cardi keme didi godde. ¹⁸ Amma kokkaado ceede cardi hewre, yahi wasi gayka, uwi don ceede joomiraawo mum hokki dum.

¹⁹ No booyi, joomiraawo maŋŋe warti, noddi be, be liiso, be kolla no moy maŋŋe fu wadiri golle mum. ²⁰ Kokkaado ceede cardi keme joy wari, waddi ceede cardi keme joy godde, wi'i: "Joomiraawo, ceede cardi keme joy de kokkudaa am riibake keme joy godde." ²¹ Joomiiko wi'i mo: "Golle maa woodii sanne, an gollotoodo geeto, koolaado. No a laatike koolaado e huune ko faandi, mi hokkete ko buri dum mawnugo. War naatu ceyododaa e am!" ²² Gollotoodo kokkanoodo ceede cardi keme didi wari kanun bo, wi'i: "Joomiraawo, ceede cardi keme didi de kokkudaa am riibake ceede cardi keme didi godde." ²³ Joomiiko wi'i mo: "Golle maa woodii sanne, an gollotoodo geeto, koolaado. No a laatike koolaado e huune ko faandi, mi hokkete ko buri dum mawnugo. War naatu ceyododaa e am!" ²⁴ Kokkaado ceede cardi hewre wari kanun bo, wi'i: "Joomiraawo, mii anni a laati nun neddo cadudo: Aa rugga ko a aaway, aa gotta ko a hawritay. ²⁵ Gam majjum kulumi, jahum cuudoymi ceede maa der leydi. Jaŋu ceede maa!" ²⁶ Joomiiko toontii mo, wi'i: "An gollotoodo kalludo, ciwaakuujo! Aa annunoo mii rugga ko mi aaway, mii gotta ko mi hawritay, ²⁷ den, ume wadi ko a wattay ceede am der banki, to mi wartiino mi jabanno de e riiba majje. ²⁸ Teetee ceede

makko den, kokkon goodudo ceede cardi keme joy. ²⁹ Gam goodudo nun beydantee faa duuda. Amma mo woodaa, baa sedda ko woodi teetete. ³⁰ Gollotoodo mo nafataa on, paddee mo yaasi der niwre, o wulla ton, o yakkontira nyiye.”

Bii neddo hiitoto himbe nyaanne darɗal

³¹ «To Bii neddo warii e tedduɗal mum e malaykaaɓe fu, o joodoto dow kittaal laamaare makko ɗal tedduɗal. ³² Himbe lenyi duuniyaaru fu, hawritinto yeeso makko. O seenniran himbe hande no duroowo seennirta baali e be'i. ³³ O resan baali, junɗo makko nyaamo, o resa be'i bo, junɗo makko nano. ³⁴ Den, laamiido wi'an wonuɓe junɗo mum nyaamo: «Garee, onon ɓe Baaba am barkidini, jabee donɗu laamaare ne ciriyanadon diga fuddoode duuniyaaru. ³⁵ Gam rafo wadii am, on nyaannii am, mi dondaama, on jarnii am, mi laatino kodo, on bernii am. ³⁶ Mi wonake funtu, on koltinii am, mi nyawii, on nyawtii am, mi maɓɓaamaa der kasu, on daaroyii am.» ³⁷ Den, foonnitiiɓe toontoto mo, wi'a: «Joomiraawo, dey men ji'u maa aa rafi, men nyaannu maa, naa dey men ji'u maa aa donɗii, ko men jarnu maa? ³⁸ Dey men ji'u maa aa laatii kodo, men beernu maa, naa dey men ji'u maa aa woni funtu go men koltin maa? ³⁹ Dey men ji'u maa aa nyawi naa bo aa maɓɓaa der kasu, men daaroy ma?» ⁴⁰ Laamiido on toontoto ɓe, wi'a: «E goonja batanmi on: ko gadandon gooto der burudo faandugo caka sakikiraabe am ɓee, min nun gadandon dum.»

⁴¹ Baawo majjum, o wi'an wonuɓe junɗo makko nano: «Dillee woddi am, onon ya'aaɓe! Naatee der yiite tabitiine, desanaane Ibiliisa e malaykaaɓe mum! ⁴² Gam rafo wadii am, on nyaannay am, donka wadii am, on jarnay am, ⁴³ mii laatino kodo, on beerinay am, mi wonino funtu, on koltinay am, mi nyawii, maɓɓaami der kasu, on daaray am.» ⁴⁴ Den, ɓe toontoto mo kambe bo, ɓe bi'a: «Joomiraawo, dey men ji'i rafo e wadee, dum bo donka e wadee, maa bo aa laatii kodo, naa bo aa woni funtu, maa bo aa nyawi, naa aa maɓɓaa der kasu, ko men ballay maa?» ⁴⁵ O toontoto ɓe o

wi'a: «E goonja batanmi on: ko on gadanay gooto der buruɓe faandugo, min woni on gadanay dum.» ⁴⁶ Den kambe, ɓe jahan der billaare tabitiine, amma foonnitiiɓe heɓan yonki tabitiiki.»

26

Mawbe Yahuduube e dawra no nanɗirta Yeesu

(Marku 14.1-2; Luka 22.1-2; Yuhaana 11.45-53)

¹ No Yeesu heennyi wadugo fillaaji din fu, o wi'i aahiibe makko: ² «Oon anni balde didi nun horii go juulde Paska wada, Bii neddo bo wattete e juulde himbe, ɓe tigga mo dow leggal palaanɗal.»

³ Wakkati mum, hooreeɓe limaamiiɓe e dottiibe wadi hawriine der wuro hooreejo limaamiiɓe, bi'eteedo Kayafas. ⁴ Be nannantiri ɓe nanɗa Yeesu e yoyre, ɓe bara mo. ⁵ Amma ɓe bi'i: «To en gadee dum wakkati juulde, gam to himbe ummin fitina caka jama'aare.»

Debbo gom moomii wardi dow hoore Yeesu

(Marku 14.3-9; Yuhaana 12.1-8; Luka 7.36-50)

⁶ Yeesu e wonuno Baytaniya der wuro Simon cecefo. ⁷ No ɓe nyaamata, don debbo gom battii Yeesu, e jogii faanu gadiraanɗol hayre albaatiri kebbuɗol wardi, dam ceede duudde. O waanji dam dow hoore Yeesu. ⁸ No aahiibe makko yi'i dum, berde maɓɓe welay, ɓe bi'i: «Gam ume wardi dam biisaa baanji? ⁹ Dam waaweteno sippego ceede duudde, de ceennanee talakaabe.»

¹⁰ Yeesu faanti ko ɓe batannoo, wi'i ɓe: «Gam ume ko oon toora debbo on? O wadanii am golle boodde. ¹¹ Gam talakaabe e wondi e moodon wakkati fu. Amma min, mi wondataa e moodon wakkati fu. ¹² O moomii ɓannu am wardi, gam siryaago uwol am. ¹³ E goonja batanmi on: To linjiila waajetee e duuniyaaru do fu, ko debbo on wadi batante, siwtorte bo.»

Yahuuda jammake Yeesu

(Marku 14.10-11; Luka 22.3-6)

¹⁴ Den Yahuuda Iskariyot, gooto der aahiibe sappo e dido, yahi to hooreeɓe limaamiiɓe. ¹⁵ O wi'i ɓe: «Ume kokkoton am to mi wattanii on Yeesu der juulde mon?»

Be limi ceede cardi laso e sappo, 6e kokki mo. ¹⁶ Diga wakkati majjum, oo daarta laabi no o jammortoo Yeesu.

Yeesu nyaamii hiraane Paska e aahii6e mum

(Marku 14.12-31; Luka 22.7-34; Yuhaana 13.1-38)

¹⁷ Nyalaane arandeere, der juulde peen ko yuufinaaka, aahii6e Yeesu wari, yami mo, wi'i: «Toy jidudaa men ciriyanee hiraane Paska?» ¹⁸ O toontii 6e, o wi'i: «Jahee siire, naaton wuro waane, bi'on mo: "Moodibbo wi'i, wakkati mum faanike, der wuro maada nun o nyaamata juulde Paska e aahii6e makko.» ¹⁹ Aahii6e wadi ko Yeesu bati dum, 6e ciryii hiraane Paska.

²⁰ No kiikiide wadi, o joododii e aahii6e makko sappo e dido, 6ee nyaama. ²¹ Wakkati 6e nyaamata, Yeesu wi'i 6e: «E goonja batanmi on: gooto moodon jammoto am.» ²² Berde ma66e biisii puy, go 6ee yama mo gooto gooto, moy fu e wi'a: «Joomiraawo, min bane hinaa?» ²³ O toontii 6e, o wi'i: «Tummidindo junjo mum e am der heedo, joomum nun jammotoo am. ²⁴ E goonja Bii neddo dillan hande no Dewte bati dow makko. Amma bone woodani jammiido mo! To o rimaakano, dum burananno mo woodugo.»

²⁵ Yahuuda, jammotoodo mo, yami mo, wi'i: «Moodibbo, min nun naa?» O toontii mo, o wi'i: «A batii ka.»

Kirtaari ceniini

(Marku 14.22-26; Luka 22.14-20; 1 Korintu 11.23-25)

²⁶ No 6e nyaamata, Yeesu etti peen, yetti Alla, nappiti, hokki aahii6e mum, wi'i: «Jabee, nyaamee, kanjum woni bannu am.»

²⁷ Baawo majjum, o etti jarirgel innabojam, o yetti Alla, o hokki 6e, o wi'i: «Jaree on fu.

²⁸ Kanjam laatii yiyam am, yiyam alkawal, deyyitiidam gam yaafuye hakkeegi him6e duu66e. ²⁹ Mii wi'a on: Mi yarataa innabojam dam kade faa abada, sey nyalaane jaridanmi kesam e moodon, der Laamaare Baaba am.»

³⁰ Baawo 6e jimi jimol, 6e burtii, 6e jahi waanne Jaytuuje.

Yeesu wi'ii Piyer yeddandum

(Marku 14.27-31; Luka 22.31-34; Yuhaana 13.36-38)

³¹ Den Yeesu wi'i aahii6e mum: «Jemmaare nee do, on fu, on accan am, gam e winnaa der dewtere: "Mi fiyan duroowo, den hoggo baali sankito.»»

Yeesu 6eydi, wi'i: ³² «Amma 6aawo to mi fintii, mi artan on Galili.» ³³ Den Piyer, wi'i mo: «Baa to 6e fu 6e accii maa, min kan mi accataa maa pay.» ³⁴ Yeesu toontii mo, wi'i: «E goonja batan maa mi: Jemmaare nee do, ko jakaraari jogga, a wi'an de tati a annaa am.» ³⁵ Piyer wi'i mo: «Baa to doole mi maayida e maa, mi wi'ataa pay mi annaa maa.» Aahii6e fu wi'i, hande non.

Yeesu e du'oo der Gesemane

(Marku 14.32-42; Luka 22.39-46)

³⁶ Baawo majjum, Yeesu e aahii6e mum yottii nokkuure wi'eteene Gesemane. O wi'i 6e: «Joodee do, faa mi wadaa du'aare.»

³⁷ O yaadi e Piyer, e 6i66e Jebede dido, ko 6erne makko fuddi biisaago, oo maata toora 6erne puy. ³⁸ Den o wi'i 6e: «Biisere 6erne sattanii am faa e yidi warugo am. Gonee do, deenidee e am.» ³⁹ O woddii sedda, o yani o hippii e leydi, oo du'oo, oo wi'a: «Baaba, to wadoto, woddinanam jarirgel toora kaa. Amma ko jidudaa laa-too, hinaa ko jidumi.»

⁴⁰ O wittoy, o tawi 6ee daani. O wi'i Piyer: «On baaway ko reenidi e am baa yanne woore na? ⁴¹ To on daane, du'ee, gam to on janee der jarbeeji. Gam 6erne e yidi, amma bannu tampii.»

⁴² O witti du'aago kade de didawre, o woddii sedda, o wi'i: «Baaba, to wadataako jarirgel toora nel yawta, mi yariray nel, den, accu yidde maa laatoo!»

⁴³ Yeesu wittoy kade, o tawi 6e 6ee daani, gam doynol e jogii 6e puy. ⁴⁴ O acci 6e kade, o witti du'aago de tatawre e boliide goote den. ⁴⁵ Baawo majjum, o wittoy to aahii6e makko, o wi'i 6e: «Faa jooni on na'on daani, oon ciwtii na? Wakkati wadii! Bii neddo wattete der juude hakke6e. ⁴⁶ Ummee jawten! Jammotoodo am nani wara!»

Nannjoore Yeesu

(Marku 14.43-50; Luka 22.47-53; Yuhaana 18.3-11)

⁴⁷ Yeesu heennyay batugo, go Yahuuda, gooto der aahii6e makko sappo e dido yottii, e him6e duu66e, jogiibe kaafaaje, e

cabbi. Hooree6e limaamii6e, e dottii6e nun liloy 6e. ⁴⁸ Jammotoodo mo on tintini-inoo 6e maane, wi'i: «Neddo mo cannumi e mammilaade fu, kanko nun don. Nanjee mo.» ⁴⁹ Don maa don, Yahuuda battii Yeesu, wi'i mo: «Jam kirden Moodibbo!» Den o mammilii mo. ⁵⁰ Yeesu toontii mo, wi'i: «Igo am, wadu ko waddu maa.» Him6e 6en battii, watti Yeesu junno, nanji mo. ⁵¹ Den gooto der wondunoo6e e Yeesu solti kaafahi mum, jabbi maccudo hooreejo limaamii6e, setti nowru, ⁵² go Yeesu wi'i mo: «Wittin kaafahi maa der kuunjal mum, gam ka biroowo e kaafahi, e kaafahi nun joomum halkirta. ⁵³ Aa miili mi waawataa ko noddi Baaba am lildanaanmi ko 6uri malaykaa6e konunkee6e ukke sappo e didi don maa don na? ⁵⁴ Amma to dum laataaki non, noy ko winnaa der Dewtere hebbirta? Gam dewtere wi'i, non dum laatotoo.»

⁵⁵ Den, Yeesu wi'i jama'aare: «Daa on garii nanjugo am e kaafaaje, e cabbi hande pasotoodo ni. Der suudu Alla bane gonunoomi de weeti fu, emi jannina, go on nanjay am? ⁵⁶ Amma huune dum fu wadii gam ko winnaa der dewte annabii6e hebba.» Den, aahii6e makko fu doggi, acci mo.

Hooree6e diina Yahuduu6e hiitake Yeesu (Marku 14.53-65; Luka 22.54, 63-65; Yuhaana 18.12-13, 19-24)

⁵⁷ Nanju6e Yeesu 6en yaari mo to Kayafas hooreejo limaamii6e, go moodi66e tawreeta, e dottii6e genni, hawritii. ⁵⁸ Piyer e tokki mo 6aw6awre, diga woddi, faa der fageere wuro hooreejo limaamii6e. O naati, o joododii e reenu6e gam o yi'a no dum heennyitirta.

⁵⁹ Hooree6e limaamii6e, e dawroo6e fu, e daarta fewre ne 6e gaccorto Yeesu gam o waree. ⁶⁰ Him6e duu66e wari seedii fewre dow makko, amma 6e ke6ay gacce potude warugo mo. Den, wor6e dido gom wari, seedii ⁶¹ wi'i: «Kanko nun wi'unoo pusan suudu Alla, mahitoo nol der balde tati.» ⁶² Hooreejo limaamii6e ummii, wi'i Yeesu: «A toontataako gokka na? A nanay ka 6e batata dow maa na?» ⁶³ Amma Yeesu toontaaki gokka. Hooreejo limaamii6e on wi'i mo: «Mii eele e inne Alla yonkinteejo, batu men to an nun woni Almasiihu, Biddo Alla.» ⁶⁴ Yeesu toontii mo, wi'i: «A batii

ka. Ka batanmi woni: Diga jooni, on ji'an Bii neddo e joodii nyaamo Jom Baawde, o waran diga dow kammu.»

⁶⁵ Den, mone wadi hooreejo limaamii6e faa serkiti toggoore mum, wi'i: «O batii kalluka dow Alla! En kaajaaka seedee6e gom kade! On nanii e noppi moodon kalluka ka o bati. ⁶⁶ Ume ji'udon?» Be toontii, 6e bi'i: «Emo haani wareego.» ⁶⁷ Den, 6e tuuti mo joo6e e yeeso, 6ee piya mo guyye. Wo66e ma66e e fiya mo meeye, ⁶⁸ e wi'a: «Almasiihu! Tinta, moy nun fiyu maa.»

Piyer yeddii wi'i annaa Yeesu (Marku 14.66-72; Luka 22.55-62; Yuhaana 18.15-18, 25)

⁶⁹ Piyer e joodii yaasi fageere wuro. Hor6e tawaa6e don, gooto mum, battii mo, wi'i: «An bo, aa wondunoo e Yeesu Galilinkeejo.» ⁷⁰ Amma Piyer yeddi ka yeeso him6e fu, wi'i: «Mi faamay ko jidudaa wi'ugo.»

⁷¹ Baawo majjum, o ummii oo fonnii far dammugal wuro. Kordo goddo yi'i mo, wi'i won6e don: «Gorko oo do e wondunoo e Yeesu Nasaratuujo.» ⁷² Piyer yeddi kade, wi'i: «Mi hunike, mi annaa gorko on.»

⁷³ No wadi tifere, wonu6e don battii Piyer, wi'i mo: «Seko walaa, a laati nun gooto der aahii6e makko, gam batu maa e hollita to yiwudaa.» ⁷⁴ Den, Piyer hunii wi'i: «Alla hiitoo am to mi fewii, e goonja mi annaa gorko on!» Wakkati mum, jakaraari joggi. ⁷⁵ Den Piyer siwtorii ka Yeesu batunoo dum, wi'i: «Go jakaraari jogga, a wi'an de tati a annaa am.» O wurtii yaasi, o wulli bojji kaadufi.

27

Yeesu yaaraama to Pilaatu (Marku 15.1; Luka 22.66-71, 23.1)

¹ Subaka kecco, hooree6e limaamii6e, e dottii6e fu, hawritii e dawra dow no 6e bariirta Yeesu. ² Be ka66i mo, 6e jaari to Pilaatu, hooreejo jeyde leydi Yahudiya.

Maayde Yahuuda Iskariyot (Golle Lilaabe 1.18-19)

³ No Yahuuda jammiido Yeesu yi'i o hiitaama o waree, o miijitii, o wittini ceede cardi laso e sappo de o jabunoo to hooree6e limaamii6e, e dottii6e, ⁴ o wi'i 6e:

«Mi wadii hakke, mi jammike mo walaa gacce!» Be toontii mo, 6e bi'i: «Ko faalii men? Haala maa nun!» ⁵ Yahuuda woppi ceede den der suudu Alla, yahi ha66itoyii boggol, maayi. ⁶ Hooree6e limaamii6e etti ceede den, wi'i: «Sariya meeden hokkay laawol ceede hande dee do hawritee e ceede cakkanaade Alla der suudu Alla, gam ceede yiyam nun.»

⁷ Baawo dawriine ma66e, 6e nannantiri, 6e etti ceede den, 6e coodiri gesa mahoowo payande gom, gam hob6e e uwee ton. ⁸ Kanjum acci faa hanne, gesa njan e noddee «Gesa Yiyam.» ⁹ Hande non annabaaku Yeremiya hebbiri, nu o wadunoo, o wi'i: «Be etti ceede cardi laso e sappo, kanje nun him6e Isira'iila tawi o foti yobaneego. ¹⁰ Be coodirii de gesa mahoowo payande, hande no Joomiraawo batunoo am.»

Yeesu yeeso Pilaatu

(Marku 15.2-20; Luka 23.1-4, 13-25; Yuhaana 18.28-19.16)

¹¹ Be jaari Yeesu yeeso Pilaatu hooreejo leydi, o yami mo, o wi'i: «An woni laamiido Yahuduu6e na?» Yeesu toontii mo wi'i: «A batii ka.» ¹² Den hooree6e limaamii6e, e dottii6e gaccii mo, amma o toontaaki gokka. ¹³ Ko Pilaatu wi'i mo: «A nanataa gacce de 6e batata dow maada fu na?» ¹⁴ Amma Yeesu toontaaki gokka mum. Dum haaynii hooreejo leydi on sanne.

Yeesu hiitaama waree

(Marku 15.6-15; Luka 23.13-25; Yuhaana 18.39-19.16)

¹⁵ Der Juulde Paska fu, hooreejo leydi e woowi yoofango 6e ma66aado gooto, mo him6e yidi. ¹⁶ Wakkati mum, e woodunoo ma66aado annanaado, bi'eteedo Yeesu Barabbas. ¹⁷ No jama'aare hawritii, Pilaatu yami 6e, wi'i: «Moy jidudon mi yoofana on: Yeesu Barabbas na, naa Yeesu bi'eteedo Almasiihu?» ¹⁸ Pilaatu e anni sabbu nawniraagu nun wadi ko 6e nanji Yeesu 6e gaddi to mum. ¹⁹ Wakkati Pilaatu joodii e hiitoo, deekiiko lili goddo, wi'a mo: «Taa naannu hoore maa der haala gorko mo walaa gacce oo, gam hanki mi toorake der koydool dow haala makko.»

²⁰ Hooree6e limaamii6e, e dottii6e yeeyi jama'aare, 6e yama Pilaatu yoofana 6e Barabbas, acca Yeesu waree. ²¹ Hooreejo

leydi on yamitii 6e, wi'i: «Mi yoofanan on ma66aado gooto, moy nun der dido ben jidudon mi yoofana on?» Be toontii, 6e bi'i: «Barabbas!» ²² Pilaatu yami 6e, wi'i: «Den, noy gadanmi Yeesu bi'eteedo Almasiihu?» Be fu 6e toontii, 6e bi'i: «Tiggu mo dow leggal palaanjal!» ²³ O yami 6e, o wi'i: «Ko boni ume o wadi?» Be beydi woolo e semme, 6ee bi'a: «Tiggu mo dow leggal palaanjal!» ²⁴ Pilaatu tawi waawataa ko deyyitini 6e, woolo bo e beydoo. Den o etti diyam, o looti juude makko yeeso jama'aare, o wi'i 6e: «Mi walaa gacce dow reyyitingo yiyam gorko oo. Haala moodon nun.» ²⁵ Be fu 6e toontii, 6e bi'i: «Men jabii gacce yiyam makko yowoo dow ko'e amen, e dow bi66e amen!» ²⁶ Den, Pilaatu yoofitani 6e Barabbas, o hokki laawol Yeesu fiyee looci, 6aawo mum, o tiggée dow leggal palaanjal.

Soogeeji jaancii Yeesu

(Marku 15.16-20; Yuhaana 19.2-3)

²⁷ Soogeeji hooreejo leydi yaari Yeesu der fageere laamorde mum, ukkere soogeeji din fu hawritii e tummi mo. ²⁸ Be borti gineeji makko, 6e borni mo gulunfaare wodeere. ²⁹ Baawo majjum, 6e canyi huuneere gi'e, 6e kuunini mo. Be kokki mo helliiru e junno makko nyaamo, 6ee jiccoo yeeso makko, 6ee jaanca mo, 6ee bi'a: «Foo foo maa, laamiido Yahuduu6e!»

³⁰ Be tuuti mo joode, 6e teeti helliiru nol, 6ee piya mo dow hoore. ³¹ No 6e keennyi jaancugo mo, 6e borti gulunfaare, 6e borni mo gineeji makko. Den, 6e jaari mo 6e tiggaa dow leggal palaanjal.

Yeesu tiggaama dow leggal palaanjal

(Marku 15.21-41; Luka 23.26-49; Yuhaana 19.16-30)

³² No 6e burtoto siire, 6e potti e gorko bi'eteedo Simon mo Sirene. Soogeeji dooli mo o roono leggal Yeesu palaanjal. ³³ Be jottii nokkuure wi'eteene Golgota. Maana Golgota woni (nokkuure le'al hoore). ³⁴ Be kokki Yeesu innabojam jillontiraadam e kaadudum, o yara. No o metti dam, o salii yarugo.

³⁵ No 6e keennyi tiggugo mo, 6e pidani gineeji makko tete, 6e ceenniri. ³⁶ Baawo majjum, 6e joodii don, 6ee deeni mo. ³⁷ Be

binni dow alluwal daliila ko acci o tiggaa, 6e takki dow hoore makko. Ko 6e binni woni: «Oo do woni Yeesu, laamiido Yahuduube.»³⁸ Fasotoobe dido gom bo e tiggaa takkol makko, gooto nyaamo makko, gooto bo nano makko.

³⁹ Himbe falotoobe don e yenna mo, e dimma ko'e mum, ⁴⁰ e wi'a: «An pusoowo suudu Alla, mahitoo nol der balde tati, faaba hoore maa. To a laati nun Biddo Alla, jippa diga e leggal palaanal nal!»

⁴¹ Hande non, hooreebe limaamiibe, e moodiibe tawreeta, e dottiiibe fu jaanciri mo, e wi'a: ⁴² «O faabike wobbe, amma o waaway ko faabii hoore makko, kanko laamiido Isira'iila. Jooni, o jippoo diga leggal palaanal nal, gam goondinen mo. ⁴³ O yowii hoolaare makko fu dow Alla. To non Alla faaboo mo jooni, to e yidi mo. Gam o wi'i, o laati nun Biddo Alla.»

⁴⁴ Fasotoobe, tiggaaebe takkol makko bo e yenna mo hande non.

Yeesu maayii

(Marku 15.33-41; Luka 23.44-49; Yuhaana 19.28-30)

⁴⁵ Diga caka nyalooma, niwre wadi e leydi nin fu, faa yottii yanne tati kiikiide.

⁴⁶ Jaka yanne tati kiikiide, Yeesu halbi e semme, wi'i: «Eloyi, Eloyi, lama sabaktani?» Kan woni «Alla am, Alla am! Gam ume accudaa am?»⁴⁷ Wobbe der darinooobe don no nani dum, wi'i: «Emo nodda Eliya!»

⁴⁸ Don maa don, gooto mabbe doggi waddoy soosuui, suuwi di der jaran lammudam, haabi e sawru, battini to hunnuko Yeesu gam o biccinoo. ⁴⁹ Den horiibe wi'i: «Munyen, daaren naa Eliya waran faaboo mo.»

⁵⁰ Baawo majjum, Yeesu halbi e semme, o maayi.

⁵¹ Wakkati mum, wudere wirniraane der suudu Alla serkitii caka caka, diga dow faa ley. Leydi dimmii, tepaaje feccii, ⁵² jenaale maabbitii, seniibe duuube maayunooobe finti. ⁵³ Be burtii e jenaale. Baawo mum, Yeesu finti, 6e naatidi e genni seniini, himbe duuube yi'i 6e.

⁵⁴ Hooreejo soogeeji deenudo Yeesu, e soogeeji mum, yi'i dimmaade leydi e ko wadi fu. Be kuli puy, 6e bi'i: «E goonaa, o laati nun Biddo Alla!»⁵⁵ Rewbe duuube e tawaa don e daara diga woddi, kambe nun

tokkoynoo mo diga Galili, 6ee jagganoo mo. ⁵⁶ Der maabe: E woodi Mariyama mo Magadala, e Mariyama inna Yaakuuba e Yusufu, e inna biibe Jebede.

Yeesu uwaama
(Marku 15.42-47; Luka 23.50-56; Yuhaana 19.38-42)

⁵⁷ No kiikiide wadi, gorko jom jawdiji gom, mo siire Arimatiya, wari. Emo wi'ee Yusufu, kanko bo o laati nun aahiijo Yeesu. ⁵⁸ O yahi to Pilaatu, o eeli dum bannu Yeesu. Den, Pilaatu wi'i o hokkee nol. ⁵⁹ Yusufu etti bannu nol, suddi nol wudere heyre, ⁶⁰ o watti bannu nol der saabeere heyre ne o wasani hoore makko der hayre. Baawo mum, o talli hayre teddune, o maabiri dammugal saabeere nen, o yawti. ⁶¹ Mariyama Magadalaajo, e Mariyama oo to, e tawaa don, e joodi e daari far to saabeere nen.

Soogeeji e reeni saabeere

⁶² Fini mum laatii nyalaane ardiine nyalaane siwteteene. Den hooreebe Limaamiibe e Farisaaebe hawritii yahi to Pilaatu. ⁶³ Be bi'i mo: «Joomiraawo, men ciwtorii pewoowo on batiino diga e wuuri, wi'i, fintan nyalaane tatawre. ⁶⁴ Gam majjum, batu soogeeji reena saabeere nen faa balde tati den yawta. Gam to aahiibe makko wuju bannu makko, wi'a, o fintii diga maaybe. Den fewre sakitiineere nen buran arandeere hallugo.» ⁶⁵ Pilaatu wi'i 6e: «Soogeeji nani, jahee, deenee saabeere nen no baawirdon!»

⁶⁶ Be jahi, 6e deenoy saabeere nen. Be talli hayre, 6e maabi faa woodi, 6e darini soogeeji gam reena ne.

28

Yeesu fintii

(Marku 16.1-10; Luka 24.1-12; Yuhaana 20.1-10)

¹ No nyalaane siwteteene yawti, alal subaka, Mariyama Magadalaajo e Mariyama oo to dawii, yahi daaroygo saabeere nen.

² Don de woore, leydi dimmii e semme. Malaykaajo Joomiraawo jippii diga dow kammu, talli hayre nen, joodii dow mayre.

³ Oo jalbitoo hande maayere, gineeji makko e rawni hande malamalluujje.

⁴ Reenube ben huli faa e diwna, 6e laatii hande maaybe. ⁵ Malaykaajo wi'i rewbe ben: «To on kulee onon! Mii anni Yeesu tigganoodo nun daartoton. ⁶ O walaa do, o fintii hande no o wi'unoo on. Garee, daaree to o fukkinoo. ⁷ Tinnee, batee aahii6e makko o fintii diga e maayde. O na'on hedii on far Galili, on ji'an mo ton. Ka goodumi mi bata on nun don.»

⁸ Rewbe ben yawti law diga to saabeere nen, go kulol e seyo wadi be puy. Be doggi be batoy aahii6e makko habaru on. ⁹ Don maa don, Yeesu fotti e ma6be, wi'i be: «Mii sanna on!» Be battii mo, be nanji koyde makko, 6e kujidani mo. ¹⁰ Den Yeesu wi'i be: «To on kulee! Jahee, batee banniraa6e am, 6e jaha Galili. Ton nun 6e ji'atammi.»

Ka reenu6e saabeere seedii

¹¹ Wakkati rewbe ben yanti laawol, den wobbe der soogeeji deenu6i saabeere nen naati e genni, e bata hooree6e limaamii6e ko wadi fu. ¹² Hooree6e limaamii6e, e dottii6e wadi hawriine, 6e baddi, 6e kokki soogeeji din ceede duudde, ¹³ 6e bi'i 6e: «Bi'ee aahii6e makko nun wari jemma, tawi oon daani, wujji 6annu makko. ¹⁴ To hooreejo leydi nanii ka, minon nun anni ka batata mo, men burtina on e toora fu.»

¹⁵ Soogeeji jabi ceede mum, wadi no wi'aa. Hande non haala kan sankitorii caka Yahuduu6e faa warugo hanne.

Yeesu hollitanake aahii6e mum

(Marku 16.14-18; Luka 24.36-49; Yuhaana 20.19-23)

¹⁶ Aahii6e sappo e go'o yahi Galili, dow waanne ne Yeesu tintinnoo 6e 6e jaha. ¹⁷ No 6e ji'i mo, 6e kujidani mo, amma wobbe ma6be wadi seko. ¹⁸ O battii, o wi'i 6e: «Mi hokkaama baawde dow kammu e leydi fu. ¹⁹ Gam majjum jahee, gadee him6e lenyi fu aahii6e am, gadee 6e batasi e inne Baaba e Biddo e Ruuhu Ceniido. ²⁰ Janninee 6e 6e tokkoo ko batumi on fu. Annee, mii wondi e moodon nyalaane fu, faa timmoode duuniyaaru.»

Linjiila Yeesu hande no Yuhaana winniri

Haala puđđirka

Yuhaana e yidi der ɗerewol mum ɗol, himbe annita no Yeesu laati nun Biđđo Alla, den goondindo mo fu tawee e woodi yonki tabitiiki.

Wecco arano e holla kaayefiiji feere feere, kollitooji no Yeesu nun paabotoodo, mo ɗum batani der dewte. Yuhaana etii haalaaji goddi nandinirdi, hande jon: diyam, nyaamdu buurinoowol, innabohi goonjahi, o hollitira ko Yeesu laatii.

Yuhaana tan batani ɓangal der si-ire Kana, e haala Nikodemu, e debbo samariyaajo, e mofo mo Baytisayda, e gorko dindaado e bundan.

O batanii kaayefiiji jeego'o di Yeesu wadi ko Matiye, e Marku, e Luka winnay. Amma Yuhaana winnay haala golle Yeesu godde. O batanay dingol Yeesu e golle mum der Galili, e jarbeeki mum, e haala kirtaari cakitiineeri gam himbe wakkati makko e annunoo ɗum.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puđđirka, 1.1-18
2. Yuhaana gaɗoowo batisi, 1.19-51
3. Golle Yeesu e waaji mum, 2.1-12.50
4. Balde Yeesu sakitiineeje faa Urusaliima, 13.1-19.42
5. Pintol Yeesu Joomiraawo e kollitaaki mum, 20.1-31
6. Heennyitirde 21.1-25.

Haala laatike jayɗol e yonki

¹ Diga fuɗɗoode, bi'eteedo Haala e wounoo. Oo wondi e Alla, o laati nun Alla. ² Diga fuɗɗoode, oo wondi e Alla. ³ E makko Alla tagiri huune fu. Baa godɗum ko woni tagaaka to hinaa e makko. ⁴ Yonki yiwii e makko, yonki kin laatanii himbe jayɗol. ⁵ Jaayɗol e yayna der niwre, niwre bo waway ko nyifi ɗol.

⁶ Wakkati gom, Alla lili goddo bi'eteedo Yuhaana. ⁷ O warii gam o laato seedeje, o wadana jayɗol seedaaku, gam himbe fu goondina sabbu haala makko. ⁸ Kanko

bane woni jayɗol, amma o waru nun gam o seedanoo jayɗol. ⁹ Kanɗol woni jayɗol goonjwol, garuɗol e duuniyaaru gam yaynana himbe fu.

¹⁰ Bi'eteedo Haala na'onno der duuniyaaru, e makko duuniyaaru tagiraa, amma himbe duuniyaaru annitay mo. ¹¹ O warii to himbe makko, himbe makko bo jabbaaki mo. ¹² Amma jabbiibe mo fu, ko goondinii inne makko, o hokkii ɗum laawol laataago ɓiɓɓe Alla. ¹³ Be laataaki ɓiɓɓe Alla diga e dingol, e yidde tagaado bo bane, amma gam Alla hokkii ɓe yonki kesi.

¹⁴ Haala laatike neddo. Neddo on joododii e meeden, oo hebbi moyyere e goonja. Men ji'ii tedduɗal makko, tedduɗal ɗal Biđđo bajjo heɓata e baaba mum. ¹⁵ Yuhaana seedanii mo, bati e daane towne, wi'i: «Oo ɗo woni mo batannoomi on, bi'umi: Baawo am, burdo am waran, gam o na'on diga mi walaano.»

¹⁶ E gonnann makko, en fu en kepii moyyere dow moyyere. ¹⁷ Diga e Muusa nun tawreeta hokkiraa, amma moyyere, e goonja warii diga e Yeesu Almasiihu. ¹⁸ Goddo yi'ay Alla abada, amma Biđđo bajjo, laatiido Alla, gondudo e Baaba nun annini en Alla.

Seedaaku Yuhaana gaɗoowo batisi

(Matiye 3.1-12, Marku 1.18, Luka 3.15-18, Yuhaana 5.33-36)

¹⁹ Yahuduube Urusaliima lili moodiɓɓe yiwube e lenyol Lewinkeebe e Limaamiibe ɓe yama mo, kanko woni moy. ²⁰ O toontii ɓe ko laabi. Nani ko o seedii: «Min, mi Cuɓaado bane.» ²¹ Be yamitii mo, ɓe bi'i: «Den kan, moy nun laatidaa an? An nun Eliya na?» O wi'i: «Min, mi Eliya bane.» Be bi'i: «An nun Annabiijo batanaado na?» O toontii: «Aawo, kanko bane laatiimi!» ²² Be bi'i mo: «Den fu moy nun laatidaa? Batu men ko men batoyta liloyɓe men. Ko bi'udaa hoore maa?» ²³ O toontii, o wi'i: «Min woni batoowo der haro e wi'a: «Moyyinee laawol Joomiraawo,» non annabi Esaaya wi'i.»

²⁴ Lilaabe ɓen laati nun Farisaaɓe. ²⁵ Be yami mo: «Ko woni sabbu ko aa wada batisi nani bo a Cuɓaado bane, a Eliya bane, a Annabiijo batanaado bane?» ²⁶ Yuhaana toontii ɓe, wi'i: «Min, mii wadira batisi

e diyam, amma e woodi goddo hakkune moodon mo on annaa, ²⁷ kanko woni garoowo baawo am, mi fotay baa fittugo boggi pade makko.» ²⁸ Dum don fu wadu nun Baytaniya, takkol maayo Urdun, to Yuhaana wadannoo batisi.

Yeesu nun woni Jawgiyel Alla

²⁹ Fini mum, Yuhaana yi'i Yeesu e wara to mum, wi'i: «Nani Jawgiyel Alla ikki-noowel hakkeji duuniyaaru. ³⁰ Kanko nun batannoomi, bi'umi: "Goddo waran baawo am, oo burimmi, gam o na'on diga mi walaano." ³¹ Min, mi annaano mo. Amma mi warii, mii wada batisi e diyam gam mi holla mo himbe Isira'iila.»

³² Yuhaana seedii, wi'i: «Mi yi'ii Ruuhu hande foonu e jippoo diga dow, hodi dow makko. ³³ Min, mi annaano mo. Amma lildo am mi wada batisi der diyam, kanko nun wi'immi: "Mo ji'oytaa Ruuhu e jippoo dow mum, kanko woni gadiroowo batisi e Ruuhu Ceniido." ³⁴ Yuhaana wi'i: «Min, mi yi'ii, mi seedike, kanko woni Biddo Alla.»

Aahiibe Yeesu arandeebe (Matiye 4.18-22)

³⁵ Fini mum, Yuhaana e darodii kade e aahiibe mum dido. ³⁶ O yi'i Yeesu e faloo, o wi'i: «Nani Jawgiyel Alla!»

³⁷ Aahiibe dido ben nani ka o bati, tokki Yeesu. ³⁸ Yeesu yeeyitii, yi'i bee tokki dum, wi'i be: «Ume daartoton?» Be toontii, be bi'i: «Rabbi (dum wi'ay maa Moodibbo), toy tawadaa?» ³⁹ O wi'i be: «Garee, daaree!» den be gari, be ji'i to o tawaa. Be joododii e makko nyalaane nen. Wakkati on, kiikiide nun.

⁴⁰ Andere, miiraawo Simon Piyer, woni gooto der dido nanube haala Yuhaana, ko tokkini Yeesu. ⁴¹ Mawniraawo makko, Simon, o arti o fotti, o wi'i dum: «Men ji'ii Almasiihu.» (Dum wi'ay maa Cubaado.) ⁴² O yaari mo to Yeesu. Yeesu daari Simon Piyer, wi'i mo: «An, a Simon bii Yuhaana, a innitirte Kefas.» (Dum wi'ay maa Hayre.)

Yeesu noddii Filippu e Natanayel

⁴³ Fini mum Yeesu yidi yahugo Galili. O fotti e Filippu, o wi'i dum: «Tokkam!» ⁴⁴ Filippu, mo Baytisayda nun, genni Andere e Piyer. ⁴⁵ O fotti e Natanayel, o wi'i dum: «Men ji'ii mo haala mum

batano der tawreeta Muusa e der dewte annabiibe. Yeesu bii Yusufu mo Nasaratu.» ⁴⁶ Natanayel wi'i mo: «Ko woodi waawan ko yiwi Nasaratu na?» Filippu toontii mo: «War, daaru!»

⁴⁷ Yeesu yi'i Natanayel e fonnoy dum, wi'i: «Oo do laati nun Isira'iilaajo lalley, jamma fu walaa e makko.» ⁴⁸ Natanayel wi'i mo: «Toy annudaa am?» Yeesu toontii mo, wi'i: «Mi yi'ii maa ley ibbi diga Filippu nodday maa.» ⁴⁹ Natanayel toontii, wi'i: «Moodibbo, a laati nun Biddo Alla, a Laamiido Isira'iila nun.» ⁵⁰ Yeesu toontii mo, wi'i: «Gam mi wi'ii mi yi'ii maa ley ibbi, kan acci ko goondindaa na? A yi'an ko buri dum don manju.»

⁵¹ Den o wi'i Natanayel: «E goonja batan mi on: On ji'an duule e mabbittii, malaykaaabe Alla e eenca e jippoo dow Bii neddo.»

2

Bangal der siire Kana

¹ Balde didi baawo mum, bangal wadii e siire Kana, der leydi Galili. Inna Yeesu e tawanoo ton. ² Yeesu e aahiibe mum bo noddinaama e jamaanu nu. ³ No innabojam mabbe jacci, inna Yeesu wi'i mo: «Be galaa innabojam.» ⁴ Yeesu toontii mo, wi'i: «Inna day, taa accu ka billee. Wakkati am yottaaki taw.» ⁵ Den inniiko wi'i golloobe: «Ko o wi'i on fu, gadee.»

⁶ Loodde jeego'o gadiraade kaaye e tawaa don. Diyam majje Yahuduube wadiranno nanardam gam laabingo ko'e mum, hande no diina mabbe bati. Loodde den, baaney mum fu e jaba yoogirde diyam sappo. ⁷ Yeesu wi'i be: «Kebbinee payande den diyam.» Be kebbini de faa gabbede. ⁸ O wi'i be: «Jooni kan, nyedee, jaaranee mawdo bangal.» Be nyedi. ⁹ No mawdo bangal metti diyam baylitaadam innabojam dam, o annaa toy dam yiwi. Amma golloobe nokkoybe dam, e anni. O noddi jommanjo gorko, ¹⁰ o wi'i dum: «Himbe fu innabojam beldam woowi artirgo. To himbe buusii, ko dam hewtay welugo sakitoree. Amma an, a resii beldam dam faa jooni.»

¹¹ Non Yeesu wadiri kaayeeffi mum arandehi der siire Kana, der leydi Galili. Non o

hollitiri baawde makko, go aahiibe makko goondini mo.

¹² Baawo majjum o yahi Kafarnahum, kanko e inniiko, e miiraa6e makko, e aahiibe makko. Be joodii ton balde sedda.

Yeesu riiwii tenkuube der suudu Alla (Matiye 12.38-40, Marku 11.15-18, Luka 19.45-46)

¹³ No juulde Yahuduube bi'eteede Paska badii, Yeesu yahi Urusaliima. ¹⁴ Der suudu Alla, o tawi sippoobe ga'i, e baali, e tantabaraaji, e cengotoobe ceede, e joodii.

¹⁵ O etti boggi o wadi boccol, o riiwi 6e 6e burtoo suudu Alla, kam6e e baali, e ga'i. O sankiti ceede cengotoobe, o hippi taaburuuji ma6be. ¹⁶ O wi'i sippoobe tantabaraaji: «Burtinee dum, to on gadee suudu baaba am suudu tenkuru.»

¹⁷ Aahiibe makko siwtori ko winnaa e Dewte: «Yidde suudu maa e jabina berne am.» ¹⁸ Den hooree6e Yahuduube wi'i mo: «Kaayee fi kiye gadataa ko kollaa men aa woodi laawol wadugo nun nun.» ¹⁹ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Pusee suudu Alla nol do, mi mahitinto nol der balde tati.» ²⁰ Be toontii mo: «Suudu nol mahiraama duubi lasooji didi e jeego'o, go an, bi'aa a mahitinto nol der balde tati na?»

²¹ Amma bannu makko nun o nandiniri suudu Alla. ²² No Yeesu finti, aahiibe mum siwtorii o batiino dum ka, go 6e goondini Dewte e haala ka o batunoo.

Yeesu e anni ko woni e neddo fu

²³ No Yeesu wonunoo Urusaliima gam juulde Paska, duu6be goondini inne makko gam 6e ji'ii kaayee fi di o wadi. ²⁴ Amma Yeesu hoolaaki 6e, gam oo anni 6e 6e fu. ²⁵ O bukaaka goddo seedanoo mo ko woni e him6e, gam oo anni ko woni der berne neddo.

3

Yeesu e badda e Nikodemu

¹ E woodunoo goddo, Farisaajo, bi'eteedo Nikodemu, o laati nun gooto der hooree6e Yahuduube. ² Jemmaare gom o yahi to Yeesu, o wi'i dum: «Moodibbo, emen anni a laati nun baajotoodo yiwudo to Alla, gam goddo waawataa ko wadi kaayee fi iji di gadataa, to Alla wondaa e makko.»

³ Yeesu toontii mo, wi'i: «Mii batee e goonja:

Goddo waawataa ko yi'i Laamaare Alla to rimitaaka.» ⁴ Nikodemu wi'i mo: «Noy neddo waawirta ko rimitora to naywii? O waawan ko witti e reedu inniiko, o rimatee na?»

⁵ Yeesu toontii mo wi'i: «Mii batee e goonja: To neddo rimitoraaka e diyam, e Ruuhu, o waawataa ko naati laamu Alla. ⁶ Ko neddo rimata, laati nun neddo. Ko Ruuhu bo rimata, laati nun ruuhu. ⁷ To dum haaynee gam mi wi'ii maa: "E haani dimitedaa." ⁸ Henu e wifa to yidi fu. Aa nana sonnyo maggol, amma a annaa to nol yiwi, a annaa to nol yahata. Hande nun dimiraado Ruuhu laati.»

⁹ Nikodemu wi'i mo: «Noy dum wadortoo?» ¹⁰ Yeesu toontii mo: «An, moodibbo Isira'iila mawdo, a annaa dum? ¹¹ Mii batee e goonja, menen, ko men anni, men batata, ko men ji'i, men ceedotoo. Amma on jabataa seedaaku amen. ¹² On goondinay no batanmi on kujje de leydi. Noy goondinirton to mi batanii on kujje de dow kammu? ¹³ Goddo meeday eencugo dow kammu, to hinaa jippiido diga kammu, kanko woni Bii neddo. ¹⁴ Hande no Muusa biliri boddi janni dow leggal der ladde haro, hande non Bii neddo bo bilirtee, ¹⁵ gam goondindo mo fu heba yonki tabitiiki. ¹⁶ Gam Alla yidii duuniyaaru sanne faa hokki Biddo mum bajjo, gam goondindo mo fu to halku, amma heba yonki tabitiiki. ¹⁷ Alla lilay Biddo mum e duuniyaaru gam o hiitoo nu, amma gam nu hisira diga e makko. ¹⁸ Goondindo mo hiitataake, amma mo goondinay, hiitaamaa ko, gam o goondinay inne Biddo Alla bajjo. ¹⁹ Kiita ma6be nani: Jaaynol warii e duuniyaaru, amma him6e, niwre nun buri yidugo dow jaynol, gam gadu ma6be woodaa. ²⁰ Mo golle mum woodaa e wanyi jaynol, warataa e maggol, gam e hula golle mum wurtoo. ²¹ Amma tokkudo goonja, waran to jaynol gam gadu nu wadi gam Alla, wurtoo.»

Ko Yuhaana seedii dow Yeesu (Yuhaana 1.19-24)

²² Baawo mum Yeesu yaadi e aahiibe mum leydi Yahudiya. O joododii e ma6be ton, oo wada batisi. ²³ Yuhaana bo e wada batisi e siire Aynon, takkol Salim,

gam ton diyam e duufi. Himbe e yaha ton e wadane batasi. ²⁴ (Tawi Yuhaana ma66aakano taw.)

²⁵ Nyaanne gom aahiibe Yuhaana yed-dontirii e Yahuduujo gom dow haala laa6al. ²⁶ Be jahi to Yuhaana, 6e bi'i dum: «Moodibbo, gorko gondunoodo e maa takkol maayo Urdun, mo ceedanidaa men, kanko bo oo wada batasi. Himbe fu e yaha to makko.»

²⁷ Yuhaana toontii 6e, wi'i: «Neddo waawataa ko hebi goddum to hinaa ko Alla hokki dum. ²⁸ Onon e hoore moodon, on seedee6e am, mi wi'ii: "Mi Almasi-ihu bane, amma mi lilaama mi ardo mo".» ²⁹ Yuhaana wi'i kade: «Gaddanaado jommanjo debbo, kanko woni jommanjo gorko. Dottoowo gorko e darii, e hettinii. To o nani daane jommanjo gorko, 6erne makko welan sanne. Nii beldum 6erne am hebbiri. ³⁰ Haani teddujal makko e 6eydoo, jal am e buytoo.»

Yiwudo dow kammu

³¹ «Yiwudo dow kammu nun 6uri fu. Yiwudo e leydi, laati nun leydinkeejo. Haala mum bo laati nun ka leydinkee6e. Yiwudo dow kammu, kan nun jinti moy fu. ³² Ko o yi'i e ko o nani, o seedotoo, amma goddo jabataa seedaaku makko. ³³ Jabudo seedaaku makko, tabbitinii Alla laati nun goonjaajo. ³⁴ Mo Alla lili, ko Alla bati nun o batata, gam Alla hebbinii mo Ruuhu mum. ³⁵ Baaba e yidi Biddo, faa watti huune fu e junno makko. ³⁶ Goondindo Biddo, he6ii yonki tabitiiki. Mo goondinay Biddo, hebataa ki, amma mone Alla e wonani dum.»

4

Yeesu e samariyaajo debbo (Yuhaana 7.37-39)

¹ Farisaa6e nani Yeesu e wada batasi, e he6a aahiibe duu66e faa 6uri Yuhaana. ² To goonja nun, Yeesu e hoore mum waday batasi, amma aahiibe makko nun wadannoo dum. ³ No Yeesu nani ka Farisaa6e bati, ummii leydi Yahudiya, witti leydi Galili. ⁴ E haani bo o falta leydi Samariya.

⁵ O wari e siire Samariya bi'eteene Sikar, takkol gesa na Yaakuubu hokki 6iyum Yusufu. ⁶ Don 6unnu Yaakuubu woni. No

Yeesu somi yaadu, joodii ga66ude 6unnu njol. Caka nyaalooma nun.

⁷ Samariyaajo debbo wari yoogugo. Yeesu wi'i mo: «Hokkoram diyam, mi yara!» ⁸ (Tawi aahiibe makko yahii siire soodoygo ko nyaamete.) ⁹ Debbo on wi'i Yeesu: «Ee, noy an Yahuduujo, eelirtaa am diyam jaraa, min samariyaajo debbo?» Nani bo potal walaa hakkune Yahuduube e Samariyaabe. ¹⁰ Yeesu toontii mo, wi'i: «To aa annunoo no dokkal Alla foti, e moy wi'i maa: "Hokkoram diyam, mi yara!" an nun eelatano mo, o hokkee diyam yonki.»

¹¹ Debbo on wi'i mo: «Moodibbo, a walaa cawgal. Bunnu nun bo e luggi. Toy kebataa diyam yonki dam? ¹² A buru nun maama amen Yaakuubu, kokkudo men 6unnu njol manju na? Kanko e 6i66e makko, e bisaaji makko fu, 6e jarii e maggol.» ¹³ Yeesu toontii mo, wi'i: «Neddo fu jardo diyam dam, dondete kade, ¹⁴ amma jardo diyam dam kokkanmi dum, dondataake faa abada. Gam diyam kokkanmi dum, laatanto dum buldude diyam kokkoojam yonki tabitiiki.» ¹⁵ Debbo on wi'i: «Moodibbo, hokkoram diyam dam, to mi dondee kade, to mi wittaa bo yoogugo.»

¹⁶ Yeesu wi'i mo: «Yahu noddoy gorko maa, garidon!» ¹⁷ Debbo on toontii mo: «Mi walaa gorko.» Yeesu wi'i mo: «Aa woodi goonja no bi'udaa a walaa gorko. ¹⁸ A ettayno maa wor6e joyo. Gorko gondudaa jooni on bo, gorko maa bane. A batii goonja.»

¹⁹ Debbo on wi'i mo: «Moodibbo, laa6anii am, a laati nun Annabiijo. ²⁰ Maamiraabe amen saafino Alla dow waanne nee, amma onon, oon bi'a: "Urusaliima nun Alla haani saafeego".»

²¹ Yeesu wi'i mo: «Banniraawo debbo, hoola ko batan maa mi. Wakkati e wara, dow waanne nee do bane, Urusaliima bo bane caafoton Baaba. ²² Onon Samariyaabe, oon caafa ko on annaa, menen Yahuduube, ko men anni men caafata, gam kisidam to Yahuduube nun yiwata. ²³ Amma wakkati e wara, ki yottike du, de safoo6e goonjakuube saafirta Baaba e ruuhu e goonja. Iri safoo6e 6ee don nun Baaba daartata. ²⁴ Alla laati nun Ruuhu.

Gam majjum, e haani saafooḅe, saafira mo e ruuhu e goonja.»

²⁵ Debbo on wi'i: «Mii anni Almasiihu, bi'eteedo Cuḅaado, waran. To o warii, o humpitanan men kujje fu.» ²⁶ Yeesu wi'i mo: «Min, baddoowo e maa, woni kanko.»

²⁷ Dow kaa ḅon, aahiiḅe makko yottii to maḅḅe. No Yeesu baddata e debbo on, ḅum haaynii ḅe, amma baa gooto maḅḅe wi'ay: «Ko daartataa?» Naa: «Gam ume baddataa e makko?»

²⁸ Den debbo on resi yoogirgal mum, witti siire, bati himḅe, wi'i: ²⁹ «Garee, daaree gorko batudo am ko gadunoomi fu. Kanko bane woni Almasiihu on?» ³⁰ Be burti siire nen, ḅe jahi to makko.

³¹ Wakkati den aahiiḅe e sawrina mo, e wi'a: «Moodibbo, nyaamu!» ³² O toontii ḅe: «Mii woodi ko nyaamaanmi, ko on annaa.» ³³ Aahiiḅe ben e yamontira: «Moy waddani mo ko nyaametee?»

³⁴ Yeesu wi'i ḅe: «Nyaamdu am laati nun wadugo sago lildo am, e heennyitingo golle ḅe o hokkimmi. ³⁵ Onon, oon bi'a: "Faa hanne lebbi naay horii go dugge yottoo?" Amma min, mii wi'a on: ḅantee gite mon, daaree, gese ḅennii, ḅe potii ruggeego. ³⁶ Duggudo heḅan joddi, hawritan ḅiḅḅe gam yonki tabitiiki, gam aawudo e duggudo seyodoo. ³⁷ Dum ḅon e tabbitina ballool ḅol ḅo: "Gooto e aawa, gooto e rugga." ³⁸ Mi lilii on duggoon to on gollay. Woḅḅe gollii, onon, on nafitoroo golle maḅḅe.»

³⁹ Der siire nen, Samariyaḅe ḅuuḅḅe goondinii Yeesu gam haala debbo ceediido, wi'i: «O batii am ko gadunoomi fu.» ⁴⁰ Gam majjum no Samariyaḅe yottii to Yeesu, ḅe eeli mo o joodoo to maḅḅe. O wadi ḅon balde ḅidi. ⁴¹ Himḅe ḅuuḅḅe, faa ḅuri no arande, goondini mo, no nani haala makko. ⁴² Be bi'i debbo on: «Jooni, hinna gam ka batudaa men tan acci men goondini. Amma menen e ko'e amen, men nanii haala makko, emen anni kanko woni Kisinoowo duuniyaaru lalley.»

Yeesu nyawtii bii semmenteejo gom (Luka 7.1-10)

⁴³ No Yeesu wadi ton balde ḅidi, o witti Galili. ⁴⁴ Kanko e hoore makko o seedike, o wi'i: «Annabiijo teddintaake der leydi

mum.» ⁴⁵ No o yottii Galili, Galilinkeeḅe jaḅḅorii mo juude ḅidi, gam kamḅe bo ḅe jahiino juulde Urusaliima, ḅe ji'ino ko o wadi ton fu.

⁴⁶ Den Yeesu warti Kana, der leydi Galili to o waylitinnoo diyam laatii jaram. Tawi ḅii gorko semmenteejo gom, yandaa, e fukkii Kafarnahum. ⁴⁷ Semmenteejo on nani Yeesu yiwii Yahudiya, warii Galili. O yahi to makko, o eeli mo o yaha o nyawtaa ḅiyiiko ḅadiido maayugo. ⁴⁸ Yeesu wi'i mo: «Abada on goondintaa, to on ji'ay kaayeeffiji e haaynaareeji.» ⁴⁹ Semmenteejo on wi'i mo: «Moodibbo, en jahu diga ḅiyam maayay.» ⁵⁰ Yeesu wi'i mo: «Hootu, ḅiya e wuuri.»

Gorko on goondini ko Yeesu bati ḅum, witti. ⁵¹ E laawol, gollooḅe makko fotti e makko, wi'i mo ḅiyiiko yoofike. ⁵² O yami ḅe: «Wakkati dey o yoofii?» Be toontii mo, ḅe bi'i: «Keenya juura jonte den yoofi mo.» ⁵³ Baabiiko anniti wakkati oo ḅon nun lalley Yeesu wi'i mo: «ḅiya yoofike!» Kanko e getti makko fu, ḅe goondini Yeesu.

⁵⁴ Dum ḅon woni kaayeeffidi ḅidi ki Yeesu wadi Galili, no yiwunoo Yahudiya.

5

Yeesu nyawtii moofu

(Marku 2.28, Yuhaana 7.19-26 e 9.1-17)

¹ Baawo majjum, juulde Yahuduḅe e wada. Yeesu yahi Urusaliima. ² Urusaliima ton, takkol Dammugal baali, weldere diyam e woni ḅon, nee wi'ee e Iburaninkeere Baytisayda. Dammude joy mawde e filtitii ne. ³ Nyawḅe ḅuuḅḅe e fukkii ley dammude ḅen: wumuḅe, layooḅe, e [moofidinḅe. Bee kedii diyam irtee, ⁴ gam malaykaajo Joomiraawo e jippoo e weldere nen tife e tife, e irta diyam ḅam. Nyawdo artudo naati e diyam ḅam de ḅam irtaa, e yoofoo no nyaw mum wa'i fu.] ⁵ Gorko nyawdo diga ḅuuḅi laso e sappo e jeetati e wonunoo ḅon. ⁶ Yeesu yi'i oo fukkii, anniti o ḅooyidii e nyaw, yami mo, wi'i «Aa yidi yoofaago?» ⁷ Nyawdo on toontii mo, wi'i: «Moodibbo, mi walaa goddo ballando am naatugo e weldere nen to diyam irtike, go mi yottoo fu, den goddo artii am naatugo.»

⁸ Yeesu wi'i mo: «Umma, ettu daago maa, yahu!»

⁹ Don maa don gorko on yoofii, etti daago mum e yaha. Dum fakkii e nyalaane siwteteene, ¹⁰ gam majjum hooreeḅe Yahuduuḅe wi'i nyawtaado on: «Hanne nyalaane siwteteene nun, laawol hokkay maa doonodaa daago maa.» ¹¹ O toontii ḅe, o wi'i: «Nyawtudo am, kan nun wi'immi: Ettu daago maa, yahu!» ¹² Be yami mo: «Moy nun bi'udo maa: Ettu daago maa, yahu?» ¹³ Amma nyawtaado on annaano mo, gam Yeesu mutii caka himḅe sabbu no ḅe duudiri e nokkuure nen.

¹⁴ Baawo mum Yeesu fottitii e makko der suudu Alla, wi'i mo: «Daaru, jooni kan, a yoofike. Taa wadu hakke kade, wara ko buri dum bonugo heḅee.» ¹⁵ Gorko on yahi batoy hooreeḅe Yahuduuḅe wi'i Yeesu nun nyawti dum.

¹⁶ Go Yahuduuḅe fuddi gaccaago Yeesu gam o wadii dum e nyalaane siwteteene. ¹⁷ Yeesu wi'i ḅe: «Baaba am, e golloo faa hanne, min bo, mii golla.»

¹⁸ Gam majjum hooreeḅe Yahuduuḅe hoccii niiya warugo mo, hinaa gam o biisii nyalaane siwteteene tan, amma gam o wi'i bo, Alla woni Baabiiko. O fotinii hoore makko e Alla.

Baawde Biddo Alla

¹⁹ Yeesu wi'i ḅe: «Mii bata on e goonja: Biddo waawataa ko wadi goddum kan tan, sey ko yi'i Baaba e wada. Gam ko Baaba wadata fu, kanjum Biddo bo wadata. ²⁰ Gam Baaba e yidi Biddo, kan wadi e holla mo huune fu ko o wadata. O hollan mo golle burde dee do fu manju, faa haaynaare wada on. ²¹ Gam hande no Baaba fintinirta maayḅe wuurina ḅe, nun Biddo bo wu-urinirta mo yidi. ²² Baaba kan, hiitataako goddo, amma o hokkii Biddo baawde hiitaago kiita fu, ²³ gam himḅe fu teddina Biddo hande no teddiniri Baaba. Neddo fu mo teddinay Biddo, teddinay Baaba liloydo mo.

²⁴ Mii bata on e goonja. Nanudo haala am ko goondini liludo am, heḅii yonki tabitiiki, o hiitataake. O yiwii e maayde, o warii to yonki. ²⁵ Mii bata on e goonja: Wakkati e wara, ki yottike du, wakkati de maayḅe nanata daane Biddo Alla. Nanuḅe

ne bo wuuran. ²⁶ Hande no Baaba laatorii bulirde yonki, hande nun o hokkii Biddo bo laatoḅ bulirde yonki. ²⁷ O hokkii mo baawde hiitaago, gam o laati nun Bii neddo. ²⁸ To dum haaynoo on. Wakkati waran, de maayḅe wonuḅe der caabeeje nanata daane makko, ²⁹ ḅe burtoo. Waduḅe ko woodi, finta, heḅa yonki, waduḅe ko halli finta, hiitee.»

Haala Yeesu laati nun goonja

³⁰ «Min e hoore am, walaa fu ko baawumi wadugo. Ko nanumi, kiitortoomi. Kiita am e foonnitii, gam mi tokkataa sago am, sago lildo am nun tokkumi. ³¹ To mi seedanike hoore am, seedaaku am nootataake. ³² E woodi goddo ceedantoodo am. Mii anni seedaaku makko, ko o seedantoo am laati nun goonja. ³³ Onon, on lilii himḅe to Yuhaana, o seedike goonja. ³⁴ Min, mi bukaaka seedaaku neddo, amma mi batii ka gam kison. ³⁵ Yuhaana laatike fitilla kubboowa, jaaynoowa. On jabii welwel-tugo wakkati sedda e jayjol makko. ³⁶ Min, mii woodi seedaaku burju ju Yuhaana manju. Golle de Baaba yowanimmii mi wada, golle de gadanmi den nun seedantoo am no Baaba nun lilimmi. ³⁷ Baaba liludo am, kanko e hoore makko seedanii am. Abada on nanay daane makko, abada on ji'ay mo. ³⁸ Batu makko wonday e moodon, gam on goondinay mo o lili. ³⁹ Oon biditoo Dewte gam oon miiji de kokkan on yonki tabitiiki. Kanje seedantoo am. ⁴⁰ Amma, on jabay warugo to am gam keḅon yonki.

⁴¹ Diga e himḅe bane keḅammi teddujal am, ⁴² amma mii anni on, mii anni yidde Alla walaa e moodon. ⁴³ Min, mi warii e inne Baaba am, on jabbaaki am. Amma to goddo wardii inne mum, on jaboto dum. ⁴⁴ Noy baawirton ko goondini, onon teddinontirooḅe hakkune moodon, go accudon daartugo teddujal Alla? ⁴⁵ To on miilee min gaccotoo on yeeso Baaba. Muusa, mo jowudon hoolaare moodon dow mum, kanko nun gaccytoo on. ⁴⁶ To on goondiniino Muusa e goonja, on goondinanno am min bo, gam min o batani der dewte makko. ⁴⁷ Amma no on goondinay ko o winni, noy goondinirton haala am?»

6

Yeesu nyaannii himbe ujune joyo
(*Matiye 14.13-21; Marku 6.30-44; Luka 9.10-17*)

¹ Baawo majjum Yeesu joli maayo Galili, bi'eteenjo Tiberiya. ² Jama'aare duunne e tokki mo gam be ji'ii haaynaareeji di o wadi dow nyawbe. ³ Yeesu eenci dow waanne, joododii ton e aahii6e mum. ⁴ Tawi juulde Yahuduube bi'eteede Paska 6adike. ⁵ Yeesu banti hoore, hollirii jama'aare duunne e fonnoy dum. O yami Filippu: «Toy kebeten cooden nyaamdu ko nyaannata bee do fu?» ⁶ O batu nun makko gam o nana ko Filippu toontotoo, gam oo anni ko o miili wadugo.

⁷ Filippu toontii mo, wi'i: «Baa gollotoodo golle juude balde keme didi, joddi mum heyataa sooda peen, tawee moy fu he6a nappel.» ⁸ Gooto e aahii6e makko, bi'eteedo Andere, miiraawo Simon Piyer, wi'i mo: ⁹ «E woodi do suka gorko gom goodudo peen joy e liyyi didi, amma ume dum don wadanta bee do fu?»

¹⁰ Yeesu wi'i: «Bi'ee 6e, 6e joodoo.» Nokkuure nen e hebbi fudo, 6e joodii. Be gadan himbe ujune joyo. ¹¹ Yeesu etti peen kon, yetti Alla, yedi wonube don. O wadi liyyi dii bo hande nun. O hokki 6e faa 6e kaari. ¹² No 6e kaari, Yeesu wi'i aahii6e mum: «Kawritee ko horii, baa goddum to halku.»

¹³ Be kawriti nape peen joyo ko himbe 6en horii, ko kebbi killaaje sappo e didi.

¹⁴ No himbe yi'i kaayee fi dum Yeesu wadi, 6e bi'i: «Lalley, kanko woni Annabiijo bi'aado e wara der duuniyaaru.»

¹⁵ Amma no Yeesu e anni 6e garan nanjugo dum e semme, 6e laamina, o dilli diga don, o eenci dow waanne, kanko tan.

Yeesu e yaha dow diyam maayo.
(*Matiye 14.22-34; Marku 6.45-53*)

¹⁶ Kiikiide mum, aahii6e Yeesu yahii fonjo maayo. ¹⁷ Be naati laana diyam gam 6e jola, 6e jaha Kafarnahum. Niwre fuddii wadugo, tawi Yeesu hewtaaki 6e taw. ¹⁸ Henu mawkol e wifa, galmaji diyam e ummoo. ¹⁹ Be jawdini laana kan faa 6e kebi hande kilo joy naa jeego'o. Den 6e kolliri Yeesu e yaha e koyde dow maayo, faa battii 6e. Be kuli. ²⁰ Yeesu wi'i 6e: «Min nun, to on

kulee!» ²¹ Be eeli mo o naata e laana kan. Don maa don 6e jottii fonjo to 6e poonnii.

Himbe e daarta Yeesu

²² Fini mum, jama'aare wonunoone fonjo maayo, yi'i laana goota tan woni ton. Yeesu naatiday e aahii6e mum laana kan. Kambe tan yawti e makka. ²³ Laanaaje yiwude Tiberiya warii takkol to 6e nyaami peen don, 6aawo no Joomiraawo yetti Alla. ²⁴ No jama'aare yi'i Yeesu e aahii6e mum walaa don, 6e naati laanaaje, 6e batti Kafarnahum daartoygo mo.

Yeesu woni nyaamdu kokkoowol yonki

²⁵ No 6e tawi Yeesu fonjo maayo, 6e bi'i dum: «Moodibbo, dey garudaa do?» ²⁶ Yeesu toontii 6e, wi'i: «To goonja nun, hinaa gam on ji'ii kaayee fi acci oon daartammi. Ko daartirton am woni gam on nyaamii faa on kaarii. ²⁷ To on gollee gam nyaamdu keennoowol, amma gollee gam nyaamdu tabitintoonol, kokkoowol yonki tabitiiki. Nyaamdu nol don nun, Bii neddo hokkata on, gam kanko Alla Baaba, wadani maane baawde mum.»

²⁸ Den 6e yami mo, 6e bi'i: «Ume men gadata ko men gada golle de Alla yidi?» ²⁹ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Golle de Alla yidi woni goondinon mo o lili.»

³⁰ Be toontii mo, 6e bi'i: «Kaayee fi kiye gadataa men ji'a, faa men goondinee? Ume gadataa?» ³¹ Maamiraabe amen nyaamii nyaamdu maannu der haro, hande no dewte wi'i: «O hokkii 6e nyaamdu yiwunu dow kammu.» ³² Yeesu toontii 6e, wi'i: «Mii bata on e goonja: hinaa annabi Muusa hokki on nyaamdu yiwunol dow kammu. Baaba am hokki on nyaamdu geetol, yiwunol dow kammu. ³³ Nyaamdu nol Alla hokkata woni, yiwunol dow kammu, kokkoowol duuniyaaru yonki.» ³⁴ Be bi'i mo: «Moodibbo, hokku men nyaamdu nol baadey.»

³⁵ Yeesu wi'i 6e: «Min woni nyaamdu kokkoowol yonki, garudo to am, rafa-taake abada, goondindo am bo dondataake abada. ³⁶ Amma mi battii on: on ji'ii am, ko on goondinay. ³⁷ Be Baaba hokkimmi fu, waran to am. Garudo to am fu, mi salataako dum. ³⁸ Gam wadugo ko jidumi bane acci yiwmi dow kammu, amma gam

mi wada ko liludo am yidi. ³⁹ Nani ko lildo am yidi: to baa gooto der himbe o hokki am majju, amma gam mi ummitina be nyalaane darnjal. ⁴⁰ Nani ko Baaba am yidi: ji'udo Biddo fu, to goondinii mo, hebii yonki tabitiiki. Mi ummitinan mo nyalaane darnjal.»

⁴¹ Yahuduu6e e dumbitoo hakkune mum dow haala Yeesu, gam o wi'i: «Min woni nyaamdu yiwuɲol dow kammu» ⁴² Be bi'i: «Oo do, hinaa Yeesu 6ii Yusufu, mo annuden inna mum e baaba mum on na? Noy o wi'irta: "Dow kammu yiwmi"?»

⁴³ Yeesu wi'i 6e: «To on dumbitee hakkune moodon! ⁴⁴ Goddo waawataa ko wari to am, to Baaba lildo am fooday mo. Min, mi ummitinan mo nyalaane darnjal. ⁴⁵ E wannii der dewte annabiibe: "Be fu Alla janninan 6e." Neddo fu nanudo ko Baaba bati, go jabi janninol makko, waran to am. ⁴⁶ Baa gooto yi'ay Baaba, to hinaa yiwudo to Alla, kanko tan yi'i Baaba. ⁴⁷ Mii bata on e goonja: Goondindo am, hebii yonki tabitiiki. ⁴⁸ Min woni nyaamdu kokkoowol yonki. ⁴⁹ Maamiraabe moodon nyaamii maannu der haro, 6e maayii bo. ⁵⁰ ɲol do nun nyaamdu yiwuɲol dow kammu, nyaamudo ɲol fu maayataa. ⁵¹ Min woni nyaamdu yonkintewol, yiwuɲol dow kammu. To neddo nyaami nyaamdu ɲol, wuuran faa abada. Nyaamdu ɲol kokkanmi gam duuniyaaru wuura, laati nun bannu am.»

⁵² Dow kaa don Yahuduu6e e yeddon-tira no waawi fu, e wi'a: «Noy neddo oo waawirta ko hokki en bannu mum nyaamen?» ⁵³ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Mii bata on e goonja: To on nyaamaay bannu Bii neddo, on jaray yiyam makko, yonki walaa der moodon. ⁵⁴ Neddo fu nyaamudo bannu am, to yari yiyam am, hebii yonki tabitiiki. Mi fintinan mo nyalaane darnjal. ⁵⁵ Gam bannu am laati nun nyaamdu lalley, yiyam am bo laati nun jaram lalley. ⁵⁶ Neddo fu nyaamudo bannu am, to yari yiyam am, oo wondi e am, min bo mii wondi e makko. ⁵⁷ Baaba liloydo am laati nun buurudo. Gam makko buurumi. Hande nun nyaamudo am fu, wuurirta gam am. ⁵⁸ ɲol do nun woni nyaamdu yiwuɲol dow kammu. ɲol nandaa e ɲol

kaakiraabe moodon nyaamuno, 6e maayii bo. Nyaamudo nyaamdu ɲol do wuuran faa abada.»

⁵⁹ Haalaaji dii do nun Yeesu jannini der suudu waajorde Kafarnahum.

Yonki tabitiiki

⁶⁰ No 6e nani haalaaji din, duuggal e aahiibe makko wi'i: «Haala ka e tiidi. Moy waawata ko jabi ka?»

⁶¹ Yeesu faami der 6erne mum, aahiibe mum e dumbitoo dow majjum, go o wi'i 6e: «Haala kan jibi on nun? ⁶² Jon kan to on ji'ii Bii neddo eenci to wonunoo, den mum noy gadoton? ⁶³ Ruuhu woni buurinoowo, bannu nafataa goddum. Haalaaji haalanmi on dii, laati nun Ruuhu e yonki. ⁶⁴ Nani e woodi hakkune moodon 6e goondinay.» Gam Yeesu e anni diga fuddoode, 6e goondinay dum, e jammotoodo dum. ⁶⁵ O beydi o wi'i: «Gam majjum bi'umi on: "Walaa baawoowo ko wari to am, to Baaba hokkay dum no warirta".»

⁶⁶ Diga den, duuggal e aahiibe makko dilli, acci tokkugo mo. ⁶⁷ Den Yeesu yami aahiibe sappo e dido 6en: «Onon bo, oon jidi dillugo na?» ⁶⁸ Simon Piyer toontii mo, wi'i: «Joomiraawo, to moy men jahata? An woodi haala kokkoowa yonki tabitiiki. ⁶⁹ Men goondinii, emen anni an woni Ceniido yiwudo e Alla.» ⁷⁰ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Hinaa min su6i on, onon sappo e dido? Gooto moodon laati nun seydaanuujo.»

⁷¹ Haala Yahuuda, 6ii Simon Iskariyot nun o batata, gooto der sappo e dido 6en. Oo don woni jammotoodo mo.

7

Miiraabe Yeesu goondinay dum

¹ Baawo majjum Yeesu e woosoo der Galili. O yidaa woosaago der Yahudiya gam hooree6e Yahuduu6e e daarta no warirta mo. ² Tawi juulde Yahuduu6e bi'eteede juulde bukaaji badike. ³ Miiraabe Yeesu wi'i dum: «Eggu, jahaa Yahudiya gam aahiibe maa yi'a golle de gadataa. ⁴ Goddo suudataa ko wadata, to e yidi anneego. No aa wada golle dee, hollitin hoore maa himbe.»

⁵ Baa miiraabe makko goondinay mo. ⁶ Yeesu wi'i 6e: «Wakkati am waray taw,

amma onon, wakkati fu laati nun wakkati moodon. ⁷ Himbe duuniyaaru waawataa ko wanyi on, amma min, bee banyimmi gam mii seedoo golle ma66e woodaa. ⁸ Onon, jahee juulde den. Min, mi yahataa, gam wakkati am waray taw.» ⁹ No o bati 6e kaa don, o joodii leydi Galili.

Yeesu yahi juulde bukaaji

¹⁰ No miiraa6e Yeesu yahi juulde den, Yeesu bo yahi ton, amma o hollitay hoore makko, o suudii. ¹¹ Hooree6e Yahuduu6e e daarta mo der juulde, e wi'a: «Toy o woni?»

¹² Himbe duu66e e dumbitoo dow haala makko. Wob6e e wi'a: «Neddo geeto nun!» Wob6e bo e wi'a: «Nun nun bane, majjinoowo himbe nun.» ¹³ Goddo susay batango mo e daane towne, gam bee kula hooree6e Yahuduu6e.

¹⁴ Tawi juulde den fecciri, go Yeesu fuddi janningo der suudu Alla. ¹⁵ Haaynaare wadi Yahuduu6e sanne, 6e bi'i: «Noy o waawiri dewte, kanko mo jannay?»

¹⁶ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Jande janninammi on, yiway e am. Diga to liloydo am, dum yiwi. ¹⁷ To neddo e yidi wadugo sago Alla, o annitan janninol am to Alla yiwi, naa bo to haalaaji am, e baawde am nun yiwi. ¹⁸ Batanoowo hoore mum, hoore mum nun daartanta teddujal. Amma daartoowo teddujal liloydo dum, oo don goonja nun batata, fewre walaa e makko. ¹⁹ Hinaa Muusa hokki on tawreeta na? Amma baa gooto moodon golliray tawreeta. Ko woni sabbu go oon daarta warugo am?» ²⁰ Himbe 6en toontii mo, wi'i: «An, aa woodi ginnool. Moy daartata warugo maa?»

²¹ Yeesu toontii 6e: «Golle goote tan gadumi, on fu, haaynaare wadi on. ²² Muusa hokkii laawol gadon julnol. Diga to Muusa du bane nol yiwi, diga to kaakiraa6e mon nun, go oon julna suka nyalaane siwteteene. ²³ To suka e julnee nyalaane siwteteene, gam to tawreeta Muusa yartee, gam ume monnotodon gam mi nyawtii tagaado bumbum nyalaane siwteteene? ²⁴ Accee hiitoraago no ji'irton, amma gadee kiita poonnitiika.»

Yeesu woni Almasihu na?

²⁵ Go himbe Urusaliima wob6e wi'i: «Hinaa oo do 6e daartata warugo na? ²⁶ Oo woni caka ma66e, oo bata, 6e bi'ay mo gokka. Den mawbe amen annitin nun kanko woni Cu6aado na? ²⁷ Oo do kan, een anni to yiwi, amma to Cu6aado e wara, goddo annataa to o yiwata.»

²⁸ Tawi Yeesu e jannina der suudu Alla, o bati e daane towne, o wi'i: «Oon annimmi, oon anni to yiwumi! Min bane waddi hoore am. Liloydo am laati nun goonjaajo. Kanko woni mo on annaa. ²⁹ Min, mii anni mo gam to makko yiwmi. Kanko liloymmi.»

³⁰ Den 6e daarti no 6e nanjirta mo, amma goddo junjo mum meemaay mo, gam wakkati makko waray taw. ³¹ Duuggal der jama'aare goondinii mo, wi'i: «To Cu6aado warii, o wadan kaayee fi burudi di gorko oo wadi na?»

Reenu6e suudu Alla lilaama nanja Yeesu

³² Farisaa6e nani ko himbe 6en dumbitintoo dow haala Yeesu. Hooree6e Li-maamiibe e Farisaa6e lili reenoobe, nanja mo. ³³ Yeesu wi'i: «Min, mii wondi e moodon sedda taw. Baawo mum, mi wittan to liloydo am. ³⁴ On daartan am, amma on jiiataa am, gam on baawataa ko yahi to gonumi.»

³⁵ Yahuduu6e yamontiri, wi'i: «Toy o yahata ko en baawataa ko yiiti mo? O yahan to himbe meeden feroy6e to Yunaninkee6e, o jannina Yunaninkee6e na? ³⁶ O wi'ii en daartan mo, en jiiataa mo, gam en baawataa ko yahi to o tawetee. Kaye nun kaa don bo?»

Diyam yonki

³⁷ Nyalaane sakitiineere der juulde den 6uri teddugo. Nyaanne mum, Yeesu darii, bati e daane towne, wi'i: «Neddo fu dondaado wara to am, yara. ³⁸ Goondindo am fu, "ilaadi diyam yonki mawdi ilan e berne mum" hande no Dewte bati.»

³⁹ O batu nun kaa don dow Ruuhu mo goondindo fu hebata. Den Ruuhu hokkaaka taw, gam Yeesu teddinaaka taw.

Himbe luudontirii sabbu Yeesu

⁴⁰ No wob6e der jama'aare nen nani haala ka, wi'i: «Lalley kanko woni Annabi-ijo.» ⁴¹ Wob6e wi'i: «Kanko woni Cu6aado.» Wob6e bo wi'i: «Cu6aado yiwani diga Galili na?» ⁴² Dewte wi'ay ba, e lenyol annabi

Dawda nun Cubaado yiwata, der siire Bayti-laama, to Dawda yiwi? ⁴³ Jama'aare nen luudontiri gam makko. ⁴⁴ E woodi yidube nanjugo mo der ma66e, amma goddo junjo mum meemaay mo.

Maw6e Yahuduube goondinay Yeesu

⁴⁵ Reenoobe warti to hooree6e Li-maamiibe e Farisaa6e, 6e yami 6e, 6e bi'i: «Ko woni sabbu ko on gadday mo?»

⁴⁶ Reenoobe 6en toontii, wi'i: «Abada goddo batiray no gorko on batiri.» ⁴⁷ Farisaa6e yami 6e: «Onon bo on majjinaama hinaa?»

⁴⁸ E woodi baa gooto der hooree6e, maa bo der Farisaa6e goondindo mo na?

⁴⁹ Amma jama'aare ne annaa tawreeta, ne yaa'aane»

⁵⁰ Gooto der ma66e, bi'eteedo Nikodemu, jahunoodo to Yeesu wi'i 6e: ⁵¹ «Tawreeta meeden e hiitoo neddo tawee nanaaka ko o bati, annaaka ko o wadi na?» ⁵² Be bi'i mo: «An bo a Galilinkoojo na? Widita Dewte, a yi'an walaa annabiijo yiwudo Galili.» [⁵³ Baawo mum, moy fu hooti wuro mum.

8

Debbo jeenoowo

¹ Yeesu yawti far waanne Jaytuuje. ² Subaka kecco o witti der suudu Alla. Jama'aare fu wari. O joodii, oo janjina 6e. ³ Moodi66e tawreeta, e Farisaa6e waddi debbo nanjaado e wada jeenu. Be darni mo caka jama'aare. ⁴ Be bi'i Yeesu: «Moodibbo, debbo oo do nanja nun e wada jeenu. ⁵ Muusa batii der tawreeta men, iri debbo oo don kaaye nun warirtee. An bo, kaye bi'udaa?»

⁶ Be baddu nun 6e yoyra mo, gam 6e ke6a no 6e gaccorii mo. Amma Yeesu jimminii, e winna e honnu mum dow leydi. ⁷ No 6e tokki 6ee yamitoo mo, Yeesu 6anti hoore, wi'i 6e: «Goddo moodon mo waday hakke dadey arta fadda mo hayre.»

⁸ O jimminii kade, oo winna e leydi. ⁹ No 6e nani ka, 6e dilli gooto gooto. Naye6e arti dilli. Yeesu e debbo on tan horii. ¹⁰ Yeesu 6anti hoore, wi'i mo: «Debbo, toy 6e goni? Baa gooto hiitaaki maa?» ¹¹ O toontii, o wi'i: «Moodibbo, baa gooto.» Yeesu wi'i mo: «Min bo, mi hiitataako ma. Yahu, taa mayta kade wadugo hakke.»]

Yeesu woni jayjol duuniyaaru

¹² Yeesu baddi e ma66e kade, wi'i: «Min woni jayjol duuniyaaru. Tokkudo am, yahataa e niwre abada, amma o he6an jayjol yonki.» ¹³ Dow kaa don, Farisaa6e wi'i mo: «To aa seedanoo hoore maa, seedaaku maa jabataake.»

¹⁴ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Baa to mi seedanike hoore am, seedaaku am e laatii goonja, gam mii anni to yiwmi, mii anni to jahammi bo. Amma onon, on annaa to yiwmi, on annaa bo to jahammi.

¹⁵ Oon gada kiitaa hande no him6e hiitortoo, amma min, mi hiitataako goddo. ¹⁶ To mii wada kiita, kiita am e laatii goonja, gam mi hiitataako min tan, amma Baaba liloydo am, e wondi e am. ¹⁷ E winnii e tawreeta moodon: «Seedaaku him6e dido e laatii goonja». ¹⁸ Mii seedanoo hoore am. Baaba liloydo am bo, e seedanoo am.» ¹⁹ Be bi'i mo: «Toy Baaba maa woni?» Yeesu toontii, wi'i 6e: «On annaa am min, hakko Baaba am. To oon annunoo am, maa on anniino Baaba am bo.»

²⁰ Yeesu batii haalaaji dii no o janjinta der suudu Alla, to nokkuure ceede Alla wattetee. Goddo nanjay mo, gam wakkati makko yottaaki taw.

On baawataa yahugo to jahanmi

²¹ Yeesu wi'i 6e kade: «Mi nani yaha, on daartan am, on maaydan e hakkeji moodon. On baawataa ko yahi to jahanmi.» ²² Yahuduube wi'i: «O waritinto nun naa? Gam o wi'i en baawataa ko yahi to o yahata.» ²³ Yeesu wi'i 6e: «E ley jeyadon, amma min, dow jeyaami. E duuniyaaru nuu jeyadon, amma min, mi jeyaaka e maayru. ²⁴ Gam majjum bi'umi on: on maaydan e hakkeji moodon. Gam to on goondinay min woni mo gonmi, on maaydan e hakkeji moodon.» ²⁵ Be yami mo: «An moy nun laatidaa?» Yeesu toontii: «Mo bi'unoo mi on diga arande, laatiimi. ²⁶ Mii woodi huune duuddum ko batanmi, e ko kiitotoomi dow mon. Amma liloydo am laati nun goonjaajo. Ko nanumi e makko, batanmi duuniyaaru.»

²⁷ Be paamay naa Baaba nun o batanta 6e. ²⁸ Den Yeesu wi'i 6e: «To Bii neddo bilaama fu, den paamoton «min woni mo gonmi,» mi wadataa bo goddum e hoore

am, amma mi batan nun ko Baaba ekkitinimmi tan. ²⁹ Liloydo am e wondi e am, o accay am min tan, gam ko welata mo gadanmi wakkati fu.» ³⁰ No o bati hande nun, duu66e goondinii mo.

Rimbe e maccube

³¹ Yeesu wi'i Yahuduu6e, goondin6e dum: «To oon jogii haala am, on laati nun aahi6e am lalley. ³² On annan goonja. Goonja bo rindinan on.»

³³ Be toontii mo, 6e bi'i: «Menen, men yiwi e lenyol Iburahiima, abada men laataaki maccube goddo. Noy bi'irtaa men dimdan?» ³⁴ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Mii bata on e goonja: gadoowo hakke fu laati nun maccudo hakke. ³⁵ Maccudo wonataako der saare baadey, amma biddo nun wonotoo der saare e baadey ³⁶ To Biddo rindinii on, on laatoto rimbe e goonja. ³⁷ Mii anni on yiwi e lenyol Iburahiima, amma oon daarta warugo am gam haala am naatay der moodon. ³⁸ Ko ji'umi e Baaba kan nun batanmi, onon bo oon gada ko Baaba moodon wi'i on.»

³⁹ Be toontii mo, 6e bi'i: «Baaba amen woni Iburahiima.» Yeesu wi'i 6e: «To on laatino bibbe Iburahiima e goonja, maa on gadiino golle Iburahiima. ⁴⁰ Amma jooni oon daarta warugo am, min batudo on goonja ka nanumi to Alla. Dum don Iburahiima waday dum. ⁴¹ Onon, golle Baaba moodon gadoton.» Be bi'i mo: «Menen, men jaalu6e bane, Baaba gooto men goodi, kanko woni Alla.»

⁴² Yeesu wi'i 6e: «To Alla nun laatino Baaba moodon, maa on jidiino am, gam to Alla yiwmi, ko garumi. Mi waday hoore am, amma kanko lilimmi. ⁴³ Gam ume ko on nanataa haala am? Gam on baawataa ko hettinii haala am. ⁴⁴ Seydan woni baaba moodon. Jidaadi baaba moodon gadoton. Baroowo nun o laatii diga fuddoode. O walaa der goonja, gam goonja walaa der makko. To oo bata fewre, jikku makko nun, gam oo pewoowo, oo baaba fewre. ⁴⁵ Amma min, gam mii bata goonja, wadi ko on goondinay am. ⁴⁶ Moy moodon waawata seedaago mi wadii hakke? To mi batii goonja, gam ume ko on goondintaa am? ⁴⁷ Neddo Alla nun hettintoo haala Alla. Onon, on kettintaako gam on laataaki himbe Alla.»

Yeesu e buri Iburahiima

⁴⁸ Yahuduu6e wi'i mo: «Men batay goonja no men bi'i a laati nun samariyaajo, aa woodi bo ginnool na?» ⁴⁹ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Mi woodaa ginnool, amma mii teddina Baaba am. Onon, oon jawoo am. ⁵⁰ Teddujal hoore am bane daartanmi. E woodi daartanoowo am teddujal, kiitotoodo. ⁵¹ Goonja batanmi on: Jabudo haala am fu, maayataa abada.»

⁵² Yahuduu6e wi'i mo: «Jooni men tabbitini aa woodi ginnool. Iburahiima e annabiibe fu maayi, amma an, a wi'ii: «Jabudo haala am fu, maayataa abada».

⁵³ Aa buri Iburahiima baaba amen manju na? O maayii, annabiibe bo maayii. Ume miiludaa aa laatii?»

⁵⁴ Yeesu toontii 6e, wi'i: «To hoore am teddinanmi, teddujal am laati nun baanji. Baaba am, mo bi'oton Alla moodon on nun teddintammi. ⁵⁵ On annaa mo. Amma min, mii anni mo. To mi wi'ii mi annaa mo, mi laatoto pewoowo hande moodon. Amma mii anni mo, mi tokkii haala makko.

⁵⁶ Baaba moodon Iburahiima e seyorino yi'ugo nyalaane witooygo am. O yi'ii ne, go berne makko weli.» ⁵⁷ Yahuduu6e wi'i mo: «A waday taw baa duubi lasoy didi e sappo, go aa wi'a a yi'ii Iburahiima?»

⁵⁸ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Mii bata on e goonja: Diga Iburahiima tagaaka, min, mi na'on.» ⁵⁹ Dow kaa don 6e etti kaaye 6e padda mo. Amma Yeesu soltii, wurtii e suudu Alla.

9

Yeesu wuntinii dimdaado e bundan

¹ No Yeesu yawtata, o yi'i gorko dimdaado e bundan. ² Aahiibe makko yami mo, wi'i: «Moodibbo, moy wadi hakke, kanko na, naa baaba e inna makko nun, ko o rindaa e bundan?» ³ Yeesu toontii 6e wi'i: «Kanko bane wadi hakke, baaba e inna makko bo bane. Amma gam baawde Alla yi'ee e makko nun. ⁴ No jayjol na'on taw, haani gaden golle liloydo am. Gam jemma waran de goddo waawataa ko gollii. ⁵ No mii tawaa e duuniyaaru, min woni jayjol mayru.»

⁶ Den, no o bati kaa don, o tuuti joode e leydi, o laawi loope e joode den, o moomi

e gite bumdo on. ⁷ O wi'i mo: «Yahu sulmaa weeldere Silowe.» (Dum wi'ay maa Lilaado). O yahi, o sulmii. O warti oo yi'a.

⁸ Wondunooḅe e makko, e yi'annoḅe mo oo fiya bara, wi'i: «Hinaa oo do joodotono e fiya bara na?» ⁹ Wobbe wi'i: «Kanko nun!» Wobbe bo wi'i: «Kanko bane! Nandi makko nun!» Gorko on e hoore mum wi'i: «Min nun lalley!» ¹⁰ Be yami mo: «Noy bumtirḅaa?» ¹¹ O toontii: «Gorko bi'eteedo Yeesu laawi loope, moomi e gite am, wi'immi: "Yahu weldere Silowe, culmodaa". Jahumi, culmiimi, ko bumtumi.» ¹² Be yami mo: «Toy gorko on woni?» O toonti: «Mi annaa!»

Farisaabe e yantinoo bumtinaado

¹³ Den 6e jaari bumtinaado on to Farisaabe. ¹⁴ Nyalaane Yeesu laawi loope wumtini mo, laati nun nyalaane siwteene. ¹⁵ Farisaabe bo yami mo, wi'i: «Noy bumtirḅaa?» O toontii 6e: «O moomu nun loope e gite am, ko culmiimi, ko bumtumi.» ¹⁶ Wobbe der Farisaabe wi'i: «Gorko on waawataa ko yiwi to Alla, gam o jogaaki nyalaane siwteteene.» Wobbe bo wi'i: «Noy gadoowo hakke waawirta ko wadi iri kaayefiiji dii do?» Go 6e ceenniri hakkune maḅḅe.

¹⁷ Farisaabe yami bumtinaado on kade, wi'i: «An kaye batataa dow bumtindo maa on?» O toontii 6e, o wi'i: «Annabiijo nun.»

¹⁸ Hooreeḅe Yahuduuḅe jabay naa oo laatino bumdo, sey no 6e noddii baaba e inna makko. ¹⁹ Be yami 6e: «Oo do biddo moodon mo bi'udon rindaa e bumdan on nun don na? Jon kan noy o wuntiri?» ²⁰ Baabiiko e inniiko toontii: «Emen anni biddo amen nun, e bumdan nun bo o rindaa. ²¹ Amma no o wuntiri jooni, men annaa. Men annaa bo moy wuntini mo. Kanko bo o mawdo nun. O waawan ko toontanii hoore makko. Yamee mo!»

²² Baabiiko e inniiko toontorike nun nun gam 6ee kula hooreeḅe Yahuduuḅe. Gam 6e desu nun: Neddo fu jabi Yeesu laati nun Cuḅaado, 6e diiwa dum, 6e burtina waa-jorde. ²³ Gam majjum saareeji makko wi'i: «O mawnii, yamee mo!»

²⁴ Farisaabe nodditii bumtinaado on, 6e bi'i mo: «Teddin Alla, emen anni, menen kan, gorko on hakkeejo nun.» ²⁵ O wi'i 6e: «To o hakkeejo nun, min kan, mi annaa.

Goota tan annumi: Mi bumunoodo, jooni mii yi'a.» ²⁶ Be yami mo: «Ume o wadi e maa? Noy o wuntiniri maa?» ²⁷ O toontii 6e, o wi'i: «Mi batiino on dum, amma on kettinaaki. Gam ume go oon jidi nani-taago ka kade? Naa onon bo, on jidu nun laataago aahiiḅe makko?»

²⁸ Be jenni mo, 6e bi'i: «An woni aahiijo makko! Menen, men aahiiḅe Muusa nun. ²⁹ Menen, emen anni Alla baddii e Muusa, amma kanko, men annaa to o yiwi.»

³⁰ Gorko on toontii 6e, wi'i: «E dum haaynii no on annaa to o yiwi, ko o wuntinimmi! ³¹ Een anni Alla hettinan-taako wadoḅe hakke, amma oo hettinanoo teddindo mo, gadoowo sago makko. ³² Dadey nanaaka bumtindo dimdaado e bumdan. ³³ To hinaa to Alla gorko on yiwi, o waawataano ko wadi goddum.»

³⁴ Be toontii mo: «An, bumbum, der hakkeeki dimadaa, an janninta men!» Be nyeebi mo yaasi.

Bundan der berne

³⁵ Yeesu nani 6e nyeebii bumtinaado on, yi'itii mo, yami mo: «An kan, aa goondini Bii neddo na?» ³⁶ O toontii: «Moodibbo, moy woni kanko faa mi goondina mo?» ³⁷ Yeesu wi'i mo: «A yi'ii mo, baddoowo e maa woni kanko.» ³⁸ O toontii: «Moodibbo, mii goondini.» O sujidani Yeesu.

³⁹ Den Yeesu wi'i mo: «Mi waru nun der duuniyaaru mi wada kiita, gam wumuḅe yi'a, yi'oḅe wuma.» ⁴⁰ Farisaabe tawanoḅe don, nani ka, yami mo, wi'i: «Menen bo, men wumuḅe na?» ⁴¹ Yeesu toontii 6e: «To oon bumuno, on goodataano boofi. No bi'oton jooni oon ji'a, gam majjum boofi moodon tabitii.»

10

Ballool duroowo e baali

¹ Yeesu wi'i: «Mii bata on e goonja, neddo fu naatoowo der hoggo baali go naatiray dammugal, go yartorii to feere, kanko woni gujjo, kanko woni pasotoodo. ² Amma duroowo baali, dammugal nun naatirta. ³ Cakkiido dammugal maḅḅitanan mo, baali din bo nanan daane makko. O noddiran di, naye fu e inne mum, o yaara di yaasi. ⁴ To o wurtinii di di fu, o ardoo di, di tokka mo gam dii anni daane makko.

⁵ Abada di tokkataa kodo, amma di doggan mo nun faa woddi gam di annaa daane ho66e.»

⁶ Yeesu wadani 6e ballool nɔl, amma 6e paamay ko nɔl fillitii.

Yeesu laatii duroowo geeto

⁷ Yeesu wi'i 6e kade: «Mii bata on e goonja, min woni dammugal baali. ⁸ Artube am warugo fu, laati nun wuy6e e pasotoobe, amma baali dii nananay 6e. ⁹ Min woni dammugal. Neddo fu naatirɔo e am, hisan, he6an durdugol, ooran, jaannyan. ¹⁰ Gujjo warataa maa gam wujja, o wara, o biisa, amma min, mi waru nun gam him6e he6a yonki, he6a ki kii heewi.

¹¹ Min woni duroowo geeto. Duroowo geeto woni kokkitiroowo yonki mum gam baali mum. ¹² Amma biiro, mo laataaki duroowo geeto, mo jeyaa baali, to yi'ii buuru, sey dogga, acca baali. Buuru nanja baali diin, sankita koriidi. ¹³ Biiro on doggan gam faalaaka e majji. ¹⁴ Min woni duroowo geeto. Mii anni baali am, baali am bo e annimmi. ¹⁵ Hande no Baaba annirimmi, non annirmi Baaba. Mii hokka yonki am gam baali am. ¹⁶ Mii woodi kade baali goddi di galaa der hoggo nɔ. Dii don bo haani mi dura dum. Di nanan daane am, di laatoo darne woore, di gooda duroowo gooto.

¹⁷ Baaba e yidimmi gam mii hokkitira yonki am gam mi he6itoo ki kade. ¹⁸ Goddo ittanta am ki, min hokkata ki e hoore am. Mii woodi baawde hokkitirgo ki, mii woodi bo baawde he6itaago ki. Ooda kaa don ke6umi e Baaba am.»

¹⁹ Batuuji dii seenni kade Yahuduu6e. ²⁰ Duu66e ma66e e wi'a: «Oo ginnaajiijo nun, o haanja nun. Gam ume go oon kettinanoo mo?» ²¹ Amma wo66e wi'i: «Batu kaa, haala ginnaajiijo bane. Ginnool waawan ko wuntini bundo na?»

Yahuduu6e salike Yeesu

²² Juulde senuki suudu Alla e wafenoo Urusaliima. Dum fottii e dabbune. ²³ Ley suudu Alla don, Yeesu e yaha e warta ley danki Suleymaanu. ²⁴ Yahuduu6e fiilitii mo, wi'i mo: «Faa dey accataa men der seko? To an woni Cu6aado laabinan men.»

²⁵ Yeesu toontii 6e: «Mi batii on, on goondinay. Golleeji di gadirmi inne Baaba

am, e seedanoo am. ²⁶ Amma on goondinay gam on laataaki baali am. ²⁷ Baali am e nana daane am. Mii anni di, dii tokkimmi. ²⁸ Mii hokka di yonki tabitiiki, di baatataa abada. Goddo teetataa di e junno am. ²⁹ Baaba am kokkudo am di, 6uri huune fu. Goddo waawataa ko teeti di e junno Baaba. ³⁰ Min e Baaba fu, men gooto.»

³¹ Den Yahuduu6e etti kade kaaye gam 6e padda mo. ³² Yeesu wi'i 6e: «Mi wadii yeeso moodon golleeji booddi duuddi e baawde Baaba. Der golleeji diin, diye e majji jidandon warirgo am kaaye?» ³³ Yahuduu6e toontii mo: «Gam golle boodde bane men jidi warirgo maa kaaye, ko men jidi warirgo maa nun, gam a yennii Alla. An a tagaado nun, a wadii hoore maa Alla.»

³⁴ Yeesu toontii 6e: «Dum winnaaka der tawreeta moodon: "Alla wi'ii on, on allaabe na"?» ³⁵ To tawreeta noddii allaa6e, 6e o baddi, een anni ko dewtere bati ikkintaake. ³⁶ Onon mo Alla seni, ko lili mo e duuniyaaru, oo don nun bi'oton: "A yennii Alla!" Gam o wi'ii oo laatii Biddo Alla. ³⁷ To mi waday golle Baaba am, to on goondinee am. ³⁸ Amma to mii wada de, baa to on goondintaa am, min e hoore am, goondinee golle am, gam annon, paamon Baaba na'on e am, min bo mi na'on e Baaba.»

³⁹ Be daarti nanjugo mo kade. O sottii 6e. ⁴⁰ Yeesu wittii fonno maayo Urdun, nokkure to Yuhaana wadannoo batisi arande, o joodii ton. ⁴¹ Him6e duu66e wari e makko, wi'i: «Yuhaana waday alaama kaayniika baa goota. Amma, ko o bati e gorko on fu laati nun goonja.» ⁴² Ton duu66e goondini Yeesu.

11

Maayde Lasar

(Luka 10.38, 40, 7.11-16; Marku 5.35-43)

¹ Gorko gom, bi'eteedo Lasar e tawano Baytaniya, o nyawi. Oo woodi sakikiraabe dido, Mariyama e Marta. ² Mariyama on nun woni moomunoodo wardi e Joomiraawo, go o moytiri gaasa makko koyde Yeesu. Sakiike makko, Lasar nyawunoo. ³ Sakikiraabe makko lili e Yeesu wi'a mo: «Moodibbo, beldiijo maa yandaa.»

⁴ No Yeesu nanunoo ka, wi'i: «Nyaw dum don nyaw maayde bane. Dum waru nun gam teddujal Alla, gam Bidfo Alla ted-diniree e majjum.»

⁵ Yeesu e yidi Marta, e miiraawo mum, e Lasar. ⁶ Baa no o nani Lasar yandaa, haday mo joodaago balde didi to o wonunoo. ⁷ Baawo majjum o wi'i aahii6e makko: «En bittee leydi Yahudiya!» ⁸ Aahii6e wi'i: «Moodibbo, baa 6ooyay Yahuduube e daartano warirgo maa kaaye, go ton nun bit-tataa?» ⁹ Yeesu toontii: «Hinaa wakkatiji sappo e didi woni der nyaalooma? Jahoowo nyaalooma fergataako gam oo yi'a jayjol duuniyaaru nu. ¹⁰ Amma jahoowo jemma fergoto gam jayjol walaa e makko.»

¹¹ Baawo o bati haalaaji dii, o wi'i: «Gido meeden Lasar daanike, mi yahan, mi finnina mo.» ¹² Aahii6e wi'i: «Moodibbo, to o daani nun, o yoofoto.» ¹³ Maayde Lasar nun o batannoo. Kam6e 6e miili haala doynol nun o batani. ¹⁴ Yeesu laabinani 6e: «Lasar maayii! ¹⁵ Berne am welii gam moodon ko mi tawaaka ton. Dum laatanto on daliila goondinon. To non en jahu, to makko.» ¹⁶ Den Toma bi'eteedo Ciwto wi'i aahii6e horii6e: «En jahu enen bo gam maayden e makko.»

Yeesu nun woni ummital e gurnam

¹⁷ No Yeesu yottinoo, tawi wadii balde naay Lasar e tawaa der saabeere. ¹⁸ Hakkune Baytaniya e Urusaliima 6uraa kilooji tati, ¹⁹ Yahuduube duu66e wari to Marta e Mariyama gam eytugo 6e e maayde sakiike ma66e.

²⁰ No Marta nani Yeesu warii, yahi ta66itoyii mo, tawi Mariyama e joodii der suudu. ²¹ Marta wi'i Yeesu: «Moodibbo, to aa wonunoo do, sakiike am maayataano. ²² Amma baa jooni mii anni huune fu ko yamudaa Alla, o wadante.» ²³ Yeesu wi'i mo: «Sakiike maa fintan.» ²⁴ Marta wi'i: «Mii anni o fintan nyalaane ummital.»

²⁵ Yeesu wi'i mo: «Min woni pintinoowo, min woni kokkoowo yonki. Neddo fu goondindo am, baa to maayii, o wuuran. ²⁶ Buurdo fu, goondindo am, maayataa abada. Aa goondini dum na?» ²⁷ O toontii: «Ee, moodibbo! Mii goondini an

woni Cubaado, Bidfo Alla, garoowo e duuniyaaru.»

Yeesu wullii

²⁸ E dow dum Marta yahi noddoygo miiraawo mum Mariyama, o sownii dum: «Moodibbo warii, oo noddee.»

²⁹ No Mariyama nanuno kaa don, ummii don maa don, yahi to makko. ³⁰ Yeesu naatayno siire nen taw. Oo tawaa to Marta fottunoo e makko. ³¹ Yahuduube e wondunoo e Mariyama der suudu. Bee eyta mo. Be ji'i o fadditii, o wurtii. Be tokki mo, 6e miili o yahan nun e saabeere o wulla.

³² No Mariyama yotti to Yeesu, no o yi'i mo, o diccii yeeso makko, o wi'i: «Moodibbo, to aa wonunoo do, sakiike am maayataano.»

³³ No Yeesu yi'i Mariyama e Yahuduube wondunoo6e e mum e wulla, hakkillo makko ummii, o wemmaa. ³⁴ O yami: «Toy gattudon mo?» 6e toontii: «Moodibbo, war, daaru!» ³⁵ Yeesu wulli. ³⁶ Yahuduube wi'i: «Daaree no o yidiri mo.» ³⁷ Wob6e e ma66e wi'i: «Bumtindo bundo waawataano ko hadi gorko on maayugo na?»

Lasar fintinaama

³⁸ Hakkillo Yeesu ummii kade, o yahi to saabeere woni. Saabeere nen laati nun gayka maa66iraaka hayre. ³⁹ Yeesu wi'i: «Ikkinee hayre nen!» Marta, sakiike maaydo, wi'i mo: «Moodibbo, o luubii ko, gam hanne wadi balde naay oo woni der saabeere.» ⁴⁰ Yeesu wi'i mo: «Mi wi'ay maa baa, to a goondinii, a yi'an baawde Alla?»

⁴¹ Be ikkini hayre nen. Yeesu tig-gitii, wi'i: «Baaba, mii yettee gam aa nananammi. ⁴² Min kan, mii anni baadey fu aa nananammi. Amma mi baddu maa nun gam him6e darii6e 6ee do, gam 6e goondina an nun lilimmi.» ⁴³ Baawo haalaaji dii, o bati e semme: «Lasar wurta!» ⁴⁴ Maayunoodo on wurtii, juude mum e koyde mum e filaa leppi, yeeso mum e soonii. Yeesu wi'i 6e: «Piilitee mo, accon mo o yaha.»

⁴⁵ Duuggal e Yahuduube warunoo6e to Mariyama, yi'ube ko Yeesu wadi, goondini mo. ⁴⁶ Amma wob6e ma66e yahi to Farisaabe, bati 6e ko Yeesu wadi. ⁴⁷ Farisaabe 6en e hooree6e Limaamiibe wadi dawriine, wi'i: «Gorko oo e wada

kaayeeffijji duuddi. Noy gadeten? ⁴⁸ To en accirii mo nunnun, 6e fu, 6e goondinan mo. Romankee6e waran, halka en enen e nokkuure meeden ceniine e leydi meeden.»

⁴⁹ Gooto ma66e, bi'eteedo Kayafas, laatinoodo hooreejo Limaamiibe duu6ol mum, wi'i 6e: «Onon, on annaa goddum.

⁵⁰ On annaa gomma neddo gooto maayana leydi men e 6uri leydi nin fu halka.»

⁵¹ Nani e hoore makko bane o bati haalaaji dii, amma gam o laatinoo hooreejo Limaamiibe duu6ol mum, o waday maa annabaaku e haani Yeesu maayana leydi nin. ⁵² Leydi nin tan bane haani o maayana, amma gam o hawrita 6i66e Alla sankitii6e fu laatoo jama'aare woore.

⁵³ Diga nyaanne den, hooree6e Yahuduu6e dawri warugo mo. ⁵⁴ Jon kan Yeesu acci yahugo e warta hakkune Yahuduu6e. O yawti diga don, o yahi siire wi'eteene Efrayim gonune ley haro. O joododii ton e aahiibe makko.

⁵⁵ Juulde Yahuduu6e bi'eteede Paska 6adike. Duuggal e him6e leydi nii yahi Urusaliima gam laabina ko'e mum diga juulde den yottaaki. ⁵⁶ Bee gonii e fageere suudu Alla, 6ee daarta Yeesu, 6ee yamontira: «O warataa e juulde den? Naa no miiludon?»

⁵⁷ Tawi hooree6e Limaamiibe e Farisaa6e batiino annudo to o woni fu, bata, he6a o nanjee.

12

Mariyama waanjii wardi e koyde Yeesu

¹ Balde jeego'o horii go juulde Paska yot-too, Yeesu yahi Baytaniya to Lasar mo o fintinnoo. ² Be jonjani mo hiraane. Marta e yeda 6e, Lasar e wondunoo e nyaam-doo6e e Yeesu. ³ Mariyama etti feccere liitiri nardi, caadiidum, waanji e koyde Yeesu, moytiri de gaasa mum. Suudu nol fu luutti. ⁴ Yahuuda Iskariyot, gooto der aahiibe makko, garoowo jammoo mo, yami: ⁵ «Gam ume wardi dum sippaaka hande jaka ceede joddi golliido duu6ol, ceede mum hokkee talakaa6e?»

⁶ Ko acci o wi'i nun, hinaa gam yurmeene talakaa6e, amma oo gujjo nun. Kanko woni jogiido ceede, oo wujja de. ⁷ Yeesu

wi'i: «Accu debbo on seese. O wafu dum nun gam nyalaane uweteemi. ⁸ Talakaa6e e tawdaa e moodon nyalaane fu. Min kan, mi tawdataake e moodon nyalaane fu.»

Hooree6e Limaamiibe dawrii warugo Lasar

⁹ Jama'aare Yahuduu6e duunne nanani Yeesu Baytaniya. Gam Yeesu tan bane 6e gari, amma gam 6e ji'a Lasar pintinaado bo. ¹⁰ Hooree6e Limaamiibe dawri warugo Lasar bo. ¹¹ Gam Lasar nun, Yahuduu6e duu66e wurtii e ma66e, goondini Yeesu.

Yeesu naati Urusaliima e teddujal (Matiye 21.1-11; Marku 11.1-11; Luka 19.28-40)

¹² Fini mum jama'aare duunne, warune juulde, nani Yeesu e wara Urusaliima. ¹³ Be calti bali, 6e ta66itoyii mo. Bee kulgina, 6ee bi'a: «Hosana! Alla barkidin gardudo e inne Joomiraawo, Laamiido Isira'ila!» ¹⁴ Yeesu he6i 6injel babba, joodii dow maggel hande no wanniraa e Dewte:

¹⁵ «Siire Siyoona, taa hulu!

Daaru, Laamiido maa e wara, e waddii 6injel babba.»

¹⁶ Arande aahiibe makko faamayno dum. Baawo ko Yeesu teddinaa, 6e ciwtorii dum winnaanoma. Kanjum bo wadi e makko.

¹⁷ Jama'aare tawdanoone e makko no o noddunoo Lasar wurtoo e saabeere, o fintini dum, seedanike mo. ¹⁸ Him6e nani o wadiino alaama kaayniika. Kanjum acci 6e ta66itoyii mo. ¹⁹ Farisaa6e baddontiri, wi'i: «On ji'ii, walaa fu ko baawandon mo, duuniyaaru fu nani e tokkii 6aawo makko.»

Yunaninkee6e e daarta Yeesu

²⁰ Der him6e war6e Urusaliima juulde gam sujidana Alla, Yunaninkee6e e woni der ma66e. ²¹ Be 6attii Filippu mo Bayti-sayda, mo leydi Galili. Be bi'i dum: «Mood-ibbo, emen jidi yi'ugo Yeesu.»

²² Filippu batoy Andere. Be batoy Yeesu. ²³ Yeesu toontii 6e: «Wakkati teddinol Bii neddo warii. ²⁴ Mii bata on e goonja: 6injel gawri aawaanjel, to nel nyolay, nel wonan nun 6injel gootel. Amma to nel nyoli, nel rimaan faa duuda. ²⁵ Neddo fu jidudo yonki mum, dullan yonki tabitiiki, banyudo ki e duuniyaaru nu, he6an yonki tabitiiki. ²⁶ To goddo e yidi jagganaago am, sey tokkammi.

To gonmi fu, don jagganiido am bo wonata. Baaba teddinan neddo jaggantoodo am.»

Yeesu batanii maayde mum

²⁷ «Jooni kan, mi wemmaama. Kaye bi'anmi? Mi waawataa ko wi'i: "Baaba hisinam e wakkati oo", amma gam wakkati on nun garumi. ²⁸ Baaba, teddin inne maa.» Den daane nanaa e yiwoy dow kammu, wi'i: «Mi teddinii ne, mi teddinan ne kade.» ²⁹ Himbe dariibe ton, nani daane nen, wi'i: «Dum laati nun riggaajo duule.» Wo66e wi'i: «Malaykaajo nun baddi e makko!»

³⁰ Yeesu wi'i 6e: «Gam am bane daane nee nanaa, ne nana nun gam moodon. ³¹ Jooni woni kiita duuniyaaru. Jooni laamiido duuniyaaru nuu, tippetee yaasi. ³² Min, to mi bantaama dow fu, mi foodan himbe fu e am.» ³³ Batuuji o batata dñi, hollan nun maayde ne o maayata. ³⁴ Himbe 6en toontii mo: «tawreeta batii: "Cubaado maayataa abada. Noy baawirtaa ko wi'i Bii neddo ettete?" Moy woni Bii neddo on?» ³⁵ Yeesu toontii 6e: «Jaayñol na'on caka mon, amma dum 6ooyataa. Jahee diga oon goodi jayñol, gam to niwre juhu on. Gam jahoowo der niwre annaa to yahata. ³⁶ Goondinee jayñol diga oon goodi ñol gam laatodon 6i66e jayñol.» Baawo Yeesu bati kaa don, yawti suudoyii 6e to woddi.»

Yahuduube goondinay Yeesu

³⁷ Baa no o wadi kaayeeñiji duuddi yeeso ma66e, 6e goondinay mo, ³⁸ nunnun haala annabi Esaaya goondiri:

«Joomiraawo, moy goondini lilal meeden?

Moy Joomiraawo holli baawde mum?»

³⁹ Esaaya wi'ii kade bo gam ume himbe 6en waawataa ko goondini:

⁴⁰ «Alla wuminii 6e, yoorinii 6erne ma66e, gam to gite ma66e yi'u, to 6erde ma66e faamu,

to 6e tuubu, to mi nyawtu 6e bo.»

⁴¹ Esaaya wi'u dum nun gam o yi'ii tedduñal Yeesu, go o bati haala makko.

⁴² Amma baa hooree6e Yahuduube duu66e goondinii Yeesu. Amma gam Farisaabe, 6e kulii wurtingo dum, gam to 6e burtinee e waajorde. ⁴³ Gam 6ee jidi manoore himbe 6uri manoore Alla.

Haala Yeesu nun hiitoto

⁴⁴ Yeesu towni daane, wi'i: «Goondindo am fu, min bane o goondini, amma lildo am nun o goondini. ⁴⁵ Ji'udo am bo yi'ii liloydo am. ⁴⁶ Mi warii e duuniyaaru, mii jayñol, gam goondindo am fu to joodoo der niwre. ⁴⁷ Nanudo haalaaji am go tokkay, min bane hiitotoo dum. Gam mi waray hitaago duuniyaaru, gam mi hisina nu nun garumi. ⁴⁸ Caliido am, to jabay haalaaji am, e woodi ko hiitotoo dum. Ko jannimmi, kan hiitotoo dum nyalaane darñal. ⁴⁹ Gam mi batanay hoore am, amma Baaba lildo am hokkimmi ko bi'anmi e ko janninammi. ⁵⁰ Mii anni ooda makko hokkata yonki tabitiiki. Ko batanmi, mi batan dum nun no Baaba batirimmi.»

13

Yeesu e loota koyde aahiibe mum

¹ Nyaanne finata juulde Paska, Yeesu e anni wakkati o accata duuniyaaru o hoota to Baaba yottike. O yidii himbe makko e duuniyaaru, oo yidi 6e faa keerol yidde.

² Wakkati hiraane, Seydan watti e 6erne Yahuuda Iskariyot 6ii Simon o jammoo Yeesu. ³ Yeesu e anni e hoore mum, to Alla nun yiwi, to Alla nun hootata. Baaba wattii huune fu der junño makko. ⁴ O ummii o acci hiraane nen, o 6oorti toggoore makko, o etti lefol, o taadi. ⁵ O wayli diyam e lootorgal, o yanti lootugo koyde aahiibe makko, oo moytira de lefol ñol taadinoo. ⁶ No o yotti to Simon Piyer, Piyer wi'i mo: «Moodibbo, an lootata koyde am?» ⁷ Yeesu toontii mo: «A faamay jooni ko gadanmi, amma 6aawo nii a faamaan.» ⁸ Piyer wi'i mo: «A lootataa koyde am abada!» Yeesu toontii mo: «To mi lootay maa, a walaa gedu e am.» ⁹ Simon Piyer wi'i mo: «Moodibbo! To nunnun, taa haadu e koyde tan, lootu juude e hoore am bo.» ¹⁰ Yeesu wi'i mo: «Lootiido walaa haaju looteego, sey loota koyde, gam o fu oo laabi. Onon on laabu6e, amma on fu bane.» ¹¹ Oo anni jammotoodo mo. Kan wadi o wi'i: «On fu bane woni laabu6e.»

¹² No Yeesu lootunoo koyde ma66e, etitii toggoore muudum, jooditii, yami: «On paamii ko gadanmi on? ¹³ Oon noddammi moodibbo e maalan. On peway, kan nun laatiimi, ¹⁴ jon kan mi maalan nun, mi

moodibbo bo, to mi lootii koyde moodon, onon bo oon kaani lootoontiron koyde. ¹⁵ Ko kollumi on laati nun tintinol. Onon bo gadee ko gadumi. ¹⁶ Mii bata on e goonja, maccudo burataa joomum, lilaado burataa lildo dum. ¹⁷ To oon anni dum, to on gollirii, barke laatanto on.

¹⁸ On fu bane batanmi. Mii anni 6e cubumi, amma haani ko winnaa e dewte goonda: "Nyaamdoowo e am ummanike am." ¹⁹ Diga jooni mii bata on dum hakko dum yottoto, gam to dum yottike on goondina min woni "mo gonmi!" ²⁰ Mii bata on e goonja: Neddo fu jabbiido lilaado am, min nun o jabbi. Neddo fu jabbiido am, jabbiike lildo am.»

Yeesu hollii Yahuuda nun jammotoo dum (Matiye 26.20-25; Marku 14.17-21; Luka 22.21-23)

²¹ Baawo no o bati nunnun, o jibii sanne, o wi'i: «Mii bata on e goonja: Gooto moodon jammoto am.» ²² Aahii6e 6en e daarontira. Bee yamontira moy o batanta. ²³ Gooto e aahii6e makko, mo Yeesu 6uri yidugo, e joodii takkol makko. ²⁴ Simon Piyer 6aayi mo o yama Yeesu moy o won-danaa. ²⁵ Aahiijo on wuurorii far to gabaare Yeesu, wi'i: «Joomam moy nun?» ²⁶ Yeesu toontii mo: «Mi suyyan lonjere, mo kokkan mi ne, kanko nun.» Yeesu etti lonjere, suyyi ne, hokki Yahuuda, 6ii Simon Iskariyot. ²⁷ Baawo o jabi lonjere nen, Seydan naati e makko. Yeesu wi'i mo: «Wadu ko gadataa, law!»

²⁸ (Baa gooto e joodii6e don faamay ko o batani kaa don. ²⁹ Gam Yahuuda nun jogotono ceede ma66e, wob6e e mi-ijii Yeesu wi'u nun o soodaa goddum gam juulde, maa o he6a ko o hokki talakaa6e.) ³⁰ Yahuuda no jabi lonjere nen fu, don maa don o wurti. Tawii jemma wadi.

Ooda kesa

³¹ No Yahuuda wurtinoo, Yeesu wi'i: «Bii neddo teddinaama, Alla bo teddinaama sabbu makko. ³² [To Alla teddinaama sabbu makko,] Alla e hoore mum bo ted-dinan mo, baa 6ooyataa. ³³ Sukaa6e am, mii wondi e moodon sedda taw. On daartan am. Mi wi'an on jooni ko bi'unoo mi Yahuduu6e wob6e: "On baawataa ko yahi to jahammi." ³⁴ Mii hokka on ooda kesa:

Jidontiree! Hande no jidirmi on, onon bo jidontiree! ³⁵ To yidde e woni hakkune moodon, hande nun, him6e fu annirta on aahii6e am.»

Yeesu batii Piyer wi'aan annaa dum

³⁶ Simon Piyer wi'i mo: «Joomam, toy jahataa?» Yeesu toontii mo: «To jahanmi, a waawataa ko tokki am jooni. Amma 6aawo do a tokkan am!» ³⁷ Piyer wi'i mo: «Joomam, gam ume mi waawataa ko tokki maa jooni? Mi hokkitiran yonki am gam maa.» ³⁸ Yeesu toontii: «Goonja a hokkitiran yonki maa gam am? E goonja batan maa mi: Hakko jakaraari joggata, a wi'an de tati a annaa am.»

14

Yeesu woni laawol jaarool to Baaba

¹ Yeesu wi'i aahii6e mum: «Pukkinee berde moodon, goondinee Alla, goondinon am min bo. ² Cuudi duuddi na'on der wuro Baaba am. To dum laataakino goonja, mi batataano on mi yahan, mi moyyinanaa on joonne. ³ To mi moyyinanii on to gonoyton, mi wittaan mi hocca on to am gam gonon to gonmi. ⁴ Oon anni laawol jahoowol to jahanmi.»

⁵ Toma wi'i mo: «Moodibbo, men annaa to jahataa, noy men annirta laawol mum?» ⁶ Yeesu toontii mo: «Min woni laawol, min woni goonja, min woni yonki. Goddo yahataa to Baaba to yiwiray to am. ⁷ To oon annunoo am, on annanno Baaba am bo. Diga jooni oon anni mo, on ji'ii mo.»

⁸ Filippu wi'i mo: «Moodibbo, hollu men Baaba, dum don heyan men.» ⁹ Yeesu wi'i mo: «No 6ooydirmi e moodon nii fu, Filippu a annaa am? A annaa ji'udoo am fu, yi'ii Baaba? Noy bi'irtaa: "Hollu men Baaba?" ¹⁰ A goondinay mii hawti e Baaba, Baaba bo e hawti e am na? Batuuji di batumi on dii fu, di yiway e hoore am. Baaba mo kawtumi e mum wadata golle mum. ¹¹ Goondinee ko batumi on: "Mii hawti e Baaba, Baaba bo e hawti e am." Baa to on goondinay am, goondinee gam golle am. ¹² Mii bata on e goonja, neddo fu goondindo am, wadan kanun bo golle gadanmi. O wadan du ko 6uri de, gam mii dilla to Baaba. ¹³ Mi wadanan on huune fu ko yamirton e inne am. Mi wadan dum gam Baaba teddinee

diga e Biddo. ¹⁴ Ko eelirdon e inne am, mi wadan dum.»

Yeesu wi'i lildaan Ruuhu Ceniido

¹⁵ «To oon jidi am, on tokkan ooda am. ¹⁶ Mi eelan Baaba hokka on balloowo goddo. O wondan e moodon faa abada. ¹⁷ Oo don woni Ruuhu goonja. Duuniyaaru nuu waawataa ko jabi mo, gam nu yi'ataa mo, nu annaa mo. Amma onon, oon anni mo gam oo wondi e moodon, oo tawaa bo der moodon.

¹⁸ Mi accataa on hande gondaafe, mi wittaan to moodon. ¹⁹ To booyii sedda, duuniyaaru nuu yi'ataa am kade. Amma onon, on ji'an am, gam mi buurdo, onon bo on buuran. ²⁰ Nyaanne muudum on paamaan mii hawti e Baaba, oon kawti e am, mii woni e moodon.

²¹ Jogiido oodaaji am ko tokki di, kanko nun woni jiddo am. Jidudo am, Baaba am yidan dum. Min bo, mi yidan mo, mi wirnintanto dum min e hoore am.»

²² Yahuuda, banda Yahuuda Iskariyot, wi'i Yeesu: «Joomam, noy dum laatortoo birnitanodaa men, tawee a wirtanaaki duuniyaaru?» ²³ Yeesu toontii mo: «To goddo e yidi am, o golliran haala am, Baaba am yidan mo. Min e Baaba men garda to makko, men joododo e makko. ²⁴ Neddo fu mo yidaa am, gollirtaa haala am. Haala ka nanoton ka, ka am bane, haala Baaba lildo am nun.

²⁵ Mi batii on dum diga mii wondi e moodon. ²⁶ Ruuhu Ceniido, balloowo on, mo Baaba liloyta e inne am, kanko anninta on kujje fu. O suwtoran on ko batunoomi on fu.

²⁷ Mii accana on jam, mii hokka on jam am. No duuniyaaru hokkirta bane kokkirranmi on. To berde moodon biisoo, to on kulee. ²⁸ On nanii ko bi'umi on: «Mi yahan, mi wartan to mon.» To oon jidunoo am, berde mon welanno ko jahanmi to Baaba, gam kanko burimmi manju. ²⁹ Mii bata on jooni, diga dum waray taw, gam to dum warii, goondinon. ³⁰ Mi baddataa kade e moodon ko duudi, gam laamiido duuniyaaru nuu e wara. Baa goddum o waawataa e am, ³¹ amma sey duuniyaaru anna mii yidi Baaba, nu annan mi wadan bo ko Baaba wannunoo am. Ummee, jawten diga do.»

15

Yeesu nun woni innabohi goonjahi

¹ «Min woni innabohi goonjahi, Baaba am woni jom gesa innabooje. ² Lical takkiinjal e am fu, to rimataa, o saltoto dum, lical dimoowal fu, o saabanoo dum gam jal beyda rimugo. ³ Onon, jooni on laabufo gam waaju mo baajiimi on. ⁴ Tabbitee e am, min bo mi tabbitoo e moodon! No lical caltaanjal waawataa ko rimi e hoore mum, haani e jal tiggii e innabohi, hande nun onon bo on baawataa ko rimi to on tiggaaki e am.

⁵ Min woni innabohi, onon woni licce. Tiggiido e am ko mii tiggii e mum, o rimaan faa duuda. Gam on baawataa ko wadi goddum to dum yiway e am. ⁶ To goddo tiggaaki e am, o woppete nun yaasi hande lical caltaanjal, o yooraa. Licce joorde den hawritinte, faddee der yiite, de jaba. ⁷ To on pifontirii e am, waaju am bo e fifontirii e mon, ko yamoton fu, on keban. ⁸ To on dimii faa duudi, den kan on laatike aahiife am. Nunnun teddujal Baaba am wurtooto. ⁹ Hande no Baaba yidirimmi, nun jidirmi on. Tabbitee der yidde am. ¹⁰ To on tokkii ooda am, on tabbitinto der yidde am, hande no tokkirmi oodaaji Baaba am go mii tabbii der yidde makko.»

¹¹ «Mi batu on nun kaa don gam beldum berne am wona der moodon. Den beldum berne moodon bo hebba. ¹² Ooda am nani: jidontiree hande no jidirmi on. ¹³ Yidde buuroore yidde nee do manju walaa, kokkitiroore yonki mum gam weldiife mum. ¹⁴ To on gadii ko resanmi on on laati nun weldiife am. ¹⁵ Mi noddataa on kade maccube gam maccudo annaa ko joomum gollata. Mi noddan on weldiife gam ko nanumi diga Baaba am fu, mi anninii on dum. ¹⁶ Onon bane su6immi, min su6i on go desumi on jahon, dimoon 6i66e, 6i66e moodon taboo, den Baaba hokkan on huune fu ko eelirton e inne am. ¹⁷ Ko resanmi on woni, jidontiree.»

Duuniyaaru wanyii Yeesu e himbe mum

¹⁸ «To duuniyaaru nuu wanyii on, annee, min nu arti nu wanyi. ¹⁹ To oon laatinoo 6e duuniyaaru, duuniyaaru yidanno ko mum. Amma onon 6e duuniyaaru bane. Min seenni on e duuniyaaru, no

cubumi on. Gam majjum nu wanyi on. ²⁰ Ciwtoree ko bi'unoo mi on: "Maccudo burataa joomum." To 6e toorii am, 6e tooran on onon bo. To 6e gollirii haala am, 6e golliran haala moodon. ²¹ Amma 6e gadanan on dum dum fu gam am, gam 6e annaa liludo am. ²² To mi warayno, to mi baddayno e ma66e, 6e goodataano hakke, amma jooni, 6e galaa accitaneego hakkeegi ma66e. ²³ Banyudo am fu, wanyii Baaba am bo. ²⁴ To mi wadayno golleeji dii hakkune ma66e, di goddo meeday wadugo, 6e goodataano hakke. Amma jooni 6e ji'ii di, 6e banyii am, e min, e Baaba. ²⁵ Dum wadu nun gam dum goondina ko winnaa der Dewtere tawreeta ma66e: "Be banyirii am baanji".

²⁶ To balloowo mo lildan mi on warii, kanko woni Ruuhu goonja yiwoowo to Baaba, kanko e hoore makko seedantoo am. ²⁷ Onon bo, on cedanto am gam oon goondi e am diga fuddoode.»

16

¹ «Mi batii on dum gam to on majjee. ² Be burtinan on diga baajorde. Wakkati waran, bardo on fu miijan Alla saafata. ³ Be gadan dum nun gam 6e annaa Baaba, 6e annaa am, min bo. ⁴ Mi batii on dum, gam to wakkati on waroy, ciwtoron, mi batiino on dum.

Gollal Ruuhu Ceniido

Mi batay on dum diga arande gam mii wondunoo e moodon. ⁵ Jooni mi na'on hoota to lildo am, amma baa gooto moodon yamay am: "Toy jahataa?" ⁶ Berde moodon biisike gam mi batii on ka. ⁷ Mii bata on e goonja, yaadu am buran nafugo on. To mi yahay, balloowo on warataa to moodon. Amma, to mi yahii, mi lildan on mo. ⁸ To o warii, o anninan him6e duuniyaaru boofi mum dow hakke, dow fonnitaare, e dow kiita. ⁹ Dow hakke, 6ee boofa gam 6e goondinay am. ¹⁰ Dow fonnitaare, 6ee boofa gam mii hoota to Baaba am, on ji'ataa am kade. ¹¹ Dow kiita, 6ee boofa gam laamiido duuniyaaru hiitaama ko.

¹² Mii woodi kade kujje duudde de batanmi on, amma on baawataa ko faami de jooni. ¹³ To Ruuhu goonja warii, o anninan on goonja lalley, gam o batantaa

hoore makko, amma o batan on ko o nani, o batan on bo ko warata. ¹⁴ O teddinan am gam o jaban ko woni e am, o yottina on dum. ¹⁵ Ko Baaba am jey fu, min jey, gam majjum bi'umi o yottinanan on ko o hefi e am.»

Biisere berne laatoyto seyo

¹⁶ «To 6ooyii sedda, on ji'ataa am, to 6ooyii sedda kade, ji'on am.» ¹⁷ Wo66e e aahii6e makko yamontiri, wi'i: «Ume woni maana haala makko ka o wi'i: "To 6ooyi sedda, on ji'ataa am e to 6ooyi sedda, ji'on am kade", gam mii yaha to Baaba?» ¹⁸ Be bi'i: «To 6ooyii sedda, ume dum hollata? Men paamay ko o wi'i.»

¹⁹ No Yeesu annunoo 6e jidi yamugo dum, wi'i 6e: «Oon yamontira maana haala am ka: "To 6ooyii sedda on ji'ataa am, to 6ooyii sedda kade, ji'on am." ²⁰ Mii bata on e goonja: on bullan bullitodon, amma duuniyaaru nuu welweltan. Berde mon bisoto, amma biisere berne mon waylitinto welwelo. ²¹ To debbo badike rimugo, o tooroto gam natawre billan mo. Amma to o rimii, o yeggitan naawella, berne makko e weli gam o rimii neddo e duuniyaaru. ²² Onon bo hande nun berde mon e biisii jooni, amma en jiidaan kade. Berde mon welan, goddo waawataa ko ikkini beldum berde moodon.

²³ Nyalaane nee don, on yamataa am gokka dow goddum. Mii bata on e goonja, huune fu ko eeludon Baaba, e inne am o hokkan on dum. ²⁴ Faa jooni, walaa fu ko eeludon e inne am. Eelee, on keban gam beldum berne mon hebba.»

Yeesu woni jaaliido duuniyaaru

²⁵ «Ko batumi on jooni laati nun ballaaji. Wakkati waran de mi batirtaa on e ballaaji, amma mi batan on haala batanoowa Baaba faa laa6a. ²⁶ Nyalaane nee don on eelan Baaba e inne am. Mi wi'ay mi eelanan on Baaba, ²⁷ gam Baaba e hoore muudum e yidi on. Oo yidi on gam oon jidimmi, on goondinii bo to Alla yiwmi. ²⁸ Mi yiwii to Baaba, mi warii e duuniyaaru, jooni mi accan duuniyaaru, mi hoota to Baaba.»

²⁹ Aahii6e makko wi'i mo: «Jooni kan, a batii faa laabi, a accii haalango men e ballaaji. ³⁰ Jooni kan, emen anni aa anni

huune fu, a walaa bo haaju goddo yamee gokka, gam majjum men goondini a yiwudo to Alla.»

³¹ Yeesu toontii be: «Jooni kan, on goondinii na? ³² Wakkati e wara, wakkati on yottike du, on fu on cankitinto, moy fu yaha feere mum, accon am mi tan. Amma min tan bane, gam Baaba e wondi e am. ³³ Mi batii on dum, gam kebon jam der kawtal moodon e am. Oon gonii e billaare der duuniyaaru. Amma tinnee, gam mi jaalike duuniyaaru.»

17

Yeesu e du'ano aahiibe muudum

¹ Baawo haalaaji din, Yeesu tiggittii dow, wi'i: «Baaba, wakkati warii, teddin Biya, gam Biya bo teddinee. ² A hokkii mo baawde dow himbe fu, gam o hokka be kalfindaa mo fu yonki tabitiiki. ³ Annugo an woni Alla gooto, goonjaajo, e lilaado makko Yeesu Almasiihu, kan woni yonki tabitiiki. ⁴ Mi teddinii maa e duuniyaaru, mi hebbinii golle de kokkudaa am mi golla. ⁵ Jooni kan, Baaba, teddinam teddujal nal goodunoo mi to maa diga duuniyaaru tagaaka.

⁶ Mi anninii inne maa himbe duuniyaaru be kalfindaa am. An be gonannoo, a halfinii am be. Be jabi haala maa. ⁷ Jooni kan, beee annii ko kokkudaa am fu, to maada dum yiwi. ⁸ Gam mi yottinii be haala ka kaalandaa am. Be jabii ka. Bee anni lalley to maada yiwmi, be goondinii an lilimmi.

⁹ Gam sabbu maabe nun du'otoomi. Mi du'ataako gam duuniyaaru. Amma mii du'oo gam be kalfindaa am, gam an jey be.

¹⁰ Huune fu ko jeyumi, an jey, huune fu ko jeydaa, min jey. Mi teddinaama e maabe.

¹¹ Mi wonataa der duuniyaaru kade, mii wara to maada. Amma kambe be na'on der duuniyaaru. An Baaba Ceniido, reenir be inne maada ne kokkudaa am, gam be laato gootum hande no laatoriden gootum. ¹² No gondunoo mi e maabe der duuniyaaru, mi reenirii be inne maa ne kokkudaa am. Mi hakkilanii be, baa gooto e maabe majjay to hanaa bii halkere, gam ko batanaa e Dewte goondinee. ¹³ Jooni kan mii foonni to maa. Mi batii haalaaji dii diga mi na'on e duuniyaaru gam beldum berne am hebba be.

¹⁴ Mi janninii be haala maa, go duuniyaaru wanyi be, gam be duuniyaaru bane, hande no mi laatoraaki mo duuniyaaru. ¹⁵ Mi eelay burtinaa be e duuniyaaru, amma deenaa be e Kalludo. ¹⁶ Be duuniyaaru bane, hande no mi laatoraaki mo duuniyaaru. ¹⁷ Senu be e goonja maa. Haala maa woni goonja. ¹⁸ Hande no lildiraa am e duuniyaaru, nunnun, liliranmi be min bo e duuniyaaru. ¹⁹ Mii sena hoore am gam maabe gam kambe bo be laato senaabe der goonja.

²⁰ Hinaa gam maabe tan du'otoomi. Amma mii du'oo bo gam goondinanbe am e haala maabe. ²¹ Mii eela gam be laato gootum. Baaba, be kawta e meeden hande no kawtirraa e am, no min bo kawtirmi e maa. Be fu be laato gootum, heba duuniyaaru hooloo an nun lilimmi. ²² Min, mi hokkii be teddujal nal kokkudaa am, gam be laato gootum, hande no laatoriden gootum. ²³ Mi na'on hawti e maabe, a na'on hawti e am, nunnun be laatoroo gootum mam mam, heba duuniyaaru anna an lilimmi. Aa yidi be bo hande no jidirraa am.

²⁴ Baaba, mii yidi be kalfindaa am beee, tawdee e am nokkuure to tawaami, gam be ji'a teddujal nal kokkudaa am, gam a yidii am diga duuniyaaru diidaaka. ²⁵ Baaba poonnitiido, duuniyaaru nuu annay maa, min kan mii annu maa, beee do bo annii an nun lilimmi. ²⁶ Mi anninii be inne maa. Mi anninan be ne kade gam yidde ne jidudaa am tawee e maabe, min bo mi hawta e maabe.»

18

Nannoore Yeesu

¹ Baawo haalaaji di, Yeesu yawtidi e aahiibe mum fonjo maayel bi'eteenel Kedoron. Ledde e duudunoo ton, o naatidi ton e aahiibe makko. ² Yahuuda jammotoodo mo e anni nokkuure nen, gam Yeesu e aahiibe mum e hawritannoo ton de duuddum. ³ Yahuuda ardii ililinal soogeeji, e reenoobe be Limaamiibe e Farisaa be lili. Be jottii don, beee jogii jolli, e fitillaaji e konirdum. ⁴ Tawii Yeesu e anni ko fonnoy hebugo dum, tabitiiti be, wi'i:

«Moy daartoton?» ⁵ Be toontii mo: «Yeesu mo Nasaratu.» O wi'i be: «Mi nani!»

Yahuuda jammotoodo mo e darodii e maβbe. ⁶ No Yeesu wi'unoo «Mi nani!» Be tartartiri βawβawre be jani. ⁷ Yeesu yami be kade: «Moy daartoton?» Be toontii: «Yeesu mo Nasaratu!» ⁸ Yeesu toontii be: «Mi wi'ii on, min nun. To min nun daartoton, joofee aahiibe am βen be dilla.»

⁹ O batu nun kaa don gam ka o batuno goonda: «Mi majjinay baa gooto e be kalfindaa am.» ¹⁰ Den Simon Piyer e woodunoo tabugaahi, saabi ki, feyyii maccudo hooreejo Limaamiibe, setti nowru mum nyaamooru. Maccudo on e wi'ee Malkus. ¹¹ Yeesu wi'i Piyer: «Wattita tabugaahi maa kii e kuunnal mum. Aa miji mi yarirtaa jardugel bone nel Baaba hokkimmi na?»

Yeesu yaaraama yeeso Annas

¹² Ililingal soogeeji e mawdo maβbe, e maccube hooreebe Yahuduube nanji Yeesu, haβbi mo. ¹³ Be artii jaarugo mo to Annas. Annas esiraawo Kayafas nun. Der duubol nel don, kanko nun woni hooreejo Limaamiibe. ¹⁴ Kayafas batunoo hooreebe Yahuduube ko βuri woodugo, kan woni neddo gooto maayana leydi fu.

Piyer yeddi, wi'i laataaki aahiijo Yeesu

(Matiye 26.69-70; Marku 14.66-68; Luka 22.55-57)

¹⁵ Simon Piyer e aahiijo goddo tokki Yeesu. Aahiijo oo don e annirnoo e hooreejo yottinoobe sadaka, o naatidi e Yeesu fageere hooreejo Limaamiibe on. ¹⁶ Go Piyer e darii yaasi ley dammugal. Aahiijo annirdo e hooreejo Limaamiibe on, wurti baddi e debbo deenoowo dammugal, naanni Piyer. ¹⁷ Debbo deenoowo dammugal on wi'i mo: «An bo a laataaki gooto e aahiibe gorko oo na?» Piyer toontii mo: «Aawo, mi laataaki aahiijo makko.»

¹⁸ Maccube e reenoobe hubbiino yiite e aytinoo, gam jaanol na'on. Piyer bo e darodii e maβbe e aytinii.

Hooreejo Limaamiibe e yama Yeesu yande

(Matiye 26.59-66; Marku 14.55-64; Luka 22.66-71)

¹⁹ Hooreejo Limaamiibe on yami Yeesu haala aahiibe mum, yami ko o jannjinta.

²⁰ Yeesu toontii mo: «Mi laabinanii duuniyaaru haala am. Nyalaane fu mi jannjini der baajorde, der suudu Alla to Yahuduube hawritinta nyalaane fu. Walaa fu ko batumi e cuucukka. ²¹ Gam ume yamantaa am? Ko batumi, yamu hettinaniibe am. Bee anni no ko woodi batumi.»

²² Der haala ka, gooto e reenoobe fiyi Yeesu meenyo, wi'i: «Nun nun toontortodaa hooreejo Limaamiibe na?»

²³ Yeesu toontii mo: «To ko boni nun batumi, haala kay nun boni e makka. To tawii ko woodi nun batumi, gam ume piyandaa am?»

²⁴ Annas lildi mo to Kayafas hooreejo Limaamiibe, oo haβbaa.

Piyer yeditake wi'i laataaki aahiijo Yeesu

(Matiye 26.71-75; Marku 14.69-72; Luka 22.58-62)

²⁵ Simon Piyer e aytinoo don. Be bi'i mo: «An bo, a laataaki gooto e aahiibe makko na?» Piyer yeddi, wi'i: «Mi laataaki!»

²⁶ Gooto e maccube hooreejo Limaamiibe, gettol mo Piyer settunoo nowru muudum, wi'i mo: «Mi yi'idayno maa e makko der gesa to na?»

²⁷ Piyer yeddi kade, wakkati den nun, jakaraari joggi.

Yeesu yeeso Pilaatu

²⁸ Be burtini Yeesu diga to Kayafas, diga subaka kecco, be jaari mo laamorde Roma. Yaaru be mo be naatay baade, gam to be cobu, faa be keba nyaamugo nyaamdu juulde Paska. ²⁹ Pilaatu yahi tawoy be yaasi ton, wi'i: «Ume beforidon gorko oo?» ³⁰ Be toonti mo: «To o wadataano ko boni, men gadataano mo to maa.» ³¹ Den Pilaatu wi'i be: «Ettee mo, kiitodon mo e ooda moodon.» Yahuduube wi'i mo: «Men goodaa laawol warugo goddo.»

³² Nunnun haala ka laatorii gam goondingo ka Yeesu batuno dow no o maayirta. ³³ Pilaatu naati der laamorde mum, noddi Yeesu, wi'i dum: «A laamiido Yahuduube nun na?» ³⁴ Yeesu toontii mo: «An wi'i dum e hoore maa, naa to wobbe nanudaa ka?» ³⁵ Pilaatu toontii mo: «Mi Yahuduujo, min? Himbe lenyol maa e hooreebe Limaamiibe waddu maa

to am. Ko gaduɗaa?» ³⁶ Yeesu toontii: «Laamaare am, laamaare duuniyaaru bane. To ne laamaare duuniyaaru nun, maccuɓe am haɓanno gam to mi naatu juude Yahuduuɓe. Amma jooni Laamaare am ne do bane.» ³⁷ Den Pilaatu wi'i mo: «To nunnun a laamiido nun?» Yeesu wi'i mo: «Hande no bi'udaa, mi laamiido nun. Mi rimaama, mi warii bo e duuniyaaru gam mi seedanoo goonja. Jiddo goonja fu, nanan haala am.» ³⁸ Pilaatu yami mo: «Goonja, ume nun don?»

Yeesu hiitaamaa waree
(*Matiye 27.15-31; Marku 15.15.6-20; Luka 23.13-25*)

Baawo o bati ka, o wurti kade, o tawoy Yahuduuɓe yaasi, o wi'i ɓe: «Mi heɓay gacce baa goote de nanniranmi gorko oo. ³⁹ Oon boowi juulde Paska fu mi yoofana on neddo gooto. Oon jidi mi yoofitana on laamiido Yahuduuɓe na?» ⁴⁰ Be toonti dow dow: «Kanko bane, sey Barabbas.» Nani Barabbas laati nun pasotoodo.

19

¹ Den Pilaatu wi'i ɓe nanja Yeesu ɓe piya mo looci. ² Soogeeji ɗin sanyi gi'e, ɓe kuunini mo, go ɓe ɓornini mo toggowa bodeya. ³ Be battii mo, ɓee bi'a: «Fofo, laamiido Yahuduuɓe!» Bee piya mo meeye.

⁴ Pilaatu wurtii kade, wi'i Yahuduuɓe: «Mi wurtinanan on mo, heɓa annon mi heɓay fu gacce nanniran moo mi.» ⁵ Yeesu wurti e huunii huuneere gi'e, e ɓornii toggowa bodeya. Pilaatu wi'i ɓe: «Nani neddo on.» ⁶ No hooreeɓe Limaamiibe e reenoobe yi'i mo, ɓe bati dow ɓe bi'i: «Tiggu mo! Tiggu mo!» Pilaatu wi'i ɓe: «Nanɓee mo onon bo, tiggon mo, gam min kan, mi heɓay gacce e makko.» ⁷ Yahuduuɓe toontii mo: «Emen goodi ooda, ooda kan nun hokki laawol o waree gam o wadii hoore makko o Bi Alla.»

⁸ No Pilaatu nanunoo haala kan, kulol makko ɓeydii. ⁹ O naati der laamorde, o wi'i Yeesu: «An, toy yiwuɗaa?» Amma Yeesu toontaaki baa goota. ¹⁰ Den Pilaatu wi'i mo: «A toontataako na? A annaa mii woodi baawde yoofugo maa, mii woodi bo baawde tiggugo maa na?» ¹¹ Yeesu toontii mo: «Walaa fu ko baawɗaa e am, to hinaa

Alla hokku maa baawde mum. Gam majjum gattudo am e junjo maa, e buru maa hakke.»

¹² Diga wakkati on Pilaatu e daarta yoofitango mo. Amma Yahuduuɓe e bata dow, e wi'a: «To ni a yoofitii mo, a laataaki beldiijo laamiido Roma. Gam neddo gadudo hoore mum laamiido, laati nun ganyo laamiido Roma mawdo.»

¹³ No Pilaatu nani haalaaji dii, o wurtini Yeesu o joonni mo dow kittaal kiita, nokkuure bi'eteene to kaaye yowyowtiri e ne wi'ee e Iburaninkeere: «Gabbata.» ¹⁴ Nyalaane ciryaade Paska nun, caka nyaalooma. Pilaatu wi'i Yahuduuɓe: «Nani laamiido moodon!» ¹⁵ Bee boola: «Waru mo! Waru mo! Tiggu mo!» Pilaatu toontii: «Mi tigga laamiido moodon na?» Hooreeɓe Limaamiibe wi'i: «Min galaa laamiido to hinaa laamiido Roma.» ¹⁶ Den o hokki ɓe Yeesu, ɓe tiggaa.

Yeesu tiggaama e palaanjal

Be kocci Yeesu. ¹⁷ O wurtii oo roonii palaanjal makko faa o yottii nokkuure nodeteene «Le'al hoore» e ne wi'e e Iburaninkeere: «Golgota.» ¹⁸ Don ɓe tiggidi mo e wobbe dido: oo do nano, oo do nyaamo, Yeesu e tummii caka.

¹⁹ Pilaatu wadi alluwal winnaa hande ni: «YEESU MO NASARATU, LAAMIIDO YAHUDUUɓE,» wi'i njal takkee e palaanjal njal. ²⁰ Duuggal e Yahuduuɓe jannii binni nin gam to Yeesu tiggaa woddidaa e siire. Alluwal njal winniraama e Iburaninkeere e Romankoore e Yunaninkeere. ²¹ Hooreeɓe Limaamiibe bati Pilaatu: «Taa winnu "Laamiido Yahuduuɓe", amma winnu: "Kanko wi'i o laamiido Yahuduuɓe".» ²² Pilaatu toontii: «Ko binnumi, winnike.»

²³ No soogeeji ɗin tiggidinno Yeesu, ɓe kocci gineeji makko ɓe ceenni ukke naay. Moy fu etti to mum. Horii gulunfaare ne lefol gootol, cannyaane diga dow faa ley, ne walaa nyoogol. ²⁴ Soogeeji ɗin baddi: «To en cerkatee ne, en pidanee ne tete, daaren kebande ne,» gam ko bataa e dewte goonda: «Be ceennii gineeji am hakkune maɓɓe, ɓe pidani gulunfaare am tete.» Nun bo soogeeji ɗin wadi.

²⁵ Inna Yeesu, e miiraawo mum, e Mariyama debbo Kolopas, e Mariyama mo Magadala e darii takkol leggal njal Yeesu

tigga e mum. ²⁶ Yeesu yi'i inna muudum e aahiijo mum mo buri yidugo e darodii, wi'i inna muudum: «Inna, biya nani!» ²⁷ Baawo mum, o wi'i aahiijo on: «Inna maa nani.» Diga nyalaane nee don, aahiijo on hoori Mariyama wuro muudum.

Maayde Yeesu

²⁸ Baawo Yeesu anni walaa fu ko horii, gam ko winnaa e Dewte goonda, o wi'i: «Donka e woodimmi.» ²⁹ Yoogirgal kebbunjal innabojam lammudam e wonunoo don. Be cuuwi soosuui e innabojam dam, 6e kabbi e loocol, 6e battini e hunnuko makko. ³⁰ No Yeesu biccininoo innabojam dam, o wi'i: «Dum fu dum hebbii!» O jimminii, o maayii.

Soogeeru yuwii wuttudu Yeesu

³¹ Nyalaane ciryaaki juulde nun. Hoorebe Yahuduube yami Pilaatu gam koyde tiggaabe heltee, 6e biltee. Be jidaa balli tiggaabe tawee e ledde nyalaane siwteteene, gam nyalaane siwteteene nen laati nun nyalaane mawne. ³² Soogeeji din wari, helti koyde arandeejo e didabo, tiggidaabe e Yeesu ben. ³³ Amma no 6e jottino to Yeesu, 6e tawi o maayii. Gam majjum, 6e keltay koyde makko. ³⁴ Amma gooto e soogeeji din yuwi wuttudu Yeesu e labbo. Don yiyam e diyam facci. ³⁵ Ji'udo e seedoo, seedaaku makko bo goonja nun. Oo anni o batii goonja gam onon bo, goondinon. ³⁶ Dum fu dum wadii gam ko bataa e Dewte goonda: «Baa yiyal makko gootal heltataake.» ³⁷ Aayaare wonne der Dewtere bo wi'ii: «Be daaran mo 6e juwi.»

Yeesu uwaama

³⁸ Baawo mum, Yusufu mo Arimatiya, eeli Pilaatu hokka dum bannu Yeesu. Yusufu on e latino aahiijo Yeesu e cuuccukka gam oo hulannoo Yahuduube. Pilaatu nootii, Yusufu wari etti bannu kol. ³⁹ Nikodemu, jahunoodo to Yeesu der jemmaare gom, kanun bo warii, waddi urdiiji bi'eteedi, miir e alo'es jillontiraadi, ko wadata kilooji laso e sappo. ⁴⁰ Be etti bannu Yeesu kol, 6e piili nol leppi baanjaadi wardi hande no Yahuduube woowi wadugo to 6ee uwa maaydo. ⁴¹ To Yeesu tiggano, gesa e wonunoo don. Der gesa njan e woodunoo saabeere heyre ne

baa goddo uwaakano e muudum. ⁴² Don 6e gatti Yeesu gam sabbu ciryaaki juulde Yahuduube, saabeere nen bo e badii don.

20

Saabeere baanji tawaa

¹ Nyaanne alal, Mariyama mo Magadala hujji, yahi e saabeere Yeesu. O tawi hayre mabbiranoone saabeere nen tallitaama. ² O doggi, o yahi to Simon Piyer e aahiijo mo Yeesu buruno yidugo. O wi'i 6e: «Moodibbo ikkinaama e saabeere, mi annaa to o wattaa.»

³ Piyer e aahiijo oo ton wurtii, 6e jahi e saabeere ton. ⁴ Be fu dido 6ee dogga. Aahiijo oo ton dadi Piyer, arti mo yottaago saabeere. ⁵ O yuurnii, o yi'i leppi e joowi, amma o naatay. ⁶ Simon Piyer yottii, naati, tawi leppi e joowi. ⁷ Lefol piilanoonol e hoore makko nol hawritayno e leppi dii ton, nol tawa nun e nol resii feere maggol. ⁸ Den aahiijo artudo yottaago on, kanun bo naati, yi'i dum, goondini. ⁹ Be paamayno taw Dewte batiino Yeesu fintan. ¹⁰ Baawo mum aahiibe ben hooti.

Yeesu wirnitanike Mariyama mo Magadala

(Matiye 28.9-10; Marku 16.9-11)

¹¹ Mariyama darii yaasi ley to saabeere, e wulla: O jimminii, oo yuurnoo der saabeere nen. ¹² O yi'i malaykaaabe dido borniibe gineeji daneeki e joodi to Yeesu fukkinano: Gooto e joodii to hoore wonnoo, gooto far to koyde. ¹³ Malaykaaabe ben yami mo: «Debbo, ume bullantaa?» O toontii 6e: «Moodibbo am ikkinaama, mi annaa to o wattaa.»

¹⁴ No o batunoo haala ka, o yeeyitii, o yi'i Yeesu e darii, amma o annitay dum. ¹⁵ Yeesu wi'i mo: «Debbo, ume bullantaa? Moy daartataa?» Amma kanko, oo miiji jom gesa nun baddata e makko, o wi'i dum: «To an etti mo, batan to gattudaa mo, faa mi ettitoo mo.» ¹⁶ Yeesu wi'i mo: «Mariyama.» Mariyama wonyitii, wi'i mo e Iburaninkeere: «Rabbuni,» waato moodibbo.

¹⁷ Yeesu wi'i mo: «Taa meemam, gam mi eencay to Baaba am taw, amma yahu to banniraaabe am, bi'aa 6e: «Mi wonu nun mii eenca to Baaba am, laatiido bo

Baaba moodon, to Alla am, laatiido bo Alla moodon”.»

¹⁸ Mariyama mo Magadala batoy aahiibe: «Mi yi'ii Joomiraawo.» O holli be ko Yeesu bati mo.

Yeesu wirnitanike aahiibe muudum

¹⁹ Alal kiikiide, aahiibe Yeesu fu hawriti der suudu, kullii dammugal gam kullol hooreebe Yahuduu6e, Yeesu suppiti hakkune ma66e. O wi'i be: «Jam wonana on!»

²⁰ Baawo haala ka, o holli be newe juude makko e wuttudu makko. Berde aahiibe ben weli no be ji'i Joomiraawo. ²¹ Den Yeesu wi'i be kade: «Jam wonana on. Hande no Baaba lirimmi nunnun, liranmi on.»

²² No o batunoo haalaaji dii, o fuufi dow ma66e, o wi'i: «Ja6ee Ruuhu Ceniido. ²³ Mo jaafanidon hakkeeji mum, yaafaama, mo on jaafanaaki, yaafataake.»

Yeesu wirnitanike Toma

²⁴ Toma bi'eteedo Ciwto, gooto e aahiibe sappo e dido, walaano don no Yeesu warunoo. ²⁵ Aahiibe ben wi'i mo: «Men ji'ii Joomiraawo!» O toontii be: «To mi yi'ay battarde newe makko, to mi wattay honnu am e julande majje, mi watta junjo am e wuttudu makko, mi goondintaa.»

²⁶ No balde jeetati wadi, aahiibe hawriti der suudu kade, Toma e wondi e ma66e. Dammude fu e kullii, Yeesu suppiti hakkune ma66e, wi'i be: «Jam wonana on!»

²⁷ O wi'i Toma: «Waddu honnu maa, daaru newe am; waddu junjo maa bo, wattu e wuttudu am. Taa laata mo hoolaaki, goondin tan.» ²⁸ Toma toontii mo: «Joomam, Alla am.» ²⁹ Yeesu wi'i mo: «Gam a yi'ii am, a goondinii: Barke wonana be ji'ay go goondini.»

Daliila Dewtere nee do

³⁰ Yeesu wadii kaayeeffiji kaayniidi duuddi goddi yeeso aahiibe mum di winnaaka e dewtere nee. ³¹ Dii do winnaama gam goondinon Yeesu laati nun Cubaado, Bii Alla, gam to on goondinii mo, ke6on yonki sabbu makko.

21

¹ Baawo majjum, Yeesu wirnitanike aahiibe mum kade fonjo maayo Tiberiya. Nani no o wirnitorii e ma66e: ² Simon

Piyer, e Toma bi'eteedo Ciwto, e Natanayel mo Kana, leydi Galili, e bi66e Jebede wor6e, e aahiibe makko dido wo66e, be tawdaa don. ³ Simon Piyer wi'i be: «Mi yahan cuubaaki liyyi.» Be bi'i: «Menen bo, men jahidan e maa.»

Be jahi, be naatoy laana, der jemmaare nee don, be kebay baa godfum. ⁴ No beegol ummoy, Yeesu wari e fonjo non, amma aahiibe annitay naa kanko nun. ⁵ Yeesu wi'i be: «Sukaabe, on kebii liyyi na?» Be toontii mo: «Men kebay!» ⁶ O wi'i be: «Paddde taaruwol nol wecco laana nyaamo, on keban.» Be paddi nol. Be kebi liyyi faa be tampi wattugo nol der laana sabbu no liyyi duudiri. ⁷ Aahijjo Yeesu mo o 6uri yidugo wi'i Simon Piyer: «Joomiraawo nun!»

No Simon Piyer nanunoo: «Joomiraawo nun», o etti ginewol makko, o bornii gam funtu o wonunoo, o yanti e diyam. ⁸ Aahiibe wo66e wardi e laana kan, e daasa taaruwol kebbunol liyyi. Be boddoraaki fonjo ko burata kuule keme didi. ⁹ No be njabbunoo, be ji'i yul6e yiite, liyyi e peen e yowii dow mum. ¹⁰ Yeesu wi'i be: «Gadde liyyi di nanjudon din.»

¹¹ Simon Piyer naati laana, foodi taaruwol kebbunol liyyi mawdi, hewre e lasoy didi e sappo e tati. Baa no di duudiri nunnun fu taaruwol nol serkitaaki. ¹² Yeesu wi'i be: «Garee nyaamee!» Baa gooto e aahiibe ben suusay yamugo «An moy nun?»

Gam beee anni Joomiraawo nun.» ¹³ Den Yeesu wari, etti peen e liyyi, hokki 6e.

¹⁴ Tatawre nun don ko Yeesu wirnitanii aahiibe mum baawo no o finti.

Yeesu e yama Piyer haala

¹⁵ No 6e nyaamdi, Yeesu yami Simon Piyer: «Simon bii Yuhaana, aa 6uri beee do yidugo am?» O toontii: «Ee! Joomam, aa anni mii yidu maa.» Den Yeesu wi'i mo: «Duru baali am!» ¹⁶ Yeesu wi'i mo kade: «Simon, bii Yuhaana, aa yidimmi?» O toontii: «Ee! Joomam aa anni mii yidu maa!» Den Yeesu wi'i mo: «Duru baali am!» ¹⁷ O wi'i mo kade: «Simon, bii Yuhaana, aa yidimmi na?» Piyer berne mum biisii, gam o wi'i dum de tatawre: «Aa yidimmi na?» Piyer wi'i mo: «Joomiraawo aa anni huune fu, aa anni bo mii yidu maa.» Yeesu wi'i mo: «Duru baali am dii. ¹⁸ Mii batee

e goonja, e sukaanaaku maa, aa haɓɓonoo belbelol, jahaano to jidudaa, to a naywii, a ɓantan juude maa, kaɓɓanedaa belbelol, jaareɗaa to a yiɗaa.» ¹⁹ Batuuji ɗin hollan nun no Piyer maayirta, e no o teddirirta Alla. Baawo majjum, o wi'i mo: «Tokkam».

Yeesu e aahiijo mum mo o ɓuri yidugo

²⁰ Piyer yeeyitii, yi'i aahiijo Yeesu mo o ɓuri yidugo e tokki ɓe. Kanko woni bahinoodo ley gabaare makko, wakkati ɓe kirtotoo, bi'unoodo: «Moodibbo, moy woni jammotoodo maa?» ²¹ No Piyer yi'unoo mo, yami Yeesu: «Joomam, noy oo ɗo heen-nyitirta?» ²² Yeesu toontii mo: «To mii yidii o wuura faa mi warta, ko faali maa? An ni tokkam.»

²³ Haala kan sankitii caka goonɗinɓe Yeesu ike aahiijo on maayataa. Amma Yeesu wi'ay: «O maayataa». O wi'u nun: «To mii yidi o wuura faa mi warta, ko faali maa?»

²⁴ Aahiijo oo ɗon nun seedii kujje ɗen, winni ɗe, emen anni bo seedaaku makko laati nun goonja.

Heennyitoode

²⁵ Yeesu wadii kujje godɗe duudɗe kade: To ɗe binnaanoma gootel, gootel, mii mi-ila duuniyaaru nuu waawataano jaɓidingo dewte binnoytenooɗe.

Derewol ηol Pol wannani 6e Roma

Fuddoode haala

Derewol Pol ηol do e jogii ekkitinooje feere feere. Gam majjum enol woodi jayri mawni der waajaago linjiila e der habaru eklesiya. Jooni Pol heennyii hawritingo ceede de 6e lenyi janani hawriti gam wal-lugo goondin6e Urusaliima. Pol wannii derewol ηol der jahaanjal mum tata6al. O wadii lebbi tati der Korintu, diga ton bo o winni derewol ηol, hakkune duubi 57-58.

Debbo bi'eteedo Fiibi, gollotoodo der eklesiya Kenkereya nun yaari derewol ηol Roma. Kenkereya bo woddidaa e Roma.

Pol meeday go yahi Roma, de o yidi yahugo fu laawol ma6bitantaako mo. Amma e non fu, oo anni goondin6e duu66e der Roma 6e o fottunoo nokkun, kam6e o sanni der hoore 16, go o yaha Roma, o wannani 6e derewol. Der maggol o janjini 6e haala kisidam e tokkontirki. O wadii dum gam eklesiya kan daroo der goondinki semmidinki, gam to ekkitinooje Yahuduu6e 6e goondinay dimma ka, heba ka mawna der potal hunnuko. Baawo mum no Pol heennyi faamingo ko wi'etee linjiila der hoore 1, waato baawde Alla kisinooje goondindo fu, o laa6inii dum der haalaaji makko di yeeso.

O fuddii faamingo no hakke woodiri baawde dow him6e fu. Him6e 6e lenyi janani woodaa accitaneego yeeso Alla. Non, Yahuduu6e bo woodaa accitaneego hakku yeeso Alla. Him6e fu wadii hakke, 6e fu bo, 6e baawan daareego foonniiti6e gam sabbu goondinki.

Hande non dum laatii e Iburahiima. Be kiita doyyi gam hakke Adamu, der Almasiihu tan 6e kebata latineego foonniiti6e.

Der hoore 6 e 7, Pol e toontoo yande wanyu6e linjiila. Amma Ruuhu e latina en 6i66e Alla, oo walla en bo.

Hoore 9 faa 11 e batana Isira'iila e laawol no Alla subirta him6e. Diga hoore 12 faa 15, Pol e bata haalaaji feere feere dow gondal hakkune goondin6e der eklesiya e 6e walaa

der eklesiya. Hoore 16 Pol heennyitiri e cannooje.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddinirka, 1.1-17
2. Him6e fu e haajaa hisineego, 1.18-3.20
3. No Alla hisinirta him6e, 3.21-4.25
4. Goonki kesi e Yeesu Almasiihu, 5.1-8.39
5. Ko Alla miilani Isira'iilaa6e, 9.1-11.36
6. No haani goondindo yahira, 12.1-15.13
7. Haala kennytirka e cannooje, 15.14-16-27.

Sannoore

¹ Derewol ηol yiwii e am min Pol maccudo Yeesu Almasiihu. Mi noddaama gam mi laaroo lilaado, mi subaama gam mi waajoo linjiila Alla.

² Linjiila kan, Alla ha66iino alkawal mum diga dum 6ooyi diga e annabiibe mum, der Dewte ceniide. ³ Eka batana Biddo makko, Joomiraawo meeden, yiwudo e lenyol Dawda diga e 6annu. ⁴ O hollitaama e baawde, diga e Ruuhu Ceniido, o laati nun Biddo Alla de o fintini mo e maay6e. Kanko woni Almasiihu, Joomiraawo men. ⁵ Diga e makko kebami moyyere laataago lilaado, gam mi wada him6e caka lenyi fu goondina mo, dwtanoo mo, 6e teddina inne makko. ⁶ Onon bo, on na'on caka ma66e, onon 6e Yeesu Almasiihu noddii.

⁷ Mii sanna on on fu, onon won6e Roma, yidaa6e Alla, seniibe 6e o noddii. Alla Baaba meeden, e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, hokka on moyyere e jam.

Pol e yidi yi'a 6e Roma

⁸ Taw, mii yetta Alla am diga e Yeesu Almasiihu gam moodon on fu. Gam goondinki moodon e batanee der duuniyaaru fu. ⁹ Alla mo jaggantoomi e 6erne woore, emi waajaroo linjiila Biddo mum, e anni goonja nun batanmi. De du'otoomi fu, mii siwtora moy moodon fu. ¹⁰ Mii eela Alla hokkammi laawol mi wara to moodon to oo yidi. ¹¹ Mii yidi yi'ugo on sanne, heba mi seennira e moodon dokkal Ruuhu gam dum semmidina on. ¹² Naa bo mi wi'a, to mi warii to moodon, deyyitinontiren en fu sabbu goondinki kawtuki en, min e mon.

¹³ Banniraaḅe, mii yidi annon, no de duuddum mi daartii mi wara to moodon, amma faa jooni mi heboray taw. Mii yidi golle am rima bikkol caka mon, hande no dum laatorii to 6e lenyi janani. ¹⁴ Doole nun mi yaha to himbe fu, fettube gite e 6e fettay, janube e 6e janay. ¹⁵ Kanjum acci mii suunaa waajaago on linjiila, onon wonube Roma.

Baawde linjiila

¹⁶ Mi sentirtaa linjiila, gam der makka baawde Alla kisinooje goondindo fu woni, aran Yahuduuḅe, 6aawo mum 6e lenyi janani. ¹⁷ Gam der linjiila nun foonnitaare Alla hollitii. Foonnitaare nen, e goondinki tan ne hebor too, diga fuddoode faa heennyitirde. E winnii der dewtere: «Poonnitiido wuuran e goondinki.»

Himbe fu laati nun hakkeḅe

¹⁸ Alla e hollita mone mum diga kammu dow himbe 6e hulataa mo fu, e dow wadoobe ko halli e suudira goonja der hal-lande mum. ¹⁹ Ko haani neddo anna dow Alla e laabani 6e, gam Alla e hoore mum hollitii 6e dum. ²⁰ Diga Alla tagi duuniyaaru, ko yi'ataake e makko, hande jon baawde makko tabitiide, e Allaaku makko, e faamee diga ko o tagi. Gam majjum, yedduḅe woodaa laawol dadirde. ²¹ Bee anni Alla, amma 6e teddinay mo hande no haani Alla teddiniree, 6e jettay mo bo. Miilooji maḅḅe majjinii 6e. Berde maḅḅe de galaa faamu niḅḅii. ²² Bee gada hande woodube faamu, amma 6e laatake haanjaḅe. ²³ Be battontiri tedduḅal Alla mo maayataa e tooruje nandinaade e himbe maayoobe, e pooli, e bisaaji di koyde naayi, e daasotoodum.

²⁴ Gam majjum, Alla yoofi 6e 6e gada cobudum, hande no suuno berde maḅḅe yidi. Nonnon 6e cobinirta balli maḅḅe, kambe e ko'e maḅḅe. ²⁵ Be battontirii goonja Alla e fewre. Be teddinii ko tagaa, 6e caafi dum, 6e acci Tagudo, mo yettoore wonani faa abada. Aami!

²⁶ Gam majjum, Alla yoofi 6e 6e tokkoo suunooji maḅḅe centiniidi. Rewbe maḅḅe wattontiri baaldal hande no tawiraa, 6ee gada ko luudontirii e ko tawaa. ²⁷ Hande non worbe bo acci waaldugo e rewbe, witti e waalontira hakkune mum. Bee gadontira

ko sentinii hakkune maḅḅe. Hande non, 6e keban riiba majjere maḅḅe.

²⁸ No 6e calii annitingo Alla, kan wadi ko o yoofi 6e der majjere maḅḅe, 6e gadi ko haanay wadeego. ²⁹ Be kebbi hal-lande iri ney fu, e deedi bondi, e sunooji, e ganyaani. Bee kebbi kaajal e warugo himbe e kabe e nyaamugo himbe amaana. Bee yoyi dow dabareeji bondi e munaafitaaje. Bee nyo'a himbe. ³⁰ Bee jaanca himbe, 6ee banyi Alla, 6ee jara hennu. Bee goodi manju hoore, 6ee juro, 6ee goodi yoyre dow dabareeji bondi. Be dowtantaako saareeji maḅḅe. ³¹ Be galaa hakkillo, 6e kebbintaa ka 6e bati. Be galaa endam, 6e galaa yurmeene. ³² Bee anni, sariya ka Alla resi dow wadoobe iri majjum, maayde nun, 6e daroraaki wadugo dum tan, amma 6ee teddina wadanbe dum bo.

2

Kiita Alla poortiika

¹ To non, an kiitotoodo woḅḅe, baa to moy laatidaa, a woodaa laawol accita-neego hakku. To aa hiitoo woḅḅe, hoore maa nun kiitotooda, gam ko kiitotooda 6e, kanjum gadataa. ² Een anni Alla hiitoto wadoobe huune dum e goonjaaku. ³ An kiitotoodo woḅḅe ko aa wada hande ko 6e gadata, aa miili a dadan kiita Alla na? ⁴ Naa a wonu nun aa yawoo manju neddaaku Alla e sawraare mum e munyal mum? A annitay no Alla hollii maa neddaaku mum gam tuubaa na? ⁵ A yoorinii berne maa, a yidaa tuubugo. Gam majjum, a foodanan hoore maa mone Alla mawne, nyaanne o hollitinta mone makko. Nyaanne mum, o hiitoto e tawreeta makko poonnitiika. ⁶ O yoban moy fu jaka gadu muudum. ⁷ Tinniibe e wada ko woodi e daartira tedduḅal e manju e ko tabotoo, Alla hokkan 6e yonki tabitiiki. ⁸ Amma yiduḅe jeddi, e saliiḅe goonja, e tokki ko halli, mone e tikkere Alla yanan dow maḅḅe. ⁹ Billaare e jibayeere duudanan gadoowo ko halli fu, aran, Yahuduuḅe, den 6e lenyi janani. ¹⁰ Manju e tedduḅal e jam laatanto wadoobe ko woodi fu, aran, Yahuduuḅe, den 6e lenyi janani. ¹¹ Gam Alla suttontirtaa himbe.

¹² Waduƙe hakke dow dullere annal tawreeta fu, halkan hinaa e tawreeta. Amma waduƙe hakke e anniri tawreeta, hitorte e tawreeta. ¹³ Hettintooƙe tawreeta bane laatii foonnitiibe yeeso Alla. Gollirooƙe ko tawreeta bati tan, laatintee foonnitiibe. ¹⁴ Be lenyi janani, woodaa tawreeta, amma ƙee gada ko tawreeta wi'i e sago maƙƙe. Be goodaa tawreeta, amma ƙee laatani ko'e maƙƙe tawreeta. ¹⁵ Be kollitii golle de tawreeta yami e wannii e berde maƙƙe. Cuudiidum berde maƙƙe e seedanoo ƙe dum. Tife miilooji berde maƙƙe e gacoo ƙe, tife bo, dii caloroo ƙe. ¹⁶ Dum hollitinto nyaanne Alla hiitoto miilooji himbe cuudiidi. O wadan dum diga e Yeesu Almasiihu, hande no linjiila ka baajotoomi bati.

Yahuduube e tawreeta

¹⁷ Aa nodda hoore maa Yahuduujoo, aa darii dow tawreeta, aa juroro Alla. ¹⁸ Aa anni ko Alla yidi, aa anni suttontirgo ko woodi gam a janninaama tawreeta. ¹⁹ Aa miili a fotii ardanaago wumuƙe, kollaa wonuƙe der niwre jaynol. ²⁰ Aa ekkitina ƙe galaa annal, aa jannina sukaaƙe. Aa woodi annal e goonja diga e tawreeta. ²¹ An janninoowo wobbe, a jannintaa hoore maa na? Aa waajoo wobbe to ƙe bujju, go an aa wujja! ²² Aa wi'a: «to on jeenee», go an aa jeena? Aa wanyi tooruje, go aa wujja ko woni der cuudi majje! ²³ Aa mawnitoroo tawreeta, go aa yawna Alla e yaartaago ka. ²⁴ Dewtere wi'ii: «Gam daliila moodon acci ƙe lenyi janani e yenna inne Alla.»

²⁵ E goonja juulnol e nafa to a dɔwtanike tawreeta, amma to a yaartake tawreeta, a laatake hande a juulnaaki. ²⁶ To mo juulnaaki wadii ko sariya yamata, mo juulnaaki on fotay daarego hande juulniido na? ²⁷ Mo juulnaaki, go e dɔwtanii ko tawreeta bati, o hiitete an goodudo tawreeta e juulnol, go a dɔwtanaaki ka. ²⁸ Hinaa ko yi'etee yaasi bannu laatinta neddo Yahuduujoo, hinaa bo ko wafetee dow bannu laatii juulnol. ²⁹ Yahuduujoo e goonja, woni laatiido dum diga der. Juulnol goonakuwol bo woni njol Ruuhu wadata der berne, hinaa njol tawreeta wadata. Iri Yahuduujoo on, Alla nun manata dum, himbe bane.

3

¹ Den to non, ume nun Yahuduujoo burdiri ƙe lenyi janani? Ume woni nafuwe juulnol? ² Nafuwe majjum e mawni dow laabi fu. Aran, Yahuduube nun Alla arti yowani haala mum. ³ To non, to wobbe maƙƙe laataaki hoolaaƙe, dum hadan Alla laataago koolaado na? ⁴ Wadataako! Dum annitinte no Alla laati nun goonjaajo, himbe fu bo e laatii fewooƙe. Gam e wannii: «A annitinte aa laatii poonnitiido diga e haala maa, to a hiitaama, a jaaloto.»

⁵ Amma to dullere goonjaaku meeden e hollita foonnitaare Alla, den ume bi'eten? Alla laataaki poonnitiido to mone makko ummake dow meeden na? Mii bata do hande no himbe batirta. ⁶ Aawo nun nun bane, Gam to non non nun, noy Alla hiitortoo duuniyaaru?

⁷ Gam to fewre am e beyda hollugo goonja Alla, e teddina mo, ume kiitanteemi hande mi laati nun hakkejo? ⁸ Wobbe e hallina men e wi'a, menen nun wi'ata: «En gadee ko halli gam ko woodi wurtoo diga e majjum.» Kambe, ƙe kiitete no haaniri.

Poonnitiido walaa

⁹ To non, enen Yahuduube een buri horiibe na? Aawo, baa sedda! Gam mi hollii no Yahuduujoo e mo laataaki Yahuduujoo fu na'on e baawde hakke. ¹⁰ Dewtere wi'ii: «Poonnitiido walaa, baa gooto, ¹¹ mo faamu baa gooto walaa, daartoowo Alla walaa, baa gooto. ¹² Himbe fu majjii, ƙe fu ƙe biisake, gadoowo ko woodi walaa, baa gooto.

¹³ Konoli maƙƙe e nandi e caabeeje maƙƙitiide, ƙee jammoo himbe e delle maƙƙe. Tondi kunnude maƙƙe e hebbi tooke, hande bolle pure.

¹⁴ Kunnude maƙƙe e hebbi jaa'ooje e boliide naawude.

¹⁵ Koyde maƙƙe e yawdanoo reyyitingo yiyam himbe.

¹⁶ Halkere e bone e woni to ƙe jahi fu.

¹⁷ Be annaa laawol jam.

¹⁸ Kulol Alla walaa e berde maƙƙe baa sedda.»

¹⁹ Een anni ko tawreeta wi'i fu, ka wi'anay dum maa wonbe e makka. Den

kunnude fu mu66oto, gacce himbe fu annitee yeeso Alla. ²⁰ Gam majjum, walaa laatinteedo poonnitiido yeeso Alla e tokkugo tawreeta. Gam tawreeta hollan nun himbe hakkeji mum.

No Alla laatnirta himbe foonnitiibe

²¹ Jooni, Alla hollitii laawol no o laatnirta himbe foonnitiibe, hinaa e tokkugo tawreeta. Nun dewte tawreeta, e annabiibe seedinoo der binni. ²² Alla laatninan himbe foonnitiibe gam 6e goondinii Yeesu Almasiihu. Dum laatanto goondindo fu, gam Alla 6urontirtaa himbe. ²³ Himbe fu wadii hakke, 6e tampi yottaago teddujal nal Alla hokkata. ²⁴ Amma Alla wadanii 6e moyyere, laatini 6e foonnitiibe gam Yeesu Almasiihu, cooditiido 6e. ²⁵ Kanko nun Alla laatini sadaka moytoojum hakkeji goondinbe yiyam makko. Hande non Alla hollitiri foonnitaare mum e munyal mum dow hakkeji gadanoodi hiitaaka. ²⁶ O wadii dum gam o hollita foonnitaare makko der wakkati ki gonden jooni. Dum hokkii mo laawol laataago poonnitiido e laatingo goondindo Yeesu fu poonnitiido.

²⁷ Ume nun horii ko jurortee kade? Goddum walaa! E sariya kaye? E dwtanaago tawreeta na? Gam Alla daarataa dwtanaago tawreeta, goondinki tan o daarata. ²⁸ Gam emen miili e goondinki nun neddo laatnirtee poonnitiido, hinaa gam tokkugo tawreeta. ²⁹ Naa Alla laati nun Alla mo Yahuduu6e tan na? O laataaki Alla 6e lenyi janani na? Seko walaa, o laati nun Alla 6e lenyi janani bo. ³⁰ Alla gooto nun woni. Kanko laatinta juulniibe foonnitiibe sabbu goondinki ma66e. Kanko bo laatinta 6e juulnaaki foonnitiibe sabbu goondinki ma66e. ³¹ Den fu, en moytan nun tawreeta gam en goondinii na? Abada! En moytataa ka, amma een tabbitina ka!

4

Goondinki Iburahiima

¹ Ume bi'eten dow Iburahiima maama lenyol meeden? Ume o he6i? ² To Iburahiima laatinaama poonnitiido gam gadu mum, den o waawan ko mawnitii, amma yeeso Alla bane. ³ Gam Dewtere wi'i: «Iburahiima goondinii Alla, go Alla daari

mo poonnitiido sabbu goondinki makko.» ⁴ To goddo gollake, sey joomum yobee joddi mum, moyyere bane o wadanaa, ko haanani mo nun. ⁵ Hande jon bi'en goddo waday golle, amma o goondinii Alla laati-noowo hakke6e foonnitiibe. Alla daaran mo poonnitiido gam goondinki makko. ⁶ Hande nun Dawda batirani barke 6e neddo hebata to Alla, baa to o waday gadu geetu. O wi'i:

⁷ «Barke laatanii 6e boofi mum yaafaa, e 6e hakke mum moytaa.

⁸ Barke laatanii neddo mo Joomiraawo li-may hakkeji mum.»

⁹ Barke 6en juulniibe tan nun resanaa 6e na? 6e laatanaaki 6e juulnaaki na? Gam en bi'ii: «Alla daarii Iburahiima poonnitiido gam goondinki mum.» ¹⁰ Wakkati dey nun dum laatanii Iburahiima? De o juulnii na? Naa, de o juulnaaki? De o juulnii bane, amma diga o juulnaakino nun. ¹¹ Alla hokkii mo juulnol, nal laatii alaama foonnitaare ne o he6i. E goondinki o he6i dum diga o juulnaakino. Hande non, o laatorii maama goondin6e fu, 6e juulnaaki, gam kam6e bo 6e daaree foonnitiibe. ¹² O laatake bo baaba juulniibe. Be daroraaki juulnol tan nun batananmi, amma tokku6e laawol goondinki maama meeden Iburahiima, diga o juulnaaki.

Alkawal Alla

¹³ Iburahiima e lenyol mum ha66anaama alkawal rona duuniyaaru nu. Hinaa gam oo tokkii tawreeta. O ha66anaama alkawal nal gam foonnitaare makko ne o he6iri goondinki. ¹⁴ Gam majjum, to tokkugo tawreeta nun hokkata donnu, den mum goondinki laatake baanji, alkawal bo moytaama. ¹⁵ Tawreeta waddan nun mone Alla. To tawreeta walaa, yaartaago ka bo walaa.

¹⁶ Gam majjum, alkawal Alla dow goondinki nun darii, gam nal laato e moyyere dow lenyol Iburahiima fu. Hinaa tokku6e tawreeta tan nal laatanii, amma goondin6e hande no Iburahiima laatiido maama meeden en fu goondiniri. ¹⁷ Dewtere wi'ii: «Mi wadii maa baaba himbe lenyi duuddi.» (Iburahiima woni maama meeden en fu,) yeeso Alla mo o

goondini. Alla pintinoowo maaybe, laati-noowo ko walaano laato. ¹⁸ Iburahiima hoolake, wakkati daliila hoolaago walaa. O hoolake, o goondini, nun nun o laatorii baaba himbe lenyi duuddi, hande no Alla wi'unoo mo: «Nii lenyol maada laatoyto.» ¹⁹ Goondinki Iburahiima tampay, baa no duubi makko wadan hewre. Oo anni bannu makko faanake maayugo, Saratu debbo makko bo rimataa kade. ²⁰ O waday seko dow alkawal Alla, o saloo goondingo. Amma goondinki makko semmidinii mo, o teddini Alla. ²¹ O tabbitini no Alla e woodi baawde hebbingo alkawal mum. ²² Gam majjum, Alla daari mo poonniitiido. ²³ Amma hinaa gam makko tan dum winnaa: «O daaraama poonniitiido.» ²⁴ Gam meeden nun, enen bo, Alla daaran goondinki men. En goondinii Alla pintindo Joomiraawo meeden Yeesu diga maaybe. ²⁵ Yeesu on maayi gam boofi meeden, o fintinaama gam laatineden foonnitiibe.

5

Almasiihu waddii jam hakkune men e Alla

¹ En laatinaama foonnitiibe gam en goondinii. Jooni jam wadii hakkune meeden e Alla, sabbu Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu. ² Kanko yottini en moyyere Alla ne gonuden e muudum jooni. Dum laatake gam goondinki meeden. Een juroro hoolaare hebugo gedu der teddujal Alla. ³ Hinaa kanjum tan, een juroro bo tooraaji meeden, gam een anni tooraaji riman munyal. ⁴ Munyal e rima hoolaare semmidinne. Hoolaare semmidinne e wadda hedaago ko warata yeeso. ⁵ Hoolaago ko warata yeeso majjintaa en, gam Alla wattii yidde mum der berde meeden, diga e Ruuhu Ceniido mo o hokki en.

⁶ Gam wakkati de en galaano semme, den nun Almasiihu maayani en, enen hakkeebe no wakkati ki o subii yottii. ⁷ E sadi neddo nootoo maaya gam poonniitiido. Wadoto neddo nootoo maaya gam neddo geeto. ⁸ Amma Alla hollitii en yidde mum. Gam Almasiihu maayanii en wakkati laatnoden hakkeebe. ⁹ To en

laatinaama foonnitiibe gam yiyam Almasiihu, den kan, een anni en dadan mone Alla sabbu makko. ¹⁰ Wakkati laatnoden waybe Alla, o weldinii en e hoore makko diga e maayde Biyiiko. Jooni en beldii e makko, to non non en keban hisineego gam yonki Biyiiko. ¹¹ Kanjum tan bane, een juroro Alla sabbu Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, beldindo en e makko jooni.

Aadamu e Almasiihu

¹² Diga e neddo gooto nun hakke naatiri duuniyaaru. Diga hakke bo maayde wari, go ne sankitii dow himbe fu, gam be fu be gadii hakke. ¹³ Diga tawreeta waray, hakke na'onno der duuniyaaru, amma de limaakano, gam tawreeta walaano. ¹⁴ E non fu maayde nun laamii diga Aadamu faa yottii Muusa. Ne laamake baa dow bee do waday hakke hande de Aadamu waduno.

Aadamu on woni misaalu garoowo. ¹⁵ Dokkal Alla foonnataake e hakke Aadamu. E goona, himbe duubbe maayii gam hakke neddo gooto. Amma endam Alla, e moyyere ne o wadani duubbe diga e neddo gooto, waato Yeesu Almasiihu, e buri nun mawnugo. ¹⁶ Kade bo dokkal Alla, e hakke neddo gooto, gootum bane. Gam kiita warii diga e hakke neddo gooto. Baawo boofol gooto, Alla doyyii himbe fu kiita. Amma baawo boofi duuddi, dokkal moyyere Alla wari, laatini duubbe foonnitiibe. ¹⁷ Diga e hakke neddo gooto, maayde laamii dow himbe fu gam neddo gooto on. Amma ko neddo gooto wadi, e buri mawnugo. O hokkorii be moyyereji makko, o laatini be foonnitiibe. Be keban yonki, be laamodoo e makko.

¹⁸ Boofol neddo gooto accii himbe fu doyyaa kiita. Hande non bo gadu geetu nu neddo gooto wadi acci himbe fu hebi foonnitaare, hokkaa yonki. ¹⁹ Dullere dowtaare neddo gooto accii himbe duubbe laatii hakkeebe. Hande non bo dowtaare neddo gooto accirta himbe duubbe laato foonnitiibe.

²⁰ Tawreeta Muusa warii gam hakke beydoo. Amma to hakke beydii, don nun moyyere Alla buri beydaago. ²¹ Hakke acci maayde laamii. Hande non bo foonnitaare acciri moyyere Alla laamii gam keben

yonki tabitiiki ki Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu hokkata.

6

Maayidingo e fintidingo e Almasiihu

¹ Den mum, ume bi'eten? En tabitinto nun wadugo hakke gam moyyere Alla beydoo na? ² Wadataako! Gam dow wecco hakke, en maayii. Noy kade buurirten der majje? ³ E goonja on annaa enen wafanaabe batisi e inne Yeesu Almasiihu, en kawtii e maayde makko na? ⁴ Diga e batisi, en maayii, uwidaaden e makko. Almasiihu fintii e maaybe sabbu baawde Baaba teddude, hande non enen bo, buurirten gonki kesi.

⁵ To en kawtii e makko dow maayde nandune e ne makko, en pintan bo hande no o fintiri. ⁶ Een anni jikku meeden kiinju tiggidaama e makko dow leggal palaanal. Dum wadaama, heba bannu meeden hakke-wol halka, gam to en laatoo kade maccube hakke. ⁷ Gam to goddo maayii, hakke woodaa baawde dow makko. ⁸ To en maaydii e Almasiihu, een koolii no en buuridan e makko bo. ⁹ Een anni Almasiihu pintudo diga maaybe, maayataa kade. Maayde woodaa baawde dow makko. ¹⁰ Almasiihu maayii, de woore gam hakke, dum heyii faa abada. Jooni oo wuuri, gam Alla bo o wuuri. ¹¹ Hande non, onon bo, daaree ko'e mon hande maayube dow wecco hakke, den buuranon Alla sabbu Yeesu Almasiihu.

¹² Gam majjum, to on accee hakke laamanoo balli moodon maayooji, to on dwtanee suunooji majji. ¹³ To on kokkee hakke jokkule balli moodon de gadira ko fonnitaaki. Amma kokkee Alla ko'e moodon. On maayiino, jooni oon buuri. To non kokkee mo jokkule moodon, de laatoo gadirdum ko fonnitii. ¹⁴ To on accee hakke laamanoo on, gam der tawreeta bane gonudon, amma der moyyere Alla.

Gollantooe fonnitaare

¹⁵ Ume kade? En tokkoto nun wadugo hakke gam der moyyere nun gonuden hinnaa der tawreeta na? Dum wadataako! ¹⁶ On annaa na? Mo gadudon ko'e mon maccube mum, gam dwtanodon dum, kanko dwtantodon. Wadoto hakke nun,

jaarooje der maayde, dum bo dowtaare jaarooje der fonnitaare. ¹⁷ Yettoore laatanoo Alla! On laatikeno maccube hakke, amma jooni on dwtanake e berde moodon fu janninol nol janninadon. ¹⁸ On dindinaama diga e hakke, on laatake gollantooe fonnitaare. ¹⁹ Mii bata do hande no himbe woowi batirgo, gam tampere moodon. On kokkiino balli moodon, gadudon ko tuuni e ko wuurii, oon gada ko halli. Hande non jooni bo, kokkee balli moodon laatodon gollantooe ko fonnitii gam laatodon seniibe.

²⁰ Wakkati laatinodon maccube hakke, fonnitaare woodaano baawde dow moodon. ²¹ Ume kebunodon no gadunodon ko centirton jooni? Heennyitirde majjum laati nun maayde. ²² Amma jooni, on dindinaama e hakke. On laatike maccube Alla, riiba majjum laatii laabineego. Heennyitirde majjum laati yonki tabitiiki. ²³ Riiba hakke, maayde nun. Amma kokkal Alla laati nun yonki tabitiiki der kawtal men e Yeesu Almasiihu Joomiraawo meeden.

7

Goondindo firtake e tawreeta

¹ Banniraaabe, mii badda on hande annube tawreeta. Oon anni tawreeta dawrantaa maa neddo to emo wuuri. ² Hande non debbo banjaado, tawreeta habbii dum e gorum wakkati guurnam goriiko. Amma to goriiko maayii, o firtake e tawreeta kabunooka mo e goriiko. ³ Amma to o laatike debbo goddo diga goriiko e wuuri, o noddete jeenoowo. Amma to goriiko maayii, o firtake e tawreeta, o noddetaake bo jeenoowo baa to gorko goddo hoowii mo. ⁴ Hande non dum laatii e moodon onon bo, banniraaabe am. Sabbu maayde Almasiihu on pirtaama e tawreeta. On laatake jeyde Almasiihu mo Alla fintini diga maaybe gam gaden ko fottanta Alla. ⁵ Wakkati gadetenno ko suunooji balli men yidi, en tokkiino gidaadi hakke yiwude e tawreeta. Tawreeta kan gollotono der men e yaara en e maayde. ⁶ Amma jooni, en pirtaama e tawreeta, en maayii dow wecco makka. Gam majjum en caafirtaa Alla e laawol kiinjol nol tawreeta

binnaaka. Amma een caafa mo e laawol kesol ηol Ruuhu makko.

Tawreeta moytataa hakke

⁷ Den, ume bi'eten kade? Tawreeta laati nun hakke na? Abada! Amma, diga e tawreeta nun annirmi ko woni hakke. Gam mi annataano ko woni suuno to tawreeta wi'ayno: «Taa suuna.»

⁸ Hakke hebii laawol diga e umuroore, de gattimmi suunooji iri diye fu. Gam to tawreeta walaa, hakke bo waatii. ⁹ Naane, ko mi annaano tawreeta, emi wuurunoo. Amma no umuroore wari, hakke hebii baawde, ¹⁰ den min, maayumi. Umuroore kaanunoone hokkammi yonki, waddanii am maayde. ¹¹ Gam hakke hebii laawol diga e umuroore, yoyrimmi, jaarimmi der maayde.

¹² Hande non, tawreeta e laatii ceniika. Umuroore bo e laatii seniine, foonnitiine, woodune. ¹³ Jooni, ko woodi laataniike am maayde na? Abada! Amma gam hakke hollitoo no de laati nun hakke e goonja, de gollirii ko woodi, go de barimmi. Hande non, diga e umuroore, hakke hebi hollitirii hallande mum fu.

Habidingo e hakke

¹⁴ Een anni tawreeta yiwii diga Ruuhu. Amma min, mii laatii neddo tampudo, mii laatii maccudo hakke. ¹⁵ E goonja, mi faamataa ko gadanmi. Ko jidumi, mi wadataa dum, amma ko banyumi, gadanmi. ¹⁶ To mii wada ko mi yidaa, edum hollita no mi nootake tawreeta e woodi. ¹⁷ Jooni, min bane wadata ko gadanmi, hakke gonude der am wadata dum. ¹⁸ Gam mii anni, ko woodi walaa der am, waato der bannu am. Mii yidi wadugo ko woodi, amma mi waawataa ko wadi dum. ¹⁹ Mii yidi wadugo ko woodi, amma mi wadataa dum. Kalludum ko mi yidaa gadanmi. ²⁰ To mii wada ko mi yidaa, min bane wadata dum, amma hakke gonude der am wadata dum.

²¹ Daa ko ji'umi e wadoo der am: mii yidi wadugo ko woodi, amma go kalludum e takkii am. ²² Der luggudum berne am, mii seyori tawreeta Alla. ²³ Amma mii yi'a tawreeta gokka der am, kaβidoowa e tawreeta ka hakkillo am jabi. Ka laatinimmi maccudo tawreeta hakke gonude der

am. ²⁴ Kayto! Mii laatii neddo jurminiido! Moy rindintammi e bannu maayoowol ηol? ²⁵ Yettoore laatanoo Alla, diga e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu!

Min, der hakkillo am, mi laati nun maccudo tawreeta Alla, amma der am, mii maccudo tawreeta hakke.

8

Goonki mo Ruuhu Alla durata (Galaatiya 3.13-14, 5.16-25)

¹ Gam majjum, jooni, hawtuβe e Yeesu Almasiihu doyyataake kiita. ² Gam tawreeta Ruuhu e hokka yonki to godfo hawtii e Yeesu Almasiihu. Kanka rindinimmi diga tawreeta hakke, e maayde. ³ Tawreeta Muusa waawayno ko wadi dum gam tampere bannu. Amma Alla wadii dum. O liloy Biyiiko tii etti bannu nandunol e bannu hakkeeβe gam o firta βe diga hakke. Hande non o hiitorii hakke gollotoode der balli meeden. ⁴ O wadii dum gam foonnitaare ne tawreeta yami, hebba dow meeden. Hande non, en jahataa kade no bannu yidiri, amma no Ruuhu yidiri. ⁵ Tokkiiβe jidaadi bannu, ko bannu yidi βe miijantoo. Amma tokkiiβe Ruuhu, dum Ruuhu βe miijantoo. ⁶ Tokkugo jidaadi bannu, maayde nun. Amma tokkugo ko Ruuhu yidi, yonki e jam nun. ⁷ Tokkudo jidaadi bannu laati nun ganyo Alla. O downtantaako tawreeta Alla, o waawataa du ko downtanii ka. ⁸ Wadooβe ko balli mum yidi waawataa ko fottani Alla.

⁹ Onon kan, on tokkaaki jidaadi moodon, amma Ruuhu Alla, to Ruuhu on e woni e moodon kan. Mo walaa Ruuhu Almasiihu, laataaki mo makko. ¹⁰ To Almasiihu na'on der moodon, e non fu balli moodon maayan gam hakke, amma ruuhu moodon wuuran gam on laatinaama foonnitiibe. ¹¹ Alla fintinii Yeesu diga maayβe. To Ruuhu makko na'on der moodon, den kan pintindo Yeesu Almasiihu diga maayβe, hokkan balli moodon maayooji yonki, diga e Ruuhu makko gonudo der moodon.

¹² To non non, banniraabe, een jogii nyamaane. Amma hinaa nyamaane suunooji balli jogiden gam gonoden no di jidiri. ¹³ To oon tokki jidaadi bannu, on maayan. Amma to on barii di diga e Ruuhu Alla, on buuran. ¹⁴ Gam βe Ruuhu Alla dowata fu,

kambe nun laatii biibbe Alla. ¹⁵ Ruuhu mo Alla hokki on laatinay on maccuibe, hakko gonodon kade der kulol. Amma o laatinii on biibbe Alla. Ruuhu acci een nodda Alla «Abba» waato Baaba. ¹⁶ Ruuhu Ceniido e hoore mum, e seedanoo ruuhu meeden, en laati nun biibbe Alla. ¹⁷ To een laatii biibbe Alla, en donan ko Alla resani himbe mum. En donidan dum e Almasiihu. To en toorodike e makko, en donidan bo teddujal e makko.

Teddujal garoowal

¹⁸ Mii anni tooraaji meeden di jooni, foonnataako e teddujal garoowal, jal Alla suppitinanoyta en. ¹⁹ Ko tagaa fu e haabi yi'a wakkatiire ne o hollitinta teddujal biibbe makko. ²⁰ Gam ko tagaa fu naatinaama der jeyaanaaku, dum laatinaa baanji, hinaa e yidde majjum, amma sabbu naatindo dum e maggu. Amma e non, hoolaare na'on. ²¹ Ko Alla tagi fu firtete e jeyaanaaku halkere. Den dum heba rindineego e teddujal jal biibbe Alla hebata. ²² Gam een anni, faa jooni, tagaadum fu e uuma e tooroo hande debbo dimoowo. ²³ Tagaadum tan bane tooroto. Baa enen be Alla hokki Ruuhu mum hande kokkal artujal, een uuma. Enen bo, een kaaabi Alla rindina balli meeden, laatina en biibbe mum. ²⁴ En kisinaama, amma een kedii taw. To een ji'a huune ko tammihiden hebugo, dum laataaki kade tammuwe. Moy nun tammihintoo ko yi'i? ²⁵ Amma to een tammihii ko en ji'ataa yototo, en kettinto dum e munyal.

²⁶ Hande non bo Ruuhu e wara wallugo en der tampe meeden. En annaa du'aago hande no haani. Amma Ruuhu e hoore mum e du'anoo en e uumaali di neddo waawataa ko bati. ²⁷ Alla annudo ko woni der berde himbe e anni ko Ruuhu yidi. No Alla yidiri bo, nun nun Ruuhu du'orantoo himbe makko.

²⁸ Een anni bo, ko Alla wadata fu, oo wada dum gam booddum yidube mo, kambe be o subii hande no o resiri. ²⁹ Himbe be Alla anni diga aran, o subii be diga fuddoode be nanda e Biyiiko. Den Biyiiko laato afo caka banniraafe duubbe. ³⁰ Be o subii diga fuddan, o noddii dum. Be o noddii

bo, o laatinii dum foonnitiibe. Be o laatinii foonnitiibe, o teddinii dum.

Walaa ko seennata en e yidde Alla

³¹ Ume bi'eten kade dow haala kan? To Alla e wondi e meeden, moy waawata ko habidi en? ³² Kanko, mo saloraaki Biyiiko, amma o hokkitirii mo gam meeden en fu. Noy woni o hokkirtaa en ko o woodi fu e moyyere, diga e Biyiiko? ³³ Moy nun gaccoto be Alla subii? Walaa! Gam Alla nun laatinta be foonnitiibe! ³⁴ Moy waawata ko doyyi be kiita? Walaa! Yeesu Almasiihu maayii gam maabe. Ko buri fu, o fintii, o na'on joodii nyaamo Alla, oo du'anoo en. ³⁵ To non non, moy nun waawata ko seenni en e yidde Almasiihu? Billaare na, jibayeere na, tooreego na, rafo na, talakaaku na, kaliire na, naa kaafahi? ³⁶ Hande no Dewtere wi'i: «Gam maada acci emen gonii nyalaane fu der kaliije maayde,

emen daaraa hande baali kiiseteedi*.» ³⁷ Amma der huune dum fu, en kebii jaalorgal sabbu jidudo en. ³⁸ Gam mii anni, walaa ko seennata en e yidde makko. Baa maayde, baa guurnam, baa malaykaaabe, baa baawdeeji, baa ko warata jooni, dum bo ko waroyta yeeso, dum bo semme gom, ³⁹ baa baawdeeji gonudi dow, dum bo baawdeeji gonudi ley, to dum bo tagaadum gom, walaa e majjum ko seennata en e yidde Alla nee do hawti en e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu.

9

Pol e wullana himbe lenyol mum (Galaatiya 4.22-31)

¹ Ka batanmi do goonja nun. E inne Almasiihu, mi fewataa. Cuudiidum berne am bo e seedanoo am diga e Ruuhu Ceniido no goonja nun batanmi. ² Berne am e biisii puy, mii woodi toora ka heennyataa, der berne am. ³ Mi wanyay laataago jaa'aado, mi seenniree e Almasiihu to dum nafanno banniraaabe e baabiraaabe am, be lenyol am. ⁴ Kambe woni Isira'iilaabe, be Alla laatinii biibbe mum, holli be teddujal mum. Be kebii alkawalji e tawreeta. O hollii be no be caafirta mo, o batii be o wadanan be huune duuddum. ⁵ Kambe laatii yiwube diga e kaakiraaabe amen. Almasiihu bo yiwii e

* 8:36 Jabuura 44.23.

lenyol ɲol. Kanko woni Alla jintudo huune fu, yettoore laatanoo mo faa abada. Aami!

⁶ To non non haala Alla tampu nun na? Gam yiwube e lenyol Isira'iila fu bane woni Isira'iilaabe. ⁷ Yiwube e lenyol Iburahiima fu bane woni biɓɓe makko. Gam Alla wi'i Iburahiima: «Diga e Isiyaaku keɓataa lenyol innitirteenɲol inne maa». ⁸ Ko dum yidi wi'ugo woni: rimaabe e ɓannu bane laatii biɓɓe Alla, sey rimaabe dow alka-wal Alla. Kambe nun limetee der lenyol makko. ⁹ Gam Alla haɓɓanii mo alkawal wi'i: «Mi wittaaan mawuuri hande nii, mi tawan Saratu rimii biɗɗo gorko.»

¹⁰ Don tan bane. Rebeka bo heɓii reedu siwtube. Baaba maɓɓe nun Isiyaaku, maama meeden. ¹¹ Sukaabe ɓen rimaakano taw, ɓe gaɗay ko woodi, dum bo ko halli. E nun fu, ko Alla resi nun wadata. Cuɓol makko daraaki dow gaɗu, amma dow no o resiri, kanko cuɓoowo. ¹² Alla wi'i Rebeka: «Mawniraawo jagganto miiraawo.» ¹³ Hande ko winnaa: «Yaakuubu jidumi, Isuwa banyumi.»

¹⁴ Den, ume bi'eten? Ko Alla wadata foor-taaki na? Abada! ¹⁵ Nani ko o wi'i Muusa: «Mi endoto mo endotoomi, mi yurmoto mo jurmotoomi.» ¹⁶ Hande non, cuɓol Alla daraaki dow sago nedɗo, dum bo dow anniya mum, amma diga e Alla endotoodo dum yiwi. ¹⁷ Gam Dewtere batii dow Firawna, wi'i: «Mi subii maa e sago am gam mi hollita baawde am dow maa, kade bo gam inne am sankitoo e duuniyaaru fu.» ¹⁸ Den, Alla endoto mo yidi, yoorinan ɓerne mo yidi.

¹⁹ A yaman am bi'aa: «Ume acci ko Alla e gacoo himbe? Moy waawata ko salii sago makko?» ²⁰ Amma an, moy laatidaa faa jeddontiraa e Alla? Fayande waawan ko yami mahudo dum: «Gam ume ko mahirdaa am ninni na?» ²¹ Mahoowo payande woodaa hoore mum wada ko yidi e loope goote den na? E loope goote den, o waawan ko mahi payande godde de tedduɲal, o maha godde bo de walaa tedduɲal.

²² Alla yidii hollitingo mone mum e baawde mum. Amma o munyanii himbe puy, kambe haanannoobe mone makko, resannoobe gam halkere. ²³ O wadii dum

gam hollitingo tedduɲal makko manɲal dow ɓe o endii. O siriyake dum gam ɓe o yidi teddingo. ²⁴ Himbe ɓen woni enen ɓe o noddi, hinaa caka Yahuduuɓe tan, amma e caka ɓe laataaki Yahuduuɓe bo. ²⁵ Kanka nun Alla bati e dewtere annabi Hose'a o wi'i:

«Lenyol ɲol laataakino lenyol am, mi noddan ɲol lenyol am, lenyol ɲol yidaakano, mi noddan ɲol lenyol am jidaaɲol.

²⁶ Kade bo, to ɓe bi'etenoo, ɓe laataaki himbe am, ton ɓe noddetee biɓɓe Alla mo yonki.»

²⁷ Annabi Esaaya bo batii haala Isira'iilaabe, wi'i: «Baa to biɓɓe Isira'iila duudii hande jaaneeri maayo, woɓɓe maɓɓe tan hisintee.

²⁸ Gam Joomiraawo hebbinan law haala ka o bati fu, deydey, dow leydi do.» ²⁹ Kade bo non Esaaya wi'unoo diga ɓooydum:

«To Joomiraawo hooreejo konunkeeɓe accanayno en lenyol baa sedda, en laatotono hande Sodoma, en nandanno e Gomora.»

Isira'iilaabe dɔwtanaaki Alla

³⁰ Den, ume bi'eten? Himbe ɓe lenyi janani dartayno laatoo foonnitiibe yeeso Alla, amma ɓe keɓii dum diga e goondinki.

³¹ Amma Isira'iilaabe dartube foonnitaare diga e tokkugo tawreeta, waaway ko heɓii dum. ³² Gam ume nun? Gam ɓe dartiray dum e goondinki. E anniya maɓɓe nun ɓe dartiri dum, go ɓe pergi dow hayre doyyoore ɓe. ³³ Dewtere wi'ii:

«Mi yowii dow Siyoona hayre fergeteene, tepaare doyyoore himbe. Amma goondindo ne fu sentintaake abada!»

10

¹ Banniraabe, mii yidi e ɓerne am fu, Isira'iilaabe hisa. Kanjum eelanmi Alla.

² Mii seedanoo ɓe no ɓee goodi tinnaare gam Alla, amma ɓe galaa annal. ³ Be anna laawol ɲol Alla laatinirta himbe foonnitiibe. Den ɓe dartani ko'e maɓɓe no ɓe laatortoo foonnitiibe. Be jiday dɔwtanaago Alla e laawol ɲol o laatinirta himbe foonnitiibe. ⁴ Almasiihu yottinii tawreeta, gam goondindo mo fu laatinee poonnitiido.

Goondindo Almasiihu fu hisan

⁵ Muusa winnii dow haala foonnitaare yiwune e tawreeta, wi'i: «Neddo fu tokkudo tawreeta, wuuran diga e makka.» ⁶ Amma foonnitaare yiwune e goondinki wi'i: Taa wi'u der berne maa «Moy eencata dow kammu?» Jippingo Almasiihu nun don. ⁷ Taa wi'u der berne maa bo: «Moy mutata der leydi?» Wurtingo Almasiihu diga hakkune maaybe nun don. ⁸ Den, ume haala kan bati? «Haala Alla e badii maa, ka na'on der hunnuko maa, e der berne maa.» Haala kan woni habaru goondinki ki men baajotoo. ⁹ To a batii e hunnuko maa Yeesu nun laatii Joomiraawo, go goondindaa der berne maa Alla fintinii mo diga maaybe, den a hisan. ¹⁰ Gam goondindo e berne mum fu, Alla laatinan dum poonnitiido. Batudo e hunnuko mum bo, Alla hisinan dum. ¹¹ Dewtere wi'ii: «Goondindo fu sentintaake.» ¹² Walaa ko suttontiri Yahuduujjo e mo laataaki Yahuduujjo. Be fu Joomiraawo gooto be goodi. Kanko nun hokkata noddanbe mo fu jawdi makko. ¹³ Gam «noddudo inne Joomiraawo fu, hisan.»

¹⁴ Amma noy be noddirta inne mo be goondinay? Noy be goondinirta mo be nanay habaru muudum? Noy be nanirta habaru makko to baajotoodo walaa? ¹⁵ Noy himbe waajortoo to be lilaaka? Dewtere wi'ii: «Ume woodi hande koyde fiinoobe habaruuji beldi.» ¹⁶ Amma himbe fu bane dwtanii linjiila kan. Hande no Esaaya wi'i: «Joomiraawo, moy nun goondini waaji amen?» ¹⁷ Hande non, goondinki e yiwa diga e nanugo, ko nanetee bo e yiwa diga e haala Almasiihu.

¹⁸ Amma mii yama kaa do: Isira'iilaabe nanay woni na? E goonja be nanii! Gam dewtere wi'ii:
«Daade maabe nanaama der duuniyaaru fu,

Haala maabe yottike kaddi leydi.»

¹⁹ Mii yama kade: Isira'iilaabe faamay woni na? Muusa artii wi'i:

«Mi wadan nawniraagu moodon ummoo dow lenyol nol on gattiray,

Mi accan mone moodon ummoo dow lenyol nol walaa annal.»

²⁰ Baawo mum Esaaya hulay wi'ugo:

«Himbe be dartayno am yiitii am, mi hollitanike himbe be yamanay am.»

²¹ Amma dow Isira'iilaabe, o wi'i: «Nyalaane fu mii weedi juude am gam jabugo himbe nanaruube e yeddoobe.»

11

Alla woppay Isira'iilaabe

¹ Mii wi'a: Alla woppu nun himbe muudum na? O woppay be! Gam min bo mi laati nun Isira'iilaajo, taaniraawo Ibraahiima, mi yiwii e lenyol Benyamin.

² Alla woppay himbe muudum be o subi diga fuddoode. Oon anni ko Dewtere bati wakkati annabi Eliya wullani Alla gam Isira'iilaabe, e wi'a: ³ «Joomiraawo, be barii annabiibe maa, be pusii kiisirde maa.

Min tan horii, go bee darta min bo be barammi.» ⁴ Ume Alla toontii mo? O wi'i: «Mii horanii hoore am worbe ujune jeedido be jiccanaaki tooruure wi'eteene Ba'al.»

⁵ Hande non bo dum laatii jooni. E woodi himbe horiibe be Alla subi e moyyere mum. ⁶ To e moyyere nun o subiri be, den fu gam gadu maabe bane. To hinaa non, moyyere laatataako moyyere*.

⁷ Ume nun kade? Ko Isira'iilaabe dattannoo, be kebay dum. Be Alla subi caka maabe hebi dum. Horiibe, berde muudum yoorinaama, ⁸ hande no winnaa:

«Alla maabii hakkilooji maabe,

Bee goodi gite, amma be ji'ataa, bee goodi noppi amma be nanataa.

Non dum laatii faa hanne.»

⁹ Dawda bo wi'i:

«Nyaamduuji juulde maabe laatanoo be pit-tol e to be pergotoo,

dum laatanoo be doyyere, e riiba golle maabe.

¹⁰ Gite maabe wuminee, dulla yi'ugo, be laatinee jeyaaabe e baadey*!»

¹¹ Den, mii yama: Yahuduube fergi nun gam be jana e baadey na? Aawo! Amma sabbu fergaago maabe, be lenyi janani hebi kisidam gam nawniraagu Yahuduube umminiree. ¹² Fergaago

* **11:6** Dewte godde beydii kaa do: To e gadu maabe nun be cubiraa, den fu moyyere bane, to hinaa nun gadu laataaki gadu. ☆ **11:10** Jabuura 69.23-24

Yahuduuḅe laatanike himḅe duuniyaaru jawdi, seekaago maḅḅe bo waddanii ḅe lenyi janani jawdi. Den noy ḅum laatotono to Yahuduuḅe fu tuubiino?

Kisdam lenyi janani

¹³ Jooni, onon ḅe lenyi janani nun bad-danmi. Mii laatii lilaado caka ḅe lenyi janani, mii teddina golle am. ¹⁴ Mii yidi to wadoto, mi ummina nawniraagu himḅe lenyol am, mi hisina woḅḅe maḅḅe. ¹⁵ Takkeego maḅḅe sera weldini himḅe duuniyaaru e Alla. Noy ḅum laatotono to ḅe bittinaama? Dum nandan hande yiwugo diga maayde naata e yonki. ¹⁶ To peen artuḅa sakkaama Alla, den koriiko fu e laatanii mo. To daḅi leggal e laatanii Alla, licce maggal bo e laatanii mo. ¹⁷ Hande non ḅum laatii e himḅe Isira'iila, ḅee laatii hande leggal jaytuhi. Licce jaytuhi wuro godḅe wudditaama, go an jaytuhi laddehi takkadaa dow jayri jaytuhi wuro, go aa heḅa nyaamdu maa diga e makki. ¹⁸ Gam majjum, taa yawa licce budditaade. A woodaa laawol mawnitaago. Amma to aa mawnito, annitin no an bane roonii daḅi, daḅi nun roonii maa.

¹⁹ Wadoto bi'aa: «Licce wuddita nun gam mi takkee to ḅe gonunoo.» ²⁰ Goonḅa nun! De budditaama gam dullere goondinki majje, go an takkadaa gam goondinki maa. To non non, taa mawnita, amma hulu Alla. ²¹ Gam to Alla accay licce wuro, o accataa maa an bo. ²² En daaree geetaaku Alla e sadella makko. Sadella makko dow yanuḅe, den geetaaku makko bo dow maa, to aa tabitii der geetaaku makko. To hinaa non, an bo a wudditinte. ²³ To Isira'iilaaḅe bo tabitaaki der dullere goondinki mum, Alla takkanḅe kade. Gam Alla e woodi baawḅe takkugo ḅe kade. ²⁴ An jaytuhi laddehi, a wudditaama takkadaa to jaytuhi ki wuro. Dum ḅon haandanayno maa. To non, eḅum saḅi takkugo licce jaytuhi ki wuro to ḅe gonunoo na?

Alla e woodi yurmeene himḅe fu

²⁵ Banniraaḅe, mii yidi faamingo on asiiri ḅum ḅo, gam to on daaree ko'e moodon hande wooduḅe hakkillo. Woḅḅe der Isira'iilaaḅe, berḅe mum yoorinaama. Amma ḅum daroto to limgal ḅe lenyi

janani hisinteeḅe hebbii. ²⁶ Hande non, Isira'iilaaḅe fu hisan. Non Dewtere wi'i: «Kisinoowo waran diga Siyoona, o mooytan dullere kulol Alla caka himḅe lenyol Yaakuubu.

²⁷ Kanjum woni alkawal am e maḅḅe to mi moytii hakkeeki maḅḅe.»

²⁸ Dow wecco linjiila Yahuduuḅe laatake ḅe Alla wanyi, gam moodon. Amma dow wecco cubol Alla, ḅe laati nun yidaaḅe gam kaakiraaḅe maḅḅe. ²⁹ To Alla hokkii neddo o hokku nun, to o noddi neddo bo o noddu nun. ³⁰ Naane, on ḅowntanaakino Alla. Amma joonii on keḅii endam Alla gam dullere ḅowtaare Yahuduuḅe. ³¹ Non bo jooni, ḅe ḅowntanaaki Alla gam keḅon endam makko. Jooni, kamḅe bo ḅe keḅan endam makko, hande no onon bo keḅirdon. ³² Gam Alla maḅḅii himḅe fu der dullere ḅowtaare, gam o endoo ḅe, ḅe fu.

³³ Hey! E goonḅa Alla e mawni! Hakkillo makko e annal makko e luggi! Walaa baawoowo ko faami no o hiitortoo, laabi makko faamataako! ³⁴ Gam e winnaa: «Moy anni miilooji Joomiraawo? Moy woni kokkoowo mo saawari?

³⁵ Moy arti hokki mo, hakko o yoḅa ḅum?»

³⁶ Gam huune fu e makko yiwi, gam makko ḅum woni, kanko bo woodi ḅum. Tedduḅal laatanoo mo faa abada! Aami!

12

No haani goondinḅe Yeesu wuurira

¹ Banniraaḅe, mii eela on sabbu endam Alla. Kokkee mo ko'e moodon hande sadaka yonkinteha, ceniika, pottananka Alla. Kanjum woni sujida goonḅaha, kaanuka caafiron Alla. ² To on nandee e himḅe duuniyaaru nu. Amma accee Alla waylita on. Hakkillooji moodon laatoo kesi. Den on baawan suttontirgo ko Alla yidi, e ko woodi, e ko weli, e ko hebbi.

³ Alla wadonii am moyyere mum. Gam majjum mii wi'a moy moodon fu to daaru hoore muudum ḅura ko laati. Amma moy fu daara hoore mum jaka no foti, e jaka goondinki ki Alla hokki ḅum. ⁴ Moy meeden fu e woodi jokkule duudḅe der ḅannu gootol. Jokkule den fu golle goote bane wadata. ⁵ Hande non, enen bo, no duudirḅen fu, en laati nun ḅannu gootol, gam kawtal meeden e Almasihu. En

fu, een jeyontiri. ⁶ Alla hokkii en dokke feere feereeje e moyyere mum. Kokkaado gadol annabaaku, wada dum no fottiri e goondinki. ⁷ To wallugo wo66e nun, o wada dum e hakkillo makko fu. Janninoowo bo, hiinnoo janninol mum. ⁸ Kokkaado dokkal semmidingo himbe, o semmidina be. Kokkaado dokkal wallugo wo66e, walla e berne woore. Ardiido, ardo e tinnaare. Endotoodo himbe, wada dum e seyo.

⁹ Yidde mon laatoo ne walaa munaafi-taare. Banyee ko halli, takkee ko woodi e semme. ¹⁰ Jidontiree e yidde banniraagu. Moy moodon fu teddina banniraawo mum, burina hoore mum. ¹¹ Laatee tinniibe, to on laatee ciwankeebe. Accee hakkillo mon e fini. Gollanee Joomiraawo e berde mon fu. ¹² Ceyoree ko koolidon on keban, munyane tooraaji, tinnee e wadugo du'aaje. ¹³ Ballitee himbe Alla e haajeeji mum, laatee weernoobe ho66e.

¹⁴ Barkidinee tooranbe on, barkidinee, to on jaa'ee. ¹⁵ Ceyodee e seyotoobe, bul-lidee e wulloobe. ¹⁶ Goodee miilooji gooti hakkune mon. To on dartee ko mawni, amma nootee bo wadugo ko leesi. To on daaree ko'e moodon hande woodube hakkillo.

¹⁷ To goddo wadani on ko halli, to on battee mo. Dartee wadugo ko woodi yeeso himbe fu. ¹⁸ To wadoto, gadee no baawudon fu, gonidon e himbe fu e jam. ¹⁹ Banniraabe am yidaabe, to on battanee ko'e moodon, amma accee mone Alla wada dum. Gam Joomiraawo wi'i der Dewtere: «Min nun wattaago wonani, mi yoban moy fu ko wadi.» ²⁰ E winnaa kade: «To ganyo maa e rafa, hokku mo o nyaama, to emo dondaa, hokku mo o yara. To a wadii dum, yulbe yiite nun jowandaa mo don dow hoore makko.» ²¹ Taa accu hallande jaalee, amma jaalora ne ko woodi.

13

Downtanaago mawbe genni (1 Piyer 2.13-17)

¹ Sey moy fu dwtanoo laamiibe. Laamiido walaa to hinaa mo Alla sube, gam laamiibe fu, Alla nun laaminta dum. ² Gam majjum, caliido ko dwtanii laamiido, salike ka Alla bati. Caliido ka Alla bati fu,

foofanan hoore mum kiita. ³ Gadoowo ko woodi hulaataa mawbe genni, sey gadoowo ko halli. A yidaa aa huli laamiibe na? wadu ko woodi, den be manete. ⁴ Golle Alla nun laamiibe wadata gam nafuwe maa. Amma to a wadii ko halli, sey kulaa, gam baanji bane acci bee bakkii kaafahi. Be laati nun gollantoo6e Alla gam be battoo, be kollita mone makko dow wadoobe ko halli. ⁵ To non non, edum haani dwtanodon laamiibe, hinaa gam oon kula hiiteego tan, amma gam miilooji berde moodon cuudiidi e holla on dum.

⁶ Gam majjum acci oon joba ceede faada. Alla be gollantoo, der golle den. ⁷ Kokkee moy fu ko haanani dum. Jobee ceede faada to haanube jobon de. Jobee ko tannyanadon to haanube jobon. Kulee kaanudo huleego. Teddinee kaanudo teddineego.

Yidugo banniraawo

⁸ To on joganee goddo nyamaane, to hinaa nyamaane yidontirgo hakkune mon. Gam jidudo banniraawo mum, hebbinii ko tawreeta yami. ⁹ Gam tawreeta wi'i: «Taa jeenu, taa waru neddo, taa wujju, taa suna.» Tawreeta ka, e tawreetaaji koriidi fu, hawtii dow haala goota kaa do: «Yidu banniraawo maa hande no jidirdaa hoore maa.» ¹⁰ Yidde wadantaa banniraawo ko halli. To non yidde laati nun hebbingo tawreeta.

Hedaago wittoyki Yeesu

¹¹ Gadee dum, gam oon anni der iri wakkati kiye nun gonuden. Wakkati kaanuki pinen diga e doynol nun. Gam jooni kisidam men e badii buri de goondinnoden. ¹² Jemma jennii, nokkuuje faanake weetugo. Gam majjum, en accee wadugo golle niwre, en bornee ka6irdum dum jaynol. ¹³ En gonee hande no haani wonube der nyalooma wonira. En accee deereraaku e jarde, accen bo jeenu e suunooji baanji baanji, accen kabe e nawniraagu. ¹⁴ Bornee jikku Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu hande no bornortodon kolte. To on kiinnitane bannu gam deyyitingo suunooji maggol.

14

Gondal semmidinbe e be goondinki mum semmidaa

¹ Jaḅee mo goondinki mum semmidāa, to on jeddontiree dow miilooji makko. ² Hande jon, goddo, goondinki mum hokkan dum semme nyaamugo huune fu. Mo goondinki tampuki bo nyaamataa goddum, sey baafe tan. ³ Nyaamoowo huune fu, to yawoo mo nyaamataa. Mo nyaamataa huune fu bo, to hiitoo nyaamoowo ko yidi fu, gam Alla jaḅii mo. ⁴ An, moy laatiḅaa faa kiitodaḅaa gollantoodo goddo? To oo darii, dum bo to o yanii, ka joomiraawo makko nun. O daroto bo, gam Joomiraawo e woodi baawde darnugo mo.

⁵ Goddo e daari hande nyalaane nee do e ɓuri nee to teddugo, oo to bo e daari no nyalaade fu fotan nun. Sey moy fu anna to darii der hakkillo mum. ⁶ Burontiroowo nyalaade e wada dum gam Joomiraawo. Nyaamoowo ko yidi fu, e wada dum gam Joomiraawo, oo yetta Alla. Mo nyaamataa huune fu bo e wada dum gam Joomiraawo, oo yetta Alla kanko bo. ⁷ Gam walaa e meeden buurudo gam hoore mum, nun nun bo walaa maayoowo gam hoore mum. ⁸ To een buuri, Joomiraawo nun buuranden, to en maayii bo, Joomiraawo on nun maayanden. To een buuri dum bo to en maayii, Joomiraawo laataniden. ⁹ Gam Almasiihu maayii, o fintii bo gam o laato Joomiraawo wuuruḅe e maayuḅe fu.

¹⁰ Amma an, gam ume kiitodaḅaa banniraawo maa goondindo? An bo, ume jawantodaḅaa banniraawo maa goondindo? En fu, en daroyto yeeso hiitorde Alla, ¹¹ gam e winnii:

Joomiraawo wi'i:

«Min, mii wuuri
moy fu jiccoto yeeso am,
ḅelle fu teddinan am.»

¹² Den moy meeden fu toontanto hoore mum yeeso Alla.

Taa fergin banniraawo maa

¹³ Gam majjum, en accee gaccontirgo. Ko haani gaden woni accen resango banniraabe ko ferginta 6e, 6e jana. ¹⁴ Mii anni, mii tabbitini bo der kawtal men e Joomiraawo Yeesu, no nyaamdu walaa karmuḅol e hoore mum. Amma to goddo e miili e woodi huune ko harmi, dow makko dum harmi. ¹⁵ To gam sabbu nyaamdu,

a accii ɓerne banniraawo maa biisake, a tokkay laawol yidde. Taa accu gam nyaamdu maa, neddo mo Almasiihu maayi gam mum halka. ¹⁶ Gam majjum, to on accee himbe bata kalluka dow ko laatanii on boodudum. ¹⁷ Gam Laamaare Alla laataaki gam nyaamde e jarde, amma ne laati nun foonnitaare, e jam, e seyo dum Ruuhu Ceniido hokkata. ¹⁸ Golliranoowo Almasiihu hande non, fottanan Alla, himbe bo yettan mo.

¹⁹ Gam majjum, en dartee ko waddata jam hakkune meeden, e ko mawninta goondinki moy meeden fu. ²⁰ Gam sabbu nyaamdu, taa biisu golle Alla. E goonja, nyaamdu fu e laabi. Amma nyaama nyaamdu, den dum doyya goddo, dum woodaa. ²¹ E dum woodi, to neddo yakku tew, to o yaru bo innabojam, o acca wadugo huune ko ferginta banniraawo makko. ²² Ko koolidaa dow haala ka fu, joga dum gam maa yeeso Alla. Barke laatanto mo gaccataako hoore mum dow ko o subii o wada! ²³ Amma gadudo seko dow ko nyaamata, hiitaama, gam joomum nyaamiray dum e goondinki. Nani bo, huune fu ko wadaaka e goondinki, laati nun hakke.

15

¹ Enen 6e goondinki mum semmidi, e haani balliten 6e goondinki mum semmidāa. Haanay daarten ko fottanta en tan. ² Sey moy meeden fu darta ko fottanta banniraawo mum gam nafuwe makko e gam mawningo goondinki makko. ³ Gam Almasiihu dartay ko welata dum. Amma hande no winnaa: «Jennooje yennanbe maa yanii dow am.» ⁴ Ko artaa winnaa e dewte fu, winnaama gam jannjingo en. Kanjum hokkata en munyal, e berde deyyude, een kedorii ko warata. ⁵ Munyal e deyyitinki ɓerne, diga Alla nun yiwata. Alla on hokka on laatoḅon miilo wooto hakkune mon. Dum laatoḅo deyyey no Yeesu Almasiihu ekkitiniri on. ⁶ Den on teddinan Alla, Baaba Yeesu Almasiihu, Joomiraawo meeden e berde goote, e daane woore.

Lenyi janani nanii linjiila

⁷ Jaḅbontiree hakkune mon hande no Almasiihu jaḅborii on, gam teddujal Alla.

⁸ Mii bata on no Almasiihu laatike jaggiido caka Yahuduuḅe. O wadii dum gam o hebbina alkawal ḡal Alla wadanno maami-raaḅe men gam o tabbitina Alla laati nun goonjaajo. ⁹ Den 6e lenyi janani bo teddina Alla gam endam makko, hande no Dewtere wi'i:

«Mi maantete caka 6e lenyi janani, mi yiman, mi teddina inne maa.»

¹⁰ Dewtere wi'i kade:

«Lenyi janani, belbeltee e himḅe Joomiraawo.»

¹¹ Kade:

«Onon 6e lenyi janani fu, Jettee Joomiraawo, Himḅe fu yetta mo.»

¹² Annabi Esaaya bo wi'i:

«Yiwudo e lenyol Yesa waraan, O ummoto gam o laamanoo himḅe lenyi janani,

Be jowan hoolaare maḅḅe dow makko.»

¹³ Alla mo tammuwe hebbina berde moodon seyo e jam gam goondinki mon. Tammuwe moodon beydoo der berde moodon diga e baawde Ruuhu Ceniido!

Pol e batana golle mum

¹⁴ Banniraabe am, min e hoore am, mii hoolii, oon goodi ko woodi, oon keewi annal, on baawan ko hokkontiri saawari hakkune moodon. ¹⁵ Amma der nokku-uje godde der derewol am ḡol, mi winnani on e cuusal gam siwtorgo on ko annudon. Mi wadii dum sabbu moyyere ne Alla wadanimmi. ¹⁶ O wadii am gollantoodo Yeesu Almasiihu caka 6e lenyi janani. Mii golloo hande Limaamiijo. Mii waajoo 6e lenyi janani linjiila gam 6e laattoo sadaka belanka Alla, ka Ruuhu Ceniido laafini. ¹⁷ Gam majjum, sabbu kawtal am e Yeesu Almasiihu, mi waawan ko jurorii golle am yeeso Alla. ¹⁸ Gam mi susataa batango goddum, to hinaa ko Almasiihu wadi diga e am, gam waddugo 6e lenyi janani downtanoo Alla. O wadii dum diga haala am, e gadu am, ¹⁹ non bo diga e baawde kaayeeffiji e haaynaareeji, e baawde Ruuhu Alla. Hande non baajoriimi linjiila Almasiihu diga Urusaliima e nokkuuje piiltiide dum, faa yottii leydi Illiriya. ²⁰ Mi tinnake gam to mi waajoo linjiila to inne Almasiihu meedi noddeego.

Mi wadii dum, gam mi yidaa mahugo dow dadfa goddo. ²¹ Hande no Dewtere wi'i: «Be bataakano haala makko, yi'aan, 6e nanayno oo batanee, faamaan.»

Miilooji Pol

²² Golle am den nun hadimmi de duuddum warugo to moodon. ²³ Amma jooni mi woodaa to gollotoomi, golle am heennyii der leyde dee, kade bo diga duubi duuddi nun jidumi warugo to moodon. ²⁴ Mii yidi yaalugo on to mii yaha Espaniya. Mi joododoto e moodon sedda, ballon am der jahaanḡal am baawo de ji'umi on go hakkillo am fukkii. ²⁵ Amma jooni mi yahan Urusaliima walloygo himḅe Alla wonḅe ton. ²⁶ Goondinḅe Maseduwaan e 6e Akaya hawritii ceede, gam 6e balla goondinḅe talakaaḅe wonḅe Urusaliima. ²⁷ Be gadii dum e sago maḅḅe, e haani bo 6e gadana 6e dum. Gam to 6e lenyi janani hebii kujje ruuhunkeeje diga e Yahuduuḅe, den e haani bo 6e balla 6e e jawdi maḅḅe. ²⁸ To mi yottinii golle den, kokkumi ko hawritaa to haanuḅe dum yottoo, den mi yahan Espaniya, mi yaalan bo to moodon. ²⁹ Mii anni to mii wara to moodon, mi waridan e barke Almasiihu fu.

³⁰ Banniraabe, mii eela on gam sabbu Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, e gam yidde ne Ruuhu hokkata: Ballee am hawre, oon eelanammi Alla. ³¹ Du'ee gam mi dada e juude himḅe Yahudiya 6e goondinay. Du'ee bo gam himḅe Alla wonḅe Urusaliima jaḅa ballal ḡal jaaranmi. ³² Hande non, to Alla e yidi, mi yottoto to moodon e welwelo, den mi siwtoo sedda hakkune moodon. ³³ Alla kokkoowo jam wonda e moodon, on fu. Aami!

16

Cannooje

¹ Mii yowana on sakiike meeden Fiibi junḡo, o laati nun gollotoodo der Eklesiya Kenkereya. ² Jaḅee mo e inne Joomiraawo hande no haani himḅe Alla wada. Ballee mo dow huune ko o haajaa e mon fu, gam kanko bo, o wallii duuḅḅe, min e hoore am bo o wallii am.

³ Mi sannii Pirisilla e Akilas, gollidooḅe e am golle Yeesu Almasiihu. ⁴ Be kokkii ko'e maḅḅe gam 6e kisina yonki am. Min tan

bane seedantooḅe dum, eklesiyaaḅi 6e lenyi janani fu e seedanoo 6e dum. ⁵ Cannanee am goondinḅe hawritintooḅe wuro maḅḅe. Mii sanna Epaynetus, gidḅo am. Kanko arti goondini Almasiihu der leydi Asiya. ⁶ Mii sanna Mariyama, kokkudo hoore muudum sanne gam moodon. ⁷ Mii sanna Andoronikus e Yuniyas, himḅe lenyol am. Min e maḅḅe nun maḅḅidanoo der kasu. Bee laatii lilaabe teddinaabe, 6e arti am bo goondingo Almasiihu.

⁸ Mii sanna bo Ampiliyatus jidaado am sabbu kawtal amen e Joomiraawo. ⁹ Mi sannii Urbanus, gollidoowo e meeden der golle Almasiihu, kanko e Estakis, gidḅo am. ¹⁰ Mii sanna Apelles goondindo Almasiihu e goonḅaaku. Mi sannii bo himḅe wuro Aristobil. ¹¹ Mii sanna Herodiyon, mo lenyol am. Mii sanna bo himḅe wuro Narsisi hawtuḅe e Joomiraawo. ¹² Mii sanna Tirifen e Tirifos, rewḅe gollantooḅe Joomiraawo puy. Mii sanna bo Persis, debbo jidaado, kokkudo hoore mum sanne gam golle Joomiraawo. ¹³ Mi sannii Rufus mo Joomiraawo suḅi, e inna mum, laatiido inna am min bo. ¹⁴ Mii sanna Asinkiriti e Felegon e Hermes e Patorobas e Hermas e goondinḅe Yeesu wonduḅe e maḅḅe fu. ¹⁵ Mii sanna Filologus e Yuliya. Mii sanna bo Nere e sakiike mum, mii sanna Olimpasi e himḅe Alla wonduḅe e maḅḅe fu.

¹⁶ Moy moodon fu sanna banniraawo mum e mammilontirgo, e yidde. Kawtal Eklesiyaaḅi Almasiihu fu e sanna on.

Haalaaḅi keenneyitirdi

¹⁷ Banniraabe, nani do ko eelanmi on: kakkilanee waddooḅe ceennirgu caka mon. Kamḅe 6ee darta selingo on diga ekkitinol ḅol keḅudon. Boddodee 6e! ¹⁸ Gam himḅe 6en, Almasiihu Joomiraawo meeden bane 6e gollantoo, amma deedi maḅḅe. E haalaaḅi belḅi, eytooji 6e jarbor-too himḅe 6e walaa hakkillo. ¹⁹ Amma onon, himḅe fu e anni habaru dowtaare moodon. Gam majjum mii seyorii on. Amma mii yidi laatodon hakkilḅe dow wadugo ko woodi, laatodon bo laabuḅe dow wadugo ko halli. ²⁰ Alla kokkoowo jam muunyitan Seydan yeeso sedda ley koyde moodon. Moyyere Joomiraawo meeden Yeesu wonda e moodon!

²¹ Timote gollidoowo am sannii on. Lusiyus e Yason e Sosipater himḅe lenyol am bo e sanna on.

²² Min Tertiyus binnudo derewol ḅol mi sannii on der kawtal meeden e Joomiraawo.

²³ Gayus, beero am, e beero goondinḅe sannii on. Erastus cuudoowo ceede siire sannii on, e Kartus banniraawo meeden.

[²⁴ Moyyere Joomiraawo men Yeesu Almasiihu wonoo e mon on fu. Aami!]

Yettoore

²⁵ Yettoore laatanoo Alla! Oo woodi baawde semmidingo on der goondinki, hande no linjiila ka baajotoomi batiri. Linjiila kan laati nun habaru Yeesu Almasiihu, eka hollita laabi Alla cuudiidi diga dum 6ooyi. ²⁶ Amma jooni dum hollitake. Dewte annabiḅe e seedoo ka. Alla tabitiido batii ka anninee himḅe lenyi janani fu, gam 6e goondina, 6e dowtoo.

²⁷ Alla tan woodi faamu. Tedduḅal laatanoo mo diga e Yeesu Almasiihu, faa abada. Aami!

Derewol aranol ɲol Pol winnani ɓe Korintu

Haala Puddirka

Pol lilaado nun winnani ɓe Korintu derewol mum aranol ɲol do hakkune duubi 54 e 55, ɓaawo de o wadi duubi tati der wanɗarde Efesu, Golle Lilaabe. 20.31. Wakkati mum Korintu laati nun wanɗarde mawne der leydi Akaya. Derewol Golle lilaabe 18.1-18 e batana en no Pol yahiri Korintu e no o tiggiri eklesiya der siire nen.

Be Korintu winnaniino Pol, yami yande dow teegal, e dow yakkugo tew caafiranaadam tooruje. Pol winnani ɓe derewol ɲol do gam o toontoo yande maɓɓe. Berne makko biisakeno e habaruuji di o nani dow ceenniigu naatunju caka ɓe Korintu, e jeddi tawaadi hakkune maɓɓe, e kade tooraaji goddi gonudi caka maɓɓe. O nani bo haala jeenu kallunju tawaanju caka maɓɓe, go ɓee jeedi, ɓe baaway ko moyyini ka.

Ko jogii Pol dow ɓe Korintu woni moyyingo goonki maɓɓe dow ko yaadataa e ko Alla yidi. Haalaaji di o batani der derewol makko e duudi, amma di fu huune gootum nun di cappii. Kan woni, haala joonne goondindo fottune.

Tokkontirki haalaaji

1. Toonti Pol dow ka o nani 1-6
Haala puddirka 1.1-9
Ceenniigu der eklesiya 1.10-4.21
Toora dow joonne goondinbe 5.1-6.20
2. Toonti dow tooraaji feere feere 7-16
Banugo e joodaago banay 7
Woodugo hoore mum e kirtaari ceniini 8.1-11.1
Jikku kaanunju goondindo e woodi der eklesiya 11.2-34
Dokke Ruuhu, e no de gollirte 12-14
Haala pintol 15
Haalaaji cakitiidi e cannooje 16

Sannoore

¹ Min Pol e banniraawo men Sosteni winnani on derewol ɲol. Min Pol noddaado gam laatoo lilaado Yeesu Almasiihu e muunyo Alla. ² Emen canna eklesiya Alla gonuka Korintu. Alla laabinii on gam on kawtii e Yeesu Almasiihu, onon noddaabe gam laatodon seniiɓe, noddoobe inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu to gonodon fu. Yeesu on laatii Joomiraawo maɓɓe, e Joomiraawo meeden. ³ Alla Baaba e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu wadana on moyyere, hokka on jam!

Pol e yetta Alla gam ɓe Korintu

⁴ Wakkati fu mii yetta Alla gam moodon sabbu moyyere makko ne o holliti on. O hollitii on ne gam on kawtii e Yeesu Almasiihu. ⁵ Der kawtal e makko, on kebii huune fu, ko ɓuri du, der haala, e der anal fu, ⁶ edum hollita no on jabii seedaago amen haala Almasiihu no woodi. ⁷ Kanjum acci on dullay dokkal Alla baa gootal, oon kedorii Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu wittaa. ⁸ Kanko semmidinta on faa heennyitirde, gam laatodon ɓe walaa gacce der nyalaane wittoygo makko. ⁹ Gam Alla laati nun koolaado, kanko noddudo on kawton e Biyiiko Yeesu Almasiihu, Joomiraawo meeden.

Hawre caka goondinbe

¹⁰ Banniraabe, mii eela on e inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, batee haala goota, to on ceenniree, gadee hakkillo wooto e miilo wooto. ¹¹ Banniraabe am, mi nani dige e getti wuro Kolowe, kabe tawaade caka moodon. ¹² Ko jidum wi'ugo woni mi nani moy moodon e wi'a min, mo Pol nun, goddo bo e wi'a: «Min, mo Apollos nun,» goddo feere kade e wi'a: «Min, mo Piyer nun,» faa hanne goddo e wi'a: «Min, mo Almasiihu nun.» ¹³ Almasiihu seennu nun na? Pol nun maayi gam mon dow leggal palaanjal na, naa e inne Pol nun gadiradon batisi?

¹⁴ Mi yettii Alla gam mi waday baa gooto moodon batisi, to hinaa Kirispus e Gayus. ¹⁵ Non non, goddo moodon waawataa ko wi'i wadaama batisi e inne am. ¹⁶ Ee, goonja, mi wadii getti wuro Estefanas batisi. Baka don, mi annaa naa mi wadii goddo kade batisi. ¹⁷ Almasiihu du lilay am gam

mi wada batasi. Ko o lilanimmi woni, mi waajoo linjiila. To emi waajoo ka bo, mi wadirtaa dum e baawal haala, gam to maayde Almasiihu dow leggal palaanjal laatoo baanji.

Baawde Alla e annal mum

¹⁸ Haala maayde Yeesu dow leggal palaanjal laati nun haanjaare dow gite halkooɓe, amma dow meeden enen hisinaaɓe, ka laati nun baawde Alla. ¹⁹ Edum winnaa der dewtere:

«Mi halkan faamu faamuɓe, mi jirgitan annal annuɓe»

²⁰ Den, toy wooduɓe faamu woni? Toy moodiɓɓe tawreeta woni? Toy waawuɓe jeddi der jamaanuuru nuu do woni? Alla bane wayliti annal himbe duuniyaaru nuu wadi njal haanjaare na?

²¹ Himbe duuniyaaru nuu e faamu mum fu, annitay Alla no o holliti faamu makko. Dum laatake nun nun gam Alla e yidi hisingo goondinbe dum fu diga e waaji amen di woɓɓe daari haanjaare. ²² Goonja nun, Yahuduɓe e yama haaynaareeji, Yunaninkeeɓe bo e darta annal. ²³ Amma enen, habaru tiggol Almasiihu dow leggal palaanjal baajotoden. Yahuduɓe e daari dum ko ferginta ɓe, Yunaninkeeɓe bo e daari dum haanjaare. ²⁴ Amma ɓe Alla noddi, baa ɓee Yahuduɓe, dum bo ɓee Yunaninkeeɓe, ɓee anni no Almasiihu laati nun baawde e annal Alla. ²⁵ Gam haanjaare Alla e ɓuri annal neddo, kade bo, tampere Alla e ɓuri semme neddo.

²⁶ Onon banniraaɓe, daaree no Alla noddiri on onon e ko'e moodon, caka moodon, wooduɓe annal dow gite himbe, dum bo semmenteeɓe, maa bo ɓe lenyi laamiibe, duudaa.

²⁷ Amma Alla subii kaanjal duuniyaaru gam o sentina wooduɓe annal, o subii tampuɓe gam o sentina wooduɓe semme.

²⁸ O subii ko walaa tedduɗal e jawniidum, e ko wattiraaka der duuniyaaru nuu, gam o yawna ko teddi, ²⁹ gam to goddo hebu juraago yeeso Alla. ³⁰ Kanko hawti en e Yeesu Almasiihu, go Yeesu laatani en annal Alla, der makko keɓuden goonjaaku e laaɓineego e rindineego diga hakke. ³¹ To non «jurotoodo fu, juro gam kawtal mum e Joomiraawo», hande no winniraa.

2

No Pol waajorii ɓe Korintu

¹ Banniraaɓe, no garunoomi waajaago on haala Alla cuudiika, mi waajoraaki on e annal, dum bo e baawal batu. ² Mi yidayno waajaago on goddum feere to hinnaa Yeesu Almasiihu e no o tiggiraa dow leggal palaanjal. ³ Mi wonakeno to moodon e tampere, e kulol, mii diwna puy. ⁴ Haala am e waaji am daraaki dow baawal haala e annal himbe. Edum darii dow ko Ruuhu Ceniido hollitinta e baawde, ⁵ gam to goondinki moodon daroo dow annal himbe, amma dow baawde Alla.

⁶ E nun fu, emen baajoo annal luggunjal yeeso ɓe goondinki mum semmidi. Amma annal himbe duuniyaaru nuu do bane men baajotoo, dum bo annal himbe halkooɓe wooduɓe baawde. ⁷ Annal Alla kaayniinjal, cuudaniinjal himbe men baajotoo, njal o siriyani en diga duuniyaaru tagaaka, gam tedduɗal men. ⁸ Baa gooto der semmenteeɓe duuniyaaru nuu annaano njal, gam to ɓee annunoo njal, ɓe tiggataano Joomiraawo mo tedduɗal dow palaanjal. ⁹ Amma hande no winnaa:

«Ko itere meeday ko yi'i, noppi bo meeday ko nani,

ko hakkillo goddo yahay dow mum abada, kanjum Alla siriyani yiduɓe dum.»

¹⁰ Amma enen, Alla hollitii en dum diga e Ruuhu mum. Ruuhu on e widitoo huune fu, faa e luggudum Alla. ¹¹ Moy waawata ko anni neddo to hinnaa yonki gonuki der joomum? Hande nun Alla bo, walaa annudo mo to hinnaa Ruuhu gondo der makko. ¹² Enen kan, ruuhu duuniyaaru bane keɓuden, Ruuhu Alla nun, gam annen ko Alla wadani en e moyyere nun. ¹³ Men batirtaa dum bo e boliide de himbe duuniyaaru janjinta, amma e boliide de Ruuhu janjinta. Hande non men paaminirta heɓuɓe Ruuhu, kujje ruuhunkeeje.

¹⁴ Mo hebay Ruuhu Alla waawataa ko jabi kujje Ruuhu, gam de laatani mo nun haanjaare. O waawataa ko anni de, gam e ballal Ruuhu tan de annitirtee. ¹⁵ Goodudo Ruuhu Alla e suttontira huune fu, amma kanko e hoore makko, walaa cuttontiroowo haala makko. ¹⁶ Edum winnaa der Dewtere:

«Moy anni miilooji Joomiraawo?
Moy tintinta mo gokka?»
Amma enen, Ruuhu Almasiihu na'on der
meeden.

3

Gollantoo6e Alla

¹ Banniraa6e, mi waaway ko baddi on hande he6u6e Ruuhu Ceniido, doole mi badda on hande him6e duuniyaaru, e hande sukahon petton der goondinki Almasiihu. ² Gam majjum baajiimi on hande yaroo6e kosam, hinaa nyaamdu tekkunol kokkumi on, gam on potanay ɲol taw. Faa jooni bo, on potanay ɲol, ³ gam jikku duuniyaaru nun jogii on taw. To nawniraagu e ka6e e woni hakkune moodon, ɗum hollitintaa no jikku duuniyaaru nun jogii on na? Dum hollitintaa no balli moodon nun jaalii on na? ⁴ To oon ceenniri hakkune moodon faa moy moodon fu e wi'a: «Min mo Pol nun,» oya bo e wi'a: «Min mo Apollos nun,» ɗum hollataa no onon e 6e duuniyaaru fu on gootum nun na?

⁵ Moy nun Apollos laatii? Moy nun Pol laatii? Men laati nun gollantoo6e Alla, 6e diga e muudum goondindon, jaka no Joomiraawo hokkiri moy ma66e fu. ⁶ Min, mi aawi, go Apollos misi diyam, amma Alla mawnini. ⁷ Hande non, aawudo e misudo diyam fu laataaki godɗum, Alla mawnindo tan laatii godɗum. ⁸ Aawudo e misudo diyam fu laati nun gootum, moy ma66e fu he6an riiba jaka golle mum. ⁹ Gam minon men gollidoo6e e Alla, onon laatii deme makko, e suudu makko maheteɲol.

¹⁰ Dow moyyere ne Alla wadanimmi, daddumi dadda suudu, hande mahoowo annanaado. Jooni goddo feere e maha dow makka. Amma sey moy fu wada hakkillo dow no mahirta. ¹¹ Gam goddo waawataa ko daddi dadda gokka to hinaa arana, kanka woni Yeesu Almasiihu. ¹² Wob6e e maha dow dadda kan e kanjeeri, wob6e e cardi, wob6e bo e kaaye dime, wob6e bo e mahira ledde e fudo e yomme. ¹³ Nyalaane darɲal, Almasiihu sumpitan golle moy fu, gam moy fu yiite foonnan golle mum, gam yiite hollan no golle moy fu wa'i. ¹⁴ Mo golle mum jabay yiite dow dadda, joomum he6an riiba golle mum.

¹⁵ Amma mo golle mum yiite nyaami, dullan riiba mum, kanko o hisan, amma o nandan hande cuttaado e yiite.

¹⁶ Faa jooni on annitay onon nun laatii suudu Alla na? On annaa Ruuhu Alla na'on der moodon na? ¹⁷ To goddo halkii suudu Alla, Alla halkan joomum. Gam suudu Alla laati nun seniinu, onon nun bo laatii suudu makko.

¹⁸ To goddo jammoo hoore mum. Miiludo e moodon e woodi faamu der jaamanuru nuu do, sey o laatoow taw kaanjo, gam o he6a faamu goonawu. ¹⁹ Gam annal duuniyaaru nuu laati nun haanjo yeeso Alla. E Winnii der dewtere: «Alla nanniran annu6e e dabareeji ma66e.» ²⁰ E Winnii kade: «Joomiraawo e anni miilooji annu6e, di laati nun baanji.» ²¹ Gam majjum, to goddo juroro him6e, gam huune fu onon woodi. ²² Pol e Apollos e Piyer, ko woni der duuniyaaru, yonki e maayde, hanne e jaanjo fu, onon woodi. ²³ Onon, Almasiihu jey on, Almasiihu bo, Alla woodi ɗum.

4

Lilaa6e Almasiihu

¹ Min Pol e Appolos, daaree men hande gollantoo6e Almasiihu, yowanaa6e haala Alla cuudiika. ² Ko yidaa yi'ee dow yowaanaa6e golle woni 6e gada golle de 6e jowanaa e hoolaare. ³ Mi faalaaka baa to on kiitake am, ɗum bo to wob6e hiitake am. Min e hoore am bo, mi hiitataako hoore am. ⁴ Baa to 6erne am gaccaaki am, ɗum yiday wi'ugo mii poonnitiido. Joomiraawo woni kiitotoodo am. ⁵ Gam majjum, to on kiitee goddo ko wakkati yattoo, kedee faa Joomiraawo wara. Kanko wurtinta ko suudii der niwre, o hollita ko woni der 6erde him6e. Nyalaane majjum, moy fu he6an yettoore kaananne mo to Alla.

⁶ Banniraa6e, haalaaji di batumi dow am e Apollos fu, gam moodon batumi di. Men jidu nun tokkitodon koyde amen, golliron haala bi'uka to neddo yartoo ko winnaa. To on mawnitoree janninoowo oo do, jawodon oo to. ⁷ Den moy burnu maa dow wob6e? Ume goodudaa ko a hokka ɗum bane? To laatake a hokka ɗum nun, ume wadi go aa mawnitoo ɗum hande a hokka ɗum bane?

⁸ On kaarii ko, on kebii ko jawdi, on puddii laamaago, men laamodaaki e mon! Kay, emen jidi laamodon, gam men laamodoo e moodon minon bo! ⁹ Gam edum nandi hande minon lilaabe, Alla laatini men sakitiibe. O nandini men hande hiitaabe waree, ko duuniyaaru e malaykaabe e himbe e daara men. ¹⁰ Minon men kaanjaama gam Almasiihu, amma onon oon goodi annal gam kawtal mon e Almasiihu. Minon men galaa semme, amma onon oon cemmidi. On teddinaabe, amma minon men jawaaabe. ¹¹ Faa e jooni, minon men dafaabe e dondaabe, funtu men goni, emen piyee, emen jiiloo toy fu. ¹² Emen golloo e ko'e amen hande maayooabe gam nyaannugo ko'e amen. To men jennaama, men barkidina, emen tooree emen munyi, ¹³ to men batanaama kalluka, men toonto geeta. Men laatake buuri duuniyaaru, e tuuni ni himbe fu woppata.

¹⁴ Mi wannanay on gam mi sentina on, amma gam mi waggina on, hande sukaaabe am yidaabe. ¹⁵ E nun fu, baa to oon goodi ekkitinooabe ujune sappo der goondinki mon Almasiihu, on goodaa baabiraaabe duu66e kan. Gam der kawtal moodon e Almasiihu, min on laatii baaba moodon diga e waaji linjiila. ¹⁶ Gam majjum mii eela on, yemminee am. ¹⁷ Kan wadi lilumi Timote biyam jidaado to moodon, koolaado der kawtal mum e Joomiraawo. O siwtoran on no tokkirmi Almasiihu, e ko baajotoomi nokku fu der eklesiyaaji.

¹⁸ E woodi mawnitiibe caka moodon, 6ee miji mi warataa kade to moodon. ¹⁹ Amma booyataa ko mi wara to moodon, to Joomiraawo e yidi. To mi warii, mi yidaa nanugo haala mawnitiibe 6en tan, amma baawde ma66e. ²⁰ Gam Laamaare Alla, hollintaaako e haala tan, amma e baawde. ²¹ Ume burudon yidugo? Mi warida to moodon e sawru na? Naa e yidde e diggere?

5

Ko sentinii caka goondinbe Korintu

¹ Men nanii huune centiniidum wadii caka moodon. Iri majjum meeday ko wadii baa caka heeferbe. Men nanii gooto moodon e yidi debbo baaba mum! ² Go oon

juroro dum! Ko haanuno berde moodon biisoo, burtinon gadudo iri baadi bonni nii caka moodon.

³ Min, mii woddodii on e 6annu, amma miilooji am e wondi e mon. Mi hitake gadudo baadi ni hande mi na'on to moodon. ⁴ De kawritidon fu, hakkillo am e wondi e moodon, gadee dum do e baawde Joomiraawo meeden Yeesu: ⁵ gattee neddo on der juude Seydan, gam suunooji 6annu makko halka, amma yonki makko hisa der nyalaane garki Joomiraawo.

⁶ E goonja, on goodaa laawol juraago! On annaa no yuufinirdum sedda yuufinan conni peen laawaani fu na? ⁷ Laabinee ko'e moodon, ikkinee yuufinirdum kiiddum hakkune moodon, heba laatodon conni laawaani keyri, on galaa yuufinirdum. Oon laabi ko, gam Almasiihu jawgiiri Paska meeden hiisaama. ⁸ Gam majjum, en nyaamee juulde Paska hinaa e yuufinirdum kiiddum dum hallande e ganyaani. Amma nyaamen de e conni peen ni walaa yuufinirdum, laatiini alaama laabal e goonja.

⁹ Mi wannaniino on der derewol am bi'umi, to on kawtee e wadoobe jeenu. ¹⁰ Himbe duuniyaaru jeenoobe bane batananmi, to dum bo suunaabe, maa bo wuybe, to dum bo saafooabe tooruje, gam to kambe nun batananmi, doole sey burtodon duuniyaaru. ¹¹ Ko binnumi woni, to on kawtee e goddo noddeteedo goondindo, go emo laatii jeenoowo, to dum cuunaado, maa bo caafoowo tooruje, maa bo nyo'owo himbe, dum bo jaroowo bagi, to dum bo gujjo, baa nyaamde to on kawtee e iri makko.

¹² Ume faalii am e hiitaago himbe 6e goondinay? Onon yowanaa hiitaago wonbe caka moodon. ¹³ Himbe 6e goondinay, Alla nun hiitotoo dum. Gam e winnaa: «Burtinee neddo kalludo caka moodon.»

6

Gaccontirgo hakkune goondinbe

¹ To goddo mon e woodi haala gom e banniraawo mum, o suusan o yaara ka to hiitotoobe 6e duuniyaaru, 6e goondinay,

o acca himbe Alla na? ² E goonja on annaa no seniibe nun hiitoytoo himbe duuniyaaru na? Den, to onon nun hiitoyto himbe duuniyaaru, noy tampirdon ko hiiti haalaaji petti? ³ On annaa enen nun hitoyto malaykaabe na? Gam ume tampeten ko hiiti haalaaji goonki ki jooni? ⁴ Den, to haala gom wadii caka moodon, himbe be eklesiya daaray goddum cuboton be kitoo ka! ⁵ Mii bata ka gam centon! E goonja on goodaa mo hakkillo baa gooto caka moodon, baawoowo ko hiiti haala caka banniraabe na? ⁶ Goondindo e yaara goondindo bannu kiita to be goondinay!

⁷ Maa to oon gaccontira, edum hollita no on tampii. Ume wadi on jabataa gadanedon ko woodaa? Ume wadi on munyantaa nyaameego amaana? ⁸ Amma onon, oon parkana wobbe, oon nyaama be amaana, banniraabe moodon bo gadanton dum.

⁹ On annaa be fonnitaaki naatataa der Laamaare Alla na? To on jammee ko'e moodon: Sobube, e saafobe tooruje e jeenoobe e luudiiibe, ¹⁰ e wuybe e sunaabe e yaroobe bagi, e nyo'ooobe, e pasotoobe, be fu be naatataa Laamaare Alla. ¹¹ Wobbe moodon laatakeno hande non, amma jooni on lootaama, cenadon, on laatinaama fonnitiiibe e baawde inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, e Ruuhu Alla meeden.

Teddiniree Alla balli moodon

¹² Oon bi'a, oon goodi laawol wadugo huune fu. Goonja nun, amma huune fu bane nafata on. Mii woodi laawol wadugo huune fu, amma mi nootataako mi laatoo jeyaado majjum. ¹³ Oon bi'a, nyaamdu wadaaka maa gam reedu, reedu bo gam nyaamdu. Goonja nun, amma Alla halkan dum dum fu didum. Bannu gii aadama tagaaka gam wadugo jeenu, nol laatani nun Joomiraawo, Joomiraawo bo gam maggol. ¹⁴ Hande nun, Alla pintindo Joomiraawo meeden e maayde, fintinan en enen bo e baawde mum.

¹⁵ E goonja, on annaa balli moodon laati nun jokkulal gootal der bannu Almasiihu na? Den, e haani mi etta jokkulal Almasiihu mi laatina jokkulal jeenoowo na? Wadataako! ¹⁶ E goonja on annaa kawtudo e debbo jeenoowo fu, laatake bannu gootal

e makko na? E winnaa: «Be fu dido, be laatoto bannu gootal.» ¹⁷ Amma kawtudo e Joomiraawo laatoto ruuhu gootu e makko.

¹⁸ Boddodee haala jeenu fu. Hakke de neddo wadata fu, meemataa bannu mum, amma gadudo jeenu, wadii hakke der bannu mum. ¹⁹ On annaa balli moodon laati nun suudu Ruuhu Ceniido gondo der moodon, mo Alla hokki on na? On jeyaa ko'e moodon, ²⁰ gam Alla soodirii on e huune teddudum. Gam majjum, teddinee mo e balli moodon.

7

Toonti yande dow teegal

¹ Jooni kan mii yidi toontaago on yande de binnandon am. E goonja, e dum woodi to gorko meemay debbo. ² Amma, gam to on gonee der jeenu, e haani gorko fu e woodi debbo mum, debbo moy fu bo, e woodi gorko mum. ³ Gorko huntana debbo haaje mum, debbo bo hande nun. ⁴ Debbo jeyaa bannu mum, gorum jey nol. Gorko bo hande non, jeyaa bannu mum, debbo mum jey nol. ⁵ To on calontiree dow kawtal balli moodon, sey to on nannantiri dow majjum der wakkati sedda gam du'aago. Baawo majjum, kawtee kade gam to Seydan jarboo on dow tampere jogaago ko'e mon.

⁶ Ka batumi on do, doole bane, saawari nun. ⁷ Mii yidi himbe fu laatoo hande am, amma moy fu bane Alla hokki dum. Moy fu e dokkal muudum non, oo do hande nii, oya bo hande nun.

⁸ Mii yidi wi'ugo be banay e be banaka, e gowniibe, edum woodi be joodoo hande am. ⁹ Amma to be baawataa ko jogii ko'e maabe, be banontira. Banontirgo e buri wonaago der suunooji.

¹⁰ Banontirbe, mii hokka be dooka, to am bane ka yiwi, amma to Joomiraawo: debbo haanay saloo gorum. ¹¹ To o salake bo, sey o joodoo nun nun, maa bo o naara e goriiko. Nunnun gorko bo, haanay seera debbo mum.

¹² Amma dow horiibe, min nun batata kaa do, Joomiraawo bane. To goondindo e woodi debbo mo goondinay, go debbo on nootii wondugo e makko, to o seeru mo. ¹³ Non non nun bo, to debbo goondindo e woodi gorko mo goondinay, to gorko on

nootake wondugo e makko, to o saloo mo. ¹⁴ Gam gorko mo goondinay senaama gam debbo mum, nun bo debbo mo goondinay senaama gam gorko mum. To hinaa nun, biɓɓe maɓɓe laatataako seniibe, nani bo bee ceniibe. ¹⁵ Amma mo goondinay, to e yidi seerugo goondindo, o seera. Den fu goondindo, debbo, to dum bo gorko, doolaaka joodoo der teegal mum, Alla noddu en nun gam gonoden der jam. ¹⁶ Debbo, aa anni naa a hisinan gorko maa na, nun bo gorko, aa anni naa a hisinan debbo maa na?

Moy fu wonoo hande no Joomiraawo noddiri dum

¹⁷ To non, moy fu wonoo hande no Joomiraawo hokkiri dum, moy fu wonoo der goonki ki wonuno go Alla nodda dum. Kanjum umuranmi der eklesiyaaaji fu. ¹⁸ Juulniido go Alla noddidi dum, wonoroo nun nun, mo juulnaakino bo go Alla noddidi dum, wonoroo nun nun. ¹⁹ Juulnaago e dullere juulnaago fu, laataaki goddum, sey tokkugo umurooje Alla. ²⁰ Moy fu wonoro hande no laatino go Alla nodda dum. ²¹ To jeyaado nun laatino daa go Alla noddu maa, taa accu dum billee. Amma to a heɓii laawol no dimdirtaa, taa yeeba dum. ²² Gam jeyaado mo Joomiraawo noddidi, laatake dimo gam Joomiraawo. Dimo mo Alla noddidi bo, laatake jeyaado Almasiihu. ²³ On coodiraama e huune ko teddi. Gam majjum, to on laatinee ko'e mon jeyaabe himbe. ²⁴ Banniraabe, moy fu wonoro yeeso Alla, hande no laatino go o noddee.

Baɓugo dum bo joodaago nun nun

²⁵ Dow himbe be meeday baɓugo, dum bo baɓeego, mi woodaa umuroore gom yiwne to Joomiraawo, amma mi batan ko miilumi, min mo Joomiraawo yurmii, wadimmi koolaado. ²⁶ Mii miila to neddo wonake non, dum buran woodugo, sabbu tooraaji di jooni. ²⁷ Baɓudo, to seeru, mo baɓay bo to daartu baɓugo. ²⁸ Amma baɓudo waday gacce, gatol bo to baɓaama, waday gacce. Amma annee no baɓube e woodi billaaje der goonki mum. Kanji bo woni mi yidanaa on. ²⁹ Banniraabe, ko jidum batugo on nani:

Wakkati juutaa, gam majjum, baɓube laatoo hande be baɓay, ³⁰ wulloobe laatoo hande be bullataa, seyotoobe wada hande be ceyataako, soodoobe bo wada hande be goodaa goddum, ³¹ seyortoobe jawdi duuniyaaru, wonoo hande be ceyataako, gam duuniyaaru nuu do faanake heennyugo.

³² Ko jidumi woni, burtodon e sugullaaji. Mo baɓay e hiinnitano golle Joomiraawo, ko fottanta Joomiraawo tan o dartata. ³³ Amma baɓudo, hakkillo mum, to kujje duuniyaaru wonoto, ko welata debbo makko o dartata, ³⁴ hakkillo joomum seenake. Hande non bo, mo baɓaaka, hakkillo mum to kujje Joomiraawo wonoto, gam bannu e yonki makko fu laatoo ko senaa. Amma baɓudo, hakkillo mum to kujje duuniyaaru wonoto, ko welata goriiko o dartata.

³⁵ Mi batay ka, gam mi fergina on, amma gam wallugo on batanmi ka. Mii yidi gonodon der goonki kaanuki, tokkodon bo Joomiraawo e berde goote.

³⁶ To goddo e woodi daɓɓere mum, go o yidaa sentingo mo diga o baɓay mo, o wada ko o yidi. O baɓa mo, o farkay to o baɓii mo. ³⁷ Amma to gorko wadi niya der berne mum, hinaa e doole, laatoo bo o waawan ko jogii hoore makko, o baɓay, o wadii ko woodi. ³⁸ Baɓudo daɓɓere mum wadii ko woodi, amma mo baɓay mo, wadii ko buri woodugo.

³⁹ Debbo baɓaado laati nun kaɓɓaado to goriiko e wuuri. Amma to goriiko wuuraa, o rindii, o waawan ko etti mo o yidi fu, amma tawee der laawol Joomiraawo nun. ⁴⁰ Dow miilo am, to debbo joodake baɓaaka, o buran heɓugo seyo. Miilooji am nun batanmi don, mii miila bo mii woodi Ruuhu Alla.

8

Toonti yande dow tew caafiranaadum tooruuje

¹ Jooni faa mi toontoo yande moodon dow tew caafiranaadum tooruuje. Goonja nun, en fu, een goodi annal. Annal e wadda manju hoore, amma yidde woni ko yaarata eklesiya yeeso. ² Neddo miijudo

e anni, joomum annaa taw no haani an-niree. ³ Amma neddo fu jiduddo Alla, Alla e anni dum.

⁴ Dow yakkugo tew caafiranaadum tooru-uje, een anni tooruure laataaki goddum der duuniyaaru, Alla gooto tan woni. ⁵ Himbe e saafa tooruuje de dow e de ley. E goonja, saafeteebe duubbe e wi'eteebe joomiraabe duubbe na'on. ⁶ Amma e nun fu, enen kan, Alla gooto tan woni, Baaba taguddo huune fu, mo gam mum buuruden. Kade bo Joomiraawo gooto tan woni, Yeesu Almasiihu mo huune fu laatorii e mum, e mo gam mum kebuden yonki.

⁷ Amma himbe fu bane anni goonja kaa don. Wobbe woowunoobe tooruuje, e yakka tew caafiranaadum tooruuje, go miilooji berde maabe tampudi e hiitoo be. ⁸ Nyaamdu beydantaa en goddum to Alla. To en nyaamii, dum nafataa en goddum, to en nyaamay bo, dum buytataa en goddum.

⁹ Amma kakkilee to dimaaku moodon doyya be goondinki mum semmidaa. ¹⁰ An goodudo annal, to goddo yi'ii maa aa nyaama to tooruure saafetee, hakkillo makko tampujo hokkan mo o nyaama kanko bo. Den fu, der cuudiidum berne makko, nafa caafiranaaka tooruure bane o nyaami na? ¹¹ Den banniraawo tampudo halkan gam annal maa, kanko mo Almasiihu maayi gam muudum halka gam annal maa. ¹² To oon gada hakke dow banniraabe moodon be goondinki mum semmiday hande nun, oon nawna miilooji berde maabe, hakke nun gadoton don dow Almasiihu. ¹³ Gam majjum to nyaamdu nun doyyata banniraawo am, mi yakkataa kade tew abada, gam to mi doyyu mo.

9

Ko haanani lilaado

¹ Mi jeyaa hoore am na? Mi laataaki lilaado na? Mi yi'ay Joomiraawo meeden Yeesu na? Diga golle de gollaniimi Joomiraawo bane goondinirdon na? ² Baa to wobbe daaray am hande lilaado, to moodon kan, mi lilaado nun, gam onon laati ko hollitinta no Joomiraawo nun lilimmi.

³ Daa ko bi'anmi yidube gaccaago am: ⁴ Men kaanaa nyaamugo e yarugo der golle amen na? ⁵ Men kaanaa woositaago e

rewbe goondinbe hande no lilaabe wobbe, e miiraabe Joomiraawo, e Kefas wadata na?

⁶ Min e Barnabbas tan nun haani golloo gam nyaannugo ko'e amen na? ⁷ Soogeeru nuye habata konu e nyaanna hoore mum bo? Demoowo moy woni mo nyaamataa biibbe gesa mum? Moy woni duroowo mo yarataa kosam darne mum?

⁸ Ka batanmi do, dow miilooji himbe bane dum yiwi, tawreeta bo batii dum. ⁹ E winnaa der tawreeta: «Taa habbu hunnuko gaari gollotooni der nafa.» Ga'i demooji nun Alla batani ka na? ¹⁰ E goonja enen bane batanaa ka na? Enen nun batanaa haala ka, gam demoowo e duggoowo fu wada golle muudum e miiliri hebugo gedu mum. ¹¹ Men aawii der moodon kujje ruuhunkeeje. To men duggii jawdi ni goodudon, ko mawni nun na? ¹² To wobbe e woodi laawol dow moodon, minon, men buraa be woodugo njol na?

Amma minon, men nafitoraaki baawde amen. Men munyanii huune fu gam to men paddoo linjiila Almasiihu yahugo yeeso. ¹³ E goonja, on annaa gollotoobe der suudu Alla e heba nyaamdu mum der ko sakketee na? On annaa bo no gollotoobe der wuudirde sadakaaji, der don nun hebata gedu mum na? ¹⁴ Hande non bo, Joomiraawo batii waajotoobe linjiila, heba nyaamdu mum diga waaji linjiila.

¹⁵ Amma min, mi nafitoraaki kujje dee fu, to mi winnii ka bo, gam mi heba de bane. Gomma mi maaya, mi nootataako goddo hadanmi juraago dow majjum. ¹⁶ Gam waajaago linjiila laatanaaki am juro, doole nun mi waajoo ka. Bone woodanimmi to mi waajaaki ka! ¹⁷ To e anniya berne am nun gadiranmi golle den, mi heban riiba am. Amma min bane subii, mi yowana de nun. ¹⁸ Den fu, ume woni riiba am? Riiba am woni waajaago linjiila hinaa gam joddi. Mi dartay nafitoraago ko haani mi heba gam gollal njal.

¹⁹ Mii dimo dow himbe fu, amma mi laatini hoore am jaggantoodo himbe fu, gam mi heba Almasiihu duubbe maabe. ²⁰ To mi na'on caka Yahuduu6e, mi wada hoore am hande Yahuduujo, gam mi heba be. To mi yahii to tokku6e tawreeta, mii wada hoore am hande tokkudo tawreeta,

gam mi heba 6e, baa to mi tokkay tawreeta. ²¹ Hande nun bo to mi yahii to 6e annaa tawreeta, mii wada hoore am hande mo annaa tawreeta, gam mi heba 6e, dum yiday wi'ugo mi tokkay tawreeta Alla, gam der umuroore Almasiihu gonumi. ²² To mi yahii to goondinbe tampu6e, mii wada hoore am hande tampo6o, gam mi heba 6e. Walaa fu no mi laatinay hoore am dow him6e fu gam mi hisinira wo66e ma66e, baa no wadi fu. ²³ Dum fu, mi wadii dum gam linjiila, gam mi heba gedu am der barke makka.

²⁴ E goonja, on annaa him6e fu nun doggata der jayri, to wadoobe dadontiro doggata na? Amma e non fu, gooto ma66e tan nun hebata ko resaa on. Gam majjum, doggee gam kebal. ²⁵ Jiddo dadugo der doggudu fu, sey elta bannu mum der huune fu. Kam6e, 6ee gada dum gam hebago kebal meetalol dayloowol, amma enen, een tammi hebago meetalol nel daylataa. ²⁶ Gam majjum to emi dogga, gam baanji bane dogganmi, to emi lukka bo, dow hennu bane lukkanmi. ²⁷ Amma mii gollina bannu am e naawdum faa mi jaaloo nel, gam mii hula mi dulla hebago yetteego baawo baajimi wo66e linjiila.

10

To on caafee tooruuje

¹ Banniraa6e, mii yidi paamon dum do: baawo no kaakiraa6e meeden wurtii Misira, der wakkati Muusa, 6e fu 6e gonake ley duulere ardani ne 6e, 6e fu bo, 6e jolii maayo. ² Be fu 6e gadanaama batisi der duulere e der maayo sabbu kawtal ma66e e Muusa. ³ Kade bo, 6e fu 6e nyaamii nyaamdu ruuhunkewol gootol, ⁴ 6e fu 6e jarii jaram ruuhunkejam gootam, burtiidam e tepaare ruuhunkeere, jaadanooore e ma66e. Tepaare nen woni Almasiihu. ⁵ Amma e non fu, duu66e ma66e, Alla yerdaaki dum. Be baraama der ladde.

⁶ Huune dum fu, laatanake en misaalu gam to en tokkee jidaadi yonki meeden, hande no ma66e. ⁷ To on laatee saafu6e tooruuje hande no wo66e ma66e wadi, hande no winnaa: «Him6e joodii nyaami yari, den 6e ummii gam 6e pija fijo jaayno.»

⁸ To on naatee jeenu hande no wo66e

ma66e wadi. Faa him6e ujune laso e tato maayi nyalaane woore. ⁹ To on jarbee Joomiraawo hande no wo66e ma66e wadi, ko bolle halki 6e. ¹⁰ To on dumbitee hande no wo66e ma66e wadi, go malaykaajo maayde halki 6e.

¹¹ Huune dum fu, tawii 6e gam keben misaalu. Dum winnaama bo gam keben hakkillo, enen wonu6e der wakkatiiji caktiidi. ¹² Gam majjum, miiludo e darii fu, wada hakkillo to yanu. ¹³ Jarbeeji walaa di kebudon, di wo66e hebayno. Alla e laatii koolaado, o accataa jarbedon bura semme mon. To di garii bo, o hokkan on laawol no munyirton, e no burtortodon e majji.

¹⁴ Gam majjum, banniraa6e am yidaa6e, boddodee caafol tooruuje. ¹⁵ Mii badda on hande woodu6e hakkillo, onon e ko'e moodon biditee ko batumi. ¹⁶ Jarirgel hiraane seniine nel jetteten Alla gam mum, nel hollitintaa en kawtii e yiyam Almasiihu na? Peen ceenneten een nyaama, na hollitintaa en kawtii e bannu Almasiihu na? ¹⁷ Peen nan laati nun goota, nun nun enen bo, no duudirten fu, en laati nun bannu gooton, gam en fu, een keba gedu meeden e peen goota nan.

¹⁸ Daaree Isira'iilaabe: him6e ma66e nyaamoobe sadakaaji cakkanaadi Alla, 6e goodaa kawtal e Alla cakkanteedo sadakaaji din na? ¹⁹ Ko jidum wi'ugo woni: Tooruure e tew ko ne saafiranaa e laatii goddum? Aawo! ²⁰ Amma, ko heefer6e saafirta, ginnaaji 6e caafanta dum, Alla bane. Nani bo mi yidaa oon goodi kawtal e ginnaaji. ²¹ On baawataa ko yariri jarirgel Joomiraawo, jariron bo nel ginnaaji, on baawataa ko nyaamidi e Joomiraawo, nyaamidon e ginnaaji bo. ²² Naa en jidu nun ummingo nawniraagu Joomiraawo? Een buri mo semme na?

Teddinee Alla der huune fu

²³ Goonja nun: «Huune fu e dagii». Amma huune fu bane nafata. «Huune fu e dagii,» amma huune fu bane jaarata eklesiya yeeso. ²⁴ To goddo moodon daartu ko nafata dum kan tan, amma ko nafata wo66e bo.

²⁵ Ko sippetee der luumo fu, on baawan ko nyaami dum, to on daartee annugo to dum yiwi, gam berde mon e gacoo on.

²⁶ Gam: «Leydi e ko woni e mayri fu, Joomiraawo jey.»

²⁷ To mo goondinay noddinii on nyaamde, go nootidon noddooe makko, nyaamee ko o resani on fu e jam, to on biditee dum gam berde moodon e gacoo on. ²⁸ Amma to goddo wi'ii on: «Tew dum do caafiranaadum tooruure nun,» den kan, to on nyaamee gam sabbu ceedindo on, e gam sabbu cuudiidum berne. ²⁹ Mi batantaa do miilooji berde mon, amma di oya. E goonja, gam ume miilooji berne goddo hiitotoo dimaaku am? ³⁰ To mi yettii Alla dow nyaamdu am, gam ume gacceteemi dow nyaamdu nu jettumi Alla gam mum?

³¹ Gam majjum, on nyaaman nun, on jaran nun, ko gadoton fu de, gadee dum gam teddinon Alla. ³² To on laatane Yahuduube e Yunaninkeebe e eklesiya Alla fergere. ³³ Laatee hande am, gam dow huune fu, mii darta fottango himbe fu, mi dartataa ko nafatammi min tan, ko nafata himbe fu dardanmi, gam be kisa.

11

¹ Yemminee am hande no min e hoore am yemminiranmi Almasiihu.

Ekkitinol dow fiilaago

² Mii yetta on gam oon ciwtorammi wakkati fu, e kade bo gam oon joggii ekkitinooje hande no ekkitinirmi on.

³ Mii yidi bo paamon no Almasiihu nun woni hooreejo dow gorko fu, gorko bo woni hooreejo dow debbo, Alla bo woni hooreejo Almasiihu. ⁴ To gorko e du'oo, dum bo e wada annabaaku, go e suddii hoore mum, o teddinay hooreejo makko.

⁵ Amma to debbo kan e du'oo, dum bo e wada annabaaku, go fiilaaki, o teddinay hooreejo makko, oo nandi e pemmiido laabune. ⁶ Gam to debbo fiilaaki, sey o hesa gaasa makko. Amma to hesugo gaasa, dum bo femmugo ka e sentinoo mo, den fu, o fiiloo. ⁷ Gorko haanay sudda hoore mum gam o laati nun nandi Alla e teddujal gorko. Amma debbo, laati nun teddujal gorko. ⁸ Gam gorko bane yiwi e debbo, debbo nun yiwi e gorko, ⁹ gorko bane tagaa gam debbo, debbo nun tagaa gam gorko.

¹⁰ Gam daliila malaykaabe, debbo fiiloo

gam hollita baawde mum. ¹¹ Hande no Joomiraawo resiri, debbo wonataako to gorko walaa, gorko bo wonataako to debbo walaa. ¹² Gam hande no debbo yiwiri e gorko, non non nun gorko bo rimiraa e debbo. Amma dum fu, to Alla dum yiwi.

¹³ Miilee onon e ko'e moodon: E woodi debbo e du'oo, o fiilaaki na? ¹⁴ Tawaanjol hollataa to gorko yoofitii gaasa mum, femmay ka, edum sentinii na? ¹⁵ Amma to debbo, teddujal muudum nun, gam o hokkaama gaasa juutuka hande fiilaanu. ¹⁶ Jiddo yeddugo ka fu, baa minon, baa eklesiya Alla, en goodaa tawaanjol jal don.

Hiraane Joomiraawo seniine

¹⁷ Woodi ko jidum batugo on kade dow haala no kawritirton. Dow majjum mi waawataa ko mani on, gam no kawritirton laataaki gam jaarugo on yeeso, amma gam wittingo on baawo. ¹⁸ Taw, mi nanii to on kawtii, hunnuko wooto walaa hakkune mon, mi hoolake bo haala kan gokka mum, goonja nun. ¹⁹ Haani du ceenniigu laatoo caka moodon, gam heba goonjaabe wurtoo e moodon. ²⁰ To on kawritii, hiraane Joomiraawo bane nyaamoton. ²¹ Gam to on kawritii oon nyaama, moy moodon fu, e yawdanoo nyaamugo nafa mum, den tawaa wobbe e rafaa, wobbe bo bagi e doyyi dum. ²² E goonja on goodaa cuudi to haani nyaamon, jaron na? Naa on jawu nun eklesiya Alla? On jidu nun sentingo talakaabe na? Ume bi'anmi on? Mi yetta on na? Mi waawataa ko yetti on dow majjum.

²³ Min, diga Joomiraawo nun kebuni ko jottimmi on: Jemmaare ne der muudum Joomiraawo meeden Yeesu jammaa, o etti peen, ²⁴ o yetti Alla, o njappiti na, o wi'i: Dum do woni bannu am kokkaanjol gam moodon. Gadee dum, oon ciwtorirammi. ²⁵ No be keenyi, o etti jarirgel innabojam, o wi'i: Jarirgel nel woni alkawal kesaal tabbitiniraanjol e yiyam am. De jaron ton dam fu, jaree dam, oon ciwtorirammi. ²⁶ De nyaamoton peen oon jara der jarirgel nel fu, oon baajoo wa don haala maayde Joomiraawo faa de o wittoy.

²⁷ Gam majjum, neddo fu yakkudo peen, yariri jarirgel Joomiraawo hande no haaniray, wadii hakke dow bannu

Joomiraawo e yiyam mum. ²⁸ Gam majjum, moy fu widitoo hoore mum go yakka peen, yara bo der jarirgel nel. ²⁹ Gam neddo yakkudo peen, yari der jarirgel nel, go suttontiray ko woni bannu Joomiraawo, o foodanan hoore makko kiita diga nyaamde e jarde makko. ³⁰ Gam majjum wadi ko duubbe moodon laatii nyawbe e moofidinbe, duubbe bo maayi. ³¹ To en biditake ko'e meeden, en kiitataake. ³² Amma Joomiraawo e hiitoo en gam o elta en, wara doyyideden kiita e himbe duuniyaaru.

³³ To non, banniraaabe am, to on kawritii gam nyaamon hiraane Joomiraawo, kedontiree. ³⁴ To woodi e moodon mo rafo wadata, joomum nyaama diga wuro mum, gam to kawtal moodon waddana on kiita. Dow ko horii fu, to mi warii, mi laabinanan on dum.

12

Dokke Ruuhu Ceniido

¹ Banniraaabe, dow haala dokke Ruuhu Ceniido hokkata, mi yidaa dullon annal dow mum. ² Ciwtoree, den ko on goondinayno, on poodeno far to tooruuje muume. ³ Gam majjum wadi ko mii yidi paamon dum do. Walaa bi'owo Yeesu laati nun naalaado to Ruuhu Alla o batirta ka, kade bo walaa bi'owo Yeesu laati nun Joomiraawo to joomum woodaa Ruuhu Ceniido.

⁴ Dokke Ruuhu Ceniido feere feereeje nun woni, amma Ruuhu on gooto nun. ⁵ Golle feere feereeje nun woni, amma Joomiraawo majje laati nun gooto. ⁶ Baawal golle feere feereeje nun woni, amma Alla gooto on wadata huune fu der moy fu. ⁷ Moy fu hebii kokkal kollitoowal baawde Ruuhu, nafoowal himbe fu. ⁸ Ruuhu hokkata oo do dokkal batugo e hakkillo, o hokka oo to dokkal batugo e annal. Ruuhu gooto on wadata dum. ⁹ Kanko on hokkata oo do goondinki, oo to nyawtugo nyawbe, ¹⁰ o hokka oo do baawde wadugo haaynaareeji, oo to baawde wadugo annabaaku, oo do baawde annitingo ko warata diga Ruuhu, oo to baawde batugo e delle Ruuhu, goddo bo o hokka dum baawde nantingo delle den.

¹¹ Ruuhu gooto on tan wadata dum don fu, o seennirana moy fu dokkal hande no o yidiri.

Jokkule duudde der bannu gootol

¹² Hande no bannu laatorii gootol baa no jokkule duudde nel woodi, nun bo, jokkule duudde laatorii bannu gootol. Non Almasiihu bo wa'i. ¹³ Gam en fu, en kebii batisi diga e Ruuhu gooto gam laatoden bannu gootol, Yahuduube e Yunaninkeebe, maccube e rimbe, en fu en jarinaama Ruuhu gooto on.

¹⁴ Bannu neddo laataaki jokkulal gootal, amma jokkule duudde. ¹⁵ To koyjal wi'i: «No mi junjo bane, mi jeyaaka e bannu,» e nun fu nel jeyaaka e bannu na? ¹⁶ Naa to nowru wi'i: «No mi laataaki itere, mi jeyaaka e bannu,» dum hadan ne jeyeego e bannu na? ¹⁷ To jokkule bannu fu laatake gite, noy neddo nanirta? Naa to de fu de laatake nowru, noy neddo luuttirta? ¹⁸ Amma, Alla resii jokkulal baanjale fu der bannu, hande no o yidiri. ¹⁹ To jokkule fu laatakeno gootal, noy bannu laatotonoo? ²⁰ E goonja, jokkule e duudi, amma de fu, de laati nun bannu gootol.

²¹ Itere waawataa ko wi'i junjo: «Mi woodaa haaje maa». Hoore bo waawataa ko wi'i koyde: «Mi woodaa haaje moodon». ²² Amma, jokkule bannu daaraade e buri tampugo, kanje bo dee nafa. ²³ Jokkule de daareten walaa teddujal, kanje buruden teddingo. Jokkule de centirten bo kanje buruden hakkilango. ²⁴ Jokkule meeden godde en kaajaaka hakkilango dum. Alla hawtii jokkule fu, hokki burude faandugo, teddujal, ²⁵ gam to ceennirgu wadu der bannu, o acci jokkule fu e wallontira hakkune mum. ²⁶ To jokkulal gootal e naawee, de fu de nana naawdum e maggal. To jokkulal gootal teddinaama, de fu de maata welwelo e maggal.

²⁷ Onon, on laati nun bannu Almasiihu, moy moodon fu laati nun jokkulal bannu makko. ²⁸ Hande nun Alla resiri himbe der eklesiya mum. Aran, lilaabe, didawre annabiibe, tatawre janninoobe, baawo majjum wadoobe haaynaareeji, e nyawtoobe nyawbe, e faabotoobe, e ardiibe, e batoobe delle Ruuhu. ²⁹ Himbe ben fu laati nun

lilaabe na? Naa 6e fu 6ee annabii6e nun? Naa 6e fu 6ee janninoobe nun? Him6e fu nun wadata haaynaareeji na? ³⁰ Him6e fu bane hokkaa baawde nyawtugo nyaw6e, 6e fu bane hokkaa baawde batugo e delle Ruuhu, 6e fu bane bo hokkaa baawde nantingo delle den. ³¹ To non, tinnee daartee dokke 6urude nafugo. Jooni mi hollan on laawol 6urnol woodugo.

13

Yidde

¹ Baa to mii waawi batugo delle him6e e delle malaykaa6e fu, to mi walaa yidde, mi laati nun hande lenjuru piyeteenu, dum bo hande rimmo baggu. ² To Alla hokkii am dokkal wadugo annabaaku, to mi hebii annal dow siiriiji e dow huune fu, dum bo to mii woodi goondinki faa mi sottina baalle, amma mi woodaa yidde, mi laataaki goddum. ³ Baa to mi hokkii jawdi am fu talakaa6e, mi sakka 6annu am bo wuudee yiite, to mi woodaa yidde, dum nafataa am.

⁴ Goodudo yidde e woodi munyal, nee hebbeddaaku. Yidde walaa nawniraagu, ne jurataako, ne woodaa manju hoore. ⁵ Goodudo yidde wadataa ko sentinii, o dartataa ko nafata mo tan, o monnortaako goddo, o jogataako hallande. ⁶ Goodudo yidde seyortaako ko halli, amma e seyoroogoona. ⁷ Oo yaafoo huune fu, oo hoolo huune fu, oo hedoo Alla der ko waroyta, oo munyana huune fu.

⁸ Yidde heennyataa faa abada. Annabaaku heennyayan, batugo e delle feere feereeje heennyayan, annal bo heennyayan. ⁹ Annal meeden laa6idaa, annabaaku meeden bo laa6idaa. ¹⁰ Amma to huune fu laa6inaama, ko laa6aa fu majjitan.

¹¹ No latinoomi suka, mi batii hande suka, mi miiyono hande suka, jiide am bo hande jiide suka. Amma no mawnumi, mi accii golle sukaaku. ¹² Jooni en ji'ataa taw huune fu e laa6al, dum nandi hande daanorgal ni66unjal nun daanortoden. Amma wakkati waraan, en ji'an e gite meeden deydey. Jooni taw annal am laa6ay, amma wakkati waraan de ananmi faa laa6a, hande no Alla annirimmi.

¹³ Den, huune tati woni ko tabitii, goondingo, e hedaago moyyere Alla, e yidde. Amma yidde 6uri dum dum fu mawnugo.

14

Gollirgo dokke Ruuhu Ceniido

¹ To non, daartee yidde. Daartee bo dokke Ruuhu Ceniido, hakko du dokkal annabaaku. ² Batoowo e delle Ruuhu, Alla nun joomum baddata, him6e bane. Gam goddo faamataa ka o batata, Ruuhu nun hokkata mo haalaaji Alla cuudiidi. ³ Amma gadoowo annabaaku wallan nun wo66e mawnugo der goondinki, e tiidina 6e, e hokka 6e semme. ⁴ Batoowo e delle Ruuhu, semmidinan nun goondinki mum, gadoowo annabaaku bo e walla eklesiya yahugo yeeso.

⁵ Mii yidi on fu baton e delle Ruuhu, amma ko 6urumi yidugo woni, gadon annabaaku. Gadoowo annabaaku e 6uri batoowo e delle Ruuhu, gam batoowo e delle Ruuhu mawnintaa eklesiya to jottinoowo de walaa. ⁶ Banniraa6e, hande jon bi'en, mi wara to moodon, mi yanta baddirgo on e delle Ruuhu tan, laato mi janninay on ko Alla hollitimmi, mi waddanay on bo annal kesal, mi ekkitinay on bo, ume nafanmi on?

⁷ Daaree ji'en, baa huune jimirdum, hande jon fuuraanu dum bo moolooru. To puuroowo fuuraanu, dum bo piyoowo moolooru fiyay hande no haaniri, moy tintotoo ko fuuretee dum bo ko fiyete? ⁸ Naa moy siriyanto konu to puuroowo walaldu konu fuuray hande no haani? ⁹ Hande non onon bo, to haala moodon laa6ay, moy faamata ko jiddon wi'ugo? On boppii haala moodon! ¹⁰ Delle duudde nun woni der duuniyaaru nu, de fu, dee goodi ko de bi'ata.

¹¹ Amma to goddo baddii am e denjal jal mi nanataa, mi laatake janano makko, kanko bo o laatake janano am. ¹² Hande non, onon bo, no oon tinnii daartugo dokke Ruuhu, daartee aran dokke puy, jaarooje eklesiya yeeso.

¹³ Gam majjum, batoowo e delle Ruuhu fu, eela Alla walla dum nantingo de. ¹⁴ Gam to mii du'oo e denjal Ruuhu, ruuhu am e du'oo, amma hakkiilo am gollataako.

¹⁵ Den, noy gadanmi? Mi du'oto e ruuhu am, mi du'oto bo e hakkillo am. Mi yiman e ruuhu am, mi yiman bo e hakkillo am.

¹⁶ To hinaa nun, to aa yetta Alla e ruuhu, noy tawaado caka hettiniibe, mo annaa dum, waawirta ko wi'i «aami» to a yettidii? Gam joomum nanataa ko batataa. ¹⁷ Baa to yettoore maa e woodi hande noy, dum mawnintaa goondinki joomum.

¹⁸ Mii yetta Alla gam mii buri on, on fu batugo e delle Ruuhu. ¹⁹ Amma der eklesiya, mii buri yidugo mi bata haalaaji joy paameteedi gam ekkitingo wo66e, buri batugo haalaaji ujune sappo e delle Ruuhu de faamataake.

²⁰ Banniraa6e, to on laatee hande sukaa6e der hakkillo moodon. Amma dow hallande laatee hande sukaa6e, dow suttontirgo huune, laatee 6e hakkillooji mum 6enni hande maw6e. ²¹ E winnaa der tawreeta:

Joomiraawo wi'i:

«Him6e 6ee, e delle Ruuhu, e kunnude ho66e nun

baajortoomi 6e.

Amma e nun fu, 6e kettinantaako am.»

²² Hande non, batugo e delle Ruuhu laati nun maane kiita dow 6e goondinay. Wadugo annabaaku laati nun gam goondin6e, hinaa gam 6e goondinay.

²³ Hande jon, to him6e eklesiya fu hawritii, den moy ma66e fu e bata delle Ruuhu feere feere, to him6e 6e janninaaka, dum bo 6e goondinay warii yi'ii dum, 6e bi'ataa ko'e mon sottake na? ²⁴ Naa bo, hande jon, mo goondinay, dum bo mo annaa dum, naati der juulirde moodon, go o tawi him6e fu e wada annabaaku, ka o nanata hiitoto mo, o faama no oo woodi hakke. ²⁵ Miilooji 6erne makko cuudiidi wurtinte, den o jiccoo, o sujidana Alla, o wi'a: «E goonja, Alla e wondi e moodon.»

No haani huune fu wadoroo der Eklesiya

²⁶ Banniraa6e, noy haani gaden? To on kawritii, go oo do e woodi jimol, oo to e woodi janninol, goddo bo e woodi kollitol gom, goddo bo e bata e delle Ruuhu, goddo bo e nantina de, sey huune fu wadee gam goondin6e mawna. ²⁷ To delle Ruuhu nun batete, sey him6e dido bata, to dum buru tato, moy fu e wakkati

mum. Goddo moodon nantina de. ²⁸ Amma to nantinoowo walaa, goodudo dokkal batugo e delle Ruuhu jeedoo der eklesiya, bata der 6erne mum, badda e Alla. ²⁹ Dow wadoobe annabaaku, dido dum bo tato etta haala, horiibe widitoo haala ma66e. ³⁰ To goddo der joodiibe e woodi ka Alla holli dum bata, sey aranneejo batoowo jeedoo. ³¹ Hande nun, on baawan ko wadi annabaaku gooto gooto, gam moy moodon fu ekkitoo, semmidina goondinki mum. ³² Wadoobe annabaaku sey waawa ko jogii ko'e mum, ³³ gam Alla laataaki Alla mo jibayeere, amma Alla mo jam.

Hande no dum laatii toy fu der eklesiyaaji Alla, ³⁴ sey rew6e jeedoo der eklesiya, 6e kokkaaka laawol 6e bata. Sey 6e baawa jogaago ko'e ma66e 6ee dowtii hande no winniraa der tawreeta. ³⁵ To woodi ko 6e jidi faamineego, 6e acca faa to 6e kooti wuro, 6e yama wor6e ma66e. Gam to debbo batii haala der eklesiya, dum centiniidum.

³⁶ Naa oon miili to moodon nun haala Alla yiwi? Onon tan hebi ka na? ³⁷ To goddo e miili e laati annabiijo, dum bo e miili hebii Ruuhu Ceniido, e haani joomum anita ko binnanmi on laati nun umuroore Joomiraawo. ³⁸ To goddo salake ko jabi haala ka, edum hollita no kanko e hoore makko Alla jabay mo.

³⁹ Gam majjum, banniraa6e, tinnee daartee dokke annabaaku. To on calee bo him6e bata e delle Ruuhu, ⁴⁰ amma kakkilee, huune fu wadoo e hakkillo, e no haaniri.

15

Pintol Almasiihu

¹ Banniraa6e, mii yidi siwtorgo on linjiila ka baajiimi on, jabudon ko oon darii dow makka e semme. ² Diga e makka kisintedon to oon jogii ka hande no baajoriimi on. To hinaa non, goondinki moodon laatoto baanji.

³ Aran, mi yottinii on ko kebumi min e hoore am, kanjum woni. Almasiihu maayii gam hakkeji meeden, hande no Dewtere wi'i. ⁴ O uwaama, o fintii nyalaane tatawre, hande no Dewtere batiri. ⁵ O hollitanake Piyer, 6aawo majjum o hollitanii aahiibe sappo e dido.

⁶ Baawo majjum o hollitanii banniraaḅe ko ɓuri keme joyo de woore. Duuḅḅe maḅḅe e wuuri faa jooni, amma woḅḅe mum maayi. ⁷ Baawo majjum, o hollitanake Yaakuuba, den go o hollitanii lilaaḅe fu.

⁸ Faa sakitiineere, o hollitanii am, min nandudo hande sukeel dimaanjel lebbi mum hebbay. ⁹ Gam min ɓuri lilaaḅe fu faandugo, mi fotay du noddeego lilaado, gam mi tooriino eklesiya Alla. ¹⁰ Gam moyyere Alla laatoriimi ko laatiimi. Moyyere ne o wadanimmi bo laataaki baanji, gam mi gollake ko ɓuri lilaaḅe fu. Min bane wadata dum, amma moyyere Alla wonne der am wadata dum. ¹¹ To non, min nun, kamḅe nun, haala goota kan men piinata, kanka nun bo goondindon.

Pintol maayḅe

¹² To emen baajoo no Almasiihu fintii e maayde, den noy woḅḅe moodon wi'irta maayḅe fintataa? ¹³ To pintol maayḅe walaa, Almasiihu e hoore mum bo fintay, ¹⁴ to Almasiihu fintay bo, waaji amen laatake baanji, goondinki moodon bo laatake baanji. ¹⁵ Ko ɓuri fu, to e goonja maayḅe fintataa, minon bo men laatake seedaniibe Alla fewre, gam emen ceedoo o fintinii Almasiihu, nani bo goonja bane, to maayḅe fintataa. ¹⁶ Gam to maayḅe fintataa, Almasiihu e hoore mum fintay. ¹⁷ To Almasiihu fintay, goondinki moodon laatake baanji, der hakkeeki moodon bo gonudon faa jooni, ¹⁸ maayunooḅe e goondinki Yeesu bo halkii. ¹⁹ To der duuniyaaru do tan miiluden hebugo riiba gonuka der kawtal men e Almasiihu, enen burannoo himḅe fu yurminaago.

²⁰ Amma e goonja, Almasiihu fintii, o laatake arano der maayḅe fintoḅe. ²¹ Hande no maayde naatiri der duuniyaaru diga neddo, hande non bo pintol wariri diga e neddo. ²² Hande no himḅe fu maayirta gam kawtal mum e Adamu, hande non himḅe hebirta yonki gam kawtal mum e Almasiihu. ²³ Moy fu fintan e wakkati mum. Almasiihu laatii arano, ɓaawo mum, goondinḅe mo tokkina der nyalaane garki makko. ²⁴ Baawo majjum, timmoode duuniyaaru waran. Almasiihu halkan hooreḅe e wooduḅe

baawde e semmeeji kalludi fu, den o hokka Alla Baaba meeden laamaare. ²⁵ Gam doole Almasiihu laamoo faa to Alla wattii wayḅe makko ley teppe makko. ²⁶ Ganyo cakitorteedo halkeego woni maayde. ²⁷ E winnaa: «Alla wattii huune fu ley koyde makko». Amma to wi'aama, «huune fu» Alla gattudo huune fu ley koyde makko bane wondaa. ²⁸ To Almasiihu laatake hooreejo dow huune fu, kanko Biddo bo, o hokkan Alla hoore makko, den Alla laamoo dow huune fu, e dow moy fu.

²⁹ To non, riiba kaye wadeteḅe batisi faa maayira woodi to maayḅe fintataa? Ume wadi ko himḅe e wadee batisi faa maayira? ³⁰ Enen e ko'e meeden bo, gam ume potteten wakkati fu kaliije maayde? ³¹ Banniraaḅe, nyalaane fu der hunnuko maayde nun gonumi. Amma e nun fu mii juroro on gam daliila kawtal moodon e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu. ³² To e miilooji hebugo goddum der duuniyaaru do nun gadirmi duuro der wanjarde Efesu, kaḅumi e bisaaji ladde kalludi, ume dum nafatammi to maayḅe fintataa? Dum laatotono hande no ballool ɗol do wi'i: «Nyaamen jaren, gam jaango en maayan.» ³³ To on jammee ko'e moodon: «Yaadugo e kalludo biisan jikku boodun.» ³⁴ Pukkinee hakkilooji moodon hande no haani, to on gadee hakke. Mi batii ka gam centon, gam woḅḅe moodon annaa Alla.

³⁵ Amma, wadoto goddo yama: «Noy maayḅe fintirta? Bannu iri ɗole ɓe bit-tiroyta?» ³⁶ Onon ɓe galaa hakkillo! To a aawi awdi, doole ni waata go ni fuda. ³⁷ Awdi ni aawudaa fu, to gawri nun, dum bo awdi feereeri gom nun, gitel tan aawataa, pudol e haako mum bane. ³⁸ Baawo mum, Alla nun hokkata awdi fu iri pudol mum no o yidiri, awdi fu bo e pudol muudum nun. ³⁹ Kujje yonkinteeje fu bane woodi bannu gootol. Himḅe e woodi bannu mum, bisaaji e bannu mum, pooli e bannu mum, liyyi bo e bannu mum.

⁴⁰ E woodi bannu ɗol dow kammu, e bannu ɗol leydi. Bannu ɗol dow e ɗari mum, ɗol leydi bo e ɗari mum. ⁴¹ Naane e jayɗol mum, lewru e jayɗol mum, koode bo e jayɗol mum, baa koode den jayɗol mum e suttontiri.

⁴² Hande non, pintol maaybe bo laatii. To bannu uwaama, ɲol nyola, to ɲol fintinaama, ɲol nyolataa. ⁴³ To ɲol uwaama ɲol woodaa tedduɲal, ɲol fintinee, eɲol woodi tedduɲal. To ɲol uwaama, ɲol tampuɲol, ɲol fintinee eɲol woodi semme. ⁴⁴ To ɲol uwaama bannu leydinkewol, ɲol fintinee eɲol laatii bannu ruuhunkewol. To bannu leydinkewol na'on, bannu ruuhunkewol bo na'on. ⁴⁵ E winnaa: «Adamu neddo aranneejo laatake yonkinteejo». Adamu cakitiido laatake Ruuhu kokkoowo yonki. ⁴⁶ Ruuhunkejum bane ardii, dum bannu nun ardii. Baawo mum ko dum Ruuhu tokkii. ⁴⁷ Adamu neddo arandeejo e sollaare leydi nun tagiraa, e leydi o yiwi, neddo didaɓo bo, dow kammu yiwi. ⁴⁸ No tagiraado e sollaare leydi wa'i, hande non woodube bannu leydinkewol bo wa'i. No yiwudo dow kammu wa'i, hande non be dow kammu bo wadoyta. ⁴⁹ Hande no nandirden e neddo tagiraado sollaare leydi, hande non bo nandiroyten e neddo yiwudo dow kammu.

⁵⁰ Banniraaɓe, ko jidum wi'ugo on nani: Bannu e yiyam waawataa ko roni Laamaare Alla, kade bo, nyoloojum waawataa ko roni ko nyolataa.

⁵¹ Nani mi hollan on asiiri gom: en fu bane maayata, amma en fu en baylitinte, ⁵² der wakkati gooti, der mayyande itere, to rimmo walaldu sakitiinewol nanaama. To ɲol fuuraama, maaybe artan finta e bannu ɲol nyolataa, enen horiibe en baylitinte. ⁵³ Den fu, bannu nyoloowol bornoto ko nyolataa, bannu maayoowol bo bornoo ko maayataa. ⁵⁴ To bannu nyoloowol borninaama ko nyolataa, maayoowol bo boorninaama ko maayataa, den haala annabaaku binnaaka ka hebban:

«Maayde jaalaama, modaa.

⁵⁵ Maayde, toy jaalorgal maa woni?

Maayde, toy tooke maa woni?»

⁵⁶ Hakke woni tooke maayde, baawde hakke bo woni tawreeta. ⁵⁷ Yettoore laatanoo Alla kokkoowo en jaalaago diga e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu.

⁵⁸ Gam majjum banniraaɓe am yidaaɓe, laatee tabitiibe, be dimmataako. Wakkati fu kiinnee golle Joomiraawo, gam oon anni

ko gadudon sabbu kawtal moodon e Joomiraawo yanataa baanji.

16

Wallugo goondinbe Urusaliima

¹ Jooni, wallirgo goondinbe wonbe Urusaliima e ceede nun batananmi. Onon bo gadee hande no batumi eklesiyaaaji leydi Galaatiya. ² Alal fu, moy moodon fu resa wecco dow ko o hebi. To on kedee mi wara go kawriton de. ³ To mi warii, mi lilan be cuboton be jaara ballal moodon faa Urusaliima, e dereeji paaminooji haala ballal moodon. ⁴ To fotii mi yaha min e hoore am, be jaadan e am.

Pol e miili witta to be Korintu

⁵ Mi waran to moodon, amma mi yiwiran e leydi Maseduwaan, gam ton tokkiranmi. ⁶ Wadoto to mi warii mi joodoo to moodon balde sedda, dum bo mi dabba ton. Den ballon am der jahaanjal am mi yahira to jahanmi fu. ⁷ Gam e laawol ɲol do, mi yidaa yaalugo on to mii yawta, to Joomiraawo e yidi mi joodoto to moodon balde sedda.

⁸ Amma mi joodoto taw Efesu faa juulde Pantekosta yottoo, ⁹ gam laawol manɲol maɓɓitanake am mi wada golle am, baa no waybe bo e duudi.

¹⁰ To Timote warii to moodon, jaɓɓee mo, jogodon mo faa wooda, gam golle Joomiraawo nun o wadata hande am. ¹¹ Gam majjum, to goddo yawoo mo. Ballitee mo dow jahaanjal makko. O yaha e jam, o warta to amen. Min e banniraaɓe emen kedii mo.

¹² Banniraawo meeden Apollos, mi tiidini dum de duuddum o yaada e banniraaɓe to moodon, amma faa hanne o nootaaki. Amma o waran to o hebori.

Baynaade

¹³ Kakkilee, daree e semme der goondinki, kollitee cuusal mon, goodee semme. ¹⁴ Ko gadoton fu, gadiree dum e yidde.

¹⁵ Banniraaɓe, ko eelanmi on woni, oon anni Estefanas e himbe wuro mum, kambe nun arti goondini der leydi Akaya fu. Be tinnake gollanaago himbe Alla. ¹⁶ Downtanee himbe iri maɓɓe, tinniibe e gollodoo e maɓɓe.

¹⁷ Berne am weli e garki Estefanas e Fortunatus kan e Akaykus. Be gadanii am ko on baaway ko wadanimmi gam oon boddi. ¹⁸ Be pukkinii berne am e berde moodon. Gam majjum teddinee himbe hande maɓɓe.

¹⁹ Himbe eklesiyaaaji leydi Asiya fu sannii on. Akilas e Pisisikiila, e goondinbe Yeesu hawritintoobe der wuro maɓɓe fu e sanna on sanne e inne Joomiraawo.

²⁰ Banniraaɓe fu e sanna on.

Moy moodon fu sanna banniraawo mum e yidde mawne.

²¹ Min Pol mi sannii on e binni junjo am.

²² Neddo fu mo yidaa Joomiraawo, o naalaado! Maranata, yaa Joomiraawo Yeesu, war!

²³ Moyyere Joomiraawo meeden Yeesu wonda e moodon!

²⁴ Mii yidi on on fu, gam kawtal meeden e Yeesu Almasiihu.

Derewol ɲol Pol wɪnnani 6e Galaatiya

Haala Puddirka

Derewol Galaatiya laati nun ɲol Pol wɪnnani eklesiyaaji dɪ o titi wakkati o wadi jahaale makko de Golle Lilaabe batani. Wo66e e miili, eklesiyaaji dɪn tawa nun weccoore Asiya pettel, waato to wi'etee Turkiya jooni. No Pol yawti, Yahuduu6e waajotoo6e wo66e yahii ton e bata kalluka dow golle waaji de o wadata. Bee bi'a: haanu nun him6e dɔwtanoo tawreeta Muusa e juuldeeji Yahuduu6e, e juulnol. Baawo mum, wo66e der goondɪn6e wi'i e woodi hoore mum, go 6e etti dimaaku ma66e 6ee gadiira ko haanay. Pol fuddi toontaago dow ka 6e gaccortoo dɔm dow golle waaji de o wadata. Bee bata ka gam 6e gatta seko der tedduɲal linjiila ka o waajoto. Yeesu Almasiihu pintudo e hoore mum nun hollitanii Pol, kanko nun bo hokki Pol linjiila ka waajoto. Lilaabe Yeesu wo66e bo e darii 6aawo Pol. Pol wooltanii Piyer der siire Antakiya gam munaafitaare makko. O ha6idii bo yidube e jogii tawaɲal Yahuduu6e. Pol hollii 6e no goondɪndo fu laatinaama poonnitiido diga e goondinki mum, hande no Iburahiima ha66iranaa alkawal mum. Baawo mum, Pol hollii ko laatii golle tawreeta. Goondingo Yeesu Almasiihu e waylita gonki men, laatina en rim6e, hinaa maccu6e. Wittitaago der dɔwtanaago golle tawreeta, kanjum laatinta neddo maccudo. Baawo mum, Pol heennyitiri e hollugo goonki mo Ruuhu Alla ardanii.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka, 1.1-10
2. Alla e hoore mum nun laatini Pol lilaado, 1.11-2.21
3. Haala moyyere Alla, 3.1-4-31
4. Dimaaku goondɪn6e e ko 6e jowanaa, 5.1-6.10
5. Haalaaji cakitiidi e cannooje, 6.11-18.

Sannoore

¹ Derewol ɲol dɔ yiwii e am, min Pol, lilaado. Him6e bane lilimmi. Lilal am

yiday diga e neddo. Amma Yeesu Almasiihu e Alla Baaba pintindo mo diga maayde nun lilimmi. ² Min e banniraa6e wondube e am fu, emen binnana on derewol ɲol, onon him6e eklesiyaaji leydi Galaatiya. ³ Baaba meeden Alla, e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, wadana on moyyere, hokka on jam. ⁴ Almasiihu hokkii hoore mum gam hakkeji meeden. O wurtinii en diga e jamaanuuru hallunu nu. Hande non Alla Baaba meeden yidiri. ⁵ Tedduɲal laatanoo mo faa abada. Aami.

Linjiila feereha gom walaa

⁶ Dum haaynake am no baylitoridon law, tokkudon linjiila gokka, accudon Alla, noddudo on e moyyere Almasiihu. ⁷ Linjiila gokka walaa. Amma him6e nun laawata on e yidi waylitingo linjiila Almasiihu. ⁸ To goddo waajike on linjiila feereha ka yaaday e ka men baajii on, baa to menen nun, dɔm bo malaykaajo yiwudo dow kammu nun, naalooe Alla wonoo dow joomum. ⁹ Men batiino on ka, jooni bo mii batitoo on ka: To goddo waajike on linjiila feereha, cuttontirka e ka men baajii on, naalooe Alla wonoo dow joomum.

¹⁰ Den kan, fottango him6e nun daartanmi, naa fottango Alla? Mi daartan nun mi fottana him6e na? To mii daartanno fottango him6e, mi laatataakono maccudo Almasiihu.

No Pol laatorii lilaado

¹¹ Banniraa6e, mii yidi paamon no linjiila ka baajotoomi yiday e neddo. ¹² Neddo bane hokkimmi ka, neddo bane janninimmi ka bo, amma Yeesu Almasiihu hollitanii am, hokkimmi ka.

¹³ On nanii no latinoomi arande, der diina Yahuduu6e. Mi toorii eklesiya Alla e cattal, mi tinnakeno halkugo ka. ¹⁴ Mii burunoo igoo6e am duu66e der laawol diina Yahuduu6e. Mii wooduno tinnaare mawne dow saloraago tawaɲal kaakiraa6e am.

¹⁵ Amma Alla su6ii am diga mii woni der reedu inna am, noddimmi sabbu moyyere mum. ¹⁶ O hollitii am Biyiiko gam mi waajoo heefer6e habaru makko. Wakkati mum, mi seedinay goddo. ¹⁷ Mi yahay Urusaliima to artube am laataago lilaabe, amma mi yahii leydi Arabiya, bittoymi

Damas. ¹⁸ Duuḅi tati 6aawo mum jahumi Urusaliima, gam mi annita Piyer, gondumi e makko balde sappo e joy. ¹⁹ Mi yi'ay lilaado baa gooto, to hinaa Yaakuuba, mi-iraawo Joomiraawo.

²⁰ Ko binnananni on do, Alla woni seedejejo am, mi fewataa.

²¹ Baawo majjum, jahumi leydi Siriya, e leydi Silisiya. ²² Wakkati majjum, goondinbe 6e eklesiyaaji leydi Yahudiya meeday yi'ugo am e gite mum. ²³ Be nananno nun tan e wi'ee, neddo tooran-noodo en, jooni na'on waajoo haala goondinki ki yiduno halkugo. ²⁴ Den 6e teddinii Alla sabbu am.

2

No lilaabe jabiri Pol.

¹ Duuḅi sappo e naay 6aawo mum, bit-tumi Urusaliima min e Barnabbas. Titus bo e wondi e am. ² Mi yahii ton gam ko Alla hollitimmi. Mi hawtii min tan e ardiibe, kollumi 6e linjiila ka baajotoomi caka 6e lenyi janani. Gam mi yidaa golle am de gadumi, e de gadanmi laato baanji. ³ Titus gondudo e am, laati nun Yunanin-keejo, o doolaaka bo julnaago. ⁴ E non fu, banniraaḅe fewrekuuḅe naatuḅe caka men e yoyre, e yidunoo dum. Be daartii liinyugo dimaaku kebuden der kawtal meeden e Yeesu Almasiihu, gam 6e bit-tina en der maccunnaaku. ⁵ Amma men kokkay 6e laawol baa sedda, heḅa goonja linjiila tabitoo caka moodon.

⁶ Daaraaḅe mawḅe 6en, baa to ume 6e laatiino, walaa ko faalii am, gam Alla burontirtaa himḅe. Mawḅe 6en yowanay am goddum. ⁷ Amma 6e paamii Alla nun yowanimmii linjiila mi waajoo 6e lenyi janani, hande no o yowirani Piyer waajoo Yahuduuḅe. ⁸ Alla laatindo Piyer lilaado caka Yahuduuḅe, kanko laatinimmi min bo lilaado caka 6e lenyi janani. ⁹ Yaakuuba e Piyer e Yuhaana, laatiibe darnanal goondinbe annitii moyyere ne Alla wadanimmii. Be kokkii men juude min e Barnabbas gam hollitingo naaral amen. Hande non menen, men jaha men baajoo 6e lenyi janani, kamḅe bo 6e baajoo Yahuduuḅe. ¹⁰ Ko 6e eeli men tan woni,

men ciwtora talakaaḅe. Mi tinnike bo wadugo dum.

Pol wooltanii Piyer der siire Antiyokiya

¹¹ Amma no Piyer wari Antiyokiya, mi wooltanii mo yeeso himḅe gam o woofii. ¹² Gam ko lilaabe Yaakuuba wara, Piyer e nyaamdannoo e 6e lenyi janani. Amma no 6e jottii, o takkitii 6e, o acci nyaamdugo e maḅḅe, gam oo hula Yahuduuḅe. ¹³ Yahuduuḅe goondinbe Yeesu woḅḅe hawtii e makko, faa 6e naanni Barnabbas bo der munaafitaare maḅḅe. ¹⁴ No ji'umi 6e jahataa der goonja linjiila, bi'umi Piyer yeeso himḅe fu: «An Yahuduujo, aa wada hande no 6e lenyi janani wadata, hinaa hande no Yahuduuḅe, noy doolirta 6e lenyi janani 6e gada hande Yahuduuḅe?»

Goondingo Yeesu Almasiihu tan hisinta

¹⁵ Menen, men dimaaka maa der lenyol Yahuduuḅe, men laataaki hakkeḅe 6e lenyi janani. ¹⁶ Emen anni neddo laat-intaake poonnitiido e tokkugo tawreeta. E goondinki Yeesu Almasiihu tan neddo laatirtee poonnitiido. Menen bo men goondinii Yeesu Almasiihu, gam men laatinee foonnitiibe diga e goondinki, hinaa gam tokkugo tawreeta. Gam walaa baa gooto laatinteedo poonnitiido e tokkugo tawreeta. ¹⁷ Emen daarta laatineego foonnitiibe der kawtal amen e Almasiihu. Der majjum, to tawaama men hakkeḅe nun, den Almasiihu laati nun gollantoodo hakke na? Abada! ¹⁸ Gam to mii mahitoo ko pusumi, min e hoore am mii tabbitina no mi boofudo. ¹⁹ Amma min, mi maayi dow wecco tawreeta, tawreeta kan warimmi, heḅa mi wuura gam Alla. Mi tiggidaama e Almasiihu dow leggal palaanjal. ²⁰ Min bane wuurata, Almasiihu nun wuuri der am. Guurnam 6annu buuranmi jooni, e goondinki Biddo Alla nun buuranmi, kanko jiddo am faa hokkitiri hoore mum gam am. ²¹ Mi woppataa moyyere Alla. Gam to e tokkugo tawreeta nun neddo laatirtee poonnitiido, den fu Almasiihu maayii gam baanji.

3

Tokkugo tawreeta dum bo goondingo Yeesu

(Roma. 4; 8.14-17)

¹ Onon 6e Galaatiya, on galaa hakkillo! Moy jammii on? On laabinanaamaa haala Yeesu Almasiihu, tiggaado dow leggal palaanaal. ² Toontee am yande dee do: Gam tokkudon tawreeta acci kebudon Ruuhu Ceniido na, naa gam on nanii linjiila go goondindon Yeesu Almasiihu? ³ Non hakkillo moodon faandiri? On puddirii e Ruuhu Alla, ko oon jidi heennyitirgo e semme moodon? ⁴ Huune ko hebi on dum fu laatike baanji na? Wadataako dum laato baanji. ⁵ Kokkudo on Ruuhu mum, go e wada haaynaareeji hakkune mon, gam tokkudon tawreeta o wadata nun na, naa gam on nanii linjiila ko goondindon?

⁶ Dewtere wi'i: «Iburaahiima goondinii, go Alla daari mo poonnitiido.» ⁷ Gam majjum, paamee kaa do: Goondinbe Alla nun laatii 6i66e Iburaahiima. ⁸ Dewtere batiino, no Alla wadan 6e lenyi janani foonnitiibe gam goondinki ma66e. Kan acci ne batunoo Iburaahiima linjiila diga law, ne wi'i: «Lenyi fu barkidinte diga e maa.» ⁹ Iburaahiima goondinii go o barkidinaa. Hande non goondinbe heban barkidineego e makko.

¹⁰ Amma hooliibe tawreeta fu naalooore na'on dow ma66e. Gam e Winnii der Dewtere: «Naalooore laatanoo mo tokkay baadey e gollira ko winnaa der tawreeta.»

¹¹ Dum laa6ii no baa gooto laatintaake poonnitiido yeeso Alla e tokkugo tawreeta. Gam dewtere wi'i: «Poonnitiido wuuran sabbu goondinki mum.» ¹² Nani tawreeta yiway e goondinki, gam e Winnii: «Golliroowo ko tawreeta bati fu wuuran e majjum.»

¹³ Almasiihu sooditake en diga naalooore tawreeta. O laatake naalaado gam men, gam e Winnii: «Bilaado dow leggal fu laati nun naalaado.» ¹⁴ Yeesu wadii dum gam barke Iburaahiima laatanoo 6e lenyi janani. Goondindo Yeesu Almasiihu heban Ruuhu mo Alla ha66ani dum alkawal.

Tawreeta e alkawal

¹⁵ Banniraa6e, mii bata do hande no him6e batirta. To neddo ha66ii alkawal tabbitini jal, walaa piirtando jal, walaa

6eydoowo jal bo. ¹⁶ Alla ha66anii Iburaahiima e taaniraawo mum alkawal. Dewtere wi'ay: «Taaniraa6e», hande 6e duu66e nun, amma gooto ne batani, ne wi'i: «taaniraawo maa», kanko woni Almasiihu. ¹⁷ Ko jidumi wi'ugo woni: Alla ha66i alkawal faa woodi. Den tawreeta garuka 6aawo duu6i keme naay e laso e sappo, waawataa ko fiirti jal, laatina jal baanji. ¹⁸ To donju hebirte nun e tawreeta, den fu e alkawal bane nu hebirtee. Nani bo e alkawal nun Alla hokkiri Iburaahiima moyyere.

¹⁹ Den ume sariya wari wadugo? Ka hokkaamaa gam hollitingo boofi, faa ko taaniraawo Iburaahiima wara, kanko nun Alla ha66ani alkawal. Diga e malaykaa6e bo tawreeta hokkaa, der junjo hakkunneejo. ²⁰ Amma to neddo gooto nun, haaje hakkunneejo walaa. Nani bo Alla kan laati nun gooto.

²¹ Den, tawreeta luudontiran nun e alkawal Alla na? Aawo! To tawreeta waawanno ko hokki yonki, den fu e goonja neddo laatinteno poonnitiido diga e tawreeta. ²² Dewtere wi'i, hakke jaalake him6e fu. To non goondinbe Yeesu Almasiihu heban ko 6e ka66anaa alkawal gam goondinki ma66e.

²³ Diga goondinki waray, tawreeta e ha66unoo en hande der kasu. Ekaa ha66i en hakko goondinki suppitintoo. ²⁴ Hande non tawreeta laatorii deenoowo en faa wakkati Almasiihu wari gam laatineden foonnitiibe diga e goondinki. ²⁵ Jooni no goondinki wari, en burtake e junjo deenoowo on.

²⁶ On fu, on laatake 6i66e Alla gam on goondini Yeesu Almasiihu. ²⁷ On fu, on kawtii e Almasiihu, gadanaadon batisi e inne makko, nandudon mo. ²⁸ Cuttontirool walaa hakkune Yahuduujo e Yunaninkeejo, dimo naa bo maccudo, gorko naa bo debbo, gam on fu on laatike gootum der kawtal moodon e Yeesu Almasiihu. ²⁹ To on laatike him6e Almasiihu, den on laatike 6e lenyol Iburaahiima, on donan ko Alla ha66annoo mo alkawal.

4

¹ Ko jidum wi'ugo woni, to donoowo e laatii sukeel, walaa ko suttontirta mo e maccudo, baa no kanko nun woodi huune

fu. ² O dōwtanto reenoobe mo e dawra-noobe jawdi makko faa wakkati ki baabii-iko resi yottoo. ³ Enen bo, no laatinoden sukaaḅe, en laatikenno maccuḅe baawdeeji duuniyaaru. ⁴ Amma no wakkati ki Alla resi hebbi, o lili Bidḁo makko. Bidḁo on rimaama e debbo, o umminaama ley baawde tawreeta, ⁵ gam o rindina wonḅe der makka, o laatina en ḅiḅḅe Alla.

⁶ Gam een laatii ḅiḅḅe Alla, o lili Ruuhu Biyiiko der berde meeden. Kanjum acci Ruuhu on e wi'a: «Abba», waato Baaba. ⁷ To non, a laataaki kade maccudo, ḅiddo nun laatiḁaa. No aa laatii ḅiddo, a ronan ko Alla resani ḅiḅḅe mum.

Ko jogii Pol dow ḅe Galaatiya

⁸ Den ko on annaano Alla, on jaganakeno safeteeḅe ḅe laataaki Alla e gooḅa. ⁹ Amma jooni no annitindon Alla, ḁum bo mi wi'a no Alla anniti on, noy ḁum wadi ko oon bitta to ruuhuuji ḁi walaa baawde e tedduḅal? Ko jey sabbu ko oon jidi laataago maccuḅe majji kade? ¹⁰ Oon kakkilana nyalaade godde, e lebbi goddi, e wakkatiiji goddi, e duubi goddi. ¹¹ Mii hula to golle gaḁumi gam moodon laato baanji.

¹² Banniraaḅe, mii eela on, laatee hande am, gam min bo mii laatii hande moodon. On gaḁay am fu gacce gom. ¹³ Oon anni gam sabbu nyaw nun acci ko baajiimi on linjiila aran. ¹⁴ Nyaw am toorii on, amma on jawaaki am, on elay am bo. On jabii am hande malaykaajo Alla, e hande Yeesu Almasiihu. ¹⁵ To non, toy seyo moodon goodunodon woni? Gam mii seedanoo on ḁum, to on baawiino, on doofanno gite moodon kokkon am. ¹⁶ Mi laatike ganyo moodon gam mii bata on gooḅa na?

¹⁷ Tinnaare himḅe ḅen woodi dow moodon woodaa, gam ḅe jidu nun seen-nugo on e am, gam tokkodon ḅe e tinnaare. ¹⁸ Wadugo ko nafata e tinnaare baadey e woodi, amma hinaa to mii woni e moodon tan. ¹⁹ Sukaabe am, mii tooro kade gam moodon hande no debbo nanirta ḅatawre. Dum laato faa jikku Almasiihu wonoo der moodon. ²⁰ Mii yidunoo wonaago to moodon jooni, gam mi heḅa no baddirmi e moodon. Jooni mi annaa noy gaḁanmi e haala moodon.

Alkawalji didi: Jeyaanaaku e dimaaku

²¹ Batee am onon yidube dōwtanaago tawreeta. On nanay ko tawreeta kan wi'i na? ²² E winnii no Iburahiima e woodi ḅiḅḅe worḅe dido, gooto ḅii kordo, gooto bo ḅii dimo. ²³ Bii kordo rimaama hande no himḅe fu rimirtee, ḅii dimo bo rimiraa e alkaawal Alla. ²⁴ E woodi ko soomii der haala ka. Rewḅe dido ḅen laati nun alkaawalji Alla didi. Gootal, waato Hajara, yiwii dow waanne Sinayi, kanḅal rimi maccuḅe. ²⁵ Hajara laati nun hande waanne Sinayi, tawaane leydi Arabiya. Oo nandi e Urusaliima ni jooni. Gam Urusaliima e sukaaḅe mum, e jeyaanaaku woni. ²⁶ Amma Urusaliima ni dow kammu laati nun dimuri, kayri laatii inna meeden. ²⁷ Gam e winnii:

«Welweltu, an dimaro!

Huuḅu kuuḅaali seyo! an mo meeday ko nani ḅatawre.

Gam sukaaḅe debbo accaado ḁuudan ḅura ḅe debbo ḅaḅaado.»

²⁸ Onon banniraaḅe, on laati nun ḅiḅḅe alkaawal Alla hande Isiyaaku. ²⁹ Amma, hande no dimaado e ḅannu tooriri dimaado e Ruuhu Alla, hande nun bo ḁum laatii faa hanne. ³⁰ Amma ume nun Dewtere wi'i? Ne wi'i: «Riiwu kordo e ḅiyum, gam ḅii kordo ronidintaa e ḅii dimo». ³¹ Hande non banniraaḅe, en laataaki ḅiḅḅe kordo, amma een ḅiḅḅe dimo.

5

Goondinḅe rindinaama

¹ Almasiihu firtii en gam laatoden rimḅe e gooḅa. Gam majjum, daree e semme, to on accee bittinedon der baawde jeyaanaaku. ² Min Pol, mii wi'a on: To on nootike juulnadon, Almasiihu nafataa on godḁum. ³ Mii batitoo ka kade, neddo fu nootiido juulnaago, sey joomum dōwtanoo tawreeta fu. ⁴ Onon dartooḅe laataago foonnitiibe diga e tawreeta, on ceedi e Almasiihu, on bodḁodike e moyyere Alla. ⁵ Menen, e men kedii Alla laatina men foonnitiibe diga e goondinki. Kanjum men kedii e baawde Ruuhu Ceniido. ⁶ To goddo hawtii e Yeesu Almasiihu, juulnol e dullere juulnol fu laataaki godḁum. Ko nafata woni, goondinki gollotooki e yidde.

⁷ On puɗɗii doggudu moodon no woodfiri. Moy haggi on, haɗi on downtanaago goonja? ⁸ Ko wayliti miilooji moodon yiway to Alla, noddudo on. ⁹ E wi'ee: Yuufinirdum sedɗa yuufinan conni laawaani fu. ¹⁰ Min kan, mii hoolii on gam Joomiraawo, mii anni miilo moodon wittay nokkun feere. Amma laawoowo on on, baa to moy nun, o doyyete kiita.

¹¹ Banniraaɓe, to haala juulnol nun baa-jotoomi, gam ume tooreteemi? To kanka baajotoomi, den fu maayde Almasiihu dow leggal palaanjal laatantaakono godɗo fergere. ¹² Laawooɓe on ɓee, yaha wuddita dum fu.

¹³ Banniraaɓe, on noddaama gam laatodon rimɓe. To on ettee dimaaku moodon gadiron jidaadi yonki. Amma, moy fu jagganoo bannun e yidde. ¹⁴ Gam tawreeta fu hawtii der haala goota kaa do: «Yidu banniraawo maa hande no jidirdaa hoore maa». ¹⁵ Amma to oon yakkontira, oon nyaamontira hande dawaadi, kakkilee to on kalkontiree.

Ruuhu Ceniido e jidaadi yonki

¹⁶ Gam majjum, mii bata on: Accee Ruuhu Ceniido dura gonki mon, den on tokkataa jidaadi yonki moodon. ¹⁷ Gam jidaade yonki e luudontiri e Ruuhu, ko Ruuhu yidi bo e luudontiri e jidaadi yonki. Edum luudontiri hakkune majjum, kan acci on baawataa wadugo ko jidudon. ¹⁸ Amma to Ruuhu durata on, tawreeta woodaa baawde dow mon.

¹⁹ Ko jidaadi yonki waddata e laabi. Kanjum woni, jeenu, ko sobi, kaaruwaaku, ²⁰ caafol tooruje, dobodoboje, gaynu, hawre, nawniraagu, mone, jeddi cattudi, luudontirgo, ceennirgu, ²¹ suuno, jarde bagi, deereraaku e ko nandi e majjum. Mii seedina on hande no ceedinirnoomi on bi'umi, wadooɓe iri baadi nin fu naatataa der Laamaare Alla.

²² Amma ko Ruuhu Ceniido rimata woni: yidde, seyo, jam, munyal, neddaaku, yurmeene, goondinki, ²³ diggere e jogaago hoore mum. Tawreeta walaa gaccotooka iri kujje dee. ²⁴ Laatiiɓe ɓe Yeesu Almasiihu tiggii balli mum e jidaadi yonki, e suuno mum fu dow leggal palaanjal. ²⁵ To e Ruuhu nun buurirden, accee jahiren no

Ruuhu yidiri. ²⁶ To en mawnitee, to en corkontiree, to en gadontiree nawniraagu.

6

Ballontiree hakkune moodon

¹ Banniraaɓe, to on nanjii godɗo e wada boofol, onon wooduɓe Ruuhu, bittinee joomum e diggere. Amma, onon bo kakkilee gam to on naatee der jarbeeji. ² Ballontiree roonaago doolle moodon, hande non kebbinirton ko Almasiihu resani on. ³ To godɗo e miili e laatii godɗum, nani bo o laataaki godɗum, o jammike hoore makko. ⁴ Moy fu daara golle muudum. To de potii ko o juroro, o juro gam hoore makko, amma to o jura dow golle godɗo. ⁵ Gam moy fu roonoto e hoore mum doongal mum.

⁶ Janjinteedo haala Alla, e haani seennira ko woodi e janjinoowo dum.

⁷ To on majjinee ko'e moodon, Alla nootataako godɗo yawoo dum. Ko moy fu aawi, kanjum ruggata. ⁸ Aawudo ko suuno mum yidi, ruggan ko suuno rimata, waato maayde. Aawudo ko Ruuhu Ceniido yidi, ruggan ko Ruuhu rimata, waato yonki tabitiiki. ⁹ To en comee wadugo geetum. Gam to en tampay, en duggan to wakkati mum warii. ¹⁰ To non, de gooduden wakkati, en gadanee himɓe fu geetum, accu dun banniraaɓe meeden goondinɓe.

Haalaaji cakitiidi e baynaade

¹¹ Daaree binniji mawɗi di binnanmi on e junjo am. ¹² Dartooɓe hollitingo hoore mum yeeso himɓe, kamɓe doolata on juulnaago. Bee gada dum gam ɓe jidaa tooreego sabbu leggal Almasiihu palaanjal. ¹³ Baa kamɓe juulnaaɓe, ɓe tokkaaki tawreeta. Be jidu nun juulnodon gam ɓe keɓa juroraago on. ¹⁴ Min kan, mi jurortaako godɗum to hinaa leggal Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu palaanjal. Diga e maggal duuniyaaru tiggaa gam am, min bo tiggaami gam mayru. ¹⁵ Gam juulnaago e dullere juulnaago fu laataaki godɗum, sey laataago neddo keso, tagitaado. ¹⁶ Tokkuɓe laawol njol fu, Alla hokku dum jam e endam, kamɓe e Isira'iilaabe ɓe Alla.

¹⁷ Diga jooni, to godɗo tooranmi kade, gam bannu am e woodi maane battarde Yeesu.

18 Banniraaḅe, moyyere Joomiraawo
meeden Yeesu Almasiihu wonda e
moodon! Aami.

Derewol ɲol Pol wannani 6e Efesu

Haala Puddirka

Derewol Pol ɲol do, eklesiya Efesu tan bane o wannani ɲol, amma eklesiyaaji 6aadeere leydi Asiya fu o wannani ɲol, don nun wi'etee jooni Turkiya. Der binniji arandeeji, inne Efesu walaano der derewol ɲol. Pol e anni eklesiya Efesu, gam o wadiino ton hande duubi tati. Golle Lilaabe 19 e 20. Dum nandi hande derewol Efesu ɲol nun Koloosi 4.16 batani.

Roma nun Pol woni o wanniri derewol ɲol hakkune duubol 62, ko Tikikus yaari ɲol. Diga fuddoode maggol, Pol hollii laawol ɲol Alla tokki o hisinira himbe diga e Yeesu Almasiihu. Alla e hoore mum resiino ko yiduno wadugo diga duuniyaaru tagaaka. Kanjum Pol noddi asiiri. O hollitii asiiri ko o resunoo wadugo diga e Yeesu Almasiihu, den o subu Pol laato gollantoo asiiri on.

Baawo haalaaji di, Pol batanii goonki goondinbe hebbu6e Ruuhu Ceniido. O ludontirii ki e goonki 6e goondinay, 6e anaa Alla.

Hande non, 6e Pol wannanta hebirta semme jaalaago ekkitinoobe fewrekuube, dartoo6e seekina eklesiyaaji gonudi 6aadeere Koloosi.

Haala mawka der derewol ɲol woni no himbe fu laatorii gootum diga e Almasiihu baa no 6ee laatii lenyi e himbe feere feere.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka, 1.1-2
2. Almasiihu e eklesiya mum, 1.3-1-23
3. Yahuduube e 6e lenyi janani laatake gootum baa no 6ee laatii lenyi feere feere (2.1-3.20)
4. Eklesiya e laatii goota, amma moy fu e dokkal mum der eklesiya ka wuro (4.1-16).
5. Himbe fu e laatii gootum baa no joonne ma66e e suttontirii (5.21-6.9)
6. Kabirdum goondindo e cannooje, 6.10-24.

Sannoore

¹ Derewol ɲol do yiwii e am min Pol, lilaado Yeesu Almasiihu e yidde Alla. Mii winnana himbe Alla wonbe Efesu, goondinbe Yeesu Almasiihu. ² Alla Baaba meeden, e Yeesu Almasiihu Joomiraawo, wadana on moyyere, hokka on jam.

Barke Alla wadanta himbe diga Almasiihu

³ Yettoore laatano Alla, laatiido Baaba Yeesu Almasiihu Joomiraawo meeden. Gam kawtal meeden e Almasiihu, o barkidinii en e hokkugo en barke ruuhunkeeje feere feereeje, yiwude dow kammu.

⁴ Diga duuniyaaru tagaaka, Alla subii en sabbu Almasiihu, gam laatoden seniibe, 6e walaa gacce yeeso makko. ⁵ O subii en diga aran, gam laatoden bi66e makko diga e Yeesu Almasiihu. Non non o yidiri dum sabbu geetaaku makko. Non dum fottirani mo bo. ⁶ Gam majjum, en maantee, teddinen Alla gam moyyere makko ne o wadani en, diga hokkugo en Biyiiko jidaado.

⁷ Moyyere Alla e mawni: Diga e kawtal men e Almasiihu, en pirtaama, jaafaden, sabbu yiyam makko deyyitiidam. ⁸ O duudinanii en moyyere makko, o hokki en hakkillo e faamu kebbuju. ⁹ Geetaaku makko acci o annini en asiiri sago makko, ko o resuno wadugo diga fuddoode diga e Almasiihu. ¹⁰ To wakkati warii, Alla hebbinan ko resuno wadugo, o hawritan ko woni dow kammu e dow leydi fu, o wada Almasiihu laato hooreejo majjum.

¹¹ Der kawtal men e Almasiihu, Alla hokkii en gedu ɲu o ha66annoo en alkawal mum, e subugo en diga law, hande no o resirno. O wadii dum, gam non o subirno e sago makko, ¹² gam maanten Alla, teddinen mo, enen artaabe subaa, watti hoolaare mum dow Almasiihu.

¹³ Onon bo, no kawtudon e Almasiihu, on nanii haala goonja, kanka woni linjiila kaa do hisinta on. No goondindon, Alla maanake on. Maane nen woni Ruuhu Ceniido mo o ha66uno alkawal mum o hokkan. ¹⁴ Ruuhu Ceniido on nun laatii hande torma barke de desanaden. En keban de to nyalaane kisidam men hebidi. To non en maantee Alla, teddinen mo.

Pol e du'anoo goondinbe Efesu

¹⁵ Gam majjum, min bo, no nanumi habaru no goondinirdon Yeesu Joomiraawo, e no jidirdon banniraaɓe goondinɓe, ¹⁶ mi accay yettugo Alla gam moodon. De du'otoomi fu, emi siwtora on. ¹⁷ Mii eela Alla Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, Baaba mo tedduɗal, hokka on Ruuhu mum kokkoowo hakkillo. Ruuhu on hollita on Alla hande no o laati. ¹⁸ Mii eela Alla yaynina ɓerde moodon, heɓa paamon ko hedii on der noddore ne o noddi on, paamon bo no barke de desanaɗon onon e himɓe makko teddiri. ¹⁹ On paaman bo baawde mawde, semmenteeje, de o holliti dow meeden, enen goondinɓe. E baawde den, e semme makko, ²⁰ o fintiniri Almasiihu diga e maayde. O joodini mo wecco junɗo makko nyaamo, dow kammu. ²¹ Hande non Almasiihu laatorii ɓurudo laamuuji e baawdeji e semmeeji e mawɓe fu. Kanko nun laatii hooreejo dow ko woodi inne fu, hinaa der duuniyaaru nuu do tan, amma e der duuniyaaru nu yeeso bo. ²² Alla wattii huune fu ley koyde Almasiihu. O wadii mo Joomiraawo dow huune fu, o laatini mo hooreejo Eklesiya. ²³ Eklesiya kan woni ɓannu Almasiihu. E makka Almasiihu hebbi, kanko mo Alla hebbi der mum.

2

Almasiihu woni Kisinoowo

¹ Onon, on maayiino gam boofi moodon e hakkeji moodon. ² Kanji tokkunodon, hande no duuniyaaru yahirta, downtanidon hooreejo ruuhuuji kalluɗi, tawaadi hakkune dow e ley. Ruuhuuji ɗin nun gollotoo faa e hanne caka himɓe yedduɓe Alla. ³ En fu, hande no maɓɓe laatinoden. Suunooji meeden tokkunoden. Ko miilooji meeden kalluɗi, e jikku meeden yidi gadetenno. Gam sabbu jikku meeden ŋu, mone Alla nun haandannoo en hande no maɓɓe.

⁴ Amma endam Alla walaa kaddi, o yidii en e yidde mawne. ⁵ Gam majjum, enen maayunooɓe sabbu boofi men, o fintidinii en e Almasiihu. E goonɗa, gam moyyere Alla kisudon. ⁶ No een kawti e Yeesu Almasiihu, Alla fintidinii en e makko, joodidini en e makko dow kammu. ⁷ O wadii dum gam

o hollita en geetaaku makko. Jaamanuuji garooji fu yi'an manɗu moyyere makko ne foonnirtaake godɗum. O wadanii en ne gam een kawti e Yeesu Almasiihu. ⁸ Gam sabbu moyyere Alla kisudon, e gam on goondinii Almasiihu. Kisidam moodon laati nun dokkal Alla, golle moodon bane. ⁹ Kisidam mon yiway diga e mon, gam to goddo heɓu juraago. ¹⁰ Alla nun wadi en, kanko tagi en diga e kawtal men e Yeesu Almasiihu, gam golle boodde. Golle boodde den, Alla siriyake de diga aran gam gaden de.

Almasiihu laatini en gootum

¹¹ Yahuduuɓe e woodunoo maane juulnol e balli mum, ɓee jidi bo noddeego «juulniɓe.» Onon ɓe laataaki Yahuduuɓe, on goodaa hande maane nen e balli mon, go ɓee nodda on «heferɓe.» To non ciwtoree ko laatinodon. ¹² Wakkati mum, on goodaano Almasiihu, on kawtaano e Isira'iilaaɓe, on galaano der alkawalji di Alla haɓɓuno. On kedaakino godɗum yeeso, on goodaano bo Alla der duuniyaaru. ¹³ Amma jooni, no kawtudon e Yeesu Almasiihu, onon woddinooɓe, on battinaama diga e yiyam makko deyyitiidam. ¹⁴ Gam Almasiihu nun laatii jam meeden. O wadii laatiɓe Yahuduuɓe e ɓe lenyi janani laatii gootum, diga e hokkugo yonki makko dow leggal palaanɗal. Hande non o pusiri bombooru gayɗu ŋuu do seennunoo ɓe. ¹⁵ Almasiihu moytii Sariya e umurooje mum, e kakkilanol mum fu. Non non o wadii Yahuduuɓe e ɓe lenyi janani fu laatii lenyol kesol, gam ɓee kawti e makko. Hande non o jonniri jam hakkune maɓɓe. ¹⁶ Diga e maayde makko dow leggal palaanɗal o weldiniri ɓe e Alla. O hawtii ɓe ɓe laatii ɓannu gootol diga e maayde makko. Diga e palaanɗal ŋal, o sottiniri gayɗu tawanooŋu hakkune maɓɓe. ¹⁷ Almasiihu warii finii habaru jam caka moodon, onon ɓe lenyi janani woddinooɓe, e onon Yahuduuɓe ɓadinooɓe. ¹⁸ Gam sabbu Almasiihu, en fu, en keɓii laawol yottaago to Baaba, e ballal Ruuhu gooto.

¹⁹ Hande non, on laataaki kade hoɓɓe, dum bo janane. On laatodake ɓe genni goori e himɓe Alla, oon himɓe wuro Alla.

20 On mahaama dow suudu ŋol dadɗa mum laatii lilaabe e annabiibe. Yeesu Almasiihu e hoore mum woni hayre jogiine maadi. 21 Kanko nun jogii maadi nin fu, eni mawnira, faa ni towa, ni laatoo suudu Alla Joomiraawo ceniŋol. 22 No kawtudon e makko, on laatake mahirdum to Alla wonoto diga e Ruuhu mum.

3

Pol, lilaado caka 6e lenyi janani

1 Min Pol, mii maɓɓaado der kasu gam golle Yeesu Almasiihu caka moodon, onon 6e lenyi janani. 2 Seko walaa, on nanii habaru golle de Alla yowanimmii e moyyere mum, mi wada gam mon. 3 O hollitanake am, o faaminimmii asiiri ko o resi o wada. Kanjum nun binnanmi on e haala sedda. 4 To on janŋii derewol am, on annan no paamirmi asiiri dow Almasiihu. 5 Asiiri on, himbe hollaakano dum der jaamanuujii jawtudi. Amma jooni, diga e Ruuhu Ceniido, Alla hollitii dum lilaabe e annabiibe 6e o suɓi 6e gollanoo mo. 6 Nani do no asiiri on laatori: Diga e linjiila, 6e lenyi janani hebi gedu mum der moyyereji desaadi, hande no Yahuduube hebiiri. Be laatake jokkule bannu gootol, 6ee goodi alkawal gootal gam 6e kawtii e Yeesu Almasiihu.

7 Linjiila kan nun laatiimi gollotoodo mum, sabbu moyyere ne Alla wadanimmi e golle baawde mum. 8 Min ɓuri goondinbe fu faandugo. E non, mi hebii moyyere waajaago 6e lenyi janani habaru jawdi gonuni der Almasiihu, ni faamataako. 9 Mi hebii bo dokkal faamingo no Alla tagudo huune fu hebbinirta ko o resuno o wada, cuudinoodum diga den. 10 Hande non Ekle-siya anninirta woodube baawde e semme dow kammu, no faamu Alla duudiri. 11 Non o resunoo o wada diga ɓooydum, ko o hebbini dum diga e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu. 12 En kawtii e Almasiihu, en goondinii mo, to non, en baawan ko battii Alla e hoolaare. 13 Kanjum wadi mii eela on, to on accee berde moodon biisoo sabbu tooraaji di keɓammi gam moodon. Tooraaji din laati nun tedduŋal moodon.

Yidde Almasiihu yidi en

✧ 4:8 Jabuura 68.19

14 Gam sabbu dum don fu, mii jiccanoo Baaba. 15 Diga e makko lenyi gonudi dow kammu e leydi fu hebi inne mum. 16 Mii eela Alla mo tedduŋal manŋal semmidina berde mon e baawde Ruuhu mum Ceniido. 17 Mii eela Almasiihu wonoo der berde moodon, diga e goondingo mo. Mii eela mo kade, cemmidee der yidde, gadee dadi der mayre. 18 Hande non paamirton, onon e himbe Alla fu, no yidde Almasiihu foti yaajugo e juutugo e luggugo e towugo. 19 Mii eela Alla annina on yidde Almasiihu ɓurune faamu fu, gam laatodon hebbube, Alla bo hebba der moodon.

20 Alla gollotoodo der meeden e baawde mum, wadana en ɓura ko eeleten, e ko miiletan fu. 21 Tedduŋal laatanoo mo der Ekle-siya, diga e Yeesu Almasiihu, der jaamanuujii fu, faa abada abadin! Aami.

4

Laataago gootum der goondinki

1 Mii eela on, min maɓɓaado der kasu gam Joomiraawo, goniree no fottiri hande no Alla noddiri on. 2 Buytee ko'e mon, laatee digguube e munyuube. Munyanee himbe e yidde. 3 Tinnee oon laatii gootum hakkune mon, diga e jam mo Ruuhu Ceniido hokkata on. 4 Bannu gootol nun woni, e Ruuhu gooto, non bo gootum woni ko tammihidon yeeso, dum Alla nod-dani on. 5 Joomiraawo gooto nun woni, e goondinki gooti, e batisi gooti. 6 Alla gooto nun woni, laatiido Baaba himbe fu, laamaniido himbe fu, gollotoodo diga e himbe fu, gonudo der himbe fu.

7 Moy meeden fu hebii dokkal moyyere, jaka no Almasiihu yidirani dum. 8 Dewtere wi'ii:

«O eencii dow, o yaarii nanŋaabe, o hokkii himbe dokke✧.»

9 Ume nun «o eencii dow» yidi fillitaago? Ko dum fillitii woni, o artii o jippii der nokkuure to ɓuri luggugo der leydi.

10 Jippiido on woni, «eencudo» faa dow kammu, gam o hebba duuniyaaru fu.

11 Kanko nun hokki woɓbe 6e laatoo lilaabe, woɓbe annabiibe, woɓbe waajotoobe, woɓbe bo durugo himbe, e janŋingo 6e.

12 O wadii dum gam o siriyoo himbe

Alla gam golle, 6e mawninira ɓannu Almasiihu. ¹³ Hande non tinnortoden keben goondinki gooti, e annal Bidɗo Alla gootal, laatoden mawɓe, jottoden to Almasiihu woni laatoden hande no o wai. ¹⁴ Den, en laatataako kade sukaaɓe wifitinteeɓe nokku fu, hande laanayel diyam nel galmaaji diyam yaarata to yidi. Den bo, janninoobe pewe majjintaa en e yoyre mum. ¹⁵ Amma to een bata goonja e yidde, en mawnan der huune fu, een poonnorii Almasiihu laatiido hooreejo. ¹⁶ Diga e makko nun jokkule ɓannu fu jogontirii. To jokkulal fu e wada golle mum, den ɓannu mawnan, yaha yeeso der yidde.

Almasiihu laatinii en heyɓe

¹⁷ Mii bata on, mii batitoo e inne Joomiraawo, to on nyaamee goonki mon hande heeferɓe, 6e miilooji mum majjinta dum. ¹⁸ Hakkillo maɓɓe niɓɓii, 6ee boɗɗodii yonki ki Alla hokkata. Be galaa annal, ko berde maɓɓe e yoori. ¹⁹ Be annaa sut-tontirgo ko woodi e ko halli, 6ee nyaama goonki maɓɓe no 6e pakkiri fu, 6ee gada ko berde maɓɓe yidi.

²⁰ Amma onon, kanjum bane janninadon e Almasiihu. ²¹ On nanii habaru makko, on janninaama goonja gonuka e makko. ²² To non, ɓortee jikku moodon ɗu gonunodon e muudum. Kanjum woni suunooji ɓannu kalkooji yonkiiji moodon. ²³ Accee Ruuhu Alla laatina yonki moodon e hakkillo moodon kesum. ²⁴ Bornee jikku kesu ɗu Alla tagi dow nandi mum heɓa gonodon no foonnitorii e no laaɓiri, yiwudum diga e goonja.

²⁵ Ton non, accee batugo fewre, moy mon fu bata bannun goonja, gam en fu, en laati nun jokkule ɓannu gootol. ²⁶ To mone wadii on, to on gadee hakke. To on accee mone wada on faa naaje yana. ²⁷ To on kokkee Seydan laawol der moodon baa sedda. ²⁸ Bujjannoodo acca guyka mum, wada golle geete e semme ɓannu mum, gam heɓa ko wallirta wooduɓe haaje. ²⁹ Haanay haalaaji bondi e wurtoo diga e kunnude moodon. Ko haani gadon woni, baton haalaaji nafooji, cemmifinooji goondinki woɓɓe, gam

kettinaniibe on nana ko nafata dum. ³⁰ To on mettinee ɓerne Ruuhu Ceniido mo Alla maanorii on, gam o rindina on nyalaane darɗal. ³¹ Ikkinee ko haadi e gayɗu, e mone, e palmooje, e jennooje e huune ko halli fu caka moodon. ³² Gadontiree ko woodi hakkune mon. Jurmontiree, moy fu yaafanoo bannun, hande no Alla yaaforanii on, sabbu kawtal mon e Yeesu Almasiihu.

5

Wonaago der jayɗol

¹ Jooni on laatike ɓiɓɓe Alla yidaaɓe, gam majjum, yemminee mo. ² Yidde ardanoo goonki mon, hande no dum laatii e Almasiihu. O yidii en, faa o hokki yonki makko gam meeden. O laatake sadaka e kiisaadum pottandum Alla.

³ On laatike himɓe Alla. Gam majjum haanay jeenu, e cobudum fu, e suno, batanee caka mon. ⁴ Hande non bo, haanay haalaaji centiniidi, di walaa hoore, e haalaaji baanji baanji, nanee caka moodon. Ko haani wurtoo e kunnude moodon woni, jetton Alla. ⁵ E haani paa-mon faa wooda: Jeenoobe e sobuɓe e suunaabe, gam suuno laati nun saafugo toorure, 6ee don fu walaa gedu der Laamaare Almasiihu e Alla.

⁶ To on accee goddo majjina on e haalaaji baanji baanji, gam iri majjum nun wadata mone Alla dow saliiɓe dwtanaago mo. ⁷ Sabbu majjum, to on kawtee e himɓe iri maɓɓe. ⁸ Aran, der niwre gonunodon, amma jooni, gam kawtal moodon e Joomiraawo, on naati e jayɗol. To non, buuree hande ɓiɓɓe jayɗol. ⁹ Gam ko jayɗol rimata woni: geetaaku e foonnitaare e goonja fu. ¹⁰ Liinyee ko fottanta Joomiraawo. ¹¹ To on gattee juude mon e golle gadeteede der niwre, de walaa nafuwe, amma cumpitee de. ¹² Ko himɓe ɓen wadata e suude, baa batugo dum e sentinii. ¹³ Amma to huune sumpitaama, jayɗol hollitan no dum laatii. ¹⁴ Huune ko wurtii fu, laatoto jayɗol. Gam majjum acci e wi'ee:

«Finu e doyɗol maa, an daaniido!

Umma hakkune maayɓe,

Almasiihu yaynante jayɗol mum.»

¹⁵ Gam majjum, kakkilane yaadu mon dow no gonirton, to on laatee hande 6e galaa hakkillo, amma laatee hakkil6e. ¹⁶ To on majjinee wakkati, gam nyalaade de gonuden e mum jooni e halli. ¹⁷ Gam majjum, to on laatee 6e walaa hakkillo, amma paamee ko Joomiraawo yidi. ¹⁸ To on accee bagi doyya on, gam edam watta him6e der hallumaru, amma, kebbe Ruuhu Ceniido. ¹⁹ Cemmidinontiree e jimi jabuuraaji e jettooje, e jimi ruuhunkeeki. Jimanee Joomiraawo, maantee mo e berde mon fu. ²⁰ Jettee Alla Baaba wakkati fu e gam huune fu, e inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu. ²¹ Moy moodon fu dwtano banniraawo mum gam teddingo Almasiihu.

Joonne banjontir6e

²² Onon rew6e, dwtanee wor6e moodon hande no dwtorantodon Joomiraawo. ²³ Gam gorko nun laatii hooreejo dow debbo muudum, hande no Almasiihu laatorii hooreejo dow Eklesiya. Kanko woni kisinoowo Eklesiya, laatiika bannu makko. ²⁴ Hande no Eklesiya dwtorantoo Almasiihu, hande non debbo fu, haani dwtorano gorko mum, dow huune fu.

²⁵ Onon wor6e bo, jidee rew6e moodon hande no Almasiihu yidiri eklesiya. O yidii ka, faa o hokki yonki makko gam makka, ²⁶ gam o loota ka e diyam, o laabina ka e haala makko. ²⁷ O wadii dum, heba o darina ka yeeso makko e teddujal, ka laattoo ceniika, ka walaa aybe, dum bo tuuni, maa bo boofol gom, e huune ko nandi e mum fu. ²⁸ Hande non, haani wor6e yidira rew6e mum, hande no 6e jidiri balli ma66e. Jidudo debbo mum, yidii hoore mum. ²⁹ Dadey, goddo meeday ko wanyi bannu mum. Amma oo nyaanna nol, oo hiinnoo nol, hande no Almasiihu wadanta Eklesiya, ³⁰ gam enen nun laatii jokkule bannu makko. ³¹ Kan wadi dewtere wi'i: «Gorko accan baaba mum e inna mum, takkontira e debbo mum, 6e fu dido, 6e laattoo bannu gootol*» ³² Asiiri mawdo nun don. Amma, Almasiihu e Eklesiya mum nun batananmi. ³³ Amma onon ko yaali on woni, gorko fu yida debbo mum, hande

no yidiri hoore mum. Debbo bo teddina gorum.

6

Sukaabe e saareeji mum

¹ Onon sukaabe, dwtanee saareeji moodon, gam sabbu Joomiraawo, kanjum laatii ko fotti. ² «Teddin baaba maa e inna maa.» Kanka woni umuroore arandeere, goodune alkawal. ³ Den: «a heban barke, balde maa juuta der duuniyaaru,» kan woni alkawal nal*.

⁴ Onon saareeji, to on mettinee berde sukaabe moodon, amma, eltee 6e, oon ekkatina 6e laawol Joomiraawo hande no haani.

Maccube e joomiraabe mum

⁵ Onon maccube, dwtanee joomiraabe moodon 6e duuniyaaru do, e kulol e diwnugo, e berde laabude, hande no dwtorantodon Almasiihu. ⁶ Dwtanee 6e, hinaa yeeso ma66e tan, gam fottango 6e. Amma dwtanee 6e gam on maccube Almasiihu, wadoobe ko Alla yidi e berde goote. ⁷ Jagganee 6e e seyo, hande Joomiraawo nun jaggantodon, him6e bane. ⁸ Gam oon anni neddo fu gadudo ko woodi, heban riiba majjum to Joomiraawo, baa to oo dimo, dum bo maccudo.

⁹ Onon joomiraabe bo, jogoree non maccube moodon. Accee nyaasitaago 6e. Annitee, onon e ma66e fu, Joomiraawo gooto goodudon dow kammu, o burontirtaa bo him6e.

Kabirdum goondindo

¹⁰ Ko horii wi'ugo on woni: Accee baawde Joomiraawo mawde semmidina on. ¹¹ Ettee kabirdum dum Alla hokki on fu, gam baawon daraago yeeso dabareeji Seydan. ¹² Gam e him6e bane ka6idinten, amma e ruuhuuji kalludi, tawaadi dow kammu, goodudi baawde e semme, e laamanii duuniyaaru nu niwre. ¹³ Gam majjum, ettee kabirdum dum Alla fu, gam baawon ko darii to nyalaade kallude warii, ke6on semme 6aawo to hawre heennyii.

¹⁴ To non, ummee daree. Ka66ee goonja hande bel6elol e punjuli moodon. Bornee foonnitaare hande toggoore janni ne

* 5:31 Laatanooji 2.24 * 6:3 Tokkitaaki tawreeta 5.16

konu. ¹⁵ Tinnaare waajaago linjiila ka jam laato padé moodon. ¹⁶ Wakkati fu, jogee goondinki hande taḅḅordum kure. E makki nyifirton kure Ibiliisa de yiite. ¹⁷ Kuunee kisidam hande huuneere janni, jogee haala Alla hande kaafahi ki Ruuhu Ceniido hokkata. ¹⁸ Wakkati fu gadee du'aaje feere feere. Eelee ballal Alla hande no Ruuhu Ceniido hollitirta on. Deenee e tinnaare! To on accee du'anaago himbe Alla. ¹⁹ Du'anee am min bo, gam Alla hokkammi boliide pottude, mi anninira e cuusal, goona cuudiika der linjiila. ²⁰ Kanka nun laatiimi lilaado mum, mii haḅḅiraa callalluuji. Du'anee am, gam mi waawa ko waajii ka e cuusal, hande no haaniri.

Baynaade

²¹ Mii yidi onon bo, annon no gonirmi e ko gadanmi. Gam majjum, Tikikus banniraawo meeden jidaado, gollantoodo Joomiraawo e hoolaare, humpitan on habaru am fu. ²² Mii lila mo e moodon, gam annon no men goniri, o fukkina hakkillo moodon.

²³ Banniraaḅe, Alla Baaba, e Yeesu Almasiihu Joomiraawo, hokka on jam e yidde, o hokka on goondinki bo. ²⁴ Yiduḅe Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu fu, e yidde ne heennyataa, moyyere Alla laatanoo dum.

Derewol ɲol Pol wannani ɓe Filippi

Haala Puddirka

Filippi tawaaka maa der leydi Eropa, weccoore Maseduwaan to Romankeɓe laamanii. Der jahaanjal didaɓal ɲal Pol wadi kanko e Silaasi gam waajaago linjiila, der maggal nun o waaji himɓe Filippi, go ekle-siya fuddi, Golle Lilaabe 16.12-40. Eklesiya arandeya nun don ɲa Pol tiggii der leydi Eropa. Sabbu tooraaji ummiidi nun Pol nanɲaa maɓɓaa der kasu. Diga kasu don nun o wannani himɓe Filippi derewol ɲol do.

Woɓɓe e miila Efesu nun Pol woni der kasu go o wanniri derewol ɲol. Woɓɓe bo e miila Kaysariya nun, amma to nandi goonja ɓuri woni Roma. Amma e nun fu Pol e miili yooftinte, o yaha to himɓe Filippi gam o walla ɓe, goondinki maɓɓe beydoo, ɓerde maɓɓe wela.

Pol yettii himɓe filippi gam ballal ɲal ɓe balliti mo dow dokkal ɲal ɓe lildani mo diga e junɲo Epaforoditus. Baawo mum, o batii ɓe no o wonorii, e ko wadata to o woni. O semmidinii ɓe ɓe daroo der goonja linjiila no haaniri, o tiidinii ɓe ɓe gonoo der joonne seese hakkune maɓɓe, ko dum laatoo bo, sey moy maɓɓe fu ɓuyta hoore mum.

Woɓɓe innii derewol ɲol, «derewol seyo» gam boliide ceyee, belbeltee kebbude der maggol.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka e cannooje 1.1-12
2. Habaruuji dow Pol 1.13-26
3. Wonaago der nannantiral e ɓuytugo hoore mum 1.27-2.18
4. Habaruuji dow Timote e Epaforoditus 2.19-30
5. Hakkilango waajotooɓe fewooɓe, e kujje kallude 3.1-4.9
6. Jettooje e cannooje 4.10-23

Sannoore

¹ Min Pol e Timote, maccuɓe Yeesu Almasiihu, wannani seniibe hawtuɓe e Yeesu Almasiihu wonɓe Filippi derewol ɲol, e onon ardiibe e gollotooɓe der eklesiya.

² Alla Baaba e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu hokka on moyyere e jam!

Pol e du'anoo ɓe Filippi

³ Mii yetta Alla am de ciwtormi on fu. ⁴ Wakkati du'antoomi on on fu, e ɓerne welne du'ortoomi, ⁵ diga nyalaane arandeere faa jooni, on darorake am, on ballii am waajaago linjiila. ⁶ Mii tabbitini, Alla puddudo golle muudum boodude der moodon hebbinan de, der nyalaane Yeesu Almasiihu. ⁷ E fotti, mii woodi miilooji dii dow mon on fu, gam mii watti on der ɓerne am. Gam baa no kaɓɓaami callal-luuji gam mi seedanake linjiila tabbitinmi ka, on darorake am, on kawtii e am der moyyere ne. ⁸ Alla woni seedeejo am, mii yidi on on fu e yidde Yeesu Almasiihu.

⁹ Ko eelananmi on Alla woni, beydodon yeeso yeeso, dow yidde, e dow annal, e sut-tontirgo goonja e fewre, ¹⁰ gam baawon anningo ko ɓuri nafugo, laatodon laabuɓe, ɓe galaa gacce der nyalaane Almasiihu witooyta. ¹¹ On kebbinaama ɓiɓɓe foonnitaare yiwude diga e Yeesu Almasiihu, gam inne Alla teddinee, yettee.

Almasiihu woni yonki

¹² Banniraaɓe, mii yidi, annon dum do: ko heɓimmi walli linjiila yahugo yeeso. ¹³ Himɓe hiitorde wuro laamiido, e woɓɓe, e nokku fu e anni no gam Almasiihu nun maɓɓaami der kasu. ¹⁴ Maɓɓol am accii banniraaɓe duuɓɓe beydii hoolaago Joomiraawo, ɓe accii hulugo, ɓe beydi cuusal dow waajaago haala Alla.

¹⁵ E goonja, woodi waajotooɓe habaru Almasiihu gam nawniraagu e jeddi, amma e woodi waajortoɓe e miilooji boodudi. ¹⁶ Bee do e wada dum gam ɓee jidi Almasiihu, ɓee anni mi yowanaama habango linjiila. ¹⁷ Amma ɓee to, e waajo habaru Almasiihu gam nawniraagu, miilooji maɓɓe bo laaɓaa, kade bo, ɓee daarta beydugo toora callaluuji am der kasu.

¹⁸ No ɓe baajori fu, dum ɓillataa am! to yidi anniyaaji maɓɓe laatoo bonɗi maa bo boodudi, anni inne Almasiihu waajee tan, mii seyii, mi seyoto bo kade. ¹⁹ Gam mii anni heennyitirde toora kan laatoto kisidam am, gam sabbu du'aaje moodon, e ballal Ruuhu Yeesu Almasiihu. ²⁰ Mii

hedii sanne, mii woodi bo tammuwe, mi hebataa senteene goddum. Amma hande no baadey, nun jooni bo, mii anni mi teddinnan Almasiihu e tinnaare, der gurnam am, baa to mii wuuri, baa to mi maayi. ²¹ Min kan, Almasiihu woni gurnam am, maayde laatani am nun riiba, ²² amma, to wonaago am e duuniyaaru waddanan am wadugo golle nafaaje, den mi annaa du ume nun cu6anmi. ²³ Mii wada berde didi: ko jidumi woni, mi yaha mi wonda e Almasiihu, kanjum buranimmi woodugo. ²⁴ Amma gonki am e duuniyaaru buran nafugo on. ²⁵ Mii hoolii, mii anni mi wonoto e duuniyaaru taw, mi wonda e moodon on fu, gam beydodon yeeso, berde moodon wela gam goondinki, ²⁶ hande nun, to mi witooy to moodon, daliila juroraago kawtal mon e Yeesu Almasiihu beydoto.

²⁷ Amma, sey no gonirdon fotta e linjiila Almasiihu, gam to mi warii daarugo on, naa bo to mi waray, mi nana oon tabitii der hakkillo wooto, oon kaba gam goondinki linjiila e berde goote, ²⁸ to on accee way6e huunna on baa sedda, kanjum hollitinta seedaaku halkere ma66e, amma onon, kisidam moodon, dum fu diga to Alla dum yiwi. ²⁹ On kokkaama moyyere goondingo Almasiihu, kanjum tan bane, on kokkaama bo moyyere tooranaago mo, ³⁰ e daranaago hawre woore ne ji'udon mii ha6a, e ne nanoton kade mii ha6a faa jooni.

2

No Almasiihu leesiniri hoore mum, e no Alla mawniniri mo

¹ Almasiihu deyyitini berde moodon, semmidini on der yidde, oon kawti e Ruuhu, oon goodi yurmeene e endam, naa noy? ² To non kan, kebbinee seyo am e laataago gootum hakkune moodon: yidde moodon, e berde moodon, e miilo moodon laato gootum. ³ To on gadee goddum e miilooji burontiro, naa bo e manju hoore; amma leesinee ko'e mon, moy mon fu daara wo66e hande buru6e dum. ⁴ To goddo moodon daarta ko nafata dum tan, amma daarta ko nafata wo66e bo. ⁵ Goodee hakkune mon, miilo no Yeesu Almasiihu woodunoo.

⁶ Kanko potidindo e Alla diga fuddoode, e non fu, o daaray fotugo makko e Alla hande huune ko o jogitinto,

⁷ amma o buyti hoore makko, o etti jayri maccudo, o nandi e him6e, o tawaama oo laatii neddo deydey.

⁸ O leesinii hoore makko, o dwtanii Alla faa o maayi, o maayi dow leggal palaanal.

⁹ Gam majjum, Alla etti mo faa dow, hokki mo inne burne inde fu manju,

¹⁰ gam to inne Yeesu noddaama, doole him6e fu jiccoo

dow kammu e dow leydi, e der leydi fu,

¹¹ kade bo him6e fu batan wi'a, Yeesu Almasiihu woni Joomiraawo, gam inne Alla Baaba teddinee.

Jaynee der duuniyaaru

¹² Gam majjum, banniraa6e am yidaa6e, hande no dwtoridon wakkati fu, hande nun, gadee kolliton kisidam moodon e kulol e diwnugo, hinaa to mii wondi e moodon tan, amma baa no mii boddodii on bo. ¹³ Gam Alla e hoore mum nun gollata der moodon, faa jidon ko weli mo, gadon dum bo.

¹⁴ Ko gadoton fu, to on dumbitee, to on ka6ee bo, ¹⁵ gam laatodon 6e walaa gacce, laa6u6e, 6i66e Alla 6e walaa ko elee, won6e der jaamanuuru biisiinu, oonyiinu, laatodon yaynoo6e der duuniyaaru hande fitillaaji. ¹⁶ Oon baajoo 6e haala ka yonki gam mi juro der nyalaane witooygo Almasiihu, mi anna doggudu am e comuri am waday baanji.

¹⁷ Golle moodon laatake hande dokkal goondinki mon. Baa to yiyam am reyyitake dow dokkal moodon, mii seyorii dum, mii seyorii on bo on fu. ¹⁸ Hande non onon bo, ceyee, ceyodee e am.

Timote e Epaforoditus

¹⁹ To Joomiraawo Yeesu jabii, 6ooytaa mi lilan Timote to moodon, gam min bo, mi he6a habaruuji moodon di o waddanoytammi, di cemmidinammi, ²⁰ gam mi walaa goddo jidudo on hande am, paaliido on e goonja, to hinaa kanko, ²¹ horii6e fu haaje mum tan miijantoo, hinaa dum Yeesu Almasiihu. ²² Oon anni Timote hollitii oo

laatii koolaado, o gollodake e am gam waaji linjiila hande no bidde gollorantoo baaba mum. ²³ Kanko miilumi lilugo to moodon law, to mi annii no haala am laatortoo. ²⁴ Mii hooli Joomiraawo, do e yeeso sedda, min e hoore am mi waran to moodon.

²⁵ Amma mi tawi e haani mi lila banniraawo am Epaforoditus, gollodiido am, e wallitammi hawre, kanko lilunodon to am gam o wallammi huuntugo haaje am.

²⁶ Emo humpaa on boodum on fu, kade bo o toorakeno sanne no nanudon emo nyawi. ²⁷ E goonja, o nyawiino sanne faa o badii maayugo, amma Alla yurmame mo, kanko tan bane Alla yurmii, baa min Alla yurmame am, gam to mi hebu biisere berne dow biisere berne. ²⁸ Kan wadi, jidum lilugo mo law to moodon, gam berde moodon wela e yi'ugo mo, min bo, biisere berne am buytoo. ²⁹ Cilminee mo e inne Joomiraawo e seyo manjo. Teddinee himbe hande makko, ³⁰ gam der golle Almasiihu o badino maayugo, o hokkii yonki makko der kaliire gam o hebbita ko on baaway wallugo am wadugo.

3

Goonjaku, sey der Almasiihu

¹ Banniraaabe am, ko horii wi'ugo on woni: Ceyoree Joomiraawo. Mi somataa maytitaago goota kan der binni am, gam kanjum tabbitinta faamu moodon.

² Kakkilane himbe nandube e dawaadi, e gollotoobe hallube, jeeyanbe on juulnaago!

³ Gam enen woni julniibe e goonja, enen saafiroobe Alla e Ruuhu, jurortoobe Yeesu Almasiihu, be koolaaki ko'e mum. ⁴ Min e hoore am, mi waawanno yowugo hoolaare am dow gadu bannu. Wobbe e miili waawan hoolaago hoore mum, hakko min.

⁵ Mii julnaado nyaanne jeetatawre, mii Isira'iilaajo yiwudo e lenyol Benyamin, mii Iburaninkeejo sii Iburaninkeejo. Dow wecco tawreeta, mii Farisaajo, ⁶ ko yaalani tinnaare, mi tooriino eklesiya, dow wecco foonnitaare ko tawaa der sariya, mi walaa gacce. ⁷ Dum don fu daarunoomi hande riiba, amma jooni mi daarii dum baanji gam Almasiihu. ⁸ E goonja, mi daarii huune fu baanji, gam mi hebii ko buri dum teddugo, kan woni annugo Yeesu Almasiihu

Joomiraawo am. Gam makko, mi majjini huune fu, daarumi dum hande buuri, gam mi heba mo, ⁹ mi tawee e makko, hinaa e foonnitaare yiwune diga dwtanaago tawreeta, amma e foonnitaare yiwune diga goondingo Almasiihu, ne Alla hokkata goondinbe. ¹⁰ Min kan, sago am woni annugo Almasiihu e baawde pintol mum, mi heba gedu am der toora makko faa mi nanda mo der maayde makko, ¹¹ gam no dum wadi fu, min bo, mi heba yottaago nyalaane pintol maaybe.

Doggango far to riiba

¹² Mi wi'ay mi hebii ko kebal am, naa bo mii kebbudo, amma emi jokki doggudu am gam mi happa njal law. Min e hoore am Yeesu Almasiihu happii am. ¹³ Banniraaabe am, min e hoore am, mi wi'ay mi happii njal ko, amma ko gadanmi nun: Emi yeg-gita ko yawti, mii fonnani ko woni yeeso, ¹⁴ mii doggana heennyitirde gam mi heba riiba, noddore ne Alla noddi en diga dow kammu gam kawtal men e Yeesu Almasiihu.

¹⁵ To non en fu, enen bennube der goondinki, sey gooden iri miilo noo, amma dow gokka, to on goodi miilo wonjo no paamirton, Alla hollan on ko haani.

¹⁶ Amma to jottiden do, sey tokken laawol njal jaheten e mum jooni.

¹⁷ Banniraaabe, on fu, yemminee am, daaree wa'ube hande no ji'udon emen laatii.

¹⁸ Gam duubbe e yaha hande waybe leggal Almasiihu palaanjal, mi batiino on ka de duuddum, jooni bo, mii batitoo on ka e bo-ji, ¹⁹ heennyitirde maabe laatoto halkere, deedi maabe laatii tooruuje maabe, bee juroro ko waddanta be senteene, huune duuniyaaru tan be miijanto. ²⁰ Amma enen, dow kammu jeyaden, diga ton kediden Kisinoowo men, Joomiraawo Yeesu Almasiihu wara. ²¹ Kanko o waylitan balli meeden centiniidi, o nandina di e bannu makko teddujol, o wadan dum diga e baawde kokkude mo laamanaago huune fu.

4

Ceyoree kawtal mon e Joomiraawo

¹ Gam majjum, banniraaɓe am yidaaɓe, mii woodi kumpa yi'ugo on sanne, onon laatii seyo am, e tuutawal am, tabitee hande nun der kawtal mon e Joomiraawo, onon yidaaɓe am.

² Mii wi'a Ewodi e Sintis 6e gonda der hakkillo wooto gam Joomiraawo. ³ An gollidoowo e am koolaado, mii eelee ballaa rewɓe ɓen, 6e gollidii e am gam waaju linjiila, kamɓe e Kelema e gollodiiɓe e am woɓɓe, inde maɓɓe winnaama der dewtere yonki.

⁴ Wakkati fu, ceyee der kawtal moodon e Joomiraawo, mii batitoo ka kade, ceyee! ⁵ Accee himɓe fu annita neddaaku moodon. Joomiraawo ɓadake warugo. ⁶ To on accee ɓerde moodon biisoo gam godɗum, amma huune fu kollee ɗum Alla. Du'ee, eelee, eel-itee, jettee Alla. ⁷ Jam Alla ɓurudum faamu fu, reena ɓerde moodon e miilooji moodon der kawtal mon e Yeesu Almasiihu.

⁸ Banniraaɓe am, ko horii wi'ugo on woni, miilane ko laatii goonɗa, ko foti teddineego, e poonnitiidum, e laaɓudum, e kaanudum yideego, e ko manetee, e kaanudum yetteego, e ko haani maanteego. ⁹ Ko janɗinmi on jaɓudon, nanudon, ji'udon e am, golloree ɗum, Alla mo jam wonda e moodon.

Pol e yetta gam ballal

¹⁰ Mii seyorii Joomiraawo sanne, gam on puɗɗitake miilango am. E goonɗa oon goodunoo miilooji ɗii dow am, amma on keɓayno laawol hollitingo ɗum. ¹¹ Hinaa gam dullere acci ko mii bata ka, gam mi ekkitake seyoraago no gonirmi fu. ¹² Mii waawi wonaago der dullere, mi waawan bo ko woni der keɓal. Der wakkatiiji fu e no ɗum laatii fu, mi ekkitake wonaago der haarande e rafo, der goonnan e dullere. ¹³ Mi waawan ko waɗi huune fu, gam sabbu cemmiɗinoowo am. ¹⁴ Amma e nun, on gaɗii ko woodi, no balludon am der toora am.

¹⁵ Onon 6e Filippi, oon anni no yiwumi Maseduwaan, der wakkati puɗɗumi wajaago linjiila, eklesiya gom hawtay e am dow hokkugo e jaɓugo, to hinaa onon, ¹⁶ onon tan wallimmi, gam no jahumi Tesalonika, on lildii am ballal de ɗiɗi mi huntira haaje am. ¹⁷ Dum wi'ay no ballal nun

daartanmi, ko daartanmi woni, ɓikkon goondinki moodon beydoo faa ɗuuda. ¹⁸ Mi hebi ballal moodon ɗal lildudon am fu e junɗo Epaforoditus, ɗal heyii am faa ɓuri haaje am. ɗal laatake hande wardi belɗo, hande sadaka, ɗum Alla jaɓi. ¹⁹ Alla am huunta haajeeji moodon fu, jaka goonnan mum tedduɗal, ɗum waɗoo der kawtal moodon e Yeesu Almasiihu. ²⁰ Tedduɗal wonanoo Alla Baaba meeden faa abada, Aami!

Cannooje

²¹ Cannee seniibe hawtuɓe e Yeesu Almasiihu. Banniraaɓe wondaɓe e am sannii on. ²² Goondinɓe wonɓe ɗo fu sannii on, wonɓe der wuro Kaysara bo sannii on puy.

²³ Moyyere Joomiraawo men Yeesu Almasiihu wonda e moodon!

Derewol ɲol Pol winnani ɓe Koloosi

Haala Puddirka

Der wakkati gooti nun Pol winni derewol Koloosi, e ɲol Efesu. Wannarde Koloosi tawaaka maa der Turkiya ni jooni. Pol bane titi eklesiya kan, amma gollodintooɓe mo gooto mum nun. Epafaras nun waajii ɓe linjiila. Wadoto Epafaras nun maatini Pol tooraaji di goondinɓe Koloosi woodi, gam wɓɓe yahii ton e jannina haalaaji di yaaday e linjiila. Kanjum laatii ko wɓɓe daari annal lugguɲal. Ekkitinooje den yiwii diga e Yunaninkeeɓe, go dum hawrontiri e tawaanjal Yahuduube, e gadu maɓɓe, hande jon saafugo malaykaaɓe, e haala juulnol. Boofi janninteedi din e wittina himɓe der dwtanaago tawreeta Muusa. Baawo no Pol sanni ɓe hande no o woowi wadugo. O batanii Almasiihu e golle mum. Baawo mum o batanii ɓe hawre ne o wadata gam linjiila yaha yeeso der siire Koloosi e Lawdikiya. Den o wittoy oo batana golle Almasiihu.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka e cannooje, 1.1-11
2. Manɲu Almasiihu e golle mum, 1.12-2.19
3. Goonki goondindo laati nun goonki to neddo jey hoore mum 2.20-3.5
4. No goonki kin hollitorto, 3.6-4.6
5. Cannooje, 4.7-23.

Sannoore

¹ Min Pol, mii laatii lilaado Yeesu Almasiihu e sago Alla. Min e banniraawo meeden Timote, ² men canni on onon himɓe Alla wonube Koloosi, banniraabe men hoolaaɓe der kawtal mum e Almasiihu. Alla Baaba meeden wadana on moyyere, hokka on jam!

Pol e yetta Alla gam ɓe Koloosi

³ Wakkati fu, emen du'anoo on, emen jetta Alla, Baaba Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu. ⁴ Men nanii habaru goondinki moodon dow Yeesu Almasiihu e batane, e yidde ne goodudon dow himɓe Alla fu. ⁵ Oon goodi dum gam oon kedii ko Alla resani on dow kammu. Oon kedii

ko Alla resani on gam on nanii haala goonakuwa, yiwuka e linjiila. ⁶ Linjiila kan yottake on, e rima ɓikkon, e sankitoo, e laya der duuniyaaru fu. Hande non dum laatii to moodon onon bo, diga nyaanne nanudon, ko paamudon moyyere Alla e goonja. ⁷ Epafaras banniraawo amen jidaado, gollodintoodo e amen, waajike on haala moyyere nen. Oo laatii koolaado, gollantoodo Almasiihu caka moodon. ⁸ O batii men bo yidde ne Ruuhu Ceniido watti der berde moodon.

⁹ Gam majjum, menen bo, diga men nani ka, men accay du'anaago on. Emen eela Alla hokka on hakkillo fu e faamu yiwuɲu diga e Ruuhu mum. Den on kebban annal sago makko faa wooda. ¹⁰ Hande non, on buuran der goonki pottananki Joomiraawo der huune fu. On tabitinto wadugo ko woodi feere feere, on beydoto annugo Alla. ¹¹ Emen eela Alla hokka on semme, e baawde mum teddude, gam baawon tinnago, e munyango huune fu. ¹² Jettee Alla Baaba e seyo, gam o wadii on fotube hebugo gedu der moyyereji di o resani himɓe makko, gonudi der jayɲol. ¹³ Kanko teeti en e baawde niwre, naanni en der Laamaare Biyiiko jidaado. ¹⁴ O sooditake en, o yaafii hakkeeki meeden.

Tedduɲal Almasiihu

¹⁵ Biddo on nun laatii nandi Alla mo yi'ataake. Kanko woni afo, burudo huune ko tagaa fu. ¹⁶ E makko Alla tagiri huune fu, ko woni dow kammu, e ko woni e leydi, ko yi'etee, e ko yi'ataake fu, laamuuji, e baawdeeji, e semmeeji, e hoorejum fu, diga e makko dum fu dum tagaa, e gam makko bo. ¹⁷ Almasiihu na'on diga huune fu tagaaka, huune ko woni fu, diga e makko dum woni. ¹⁸ Kanko woni hooreejo Eklesiya laatiika ɓannu makko. Kanko woni fuddoode, oo laatii arano dow fintoobe diga maayde, gam o laatoo arano dow huune fu. ¹⁹ Gam dum fottanii Alla ko woni der mum fu wonoo der Almasiihu. ²⁰ E Almasiihu nun o weldiniri huune fu e makko, ko woni dow kammu, e ko woni der leydi fu. O waddii jam, sabbu yiyam Almasiihu deyyitiidam dow leggal palaanjal.

²¹ Naane, oon bododinoo e Alla, oon laatinoo wayɓe makko, gam miilooji

moodon kallufi, e golle moodon bonde. ²² Amma jooni, Alla weldinii on e muudum diga e maayde Biyiiko laatiido neddo, gam darodon yeeso makko oon laatii seniibe, laabuibe, 6e walaa gacce. ²³ Amma, sey tiidon, darodon e semme der goondinki, laatodon 6e dimmataako. To on boddodee e linjiila, laatiika tammuwe meeden. Linjiila ka nanudon, waajaama der duuniyaaru do. Min Pol, kanka nun laatiimi gollotoodo mum.

Golle Pol caka goondinbe Yeesu

²⁴ Jooni, 6erne am e weli gam tooraaji di kebammi gam moodon. Hande non, kebiniranmi ko horii der tooraaji Almasiihu gam bannu mum, laatiinol eklesiya makko. ²⁵ Eklesiya kan nun laatiimi gollotoodo mum. Alla yowanii am golle waajaago on haala mum deydey no ka wa'i. ²⁶ Kanjum woni asiiri cuudaninoodo himbe diga den, der jaamanuujii duuddi, amma jooni, Alla hollitii dum himbe mum. ²⁷ Gam Alla e yidi anningo himbe 6e lenyi janani manju asiiri mum tedduo. Asiiri on woni, Almasiihu na'on der moodon. Kanko hokki on tammuwe hebbugo gedu der teddujal Alla. ²⁸ Almasiihu on nun men piinata haala mum. Emen baajoo himbe fu, emen jannina 6e e hakkillo fu, gam men jottina moy fu yeeso Alla e hebbi der kawtal mum e Almasiihu. ²⁹ Kanjum acci mii golloo, mii ha6a diga e baawde Almasiihu gollotoode e semme der am.

2

¹ Mii yidi anningo on hawre mawne ne kabammi gam moodon, e gam banniraabe meeden wonube Lawdikiya, e wobbe 6e meeday yi'ugo am e gite muudum fu. ² Mii wada dum, gam 6e ke6a cuusal, 6e kawta der yidde, 6e keewa hakkillo hebbu6o, 6e paama asiiri Alla cuudiido, kan woni Almasiihu. ³ Der makko nun jawdi ni faamu e annal fu suudii.

⁴ Mi batii ka, gam to goddo majjin on e haalaaji beldi. ⁵ Bannu am e woddodii on, amma hakkillo am e wondi e moodon. Berne am e weli gam fonnitaare tawaane caka moodon, kade bo oon darii dow goondingo Almasiihu e semme.

Wonaago goonki kesi e Almasiihu

⁶ Jooni, no on jabii Yeesu Almasiihu laatoo Joomiraawo moodon, tokkee mo. ⁷ Gadee dadi der makko, mahee goonki mon bo dow makko. Cemmidee der goondinki hande no janniniradon, jettee Alla puy.

⁸ Kakkilee gam to goddo yoyra on e annal luggu6al. Kakkilanee bo haalaaji majjinooji, yiwufi e tawaanal himbe, naa bo e semmeeji duuniyaaru. E Almasiihu bane dum yiwi. ⁹ Gam ko woni der Alla fu e yi'oo der bannu Almasiihu. ¹⁰ Onon bo, on ke6ii huune fu der kawtal moodon e makko, kanko laatii hooreejo laamuujii, e baawdeejii fu.

¹¹ Der kawtal moodon e Almasiihu, on ke6ii juulneego. Amma juulnol 6ol himbe wadata bane. Juulnol yiwu6ol e Almasiihu nun. 6ol laati nun hande moytugo baawde hakke jaaliide balli moodon. ¹² Diga e batii, on uwidaama e Almasiihu, on pintidinaama bo e makko, gam on goondinii baawde Alla pintinde mo e maayde. ¹³ Onon, on maayiino gam boofi moodon, e gam on juulnaaki. Amma Alla wuuridinii on e Almasiihu, yaafi boofi meeden fu. ¹⁴ O moytii derewol nyamaane men, gaccotonoo 6ol en. O ikkinii 6ol, o tiggii dow leggal palaanal. ¹⁵ O 6ortii laamuujii, e baawdeejii fu, o sentinii di yeeso himbe fu. Non Alla jaalorii di e maayde Almasiihu.

¹⁶ Gam majjum, to on nootee goddo gacoo on dow ko nyaamoton e ko jaroton, dum bo dow hakkilango nyalaade juulde, e lebbi, maa bo dow nyalaade ciwteteede. ¹⁷ Dum fu, kollitoojum ko waroyta nun, goonja majjum fu der Almasiihu nun woni. ¹⁸ To on accee wadoobe hande e buyti ko'e mum, ko 6ee caafa malaykaabe majjina on. Koydaali ma6be 6e tokkii, 6ee mawnito dow baanji, gam miilooji ma6be 6e tokkii. ¹⁹ Be kawtay e Almasiihu laatiido hoore. Kanko nun hokkata bannu fu ko haajaa, kanko acci jokkule e dadi fu e hawti. Kanko bo acci bannu e mawna no Alla yidiri.

Maayidingo e wuuridingo e Almasiihu

²⁰ On maayidii e Almasiihu, burtidon e baawdeejii duuniyaaru. Den, ume wadi ko oon nyaama goonki mon hande woniibe

der baawdeeji duuniyaaru? Ume wadi ko oon nooto dōwtanaago bodaaji himbe resanta on: ²¹ «Taa ettu dum do, taa mettu dum to, taa meemu dum do?» ²² Bodaaji dii fu laati nun nyolooji, janninol himbe tan nun. Alla tagii kujje fu gam nafitoroden de. ²³ Goonja nun, sujidango baawdeeji, e buytugo hoore mum, e toorugo bannu mum puy, e nandi ko woodi. Amma, dum don fu nafataa goddum, suuno bannu tan dum deyyitinta.

3

¹ Onon, on pintidinaama e Almasiihu. Gam majjum, daartee kujje gonude dow kammu to Almasiihu joodii nyaamo Alla. ² Miilane kujje gonude dow kammu, to on kakkilane kujje de leydi. ³ Gam on maayi, yonki moodon na'on suudi e Almasiihu to Alla. ⁴ To Almasiihu laatiido yonki moodon suppitoyke, on cuppitinto e makko onon bo e teddujal.

Goonki kesi e kiikki

⁵ Gam majjum, baree suunooji duuniyaaru gonudi der moodon, hande jon, baadi jayni, e cobudum, e yidde baanjaare, e suunooji kalludi, e suuno woodugo huune fu. Dum don fu, laati nun caafol tooruje. ⁶ Kanjum waddata mone Alla dow saliihe ko dōwtanii mo. ⁷ Onon bo, hande non nyaamirnodon goonki mon naane, de gonunodon der hakkeeji mon.

⁸ Amma jooni, boppee kujje dee do: mone, e bernugo, e haadugo reedu, e jennooje, e batugo kalluka. ⁹ To on pewontiree hakkune moodon, gam on boppii jikku mon kiinju, e golle mum fu. ¹⁰ On laatike himbe heybe. Alla tagudo huune kesum der moodon, accataa waylitingo dum, faa dum nanda e makko, gam kebon annal kebbujal. ¹¹ To non, walaa ko suttontiri Yahuduujo e mo laataaki Yahuduujo, juulniido e mo juulnaaki, jannudo e mo jannay, maccudo e dimo, gam Almasiihu nun laatii huune fu, e der moy fu.

¹² Alla subii on laatini on himbe mum yidaabe. Gam majjum, goodee yurmeene mawne, e neddaaku, e buytugo hoore, e diggere, e munyal. ¹³ Munyontiree

hakkune mon. To goddo woofanii bannun, jaafontiree hande no Joomiraawo yaaforanii on. ¹⁴ Ko buri dum fu, accee berde moodon hebba yidde, gam yidde e hawta himbe no woodi. ¹⁵ Accee jam Almasiihu laamanoo miilooji moodon, kanjum Alla noddani on, gam laatodon bannu gootol. To non, jettee mo. ¹⁶ Accee haala Almasiihu hebba e moodon faa wooda. Janninontiree, tiidinontiron e hakkillo. Jimanee Alla e berde moodon fu, jettee mo e jimi jabuuraaji, e maantooje, e jimi di Ruuhu Ceniido hokkata on. ¹⁷ Ko batoton e ko gadoton fu, gadee dum e inne Yeesu Joomiraawo. Jettee Alla Baaba meeden diga e makko.

No haani goondinbe Almasiihu wonoro

¹⁸ Onon rewbe, dōwtanee worbe moodon, hande no haani rewbe tokkuba Joomiraawo wonira.

¹⁹ Onon worbe, jidee rewbe moodon, to on monnane be.

²⁰ Onon sukaaabe, dōwtanee saareeji moodon dow huune fu, gam kanjum fottanta Joomiraawo.

²¹ Onon saareeji bo, to on monninee sukaaabe moodon, gam to berde mabbe bisoo.

²² Onon maccube, dōwtanee joomiraabe moodon be duuniyaaru do, dow huune fu, hinaa yeeso mabbe tan, gam himbe yetta on. Ko haani nun, jagganodon be e berde laabude, der kulol Joomiraawo.

²³ Ko gadoton fu, gadee dum e berde goote, gam Joomiraawo nun jaggantodon, himbe bane. ²⁴ Annitee Joomiraawo hokkan on riiba ka o resani himbe makko. Gam Joomiraawo mo jaggantodon woni Almasiihu. ²⁵ Gadoowo ko halli fu, heban riiba golle mum kallude, gam Alla burontirtaa himbe.

4

¹ Onon joomiraabe, gadanee maccube moodon ko woodi, ko foonnitii. Annee onon bo oon goodii joomiraawo dow kammu.

Haalaaji cakitiidi

² Tinnee der du'aare, deenee, oon jetta Alla. ³ Du'anee men menen bo, gam Alla maabbitana men laawol fiinugo haala mum, gam mi waawa ko waajii asiiri Almasiihu.

Sabbu majjum nun acci jooni, mii maɓɓaa der kasu. ⁴ Eelee Alla gam mi waajoo asiiri on hande no haaniri.

⁵ Kakkilaneer gondaal mon e himbe ɓe goondinay. De keɓudon wakkati fu, nafi-toree ki. ⁶ Sey wakkati fu haala moodon e laatii belka, nafoowa. Annee bo no toon-tortodon moy fu.

Baynaade

⁷ Tikikus, banniraawo meeden jidaado, humpitan on no gonirmi fu. O laati nun koolaado, gollodintoodo men der golle Joomiraawo. ⁸ Mi lilii mo to mon gam majjum, heba annon no men goniri, hakkillo moodon fukkoo. ⁹ Mi lilidii mo e banniraawo meeden Onesimu jidaado, koolaado, neddo leydi moodon. Be batan on ko wadotoo do fu.

¹⁰ Aristarkus mo maɓɓidaami e sanna on, e Marku dendiraawo Barnabbas mo bi'umi to warii to moodon, jabbodon dum no woodi. ¹¹ Yeesu noddeteedo Yustus bo e sanna on. Kambe tan laatii Yahuduuɓe gollodiiɓe e am der Laamaare Alla. Be cemmidiinii am sanne.

¹² Epafaras, neddo leydi moodon, gollantoodo Yeesu Almasiihu, e sanna on. Wakkati fu, o accay haɓugo gam moodon der du'aaje makko. O eela heba cemmidon der goondinki, kebbinon sago Alla. ¹³ Mii seedanoo mo dum, oo hiinnanii on sanne, onon e ɓe Lawdikiya, e ɓe Hiyerapolis fu. ¹⁴ Luka lokotoroojo men jidaado, e Demas sannii on.

¹⁵ Emen canna banniraabe meeden wonuɓe Lawdikiya. Emen canna bo Nimfa, e goondinbe hawritintooɓe wuro makko fu. ¹⁶ To on jannii derewol ɗol, gadee no gadoton fu, faa himbe ekle-siya Lawdikiya bo janna ɗol. Onon bo, jannee derewol ɗol ɓe lildanoyta on diga Lawdikiya. ¹⁷ Batee Arkippus tinnoo wada golle de Joomiraawo yowani dum no woodi.

¹⁸ Min Pol, mi wannanii on sannoore ne e junno am. To on jeggitee e callalluuji nun gonumi.

Moyyere Alla wonoo e moodon!

Derewol dida6ol ɲol Pol winnani 6e Tesalonika

Haala Puddirka

Pol, e Silaasi, e Timote nun hawti winnani 6e Tesalonika derewol ɲol. Siire Korintu 6e goni, diga ton nun 6e binni ɲol. Pol yettii goondin6e Tesalonika puy, sabbu goondinki ma66e e no 6e tinnorii baa der tooraaji ma66e. O moyyini boofol dow no 6e kedorii wittoygo Joomiraawo.

Sabbu tooraaji di 6e tooretee, 6e Tesalonika e miili nyalaane darnal nun yottii. Pol batii 6e no nyalaane nen warataa to neddo kalludo artay wari. To o warii, o ha6idan ko wi'etee Alla fu, e ko teddintee dow laawol diina fu.

Der hoore 3, 6aawo no Pol eeli 6e du'anoo dum, o eelii 6e 6e boddodoo e him6e 6e yidaa gollaago, gam 6ee miila no der wakkati cakitiiki nun 6e gonii. O batii 6e o wi'i: «Mo gollaaki haanay nyaama».

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka, 1.1-2
2. Pol manii him6e Tesalonika, du' anii 6e, 1.3-12
3. Ekkitinol dow wittoyki Almasiihu, 2.1-17
4. No haani goondin6e yahira, 3.1-15
5. Haalaaji cakitiidi e cannooje, 3.16-18.

Sannoore

¹ Derewol ɲol yiwii diga e Pol, e Silaasi, e Timote. Emen canna eklesiya Tesalonika, kawtuka e Alla Baaba meeden, e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu. ² Alla Baaba, e Yeesu Almasiihu Joomiraawo, hokka on moyyere e jam!

Goondinki 6e Tesalonika

³ Banniraa6e, e haani men jetta Alla wakkati fu gam moodon. Edum fotti, gam goondinki moodon e beydoo yeeso yeeso, kade bo yidde ne goodontirdon hakkune moodon e beydoo der moy moodon. ⁴ Kanjum acci emen juroro on der eklesiyaaaji Alla. Emen juroro munyal moodon, e goondinki moodon, der tooraaji di tooretedon, e billaaje de munyanton.

⁵ Tooraaji din laati nun ko hollitinta kiita Alla poonnitiika, gam laatodon fotube naatugo der Laamaare Alla, ne gam mum tooretedon. ⁶ Gam edum foonnitii yeeso Alla, o yoba tooran6e on, toora. ⁷ Onon toorootoobe, o hokkan on siwtaare e amen. Dum laatoto to Joomiraawo meeden Yeesu gonudo dow kammu suppitoyke e malaykaa6e mum 6e baawde. ⁸ Nyalaane majjum, o suppitinto der denjal yiite, gam o fooda noppi 6e annaa Alla, e 6e dwtanaaki linjiila Joomiraawo men Yeesu. ⁹ Poodol ma66e noppi e foonnitii, halkere tabitiine nun, 6e boddodinto e Joomiraawo e teddujal baawde mum. ¹⁰ Dum laatoto der nyalaane ne o wittoyta. Den him6e makko teddinan mo, goondin6e mo fu haaynee gam makko. Onon bo, on gonoto caka ma66e, gam on goondinii waaji men baajii on.

¹¹ Gam majjum emen du'anoo on wakkati fu. Emen eela Alla meeden laatina on fotube noddoo ne o noddi on. Baawde makko hokka on semme hebbingo golle boodude de jidudon wadugo fu, gam on goondinii mo. ¹² Hande nun inne Joomiraawo meeden Yeesu teddirtee der moodon, onon bo, teddinedon gam makko. Dum fu, gam moyyere Alla meeden, e Yeesu Almasiihu Joomiraawo.

2

Nyalaane Joomiraawo

¹ Banniraa6e, dow garki Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, e no kawritirteden e makko, nani do ko men eelata on: ² To on accee hakkillo moodon jiboo law. To on accee bo goddo huunna on der annabaaku mum, dum bo der haala mum, dum bo goddo wi'a, men binnii ka der derewol amen no nyalaane Joomiraawo warii ko. ³ To on accee goddo yoyra on baa dow laawol ɲole. Gam nyalaane nen warataa to hinaa him6e duu66e yeddi Alla, neddo kalludo, laatiido bii halkere suppitoo. ⁴ Ganyo on mawnitinto dow huune fu ko saafetee e noddee Alla, o yahan faa o joodoo der suudu Alla, o wi'a hoore makko, kanko woni Alla.

⁵ Mi batiino on ka wakkati gonnoomi to moodon, on ciwtoray na? ⁶ Jooni kan

oon anni ko faddii mo warugo. Amma o hollitinto to wakkati makko wadii. ⁷ Gam baawde hakke cuudiide e golloo ko diga jooni. Amma paddiido de na'on taw. To o yawtii, den ⁸ neddo kalludo on suppitinto. Amma Yeesu Joomiraawo waran mo e foofaanjo hunnuko mum, halka mo e jaynol garki mum. ⁹ Neddo kalludo on wariidan e baawde Seydan, o wadan kaayefiiji, e maaneeji, e kaayefiiji fewrekuuji. ¹⁰ O eytan halkoo6e e hakkeji diye fu. Be majjan, gam 6e jiday goonja kaa do hisinta 6e. ¹¹ Gam majjum Alla lildanoyta 6e baawde majjinooje, heba 6e goondina fewre. ¹² O wadan dum gam o hiitoo 6e goondinay goonja, go 6ee ceyoroo ko foonnitaaki.

Semmidingo der goondinki

¹³ Banniraa6e, yidaa6e Joomiraawo, menen, doole men jetta Alla wakkati fu gam moodon. Alla subii on diga fuddoode, gam kison diga e Ruuhu Ceniido laabindo on, gam on goondinii goonja. ¹⁴ Kanjum Alla noddani on diga e linjiila ka men baajii on, gam ke6on teddu6al Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu. ¹⁵ Gam majjum banniraa6e, tabitee wakkati fu, jogee ko men ekkitini on e haala, dum bo e dereeji amen.

¹⁶ Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu e hoore mum, e Alla Baaba meeden, jidudo en, hokkii en moyyere mum e jam tabitiido, e tammuwe woodune. ¹⁷ Be deyyitina berde moodon, 6e tiidina on wadugo, e batugo ko woodi.

3

Du'anee men

¹ Banniraa6e, ko horii woni, du'anodon men gam haala Joomiraawo sankitoo law, ka teddinee bo hande to moodon. ² Du'ee gam men dada him6e 6e walaa ko'e, bon6e. Gam him6e fu bane goondini.

³ Amma Joomiraawo e laatii koolaado, o semmidinan on, o reena on e ganyo. ⁴ Gam daliila Joomiraawo, emen koolii on, oon tokki umurooje de men umuri on, on tokkoto de bo yaago.

⁵ Joomiraawo acca berde moodon yida Alla, munyon hande no Almasiihu munyiri!

Moy fu golloo

⁶ Banniraa6e, emen eela on e inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, boddodee banniraa6e 6e walaa gadaanjal, 6e tokkay ko men ekkitini on. ⁷ Onon e ko'e moodon, oon anni no haani yemminiron men, gam men goday e moodon der dullere gadaanjal. ⁸ Walaa mo men nyaami nafa mum baanji. Jemma e nyalooma fu, men gollike e comuri, gam to men laatano goddo mon doongal. ⁹ Men baawanno ko eeli on nyaamdu, amma men gaday dum. Men gollike e ko'e amen gam men laatano on misaalu, gam yemmenen men. ¹⁰ Gam wakkati men gonunoo to moodon, men batiino on, men bi'i: «Mo yidaa gollaago fu, to nyaamu bo.»

¹¹ Gam men nani wo66e caka mon yidaa gadaanjal, sey naatugo haalaaji di yaalay dum. ¹² Emen eela iri him6e 6en, emen bata 6e e inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, 6e golloo e jam, gam 6e nyaanna ko'e ma66e.

¹³ Amma onon banniraa6e, to on comee wadugo ko woodi. ¹⁴ To goddo salike ko dwtanii ko men binni der derewol 6ol, maanee joomum, boddodon mo, gam o senta. ¹⁵ Amma, to on daaree mo hande ganyo, bagginee mo hande banniraawo.

Cannooje

¹⁶ Joomiraawo mo jam e hoore mum hokka on jam wakkati fu, e der noy fu. Joomiraawo wonda e moodon, on fu.

¹⁷ Min Pol winni e junjo am sannoore ne, hande non boowirmi wattirgo dereeji am fu junjo.

¹⁸ Moyyere Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu wonda e moodon, on fu!

Derewol aranol ɲol Pol winnani Timote

Haala Puddirka

Pol nanɲaanoma, maɓɓaa der Roma, Golle Lilaaɓe 28. Der dereeji makko godɗi, o batii ko nandi hande o yoofitinteno, Filippi 1.25; 2.24; Filemon 22. No o yoofitaa bo, o fuddii golle boosaade makko. Diga Maseduwaan o wannani Timote jidaado makko, mo o gollodintoo. O batii mo o joodoo Efesu gam o semmidina goondinɓe, o janɲina ɓe bo. Haani o janɲina puy, gam waajotoobe fewrekuube na'on e waajoo haalaaji di walaa hoore e luudontirdi e goondinki. E woodi o janɲina, gam ekkitinol goonawol nun accata eklesiya daroo to laafi.

Derewol Timote aranol ɲol e holla ko haani accen e ko haani gaden der jonne men. Enol holla bo no haani laawol foonnitaare tokkiree der eklesiya. Enol janɲina en bo ko woodi.

Derewol ɲol e batana bo du'aare e no haani worɓe e rewɓe wonira der eklesiya. Pol e holla no haani ardiibe eklesiya e walooɓe dum e laatii. Baawo mum, oo bata Timote takkoo Alla e gollal janɲinol.

Der wecco didaɓo, Pol e hokka himɓe geɓe feere feere wonɓe der eklesiya saawari, hande jon: gawniibe, e ardiibe, e joomiraabe, e maccube, e jom jawdiibe.

Derewol ɲol e walla en annugo no eklesiya resirnoo laabi dow ardanal. Ardiibe duuɓɓe nun woni der eklesiya. No haani ɓe cubiree batanaamaa, golle maɓɓe bo batanaamaa. Gawniibe woɓɓe, go ɓe daaree gawniibe e goonja, sey ɓe jottoo jaka duubi gom. Haala janɲinol semmidinaama, gam haani goonja janɲinee faa laaba, gam haɓidingo boofi beydotoodi duudugo.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka 1.1-2
2. Ekkitinol dow eklesiya e durooɓe makka, 1.3-3-16
3. No haani Timote gollira, 3.17-6.19
4. Haalaaji cakitiidi e kannooje, 6.20-21.

Sannoore

¹ Derewol ɲol yiwii e am min Pol lilaado Yeesu Almasiihu. Alla Kisinoowo en e Yeesu Almasiihu laatiido tammuwe men, yowanimmi dum junɲo.

² Emi sannee Timote, ɓiyam goonjaajo, mo dimumi dow laawol goondinki. Alla Baaba meeden, e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu endee, hokkee moyyere e jam.

Ekkitinol fewrekuwol

³ Wakkati jahannoomi Maseduwaan, mi batiino maa joododaa Efesu. Himɓe woɓɓe na'on don e janɲina ekkitinol feerewol. Haɗu ɓe dum. ⁴ Batu ɓe ɓe acca hakkilango taalaaji e inde kaakiraabe de walaa kaddi. Jeddi tan dum waddata, dum nafataa laawol ɲol Alla hisinirta himɓe e goondinki. ⁵ Ka batanmi do laati nun gam mawningo yidde yiwune diga ɓerne laabune, e miilooji laabudi, e goondinki ki walaa mu-naafitaare. ⁶ Woɓɓe seekake e majjum, ɓe majjii der haalaaji baanji baanji. ⁷ Bee jidi laataago moodiɓɓe tawreeta, amma ɓe paamataa ka ɓe batata, e ka ɓe tabbitinta.

⁸ Een anni tawreeta e woodi, to kaa golliree hande no haani. ⁹ Een anni no tawreeta wadaaka gam foonnitiiɓe. Amma ka wadaama gam halluɓe, e nanaruuɓe, e ɓe hulataa Alla, e hakkeɓe, e ɓe teddintaa ko senii, e yawiiɓe Alla, e warooɓe baabiraabe e inniraabe mum, e reyyitooɓe yiyam himɓe. ¹⁰ Ka wadaama bo gam jeenoobe, e wadoobe jeenu gorko e gorko, non bo debbo e debbo, e sippooɓe maccube, e fewooɓe, e hunortooɓe fewre, e huune duuddum, luudontirdum e ekkitinol goonawol. ¹¹ Ekkitinol ɲol e yaada e linjiila ka jowanaami. Eka hollita tedduɲal Alla maanteteedo.

Yettoore gam endam Joomiraawo

¹² Mii yetta Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, kokkudo am semme. Mii yetta mo gam o daarii am koolaado, o yowanimmi golle makko. ¹³ Mii latino batoowo kalluka dow makko. Mii toorannoo himɓe makko, mi hollino mo gite bodeeje. Amma Joomiraawo meeden endike am. Mi annaano ko gadannoomi, gam mi goondinayno. ¹⁴ Moyyere Joomiraawo duudanii am puy. O hokkii am goondinki

e yidde yiwune diga e Yeesu Almasiihu. ¹⁵Haala kooliniika nani, kaanuka himbe fu jaba: Yeesu Almasiihu warii e duuniyaaru gam hisingo hakkeebe. Mii laatii arano caka maabe. ¹⁶Amma Alla endake am gam Yeesu Almasiihu hollita munyal mum dow am, min laatiido arano caka hakkeebe. Yeesu on wadii dum gam mi laatanoo goondinoobe mo, heboobe yonki tabitiiki fu misaalu. ¹⁷Alla gooto woni, laamiido tabitiido, mo maayataa, mo yi'ataake bo. Daraja e teddujal woodani mo faa abada abadin. Aami!

¹⁸Biyam Timote, saawari kokku maa mi nun don, jaadooki e annabaakuuji gadanoodi dow maa. Accu di laatane gineeji gadiira konu geetu. ¹⁹Joga goondinki e cuudiidum berne geetum. Wobe hakkilanay dum, go goondinki maabe halki. ²⁰Himeneyus e Aleksandire na'on caka maabe. Mi wattii be e junjo Seydan gam be annita no haanay be bata kalluka dow Alla.

2

Du'anaago himbe fu

¹Ka batanmi on aran nani: Eelee, eel-itee. Du'ee, jettee Alla gam himbe fu. ²Du'anee laamiibe, e mawbe leydi fu. Du'ee gam gonoden e jam, e deyyere der kulol Alla, heba himbe dwtanoo neddaaku men. ³Kanjum woodi, edum fottani Alla kisinoowo en. ⁴Oo yidi himbe fu hisa, heba be jottoo annal goona. ⁵Alla gooto nun woni. Tawaado hakkune makko e himbe bo gooto nun, kanko woni Yeesu Almasiihu, laatiido neddo. ⁶O hokkitirii hoore makko gam sooditaago himbe fu. Non Alla hollitiri laawol nol o subu no wakkati mum wadi. ⁷Gam mi batana dum, Alla wadimmi baajotoodo e lilaado. O yowanii am mi jannina himbe be lenyi janani haala goondinki e goona. Goona batammi, mi fewataa.

⁸Gam majjum, mii yidi worbe du'oo nokku fu, be banta juude maabe. Be gada dum e berde laabude, hinaa e tikkere, hinaa e jeddi.

⁹Rewbe kan bornoo gineeji pottudi. Be gooda neddaaku e senteene. To be mooroo moordi di gidi e kanjeeri, e bannaaje de cardi. To be borna gineeji di ceede puy.

¹⁰Amma nari maabe laato wadugo gadu geetu. Hande nun haanirani rewbe baatoobe no e teddini Alla. ¹¹To e janninee, sey rewbe jeedoo, e hettinii e dowtaare. ¹²Mi hokkay laawol, debbo jannina, dum bo laato hooreejo dow gorko. Ko haani nun o jeedoo. ¹³Gam Adamu nun artaa tagaa, ko Hawwa tokki. ¹⁴Kade bo Adamu bane Seydan jarbii, debbo nun jarbaa, go o yaartii sariya Alla. ¹⁵Amma debbo hisinte diga e beynu mum, to emo tabitii e goondinki e yidde, e laabal, e jogaago hoore mum.

3

Hoorebe Eklesiya

¹Haala kooliniika nani: Jiddo laataago hooreejo eklesiya fu, yidii golle boodude. ²Den, sey ardiido eklesiya fu laato mo walaa gacce. O laato goodudo debbo gooto, nantiido, mo hakkillo, goodudo neddaaku, cilminoowo hobe, baawudo ekkitingo. ³Taa o laato jaroowo bagi, dum bo kabaado. Amma o laato munyudo, daartoowo jam, mo suunaaka ceede. ⁴O laato ardaniido saare makko no woodiri. O elta bibbe makko faa be dwtanoo mo, be teddina mo. ⁵Gam to goddo waaway ko ardanii saare mum, noy o waawirta ko hiinnii eklesiya Alla? ⁶Haanay hooreejo eklesiya e laatii goondindo keso. To oo laatii keso, o mawnitinto, o doyyee kiita hande no Ibiliisa doyyiraa kiita. ⁷E haani joomum e batanee geeta yeeso himbe be goondinay. Den be jawataako mo, o yantataa bo der pittu Ibiliisa.

Waloober der golle Eklesiya

⁸Waloober der golle eklesiya bo, e haani laato fotube teddineego. Be galaa mu-naafitaare, be jarataa bagi jiiloojam. To be laato daartoobe ceede e laabi kalludi. ⁹Sey be jogoo goona goondinki ka Alla holliti. Be jogoo ka e cuudiidum berne laabudum. ¹⁰Sey be poonnee taw. To be galaa gacce, be pudda golle maabe. ¹¹Hande non rewbe bo, sey be laato fotube teddineego. Haanay be laato nyo'ooobe himbe, amma be laato nantiibe, hooliniibe der huune fu. ¹²Laatiido balloowo eklesiya fu, sey joomum e woodi

debbo gooto. O waawa bo dawrango bi66e makko, e wuro makko hande no haani. ¹³ To walloofe der eklesiya wadii golle mum no woodiri, 6e ke6an joonne teddune. Be ke6an bo semme der goondinki ma66e Yeesu Almasiihu.

Asiiri kollitaaki

¹⁴ Mi wannanii maa derewol ɲol do, amma mii miila warugo to maada, yeeso sedda. ¹⁵ Amma to 6ooyii mi waray, derewol ɲol do anninte no haani goniraa der saare Alla, laatiine eklesiya Alla yonkinteejo. Eklesiya kan laatii darɲanal, e to goonja darii. ¹⁶ Seko fu walaa, asiiri diina meeden e mawni: Alla hollitake e 6annu neddo, Ruuhu seedanike goonjaaku makko, malaykaa6e yi'ii mo, lenyi fu waajaama haala makko, o goondinaama der lenyi janani, o hebii tedduɲal dow kammu.

4

Ekkitinoobe pewe

¹ Ruuhu Ceniido batii e laa6udum wi'i: Der jaamanuuji cakitiidi, wobbe woppan goondinki. Be dowlanto ruuhuuji majjinooji, e ekkitinooje ginnaaji. ² Be accan ekkitinoobe munaafitiibe e fewoobe majjina 6e. Cuudiidum berde ekkitinoobe pewe den maanaama e fewre, nandi hande cumaadum e janni bodeeri. ³ Bee kada him6e 6aɲontirgo, e nyaamugo nyaamduuji goddi. Amma Alla tagi nyaamduuji din. Goondin6e, annu6e goonja fu, waawan ko yetti Alla, nyaama di. ⁴ Ko Alla tagi fu e woodi. Walaa ko woppetee e majjum, to en jabii dum e yettoore. ⁵ Gam haala Alla, e du'aare, e laa6ina huune fu.

Gollantoodo Yeesu geeto

⁶ Ekkitin banniraa6e huune dum. Den a laatoto gollantoodo Yeesu Almasiihu geeto. A nyaannan hoore maa e haala goondinki, e ekkitinol poonnitiinɲol ɲol tokkudaa e tinnaare. ⁷ Haalaaji di walaa hoore, e taalaaji di him6e tafi, di jaadataa e goondinki, sala di. Amma an, eltu hoore maa aa takkii Alla. ⁸ Eltugo 6annu e nafa sedda dow kujje godde. Amma takkaago Alla e nafa dow huune fu. Edum woodi alkawal der

goonki duuniyaaru do, e der goonki ga-roowi yeeso. ⁹ Kanka woni haala koolinika, kaanuka him6e fu ja6a! ¹⁰ Gam sabbu dum don fu, emen golloo emen duura, gam men jowii hoolaare amen fu dow Alla yonkinteejo. Kanko laatii Kisinoowo him6e fu, accu du goondin6e mo.

¹¹ Kanjum haani bataa him6e, ekkitinaa 6e dum. ¹² Taa accu goddo yawee gam aa laatii gojankeejo. Amma laatana goondin6e misaalu diga e haala maa, e gadu maa, e yidde maa e goondinki maa, e laa6al maa. ¹³ Go mi wara, tinna aa janɲana goondin6e dewte ceniide, aa tiidina 6e, aa ekkitina 6e. ¹⁴ Taa yeeba dokkal moyyere ɲal ke6udaa. A hebii ɲal diga e annabaaku, wakkati dottii6e eklesiya yowi juude mum dow maa. ¹⁵ Tinna e golle den, kokkaa hoore maa e majje, gam him6e fu yi'a no beydortodaa yeeso yeeso. ¹⁶ Hakkilan hoore maa. Reenu bo janɲinol maa, tinna dow majjum. To a wadii dum, den aa hoolii a hisan, an e hettinaniibe maa fu.

5

Pol e hokka Timote saawari

¹ Taa falmu dottiijo e semme, amma tiidin mo hande baaba maa. Gojankee6e bo, baddu 6e hande mawniraa6e maa, e miiraa6e maa. ² Rew6e manɲusuube, baddu dum hande inniraa6e maa, saanoo6e bo, hande sakikiraa6e maa. Wadu dum e miilooji laabudi.

³ Teddin rew6e gawnii6e, 6e woodaa wallan6e dum. ⁴ Amma to debbo gawniijo e woodi sukaa6e, dum bo taaniraa6e, e haani 6e ekkitoo taw golloraago kulol Alla der saareji ma66e. Be joba saareji ma66e barjaari booduni. Kanjum fottani Alla. ⁵ Debbo gawniijo, mo walaa kiinnotoodo dum, go e woni kan tan, yowii hoolaare mum dow Alla. Jemma e nyalooma, oo tinnii, oo eela ballal Alla. ⁶ Amma gawniijo daartoowo welwelo, laati nun maaydo baa to emo foofa. ⁷ Kanjum haani bataa 6e, gam 6e laato 6e walaa gacce. ⁸ Mo hiinnaaki getti wuro mum, accu du him6e saare mum, joomum yeddii goondinki, oo 6uri mo goondinay jaasugo.

⁹ Ko inne gawniijo winnee e derewol, sey oo woodi jaka duubi lasoy tati, tawee o laatanakeno goriiko koolaado. ¹⁰ O laatoo anniraado wadugo ko woodi, hande jon: ummingo sukaaɓe mum hande no haani, oo laatii bernudo hobbɛ, e lootudo koyɗɛ goondinɓe, e balludo toorotooɓe. Laatoo bo o wadii gaduuji geeti duuddi.

¹¹ Amma taa winnu inde rewɓe saanooɓe, laatiibe gawniibe. Gam to suunooji maɓɓe ummake, ɓe jidan hooweego kade, ɓe acca gollanaago Almasiihu. ¹² Be keban gacce, gam ɓe accii alkawal gollanaago Alla ɗal ɓe kaɓɓuno. ¹³ Ko ɓuri dum, no ɓe galaa gadaaɗal, ɓe ettan wakkati maɓɓe, ɓee boositoo wuro e wuro. Dullere gadaaɗal tan bane, amma ɓee nyo'a himɓe. Bee naata haalaaji di yaalay ɓe, ɓee una batu. ¹⁴ Sabbu majjum, mii yidi saanooɓe, laatiibe gawniibe, hoowitee. Be dima sukaaɓe, ɓe kiinno wuro maɓɓe. Den ɓe kokkataa wayɓe men laawol no biisiri inde meeden. ¹⁵ Wobɓe maɓɓe selii ko laawol, tokkii Seydan. ¹⁶ Debbo goondindo, mo rewɓe gawniibe woni e wuro mum, o walla ɓe, gam to ɓe laatana eklesiya doongal. Eklesiya kan, hiinno rewɓe gawniibe, ɓe goodaa godɗo kiinnotoɗo dum.

¹⁷ Dottiibe ardaniibe Eklesiya deydey, e haani heɓa joddi golle mum de didi. Accu du tinniibe e waaji e janninol. ¹⁸ Gam Dewtere wi'i: «Taa haɓɓu hunnuko gaari corɓoori gawri.» Ne wi'i kade bo: «Gollotoɗo fu e haani joddi mum.» ¹⁹ To godɗo waddanii maa gacce dow dottiijo eklesiya, taa jaɓu, to hinaa ɓe gadii seedeɓe dido, dum bo tato. ²⁰ Wadooɓe hakke, felu dum yeeso himɓe fu, gam heɓa horiibe hula.

²¹ Mi eelii maa yeeso Alla, e Yeesu Almasiihu, e malaykaabe subaabe, dowtana haalaaji dii, tawee a suttontiray himɓe, a ɓurontiray ɓe bo. ²² Taa yawɗa jowaa juude maa dow hoore godɗo. Taa naannu hoore maada der hakkeeji wobɓe. Reenu hoore maa aa laabi.

²³ Taa yaru diyam ɓalam tan. Yaru innabojam sedda gam reedu maa, e gam aa nyawi de duuddum.

²⁴ Hakkeeji wobɓe wurtitinto diga ɓe kiitaaka, di wobɓe bo wurtitoo ɓaawo ni. ²⁵ Hande nun bo golle boodɗe hollitortoo, de hollitaaki bo, tabitintaako e suudi.

6

¹ Maccuɓe laatiibe goondinɓe, daara joomiraaɓe mum hande fotuɓe teddi-neego. Den mum, godɗo heɓataa laawol bata kalluka dow inne Alla, e ekkitinol men. ² Maccuɓe wooduɓe joomiraaɓe goondinɓe, to wi'u gam ɓee laatii banniraaɓe, ɓe teddintaa ɓe. Amma, ɓe jagganoo ɓe ɓura, gam goondinɓe yidaaɓe nun ɓe jaggantoo.

Waajotooɓe fewooɓe e suuno jawdi

Kanjum haani janninaa, baajodaa. ³ Wobɓe e ekkitina ekkitinol feerewol. Be tokkay haala Joomiraaɓe meeden Yeesu Almasiihu laabuka, e ekkitinol jaadoowol e kulol Alla. ⁴ Himɓe ɓen laati nun mawnitiibe, ɓe annaa godɗum. Bee nyawi jeddi e biditiri haalaaji. Diga e majjum nawniraagu, e kaɓe, e jennooje, e biisugo bannun yiwata. ⁵ Edum wadda jeddi di walaa kaddi, hakkune himɓe ɓe hakkillo mum wuurii. Be joofii goonja, ɓee miili goondinki laati nun laawol keɓal.

⁶ E goonja, goondinki laati nun laawol keɓal manɗal, to neddo e seyyorii ko woodi. ⁷ En gadday godɗum der duuniyaaru. En baawataa bo ko hoori godɗum. ⁸ Gam majjum to een goodi nyaamdu e kolte, dum heyii en. ⁹ Amma suunaabe jawdi, jarbeeji waranan ɓe. Be jantan pittii Seydan e suunooji di nafataa, jaarooji der majjere e halkere. ¹⁰ Gam suuno ceede woni dadol kalludum. Wobɓe suunake de, go ɓe ceeki diga goondinki, den ɓe gaddani ko'e maɓɓe tooraaji duuddi.

Joga ko bataɗaa

¹¹ Amma, an neddo Alla, wodɗoda kujje den. Daartu fonnitaare e takkaago Alla, e goondinki, e yidde, e tinnaare, e diggere. ¹² Haɓu hawre goondinki woodune, jabaa yonki tabitiiki. Gam sabbu yonki kin Alla noddu maa, gaduɗaa seedaaku maada boodunju yeeso seedeɓe duuɓɓe. ¹³ Mii batee kaa do yeeso Alla buurinoowo huune

fu. Mii batee ka bo yeeso Yeesu Almasiihu gaduḍo seedaaku boodunju yeeso Ponsu Pilaatu. ¹⁴ Joga ko batadaa faa wooda. Laata mo walaa tuuni dum bo gacce faa nyalaane Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu sup-pitoyto. ¹⁵ Garki makko laatoto wakkatiire ne Alla resi, Alla maanteteedo. Kanko tan woodi baawde, Laamiido laamiibe, Joomiraawo joomiraabe. ¹⁶ Kanko tan woni mo maayataa, joodiido der jayjol nol goddo waawataa ko battii. Walaa mo meedi yi'ugo mo, walaa baawoowo ko yi'i mo bo. Teddunjal e baawde tabitiide woodani mo faa abada abadin. Aami.

Haalaaji cakitiidi

¹⁷ Batu wooduḍe jawdi der duuniyaaru do, to be mawnito. To be kooloo jawdi ni tabitintaako, amma be kooloo Alla. Kanko nun hokkata en huune fu, faa heya, gam ceyoroden dum. ¹⁸ Batu be be gada ko woodi. Wadugo geetum laattoo jawdi maḅbe. Be laattoo hokkitirooḅe, siriyiibe wallugo woḅbe e jawdi maḅbe. ¹⁹ Hande nun be cuudiranta ko'e maḅbe jawdi booduni, tabitintooni, gam nyalaade garooje, be keba bo yonki goonjahi.

²⁰ Timote, hakkilan ko kalfinadaa, woddoda haalaaji baanji baanji di yaadataa e goondinki. Hakkilan bo jeddi dow ko woḅbe wi'ata annal luggunjal. ²¹ Woḅbe mawnitorake annal jal, go be acci goondinki.

Moyyere Alla wonda e moodon.

Derewol dida6ol ɲol Pol winnani Timote

Haala Puddirka

Pol wittoy kade Roma, oo laatii nanɲaado. Amma oo woodi toora jooni buri de o nanɲanoo der siire nen. Him6e wo66e accii mo, Luka tan nun wondi e makko. E nandi hande Pol winni derewol ɲol hakkune duubi 66 e 68.

Pol yamii Timote wara law go dabbune wada. To oo wara bo, o wadda gulunfaare Pol e dereeji guri mum. O hoolaaki naa 6e jiidan, gam oo anni no wakkati dillugo makko yottake. Gam majjum derewol ɲol do laatii binnaanɲol dalaa, hakko o maayata. Der derewol ɲol, Pol yeeyitake 6aawo dow ko wadunoo, oo batana bo ko wadotoo jooni de o winnata ɲol, waato kiita makko e ko wadoytoo yeeso sedda, waato maayde makko ne woddaa kade.

Der derewol ɲol, Pol hollii Timote ko haani wada o laatoroo koolaado der ekkitinooje de o hebi. Wakkati mum goondin6e e tooreno, faa dum wadi Pol ma66aa der kasu, ekkitinooje leliide bo e toora ekle-siyaaji. Gam majjum o semmidinta Timote, o munyana tooraaji, o daroo 6aawo goonja. O acca jeddi di nafataa, o wododoo janninoobe ko lelii, o takko ko o ekkitinaa, o waajoo haala Alla, «gam Binni Ceniini fu yiwii diga e kollitinki Alla, nii nafa gam janningo goonja, e foortugo neddo, e hollugo boofi, e moyyingo di, e ekkitingo wonaago no Alla yidiri».

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka, 1.1-2
2. Yettoore e tiidinki, 1.3-2.13
3. Pol e bata Timote hakkilana hoore mum, 2.14-4.5
4. Heennyitoode goonki Pol, 4.6-18
5. Cannooje, 4.19-22.

Sannoore

¹ Derewol ɲol yiwii diga e am, min Pol, lilaado Yeesu Almasiihu e sago Alla. Mi lilaama gam mi fiina haala dow yonki ki Alla ha66ani en alkawal, sabbu kawtal men e Yeesu Almasiihu. ² Mi sannii

maa, an Timote biyam jidaado. Alla Baaba meeden, e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu endee, hokkee moyyere e jam!

Pol e semmidina Timote

³ Mii yetta Alla mo kujidanami e cuudiidum 6erne laabudum, hande no kaakiraa6e am wadunoo. Emi siwtoree jemma e nyalooma fu der du'aaje am. ⁴ Mii siwtora gondi maa. Mii woodi kumpa yi'itaago maa puy, gam mi seyoo puy. ⁵ Mii siwtora goondinki maa ki walaa munaafitaare. Maama maa Loyis e inna maa Enis e artu maa woodugo ki. Mii hoolii an bo aa woodi ki. ⁶ Gam majjum mii hattinee, accu dokkal ɲal Alla hokku maa no jowumi juude am dow maa beydoo. ⁷ Gam Ruuhu ɲu Alla hokki en, laatintaa en huloobe. Amma Ruuhu kokkoowo en semme, e yidde, e nantaare o hokki en.

⁸ Gam majjum taa sentu seedanaago Joomiraawo meeden. Taa sentu bo seedanaago am, min ma66aado der kasu gam makko. Hawtu e am der tooraaji gam linjiila, jaka baawde de Alla hokku maa. ⁹ Kanko hisini en, noddi en gam laatanoden mo. Hinaa gam gadu meeden o hisiniri en, amma gam nun nun o yidiri dum e moyyere makko. Moyyere nen o wadani en diga e Yeesu Almasiihu, diga hanne bane. ¹⁰ Jooni, moyyere nen hollitake e garki kisinoowo meeden Yeesu Almasiihu. Kanko halki baawde maayde. Diga e linjiila o holliti yonki tabitintooki.

¹¹ Gam sabbu linjiila kan, Alla wadimmi baajotoodo, lilaado e janninoowo. ¹² Sabbu majjum tooreteemi tooraaji dii do, amma mi sentiray dum. Gam mii anni mo goondinmi. Mii hoolii bo o waawan ko reeni ko o halfnimmi faa nyalaane darɲal yottoo. ¹³ Joga haala goonjaha ka nanudaa diga e am. Gollir ka e goondinki, e yidde ne kebuden gam een kawti e Yeesu Almasiihu, ka laatanee misaalu. ¹⁴ Joga geetum dum kalfinadaa e ballal Ruuhu Ceniido gonudo der meeden.

¹⁵ Aa anni, him6e leydi Asiya fu accii am, Figelus e Hermogenes na'on der ma66e. ¹⁶ Joomiraawo endoo him6e saare Onesifor, gam o deyyitini am. O sentiray bo nanɲoode am der kasu, ¹⁷ accu du no o wari

Roma, o dartii am e tinnaare mawne faa o yiitimmi. ¹⁸ Alla Joomiraawo hokka mo endam nyaanne darnal. An e hoore maa aa anni no woodi, golle de o wadanimmi der siire Efesu.

2

Gollantoodo Yeesu kooliniido

¹ Gam majjum biyam, accu moyyere ne kebuden sabbu kawtal men e Yeesu Almasiihu semmidinee. ² Ko nanudaa diga e am yeeso seedee6e duu66e, halfin dum him6e hoolinii6e, waawoo6e ko jannini woo6e.

³ Jabu gedu toora maa hande soogeeru Yeesu Almasiihu yeeru. ⁴ To soogeeru jahooru konu e yidi fottango mawdo mum, hakkilantaa haajuuji duuniyaaru. ⁵ Nun nun bo, to gadoowo doggudu yawtontire dwtanaaki sariyaaji doggudu, he6ataa meetalol. ⁶ Demoowo golliido puy, kan nun haani arta nyaama bi66e deme mum. ⁷ Miija ka batu maa mi faa wooda, Joomiraawo faaminte huune fu.

⁸ Siwtor Yeesu Almasiihu mo lenyol Dawda. O fintii e maayde, hande no linjiila ka baajootomi bati. ⁹ Linjiila kan nun acci mii tooree faa ka6baami e callalluuji, hande gadudo kalludum. Amma haala Alla ha6baaka. ¹⁰ Gam majjum munyanmi huune fu, sabbu su6aa6e Alla he6a kam6e bo, Yeesu Almasiihu hisina 6e, 6e ke6a teddujal makko tabitiinal. ¹¹ Daa do haala kooliniika:

To en maaydii e makko, en buuridan e makko bo.

¹² To en munyanii tooraaji, en laamodoto e makko bo,

to en calike mo, kanko bo o saloto en.

¹³ To en laataaki hoolinii6e, kanko o tabitinto oo kooliniido,

gam o waawataa ko yeddi hoore makko.

Gollotoodo mo Alla yerdii

¹⁴ Kanjum haani ciwtoraa goondin6e, eelaa 6e yeeso Alla 6e acca jeddi dow haalahon. Jeddi iri dii don nafataa goddum, sey majjinga hettinii6e. ¹⁵ Tinna darodaa yeeso Alla aa koolaado. Laata gollotoodo mo sentintaake der golle mum. Laatodaa bo janninoowo haala goonaha, hande no

fotti. ¹⁶ Seedu e haalaaji baanji baanji, centiniidi. Batoobe di e beydoo wodfodaago Alla. ¹⁷ Haala ma66e e nandi hande buure kokkollaare, layoore. Himeneyus e Filetus na'on caka ma66e. ¹⁸ Be celii laawol goonja. Be accii wo66e woppi goondinki mum e wi'ugo pintol maay6e wadii yawtii. ¹⁹ Amma Alla dadadii dadada ka dimmataako. Nani do ko winnaa dow makka: «Joomiraawo e anni laataniibe dum.» Nunnun bo: «Noddoowo inne Joomiraawo fu, woddo wadugo ko halli.»

²⁰ Der suudu manjol, keede gadiraade jande geete e kanjeeri tan bane woni don. Keede gadiraade ledde e loope na'on don. Godde, gollirte golle de teddujal, godde bo golliree golle de walaa teddujal. ²¹ To goddo laabinii hoore mum e kujje dee fu, joomum laatoto hande heedo gollirteeno golle teddude. O laatoto, cenaado, nafaowo joomum, ciriyiido wadugo golle boodde fu. ²² Doggu suunooji gojankaaku. Dartu fonnitaare e goondinki, e yidde, e jam, an e noddoobe inne Joomiraawo e berde laabude fu. ²³ Amma an, wodfoda haalaaji di walaa hoore, e jeddi baanji baanji. Aa anni di umminan nun ka6e. ²⁴ Gollantoodo Joomiraawo haaniraa e hawre. Amma o laato diggudo yeeso him6e fu, o laato bo baawudo janningo, e munyudo. ²⁵ E haani o foorta yeddoobe mo e jam. Wadoto Alla walla 6e, 6e tuuba, 6e paama goonja. ²⁶ Den hakkilooji ma66e wittaan, 6e dada pitti Seydan nannunoodo 6e, e wadina 6e sago mum.

3

Jaamanuuru sakitiineeru

¹ Annu der jaamanuuji cakitiidi, wakkatiiji cadudi waran. ² Him6e laatoto yidube ko'e mum tan, suunaabe ceede, 6e laatoto jurotoobe e mawnitintoo6e, 6e jennan haala Alla. Be dwtantaako saareeji ma66e, 6e annaa gadu, 6e teddintaa ko senii. ³ Be laatoto 6e berde mum yoori, 6e cawrantaako goddo, nyo'oo6e him6e, 6e galaa nantaare, 6e yonki bonki, 6e banyan ko woodi. ⁴ Be laatoto jammotoobe, dullube hakkillo, 6e jidan welwelo duuniyaaru bura Alla. ⁵ Be nandinan ko'e ma66e hande huloobe Alla, amma

6ee jedda baawde mum. Woddoda iri himbe 6en. ⁶ Wo66e ma66e e naata e wurooji, 6ee yoyra rew6e 6e galaa hakkillo, 6e hakkeji nyoyyi, go suunooji feere feere e wifita dum. ⁷ Rew6e 6en e ekkitoo wakkati fu, amma abada 6e baawataa ko yottii annal goonja. ⁸ Hande no Yannes e Yamberes ha6idiri Muusa, nunnun himbe 6en ha6idirta e goonja. Hakkillo ma66e wuurake, goondinki ma66e walaa nafuwe. ⁹ Amma 6e kebataa saa'a, gam haanjaare ma66e laabanani himbe fu, hande no dum laatii e Yannes e Yamberes.

Haalaaji cakitiidi

¹⁰ Amma an Timote, a yi'i no janjinirmi. A yi'ii jikku am, e anniya am, e goondinki am, e munyal am, e yidde am, e tinnaare am. ¹¹ Aa anni tooraaji am, e boneeji am. A yi'ii ko he6immi Antiyokiya e Ikoniya, e Listira fu. A yi'i bo no munyirmi dow tooraaji di kebumi. Amma Joomiraawo wurtinii am e majji di fu. ¹² Hawtu6e e Yeesu Almasiihu, go e yidi hulugo Alla, 6e toorete. ¹³ Amma hallu6e e hiilo6e, beydoto e halla. Be majjinan wo66e, gam kambe bo 6ee majji. ¹⁴ Amma an, joga ko ekkitidaa, e ko kooliidaa e semme. Aa anni moy ekkitin maa dum. ¹⁵ Diga sukaaku maa, aa anni Dewte ceniide. Kanje de baawan ko hokku maa faamu, jii tiraa kisidam kebeteedam diga e goondingo Yeesu Almasiihu. ¹⁶ Binni ceniini fu yiwii diga e kollitinki Alla. Nafuwe majje woni, janjingo goonja, e hollugo boofi, e moyyingo di, e ekkitingo wonaago no fottiri. ¹⁷ Nunnun neddo Alla fu laator-too kebbudo, ciriyiido wadugo golle geete.

4

Tinna aa waajoo

¹ Mii eelee yeeso Alla e yeeso Yeesu Almasiihu, kiitotoodo wuuru6e e maay6e. Mii eelee bo sabbu wittoyo go makko e Laamaare makko: ² Waaja haala Alla, waajita ka wakkati fu, baa dum fottanii 6e, baa dum fottanay 6e. Felu 6e, semmidin 6e e munyal, aa janjina 6e. ³ Gam wakkati waran de himbe salotoo nanugo ekkitinol poortii nol. Be tokkoto suunooji ma66e. Be dartanan ko'e ma66e janjino6e duu66e, janjinanbe 6e ko 6e jidi nanugo. ⁴ Be

cukkan noppi ma66e gam to 6e nanu goonja, 6e baylitinto far to taalaaji. ⁵ Amma an, nantu hoore maa der huune fu. Munyan tooraaji, wadu golle baajotoodo linjila, heennyitin golle maa faa wooda.

⁶ Amma min, mi 6adike laataago sadaka, hande kiriseteedi, wakkati yawtugo am 6adake. ⁷ Mi ha6ii hawre woodune, mi yottinii doggudu am, mii joggii goondinki. ⁸ Diga jooni, Joomiraawo kiitotoodo e goonjaaku, e resanimmi riiba kokketeeka poonnitiido nyaanne darjal. Min tan bane hokkete ka. Amma, min e hettiniibe, yidu6e wittoyo go makko fu, o hokkata ka.

Ka Pol bati dow 6e o gollodii

⁹ Tinna garaa to am law. ¹⁰ Gam Demas accii am, sabbu yidde duuniyaaru, o yahii Tesalonika. Kereskes yahii Galaatiya, Titus bo yahii Dalmatiya. ¹¹ Luka tan nun wondi e am. Waddu Marku to aa wara, o nafaan am sanne der golle am. ¹² Tikikus, mi liliidum Efesu. ¹³ To aa wara, gaddanaa am gulunfaare am ne accumi Torowas, wuro Karpus. Gaddanaa am bo dewte am, ko joggii am 6uri woni, dewte am de guri.

¹⁴ Aleksandire bahillo wadanii am ko halli puy. Joomiraawo yoban mo ko o wadi. ¹⁵ An bo, hakkilan mo, gam o salake waaji amen e semme.

¹⁶ Nyalaane arandeere ne darinaami yeeso kiitoo wo gam mi toontano hoore am, baa gooto wallay am, 6e fu 6e accii am. To Alla liman 6e dum gacce! ¹⁷ Amma Joomiraawo wallii am, semmidinimmi. Kan acci keenyitimmii golle waaji am. Himbe lenyi janani fu nanii waaji din. Nunnun dadirmi diga e hunnuko jaggere. ¹⁸ Joomiraawo dadinan am ko halli fu, o yottinammi jam to Laamaare makko ne kammu. Teddujal laatanoo mo faa abada. Aami!

Heennyitirde e cannooje

¹⁹ Mi sannii Pirisilla e Akilas, mi sannii getti wuro Onesifor. ²⁰ Erastus darake Korintu, Torofimus bo, mi accii dum Miletus oo nyawi. ²¹ Tinna garaa go dabbune wada. Ebulus e Pudes e Linus e Kalawdiya e sakikiraa6e won6e do fu, sannii maa.

²² Joomiraawo wonda e maa! Moyyere Alla wonda e moodon.

Derewol ɲol Pol wannani Titus

Haala Puddirka

Wakkati Pol yoofitaa de o maɓɓanoo der Roma, den nun o waajii haala linjiila der Kereta, siire ɓurune manɗu der dunde girekiiɓe. Wakkati o yaareteno Roma to laamiido mawdo, laana diyam maɓɓe yaaliniino ɓe Kereta.

Wakkati o yawtata diga don, o accii don mo o gollodintoo, tokkiido mo, mo laataaki Yahuduujo, Galaatiya. 2.3. De duuddum Pol yowannoo mo o wada golle cadude, der Korintu du. O yowanii mo gollal moyyingo joonne eklesiya ka kanko Pol o titunoo.

Pol batii Titus ɓe potta Nikopolis. E nandi hande diga Maseduwaan nun o winnoy derewol ɲol do, e ɲol Timote aranol. Haala majji e nandi.

Baawo Pol holli no haani ardiibe e wa'i, o batanii bo boofi Yahuduube salotoobe ekkitinol goonawol. O hollii bo ko haani geɓe himbe feere feere wonbe der eklesiya wada. No o heennyitiri derewol makko nani, o batanii moyyere Alla accoore neddo joodoo joonne teddinoore linjiila.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka, 1.1-4
2. Dottiibe eklesiya, 1.5-16
3. Golleeji geɓe himbe feere feere der eklesiya, 2.1-15
4. Joonne goondinbe der duuniyaaru, 3.1-11
5. Haalaaji cakitiidi e cannooje, 3.12-15.

Sannoore

¹ Derewol ɲol do yiwii e am, min Pol, maccudo Alla e lilaado Yeesu Almasiihu. Alla yowanii am mi wada subaaɓe makko goondina mo. O yowanii am anningo ɓe goonja jaadooha e goondinki men. ² Hande non ɓe goodirta hoolaare heɓugo yonki tabitiiki. Alla mo fewataa haɓɓaniino en alkawal yonki kin diga huune fu tagaaka. ³ No wakkati wadi, o anninii haala makko diga e waaji di o yowanimmii hande no Alla Kisinoowo en umuri dum.

⁴ Titus, mi sannii maa, an, laatiido biyam e goonja diga e goondinki men gooti. Alla

Baaba, e Yeesu Almasiihu Kisinoowo en wadane moyyere, hokkee bo jam!

Golle Titus der Kereta

⁵ Mi accii maa Kereta gam moyyinaa ko horii moyyineego. Cubanaa genni fu dottiibe Eklesiya hande no bi'uno maa mi. ⁶ Sey dottiijo cubaado fu laatoo mo walaa gacce. O laatoo gorko mo debbo gooto, mo ɓiɓɓe mum laatii goondinbe. Biɓɓe ɓen laatoo ɓe nyo'irtaake baadi baanjaari, dum bo dullere dowtaare. ⁷ Doole ardiido Eklesiya fu laatoo mo walaa gacce, gam o laati nun gollantoodo Alla. Haanay o laato mawnitiido, dum bo mo mone, maa bo jaroowo bagi, dum bo kabaado, maa bo cunaado riiba kalluka. ⁸ Amma sey joomum e laatii bernoowo hoɓɓe, jidudo ko woodi, mo hakkillo, poonitiido, laabudo, nantiido. ⁹ Sey joomum e jogii haala kooliniika hande no ka janniniraa. Den o waawan ko semmidini woɓɓe e ekkitinol laabuɗol, o waawan bo ko jaalii yeddoobe.

¹⁰ E goonja, duuɓɓe e laatii nanaruube, accu du caka Yahuduube goondinbe. Bee laatii batoobe haalaaji di walaa hoore, ɓee yoyra himbe. ¹¹ Sukku kunnude maɓɓe, gam ɓee biisa saareji duuddi. Bee ekkitina ko haanay, gam ɓe keɓa riiba kalluka. ¹² Neddo maɓɓe, mo himbe daari hande annabiijo, batii du, wi'i: «Keretaaɓe laati nun fewoobe wakkati fu, ɓee laatii bisaaji bondi, ciwankeeɓe, e deereruube.» ¹³ O batii goonja. Gam majjum, felu ɓe e semme, gam ɓe keɓa goondinki geeti. ¹⁴ Be acca tokkugo taalaaji Yahuduube, e oodaaji himbe yoofuɓe goonja. ¹⁵ Huune fu e laabi to laabuɓe. Amma walaa ko laabi, to sobuɓe e ɓe goondinay, gam hakkillo maɓɓe e cuudiidum ɓerne maɓɓe fu sobii. ¹⁶ Bee bi'a ɓee anni Alla, amma golle maɓɓe e yedda no ɓee anni mo. Bee laatii nyidduɓe, e nanaruube. Be baawataa ko wadi geetum baa gootum.

2

Ekkitinol goonawol

¹ Amma an, accu batu maada yaada e ekkitinol goonawol. ² Worɓe nayeɓe, batu ɓe no haani ɓe laatoo nantiibe, fotuɓe teddinego, hakkilbe. Be laatoo ɓe goondinki

mum yandi, 6e gooda yidde e munyal. ³ Batu rewbe nayeebe bo, wonoo hande no haani rewbe goondinbe wonoroo. To 6e laatoo nyo'oobe himbe, dum bo horbe bagi. Amma 6e laatoo ekkitinooobe ko woodi. ⁴ Be ekkitina rewbe saanoobe yidugo worbe mum, e sukaaabe mum. ⁵ Be laatoo hakkilbe, laabu6e. Be kiinnoo golle wuro ma6be, 6e laatoo yeeddu6e. Moy fu downtanoo gorko muudum, gam to haala Alla yennee.

⁶ Waaja gojankeebe, 6e laatoo hakkilbe der huune fu. ⁷ An e hoore maa, laatana 6e misaalu der golle boodde fu. Ekkitin 6e ekkitinol goonawol, e pottunol. ⁸ Haala maa laatoo goonaha, ka yeddataako, gam way6e meeden jiboo, 6e dulla kalluka ka 6e batani en.

⁹ Maccu6e bo, waaja 6e, 6e nanana joomiraa6e ma6be der huune fu. Be gada ko welata 6e, to 6e jeddontir e ma6be. ¹⁰ To 6e bujju 6e, amma wakkati fu, 6e kollita 6ee laatii hoolaabe, hebbu6e. Be gada dum gam ekkitinol haala Alla kisinoowo en, teddinee der huune fu.

¹¹ E goonja, moyyere Alla hollitake gam himbe fu hisa. ¹² Moyyere nen e ekkitina en accen wonaago der dullere kulol Alla, e suunooji duuniyaaru. Nee ekkitina en bo laatoden hakkilbe, e foonnitiibe, e huloobe Alla der duuniyaaru nuu do. ¹³ Hande non kedortoden nyalaane barkidinaane, ne tammihiden. Nyalaane nen, Yeesu Almasiihu, Alla meeden mawdo, Kisinoowo en, hollitinto e teddujal. ¹⁴ O hokkii hoore makko gam men, o sooditii en diga ko halli fu. O laatini en himbe makko 6e o woodi, laabinaabe, tinnii6e wadugo golle geete.

¹⁵ Kanjum haani bataa himbe, nun bo haani baajodaa 6e, pelaa 6e e baawde maa fu. Taa accu goddo yawee.

3

No haani goondinbe Yeesu e laatii

¹ Siwtor goondinbe 6e nanana maw6e leydi, e woodu6e baawde. Be downtanoo 6e, 6ee ciriyii wadugo golle boodde fu. ² To 6e batu kalluka dow goddo, 6e laatoo deyyu6e, e sawriibe, e welu6e deedi dow himbe fu. ³ Gam enen bo, een laatinoo 6e walaa hakkillo, nanaru6e, e majju6e. Een

laatinoo maccu6e jidaali, e suunooji diye fu. Een goodunoo ganyaani e nawniraagu, een banyontiri, en banyaa, een banyontiri. ⁴ Amma Alla Kisinoowo en hollitii himbe geetaaku mum e yidde mum. ⁵ O hisinii en, amma hinaa gam en gadii golle poonnitiide, e endam makko o rimatorii en, laatiden heybe diga e Ruuhu Ceniido laabindo en. ⁶ Alla hokkii en Ruuhu mum ceniido puy, diga e Yeesu Almasiihu Kisinoowo en. ⁷ O wadii dum diga moyyere makko gam laatoden foonnitiibe, heba donen yonki tabitiiki, ki tammiden hebugo. ⁸ Kanka woni haala kooliniika.

Mii yidi tasinaa ka, gam goondinbe Alla tinnoo wadugo golle boodde. Kanjum woni ko woodi, ko nafata himbe. ⁹ Amma woddoda haalaaji di walaa hoore, e jeddi dow habaruuji lenyi, e ka6e, e jeddi dow tawreeta. Haalaaji dii don fu nafataa goddum, baanji di laatii. ¹⁰ Gaddoowo ceennol caka himbe, felu mo de woore, de didi, to o salake, takku mo sera. ¹¹ Annu gadoowo hande non laati nun majjudo e hakkejo, o doyyii hoore makko kiita.

Cannooje e baynaade

¹² To mi lilii Artemas naa bo Tikikus to maa, yawda garaa law, tawaa am Nikopolis, gam ton jidumi dabbugo. ¹³ Tinna ballaa Jenas, moodibbo tawreeta, e Apollos, gam to goddum jaccu 6e der jahaanal ma6be. ¹⁴ E haani himbe meeden bo ekkitoo wadugo golle boodde. Be balla haajaabe walleego gam to kambe walloo6e 6en 6e gonoo baanji.

¹⁵ Wondu6e e am fu sannii maa. Emen canna goondinbe yidu6e men fu.

Moyyere Alla wonda e moodon, on fu.

Derewol ɲol Pol wannani Filemon

Haala Puddirka

Derewol ɲol Pol wannani Filemon do, haala joonne hakkune himbe dɔdo nun ɲol batanta. Pol wannii derewol ɲol gam o sawrinana Onesimu, maccudo doggunodo joomiraawo mum Filemon. Filemon laati nun goondindo tawaado der wanɲarde Koloosi. Onesimu tuubii, goondini Yeesu diga e waaji Pol. Kan wafi Pol e eela Filemon jaɓa Onesimu hande banniraawo mum, o sawranoo mo bo.

Der duuɓol 62 nun Pol winni derewol ɲol der nanɲooore mum arandeere der Roma. Dum nandi hande Tikikus nun yaari derewol ɲol e ɲol Koloosi, Kol. 4.7-9.

Ko hollitii der derewol ɲol woni, tinnaare ne Pol woodi dow moyyingo haala hakkune himbe dɔdo, hande no o woowi wadugo hakkune himbe duuɓe. Ko Almasiihu wadani en hakkune men e Baaba mum, kanjum nun Pol wadani Onesimu hakkune mum e Filemon.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka, 1-3
2. Yettoore Alla gam goondinki Filemon, 4-7
3. Pol e eelana Onesimu sawraare, 8-22
4. Cannooje, 23-25.

Sannoore

¹ Min Pol, e banniraawo meeden Timote nun winni derewol ɲol. Min Pol, mii laatii maɓɓaado gam daliila Yeesu Almasiihu. Emen canna Filemon, jidaado amen, golodintooɗo e amen. ² Emen canna bo Afiya, sakiike men debbo, e Arkippus kaɓidoowo e meeden gam linjiila, e goondinbe hawritintooɗe der wuro maa. ³ Alla Baaba meeden, e Yeesu Almasiihu Joomiraawo, hokka on moyyere e jam.

Yidde e goondinki Filemon

⁴ Filemon, mii yetta Alla wakkati fu, mi accay siwtorgo maa der du'aaje am. ⁵ E goonja, mi nanii yidde e goondinki maada dow Joomiraawo Yeesu e batanee, e no jidirdaa himbe Alla fu. ⁶ Emii eela Alla, gam goondinki kii do hawti en yi'oo der gaɗu.

Den paaminaa geetum fu dum baaweten wadugo gam Almasiihu. ⁷ Banniraawo, berne am seyake puy, hakkillo am fukkake bo, gam yidde maa deyyitinii himbe Alla.

Pol e sawrinana Onesimu

⁸ Mii woodi laawol der kawtal men e Almasiihu mi eelee ko haani gadaa. ⁹ Amma, mii buri yidugo, mi eelee gam yidde, min Pol dottiijo, jooni bo mii maɓɓaado sabbu Yeesu Almasiihu. ¹⁰ Mii eelee gam Onesimu biyam mo keɓumi goondini der kasu. ¹¹ Naane, o nafayno maa, amma jooni, o nafaan en, min e maa.

¹² Mii wittina mo to maada, jaɓu mo hande min e hoore am. ¹³ Mii yiduno haggugo mo to am, gam o wallammi hande no haani balliraano am jooni no tawaami der kasu gam linjiila. ¹⁴ Amma mi yiday wadugo goddum to hinaa en baddii, gam mi yidaa wadingo maa booddum e doole, amma dum laatoo e sago maa.

¹⁵ Wadoto Onesimu seenniriino e maa wakkati sedda, gam o wonda e maa, e baadey. ¹⁶ O laataaki kade maccudo tan, oo buri maccudo, o laatike banniraawo men jidaado. Min, mii yidi mo sanne. Mii anni aa yidi mo buri, hinaa hande neddo tan, amma hande goondindo Joomiraawo.

¹⁷ To a daarii am hande igo maa, den kan, jaɓu mo hande no jabirtaa am min e hoore am. ¹⁸ To o woofaniino maa, dum bo to o joganiino maa nyamaane, yowanam dum. ¹⁹ Min Pol, mii winna ka e junɲo am, mi yoɓete dum. Amma mii siwtoree, an bo aa joganii am nyamaane, nyamaane nen bo, an e hoore maa nun. ²⁰ An banniraawo am, wadanam dum sabbu Joomiraawo, deyyitin berne am gam kawtal men e Almasiihu.

²¹ Mii wannanee gam mii hoolii a nananan am, gam mii anni a wadan buri ko eelu maa mi. ²² Sikan, ciryanodaa am suudu to beeranmi, gam mii miila, Alla jaban du'aaje mon, o wittinanmi to moodon.

Cannooje

²³ Epafaras mo maɓɓidaami gam Yeesu Almasiihu sanni maa. ²⁴ Marku bo, e Aristarkus, e Demas, e Luka gollidooɗe e am sannii maa.

²⁵ Mooyere Yeesu Almasiihu Joomiraawo meeden wonda e moodon.

Derewol Iburaninkee6e

Haala Puddirka

Derewol Iburaninkee6e e woodi nafuwe mawdo der Alkawal Kesal. Binnudo derewol ɲol batay inne mum, ko baaweten ko bati tan woni, o laati nun Yahuduujoo goondindo Yeesu, woliine maamiraabe men nun hollata dum. Oo anni Alkawal Kiinjal puy, accu du dow golle Leewinkee6e. Diga seede6e linjiila arandee6e nun o nani linjiila.

Yahuduube goondin6e Yeesu hande makko nun o wannani, kam6e o baddata. Bee laatii him6e tawaa6e der eklesiya ka o anni, go oo yidi beraago 6e, dum 6ooyataa. Liinyoo6e dewte e miili eklesiya Roma, der leydi Italiya nun o wannani derewol ɲol. Gam Roma nun him6e arti nani haala derewol ɲol, diga e derewol ɲol Kelema mo Roma winni der duu6ol 95 yahugo 96 6aawo Almasiihu rimaa.

Toora batanaaka der don e laatii toora ka Kolodu laamiido toori Yahuduube goondin6e Yeesu der duu6ol 49 6aawo Almasiihu rimaa. O riiwi Yahuduube goondin6e jaka duu6i sedda diga Roma.

Dum nandi hande derewol ɲol winnaama hakkune duu6ol 60 yahugo 64 6aawo Almasiihu rimaa.

Binnudo derewol ɲol, winnii ɲol gam semmidingo 6e o wannani. Dum nandi bo hande 6e o wannani e tawaa der toora mawka. O wannanii 6e, gam to 6e boppu goondinki.

Der derewol makko, o hollii 6e no Yeesu e 6uri malaykaa6e, e Muusa, e Yosuwa, e Liimaamiibe 6e Alkawal Kiinjal. Dum don fu, e hollita no 6e o wannani e yiduno wittugo der tawaanjal Yahuduube dow sujidango Alla. O hollii 6e, no sadaka Almasiihu wadi de woore, e yiyam mum heyii faa e baadey.

O semmidinii 6e e hollugo 6e goondinki him6e arandee6e. O batii 6e, 6e tigga Almasiihu gite, gam kanko nun laatii misaalu munyal.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka, 1.1-3

2. Almasiihu e 6uri malaykaa6e mawnugo, 1.4-2.18
3. Almasiihu e 6uri Muusa e Yosuwa mawnugo, 3.1-4.13
4. Limaamaaku Almasiihu e 6uri limaa- maaku fu, 4.14-7.28
5. Alkawal Almasiihu e 6uri alkawalji fu, 8.1-9.28
6. Yiyam Almasiihu e 6uri kiiseteedi fu nafuwe, 10.1-31
7. No goondinki 6uriri huune fu, 11.1-12.25
8. Haalaaji cakitiidi, 13.1-25.

Alla baddii him6e diga e Biddo mum

¹ Diga ko 6ooyi, Alla baddiino kaakiraabe meeden de duuddum, e laabi feere feere. O baddii 6e diga e annabiibe. ² Amma der nyalaade cakittiide dee do, o baddii en diga e Biyiiko. E makko Alla tagiri duuniyaaru e kammu. Kanko nun bo Alla su6i laatoowoo donoowo huune fu. ³ Kanko nun laatii jayɲol jalboowol, kollitoowol tedduɲal Alla, e no Alla laatii e goonja. Oo jogii huune fu diga e haala makko gooduka baawde. Baawo o laabini hakkeeji him6e, o joodake dow kammu, to nyaamo Alla mawdo, mo tedduɲal.

Biddo e 6uri malaykaa6e

⁴ Biddo e 6urii malaykaa6e manɲu, kan wadi Alla hokki mo inne 6urune inde ma66e. ⁵ Malaykaajo moy nun Alla meedi ko wi'i:

«An laatii Biddo am,
hanne min nun laatii Baaba maa*?»
Moy o wi'i kade:

«Mi laatanto mo Baaba,
kanko bo, o laatanoo am Biddo*?»

⁶ Kade bo, no o liloyta Afo makko e duuniyaaru, o wi'i:

«Malaykaa6e Alla fu sujidana mo*.»

⁷ Dow malaykaa6e bo Alla wi'ii:

«Oo gollira malaykaa6e makko hande keni,
o wadii 6e jagganoo mo hande delle yiite*.»

⁸ Amma dow Biddo, o wi'i:

«Laamu maa, an Alla, wonoo faa abada!
A laamoranto him6e maa e sawru foonni-
taare.

⁹ Aa yidi foonnitaare, aa wanyi ko halli,

* 1:5 Jabuura 2.7   * 1:5 2 Samuyiila 7.14   * 1:6 Tokkitaaki Tawreeta 32.43   * 1:7 Jabuura 104.4   * 1:9 Jabuura 45.7-8

gam majjum, Alla maada subu ma, wuju
maa nebbam seyo

burunjo no wondube e maada✧.»

¹⁰ O wi'i kade:

«Joomiraawo, diga fuddoode, an tagi leydi,
juude maa tagi kammu.

¹¹ Dum fu, dum halkan, amma an, a tabbit-
into,

dum fu, dum hiiddan hande kolte,

¹² a taggan dum hande toggoore,

dum waylitinte, hande kolte.

Amma an, a waylitintaako.

Duu6i maa bo heennyataa✧.»

¹³ Alla meeday ko wi'i malaykaajo gom:

«Jooda nyaamo am

gam mi wada wanyube maa laatoo
jaabirdum koyde maa✧.»

¹⁴ Malaykaa6e fu laati nun ruuhuuji jag-
gantoodi Alla, oo lila di gam di gollanoo
ronoo6e kisidam.

2

To en jeebee kisidam

¹ Gam majjum, e haani kakkilanen puy
ko nanuden, gam to en boddodee laawol.

² Haala ka Alla hokki diga e malaykaa6e
goondii. Woofube e salii6e dwtanaago ka
fu, heban kiita kaa do haanani 6e. ³ To

non noy dadirten, to en jeebake kisidam
mawdam hande dam do? Joomiraawo nun
arti batango kisidam dam, den nanube
tabbitinanii en dam. ⁴ Alla semmidinii

seedaaku ma66e e wadugo maaneeji, e
kaaydiniidum, e kaayefiiji feere feere.
Alla hollitii dum bo e seennango 6e Ruuhu
Ceniido hande no o yidiri.

Yeesu laatake neddo gam hisina him6e

⁵ Alla hokkay malaykaa6e 6e laamano
duuniyaaru garoowu nu batanten. ⁶ Goddo
batii nokkun der Dewtere, wi'i:

«Ume neddo laatii faa ciwtoraa dum?
naa bii-aadama ko paaledaa dum?»

⁷ A leesinii mo wakkati sedda ley
malaykaa6e,
a meelii mo teddujal e manju.

⁸ A yowii huune fu ley koyde makko✧.»

No Alla yowani mo huune fu, edum holla
no goddum horaaki ko o yowanay mo
junjo. Jooni en ji'ataa taw no o yowanii

mo kujje fu junjo. ⁹ Amma een ji'a
Yeesu leesinanoodo wakkati sedda ley
malaykaa6e, jooni o meelinaama teddujal
e manju. Gam ume? Gam o toorake, o
maayi. Hande non, sabbu moyyere Alla,
o maayiranii him6e fu. ¹⁰ Dum fottanii
Alla tagudo huune fu, e mo gam mum
huune fu woni, yaara him6e duu66e 6e
ke6a teddujal. Dum fottanii mo bo, o
yottina Yeesu ma66itindo laawol kisidam,
o laato kebbudo diga e tooraaji.

¹¹ Gam laabinoowo, e laabintee6e fu yiwii
diga e baaba gooto. Kan wadi o sentay
noddugo 6e banniraa6e. ¹² O wi'ii:

«Mi batan banniraa6e am inne maa,
mi maantete caka jama'aare maa✧.»

¹³ O wi'ii kade:

«Mi yowan hoolaare am fu dow Alla.»

Kade bo, o wi'i:

«Mi nani, min e 6i66e 6e Alla hokkimmi✧.»

¹⁴ Hande no 6i66e woodiri bannu e
yiyam, hande non Yeesu bo ettiri bannu,
laatii hande ma66e. O wadii dum gam
diga e maayde makko, o halka baawde
laamaniido maayde, waato Seydan. ¹⁵ Diga
e majjum o rindini laatii6e maccu6e der
gonki mum fu, gam 6e kuliino maayde.

¹⁶ Gam een anni, malaykaa6e bane Yeesu
wari wallugo, amma laatii6e lenyol Ibu-
rahiima nun. ¹⁷ Gam majjum, e haani o
nanda e banniraa6e makko der huune fu.
Hande non o laatorii hooreejo Limaamiibe
mo endam, koolaado der golle Alla, gam
o moyta hakkeji jama'aare. ¹⁸ Kanko e
hoore makko o tooraama, o jarbaa. Gam
majjum, o waawan wallugo jarbaa6e.

3

Yeesu e 6uri Muusa

¹ Banniraa6e goondin6e, onon 6e Alla
noddi, gattee hakkillo mon dow Yeesu.
Alla liloyi mo gam o laatoo hooreejo Li-
maamiibe dow goondinki meeden ki cee-
dotoden. ² O laatake koolaado yeeso
Alla cu6udo mo, hande no Muusa laatorii
koolaado der suudu Alla fu. ³ E goonja,
Yeesu e 6uri Muusa teddujal, hande no
mahoowo buriri suudu nol o mahi ted-
dujal. ⁴ Gam suudu fu e woodi mahudo

✧ 1:12 Jabuura 102.26-28 ✧ 1:13 Jabuura 110.1 ✧ 2:8 Jabuura 8.5-7 ✧ 2:12 Jabuura 22.23 ✧ 2:13 Esaaya 8.17-18

dum, amma mahudo huune fu woni Alla.
⁵ Muusa laatike koolaado der suudu Alla fu, hande jaggiido, oo seedanoo ko batanoytee. ⁶ Amma Almasiihu laatike koolaado der suudu Alla hande fiddo. Enen laatii 6e suudu makko to en tinnake een koolii, een tabbitini ko jurortoden faa heennyitirde.

Naatugo der siwtaare Alla

⁷ Gam majjum, Ruuhu Ceniido wi'i:
 «Hanne, to on nanii daane Alla,
⁸ to on joorinee berde moodon hande no kaakiraa6e moodon wadunoo, no 6e ummanii Alla*,
⁹ 6e jarbii mo der ladde haro. Alla wi'i, ton 6e jarbii am, 6e poonnimmi, baa no 6e ji'ii golle de gadumi jaka duubi lasoy didi.
¹⁰ Gam majjum, mone am ummii dow him6e jaamanuuru nu, bi'umi: «Wakkati fu, berde ma66e e majji, 6e annaa laabi am!»
¹¹ Gam majjum, mone am ummii, kuniimi, bi'umi: «Be naatataa der siwtaare am pay*.»
¹² To non, banniraa6e, kakkilee, gam to goddo moodon woodu berne hallune, dulla goondingo, wododoo Alla mo yonki.
¹³ Amma baajontiree nyalaane fu, faa dum wi'ee «hanne» gam to hakke majjin goddo moodon, yoorina berne mum. ¹⁴ To en jogake hoolaare men arandeere e semme faa heennyitirde, den en laatike hawtu6e e Almasiihu.

¹⁵ Hande no Dewtere wi'i:
 «Hanne, to on nanii daane Alla, to on joorinee berne mon hande no kaakiraa6e moodon wadunoo, 6e ummanii Alla»
¹⁶ Bey nun nani daane Alla, go 6e ummanii mo? Kam6e woni wurtiibe diga leydi Misira fu, 6e Muusa ardanii fu! ¹⁷ Bey nun mone Alla ummii dow muudum faa duubi lasoy didi? Kam6e woni wadube hakke, go maayi der ladde haro. ¹⁸ Bey nun o hunanii 6e naatataa der siwtaare makko? Kam6e woni salii6e dwtanaago mo. ¹⁹ En ji'i, 6e baaway naatugo der siwtaare nen gam 6e goondinay.

* **3:8** Him6e Isira'iila ummanii6e Alla e annabi Muusa wi'i, wittan leydi Misira. ✨ **3:11** Jabuura 95.7-11 ✨ **4:3** Jabuura 95.11 ✨ **4:4** Laatanooji 2.2 ✨ **4:5** Jabuura 95.11 ✨ **4:7** Jabuura 95.7-8

4

¹ Alla habbanii en alkawal naatugo der siwtaare mum. To non, sey kulen, gam to goddo moodon miilu sakitake, dullii naatugo der mayre. ² Gam enen bo, en baajaama linjiila hande kaakiraa6e men. Amma, ka 6e nani nafay 6e, gam no 6e nani, 6e goondinay. ³ Amma enen goondin6e, en naatan der siwtaare ne Alla batani, hande no o wi'i:

«Mi hunake e mone bi'umi:
 «Be naatataa der siwtaare am pay*!»
 Nani bo Alla heennyi wadugo golle mum diga o tagi duuniyaaru. ⁴ Bataama kade nokkun der Dewtere, dow nyalaane jeedi6awre, wi'aa: «Alla siwtake wadugo golle mum fu der nyalaane jeedi6awre*.»
⁵ O wi'i kade der nokkuure wonne: «Be naatataa der siwtaare am pay*.»

⁶ Artu6e nani linjiila naatay der siwtaare nen, gam 6e dowtaaki. Amma wob6e waawan ko naati kade. ⁷ Gam majjum, Alla resii nyalaane wonne kade, o noddi ne «hanne» o batanii ne 6aawo duubi duuddi, diga e hunnuko Dawda, o wi'i:
 «Hanne, to on nanii daane Alla, to on joorinee berde moodon*.»

⁸ To Yosua hokkiino 6e siwtaare, Alla batantaano kade siwtaare wonne 6aawo nii. ⁹ To non, nyalaane siwtaare e horanii kade him6e Alla. ¹⁰ Gam naatudo der siwtaare Alla, siwtoto e golle mum kanun bo, hande no Alla siwtorii e de mum. ¹¹ Gam majjum, en tinnee naaten der siwtaare Alla. To goddo tokku misaalu dullere dowtaare him6e Isira'iila, yana.

¹² Haala Alla e woodi yonki, eka woodi semme. Kaa 6uri kaafahi kiye fu, belnaaki becce didi welugo. Kaa naata faa der, ka seenna yonki e ruuhu, jokkule e busam. Eka hiitoo maatirdum, e miilooji berne. ¹³ Walaa fu ko tagaa, ko suudanii Alla, huune fu laabi e gite makko. Kanko jottinoyten ko gaduden fu.

Yeesu e 6uri hooree6e Limaamiibe

¹⁴ Een goodi hooreejo Limaamiibe mawdo jottiido to Alla dow kammu, kanko woni Yeesu, Biddo Alla. Gam majjum, sey jogoden e berde goote goondinki meeden

ki ceedotoden. ¹⁵ Een goodii hooreejo Limaamii6e baawoowo endaago en der tampe meeden. Gam kanko e hoore makko o jaribaama der huune fu hande no meeden, amma o waday hakke. ¹⁶ Gam majjum, en battee kittaala Laamaare Alla ŋal moyyere e hoolaare, gam keben endam, e moyyere, de gooduden bukaata ballal fu.

5

Hooreejo Limaamii6e mo yurmeene

¹ Hooreejo Limaamii6e fu, su6ete nun caka him6e, o gollanoo Alla gam ma66e, o yaara dokke e kiiseteedi yeeso Alla gam ikkingo hakkeeji. ² O waawan faamugo 6e walaa annal e majju6e, gam kanko e hoore makko oo laatii tampudo der becce fu. ³ Gam sabbu tampere nen nun haani o wada kiiseteedi ikkinooji hakke, hinaa gam jama'aare tan, amma gam hoore makko bo. ⁴ Goddo waawataa ko hokki hoore mum tedduŋal laataago hooreejo Limaamii6e. Amma Alla nun noddata joomum hande no o noddiri Haruuna.

⁵ Non bo dum laatii e Almasiihu, kanko bane hokki hoore makko tedduŋal laataago hooreejo Limaamii6e. Alla nun hokki mo dum, de o wi'i:

«An laatii Biddo am, hanne min nun laatii Baaba maa*.»

⁶ O wi'i nokku kade:

«A laatike Limaamii6e faa e baade hande no Malkisadaka*.»

⁷ Wakkati Almasiihu wonunoo e duuniyaaru, o eelii Alla, o eelitii, e bojjii mawdi, e gondi, gam Alla hisina mo diga maayde. Alla bo toontake mo, gam oo woodi kulol Alla. ⁸ Baa no oo laatii Biddo Alla, tooraaji makko ekkitinii mo dowtaago. ⁹ Alla laatirii mo kebbudo, gam majjum o laatirii dowaanii6e mo fu daliila kisidam tabitiidam. ¹⁰ Alla su6i mo, wadi mo hooreejo Limaamii6e hande no Malkisadaka.

En kakkilee to en boppee goondinki

¹¹ Dow haala kaa do, emen goodi haalaaji duuddi, e kujje cadude faamingo, gam on paamataa law. ¹² E haanunoo oon laatii janninoobe diga dum 6ooyi, amma faa jooni oon goodi bukaata janninego

puddirdum der haala Alla. Haanuno oon nyaama nyaamdu tekkunol, amma faa jooni, kosam nun musinton. ¹³ Musinoowo fu, waawataa suttontirgo haala foonni-taare, gam o laati nun suka. ¹⁴ Amma, maw6e, woowin6e hakkillo mum suttontirgo ko woodi e ko halli nun nyaamdu tekkunol wonani.

6

¹ Gam majjum en accee ekkitaago ekkitinol leesunol dow Almasiihu. En jahee yeeso e ko hebbi. To en daddee dadda kesa, hande jon: tuubugo golle jaayde, e goondingo Alla, ² e ekkitinooje dow batise, e yowugo him6e juude, e pintol maay6e, e kade kiita duumiika. ³ En jahee yeeso, kanjum en gadan dum, to Alla jabii.

⁴ Daaree haala him6e wittu6e der gonki mum kiikki. Be ke6iino jayŋol Alla. Be mettii dokkal yiwunol dow, go 6e ke6i gedu e Ruuhu Ceniido. ⁵ Be mettii haala Alla geeta, e baawde jaamanuuru warooru, ⁶ e non fu, go 6e bitti 6aawo. Wadataako 6e bittinee 6e tuuba kade. Gam dum laatii hande kam6e e ko'e ma66e, 6ee tigga kade Biddo Alla dow leggal palaanŋal, 6ee jawna mo yeeso him6e fu.

⁷ To leydi e yara diyam to6oojam de duuddum, nii fudinana aawudo awdi geeri, den ni he6uwa don barke Alla. ⁸ Amma to gi'e, e tuppe nun ni fudinta, sey ni woppee, 6ooyataa ko ni yaa'ee, ko sakitoytoo fu, sey ni sunnyee yiite.

⁹ Onon, banniraabe am yidaabe, baa to emen bata hande non, emen anni oon darii dow laawol boodunol, ŋol kisidam. ¹⁰ Gam Alla laataaki mo fonnitaaki. O yeggitintaa gadu mon, e yidde ne kollitindon gam inne makko. On kollitii yidde nen e golle de gadudon, e de gadoton faa hanne gam him6e Alla. ¹¹ Amma emen jidi moy moodon fu hollita iri anniya kaa don faa heennyitirde, gam ke6on ko kedidon. ¹² To on laatee ciywaakuu6e, amma yemminee goondinki e munyal him6e he6oobe donŋu ŋu Alla ha66i alkawal mum diga e goondinki.

¹³ No Alla ha66anta Iburahiima alkawal, e hoore makko o hunorii, gam o

waawataa ko hunorii buruɗo mo manɗu. ¹⁴ O wi'i: «E goonja, mi barkidinte, mi duudinan lenyol maa*!» ¹⁵ Hande non Iburahiima munyiri, o hebi ko Alla haɓɓani mo alkawal. ¹⁶ To himbe e hunoo, ɓee kunoro inne buruɗo ɓe manɗu. Hunayeere nen nun tabbitinta haala, ikkina jeddi fu. ¹⁷ Non bo, no Alla yidi hollugo ronooɓe alkawal mum e buruɗum laaɓugo, no ka o resi waylitintaako pay, o wadii ɗum e hunayeere. ¹⁸ To non, kujje didi woni waylitintaako, de Alla waawataa ko fewi dow mum, kanje woni: hunayeere e alkawal. Kanjum semmidinta berde men, enen accoyɓe huune fu, go kooliden ko bi'aden. ¹⁹ Hoolaare nen e laatanii en hande tiggere laana diyam, tiggaane ne dimmataako gam yonkiiji men. Ne yahii faa ɓaawo wudere wirnirde nokkuure burune fu senaago. ²⁰ Don nun Yeesu arti naatani en, o laatanii en hooreejo Limaamiiɓe faa e baadey, hande no Malkisadaka.

7

Limaamiijo bi'eteedo Malkisadaka

¹ Malkisadaka on laati nun laamiido siire wi'eteene Salaam. Oo laatii bo Limaamiijo Alla towudo. Wakkati Iburahiima wartata diga konu ɗu o jaalii laamiibe, den Malkisadaka fotti e makko, barkidini mo*. ² Kanko nun Iburahiima hokki jakka huune fu. Ko inne Malkisadaka fillitii woni: «Laamiido foonnitaare», kade bo, oo laatii laamiido Salaam, waato «laamiido jam.» ³ O woodaa Baaba, ɗum bo inna, o woodaa bo kaakiraaɓe. O woodaa fuddoode, o woodaa timmoode. O nandinaama e Biɗɗo Alla, oo laatii Limaamiijo faa e baadey. ⁴ Daaree no tedduɗal Malkisadaka foti mawnugo, faa Iburahiima maama meeden hokki mo jakka ko hebi diga konu. ⁵ Limaamiiɓe yiwɓe e lenyol Leewi, kamɓe nun tawreeta hokki laawol jaɓugo jakka to Isira'iilaaɓe, banniraaɓe maɓɓe, baa no kamɓe bo ɓe yiwii e Iburahiima hande maɓɓe*. ⁶ Amma Malkisadaka mo jeyaaka der lenyol Leewi, jabii jakka to Iburahiima, o barkidini keɓudo alkawalji Alla.

* 6:14 Laatanooji 22.16-17 * 7:1 Laatanooji 14.17-20 Jabuura 110.4

⁷ Nani bo, jeddi walaa, barkidindo e buri barkidinaado manɗu. ⁸ Dow wecco arano, Limaamiiɓe jaɓooɓe jakka laati nun himbe maayooɓe. Amma dow wecco didaɓo, Malkisadaka ceedanaado e wuuri nun jabika. ⁹ En baawan ko wi'i Leewi jaɓoowo jakka, hokkii ka diga e Iburahiima. ¹⁰ Gam Leewi rimaakano taw, go Malkisadaka fotti e maamiiko Iburahiima.

¹¹ Der tawreeta ka Isira'iilaaɓe hokkaa, ɓe lenyol Leewi nun haani suɓee laatoo Limaamiiɓe. To golle limaamaaku Leewinkeeɓe e hebbuno, Limaamiijo godɗo hande Malkisadaka bukaakano wara, laato mo lenyol Haruuna bane. ¹² To golle limaamaaku waylitake, doole sariya bo waylitoo. ¹³ Mo haala kan wondanaa laati nun mo lenyol feerewol, mo himbe lenyol mum gollaakino dadey to hirsirde. ¹⁴ Himbe fu e anni no Joomiraawo meeden yiwii diga e lenyol Yahuuda. Lenyol ɗol, Muusa batanay ɗol gokka dow limaamaaku.

Limaamiijo godɗo nandudo e Malkisadaka

¹⁵ Warugo Limaamiijo godɗo, nandudo e Malkisadaka, beydii laaɓingo haala kan. ¹⁶ O laataaki Limaamiijo hande no himbe subirtee e sariyaaji mum. Amma, o laatike Limaamiijo e baawde yonki ki heennyataa. ¹⁷ Gam Dewtere wi'i: «A laatike Limaamiijo faa e baadey hande no Malkisadaka.» ¹⁸ To non, sariya artuka woppaama, gam ka tampii, ka nafay. ¹⁹ Gam tawreeta Muusa waday godɗum kebbudum. Amma jooni, en keɓii tammuwe burune woodugo, ne battortoden Alla.

²⁰ Dum don fu, e hunayeere nun laatorii. Amma ɓee to, laataaki Limaamiiɓe e hunayeere. ²¹ Amma Yeesu kan laatike ɗum dow hunayeere Alla, bi'udo:

«Min Joomiraawo mi hunike, mi wittataa ɓaawo: «A laatike Limaamiijo faa e baadey*.»»

²² Hande non Yeesu laatorii torma alkawal buruɗal woodugo.

²³ Gokka nani kade. Limaamiiɓe duuɓɓe nun wonuno, gam maayde e hadannoo ɓe tabitaago. ²⁴ Amma no Yeesu e laatii

* 7:5 Leewi woni maama Muusa e Haruuna. * 7:21

duumiido, limaamaaku makko goddo wat-
tirtaa dum. ²⁵ Gam majjum, o waawan
hisingo no haaniri battiibe Alla diga e
makko, gam oo wuuri e baadey, oo eelana
6e Alla.

²⁶ Hooreejo Limaamii6e hande oo don
nun haanani en. Oo laatii ceniido, mo
walaa gacce, ko sobi fu walaa e makko.
Oo seenniri e hakkee6e, o bantaama faa
dow to 6uri kammu towugo. ²⁷ O nandaa e
hooree6e Limaamii6e. O bukaaka wadugo
kiiseteedi nyalaane fu, aran, gam makko,
6aawo mum gam hakke him6e. Kanko,
o sakkii hoore makko de woore tan, dum
heyi faa e baadey. ²⁸ Tawreeta Muusa
subiino hooree6e Limaamii6e laatii6e
him6e tampu6e. Amma hunayeere Alla
warune 6aawo tawreeta, joodinii Biddo
laatiiido kebbudo faa abada.

8

Yeesu laatii hooreejo Limaamii6e

¹ Hoore haala ka men batanta nani: Een
goodi hooreejo Limaamii6e mawdo hande
oo do. Oo joodii nyaamo leeso Laamaare
Alla mawdo, mo teddujal, dow kammu.
² Kanko nun gollotoo der nokkuure ceni-
ine, der bukaaru goonjaaru nu Joomiraawo
darini, hinaa neddo.

³ Hooreejo Limaamii6e fu su6a nun gam
hokka Alla dokke e kiiseteedi. E haani bo,
oo woodi ko o sakkata. ⁴ To e duuniyaaru
do nun o wonuno, o laatataakono du
Limaamii6e, gam Limaamii6e wadoo6e
sadaka hande no tawreeta Muusa batiri
na'on. ⁵ Golle limaamaaku de 6e gadata e
laatii misaalu, e nandi huune ko woni e
goonja dow kammu. No Muusa yidunoo
darnugo bukaaru, Alla bati mo wi'i:
«Tinna, gadaa huune fu, hande misaalu
mo kolladaa dow waanne.» ⁶ Jooni, Al-
masiihu hebii golle 6urude woodugo, gam
o laatike hakkunneejo alkawal 6urunjal
woodugo, dariinjal dow alkawalji 6urudi
woodugo.

⁷ Gam e goonja, to alkawal aranal
woodaano gacce, bukaata dartugo dida6al
walaano. ⁸ Amma Alla felii him6e
muudum wi'i:
«Min Joomiraawo mii wi'a on, nyalaade
waraan,

mi ha66an alkawal kesal e him6e Isira'iila,
e 6e Yahuuda.»

⁹ Nal nandataa e alkawal njal ka66unoomi e
kaakiraabe ma66e,
nyaanne ettumi 6e e junjo, burtinmi diga
leydi Misira.

No 6e jogaaki alkawal am
min bo, kokkumi 6e 6aawo.

¹⁰ O wi'i kade:

Daa no alkawal njal ka66anmi e him6e
Isira'iila laatoytoo 6aawo nii:

Mi wattan sariyaaji am der hakkillo
ma66e,

mi winnan di der berde ma66e,
mi laatoto Alla ma66e,

6e laatoo him6e am.

¹¹ Goddo janjintaa gondaado mum,
naa bo banniraawo mum, wi'a,
Annu Joomiraawo,
gam him6e fu annan am,
diga pettel faa mawdo ma66e.

¹² Gam mi yaafoto boofi ma66e,
mi siwtortaa kade hakke ma66e.»

¹³ No Alla noddii alkawal njal do kesal, den
fu, o laatini aranal kiinnjal. Ko hiiddi, e ko
nayyi bo, faanike majjitingo.

9

Sadakaaji gadeteedi wakkati Alkawal Ki- injal

(Wurtaago 25.26; 40.17-33)

¹ Alkawal aranal e wooduno sariyaaji
dow sujidango Alla e nokkuure ceniine,
nyibaane der duuniyaaru. ² Bukaaru
tiggaama, enu woodi gadaaji didi. Gada
arana e wi'ee gada ceniika, don nun fitilleel
resetee, e taaburu, e peen cakkanaako
Alla. ³ Bawbawre wudere didawre wiirni-
raane, don nun gada didaba bi'eteeka, gada
6uruka senaago fu woni. ⁴ Der makka, e
woodi urirde wardi gadiraane kanjeeri,
e keesuwal alkawal gadiraanjal kanjeeri.
Der keesuwal njal, loonjel gadiraanjal
kanjeeri na'on don. Maannu e woni der
loonjel nel, e sawru Haruuna bilitinjal, e
kaaye alluwaaje didi to dookaaji winnaa.
⁵ Dowdowre keesuwal njal, e woodi foto
malaykaabe wi'ete6e kerubaa6e, teddu6e.
Biyee6e ma66e e suddi ommoode yaaforde

hakkeeki. Jooni en baawataa ko batani dum gootel gootel.

⁶ Non non nun huune dum fu resiraa. Den, nyalaane fu, Limaamiibe naata gada bukaaru arana, 6e gada golle sujidango Alla. ⁷ Amma gada didaba, hooreejo Limaamiibe tan nun naatata don de woore der duu6ol. O naatataa bo, to o jogaaki yiyam o wadirta sadaka gam yaa-fuye hakke makko e de himbe wadi hinaa e sago. ⁸ Diga e majjum Ruuhu Ceniido e hollita no laawol gada buruka senaago fu ma6bitaaki taw, to wecco bukaaru aranu e woni. ⁹ Huune dum e hollita ko woni jooni. Ko dum yidi wi'ugo woni: dokke e sadakaaji cakketeedi waawataa laa6ingo berne gadoowo dum. ¹⁰ Sariyaaji dii don laati nun di bannu. Dii batana haala nyaamdu, e jaram, e lootuki feere feere. Sariyaaji dii nafii faa wakkati de Alla wayliti di.

Haala sadaka der Alkawal Kesal

¹¹ Amma, Almasiihu warii, laatii hooreejo Limaamiibe dow kujje geete, garooje yeeso. O naatii der bukaaru burunu mawnugo, e burunu hebbugo, nu junjo neddo waday, nu jeyaaka bo e duuniyaaru do. ¹² O naatii de woore der nokkuure burne senaago fu, dum heyi faa e baadey. O naatiday e yiyam ginniiji, e dam nyalbi, amma e yiyam hoore makko. Non non o sooditorii en faa e baadey. ¹³ To yiyam ginniiji e ga'i, e dooni wiige miccaama dow cobudo, edam laabina mo dow laawol diina. ¹⁴ To non, noy yiyam Almasiihu burirtaa laa6ingo cuudiidum berde meeden diga e golle mum baatude? Gam e baawde Ruuhu tabitiido o hokkiri hoore makko Alla, o laatii sadaka kaa do woodaa tuuni, he6a gollanoden Alla mo yonki.

¹⁵ Kan acci Almasiihu laatii beldinoowo, ka6budo alkawal kesal, gam noddaabe he6a donju duumiinu nu Alla ha6bani 6e alkawal. Dum wadoto, gam o maayii, he6a o sooditoo himbe wadunoo6e hakke der alkawal aranal.

¹⁶ To derewol donju e batanee, sey laattoo doneteedo maayii. ¹⁷ Derewol donju nafataa, to doneteedo e wuuri, sey doneeteedo maaya go njol nafa. ¹⁸ Kan acci

go alkawal aranal ha66ee, sey no yiyam reyyitii. ¹⁹ Baawo Muusa janjani himbe sariyaaji gonudi der tawreeta fu, o etti yiyam nyalbi, e dam ginniiji, o hawrontiri e diyam. Den o etti lee6i bodeeji, e haako isop, o micci dow dewtere, e dow himbe fu, o wi'i: ²⁰ «Kanjum woni yiyam tabbitinoojam alkawal njal Alla ha66i wi'i, dowanodon*.» ²¹ Hande non bo o micci yiyam dow bukaaru, e dow ko 6e kujidiranta Alla fu. ²² Hande no tawreeta resiri, yiyam nun laa6inta huune duuddum! To yiyam reyyitaaka bo, yaa-fuye hakkeeki walaa.

Sadaka Yeesu Almasiihu moytii hakke

²³ E haani kujje kollitooje ko woni dow kammu laabiniree hande non. E haani bo de laabiniree e sadakaaji burudi woodugo. ²⁴ Gam Almasiihu naatay der nokkuure ceniine ne junjo neddo nyibi, nandune e goonjaare. Amma o naatii dow kammu e hoore makko, gam o daroo jooni yeeso Alla gam men. ²⁵ O naatay ton gam o sakka hoore makko de duuddum, hande no hooreejo Limaamiibe naatirta duu6ol fu der nokkuure burune senaago e yiyam mareefu. ²⁶ To hinaa non, Almasiihu toorotono de duuddum diga fuddoode duuniyaaru. Amma jooni, o hollitake de woore tan, der heennyitirde jaamanuuji, gam o ikkina hakkeeki diga e hokkugo yonki makko. ²⁷ Neddo fu maayan de woore hande no dum resirani dum, 6aawo mum Alla hiitoo mo. ²⁸ Hande non bo, Almasiihu sakkii hoore mum de woore tan gam o ikkina hakkeeki himbe duu66e. O suppi-toyto de didawre, hinaa gam hakke, amma gam o hisina hettiniibe mo.

10

¹ Tawreeta, hollitan nun tan doogi huune geetum, garoojum, ka hollitintaa huune dum e hoore mum. Kan acci ka waawataa ko laatini battotoo6e Alla hebbu6e e laawol wadugo sadakaaji gooti din baadey fu, e der duu6ol fu. ² To tawreeta waawino laa6ingo 6e, maa 6e acciino wadugo sadakaaji, berde ma66e bo gaccataako 6e, gam 6e laa6inaama de woore, go dum heyi faa e baadey. ³ Amma kiiseteedi din e

siwtora him6e hakkeoji mum duu6ol fu.
⁴ Gam wadataako yiyam ga'i, e ginniiji ikkina hakkeoji.

⁵ Gam majjum, no Almasiihu warata der duuniyaaru, o bati Alla o wi'i:

«A yidaa sadakaaji kiiseteedi e dokke, amma a siriyanaake am 6annu.

⁶ A seyortaako

sadakaaji buudeteedi

e sadakaaji ikkinooji hakke.

⁷ Den bi'umi:

«Mi nani, mii wara wadugo ko jidudaa, an Alla,

non non dum winnaa dow am der dewtere taggeteene*.»

⁸ Aran, o wi'i: «A yidaa sadakaaji kiiseteedi e dokke, e sadakaaji buudeteedi, e sadakaaji ikkinooji hakke. Nani bo, huune dum fu, sakkete nun hande no tawreeta batiri. ⁹ Baawo mum, o wi'i: «Mi nani, mii wara gam mi wada ko jidudaa.» Non Alla mooytiri sadakaaji arandeeji, go o joodini dida6a. ¹⁰ En laabinaama e hakke, gam Yeesu Almasiihu wadii ko Alla yidi. O sakkii 6annu makko de woore, dum heyii faa e baadey.

¹¹ Limaamiijo fu e yaha gollirde mum nyalaane fu. Oo sakka sadakaaji gooti din de duudum, amma di baawataa ko mooyti hakkeoji pay. ¹² Amma oo do kan, wadii sadaka goota tan gam mooytugo hakkeoji, 6aawo mum o joodii ley nyaamo Alla faa e baadey. ¹³ Ton o hedii Alla wada wanyu6e mo laatoo jaa6irdum koyde makko. ¹⁴ Gam e sadaka goota kan o laatiniri 6e o laabini hebbu6e, faa e baadey.

¹⁵ Kanjum bo Ruuhu Ceniido seedanii en, wi'i:

¹⁶ «Joomiraawo wi'i:

Alkawal nal ka66anmi e ma66e nani,

6aawo nyalaade dee,

mi wattan sariyaaji am der 6erde ma66e,

mi winnan di der hakkillo ma66e.»

¹⁷ O wi'i kade: «Mi siwtortaa hakkeoji ma66e kade, e boofi ma66e*.» ¹⁸ Nani bo to hakkeoji yaafaama, doole bane sadaka ikkinoojum hakke wadee.

En battee Alla

¹⁹ Onon banniraabe, yiyam Yeesu hokkii en laawol naatugo der nokkuure 6urne senaago. ²⁰ O ma66itanii en laawol kesol, nol yonki, gada wudere wirnirde, waato 6annu makko. ²¹ Een goodi hooreejo Limaamii6e ardinaado der suudu Alla. ²² Gam majjum, en battee Alla e 6erde goote, e goondinki kebbuki, laatoo 6erde meeden laabinaama e ko gaccotoo en, 6alli men lootiraama e diyam ceniidam. ²³ En ceedee ko kooliden, to en tampee, gam ka66ando en alkawal e laatii koolaado. ²⁴ En ballontiree gam kolliten yidde hakkune men, gaden bo golle boodude. ²⁵ To en accee hawtugo e goondin6e hande no wob6e wadata. Amma baajontiree, hakko du no oon ji'a nyalaane Joomiraawo e faanoo.

²⁶ Gam to en gadii hakke e sago men, 6aawo de annitinden goonja, sadaka gom kade walaa ikkinoowa hakkeoji. ²⁷ Ko horii tan woni, kedoden e kulol kiita Alla, e yiite kalkoowe yeddu6e Alla. ²⁸ To neddo tayii tawreeta Muusa, sey o waree, o yurmataake, to him6e dido naa bo tato seedake dum! ²⁹ To goddo yawike Biddo Alla, go o daarii yiyam alkawal dam Alla laabini mo huune baanji, go o yenni Ruuhu kokkoowo en moyyere, e goonja, joomum he6an kiita 6uruka hallugo. ³⁰ Gam een anni Alla bi'udo: «Min nun wattotoo, min nun yobata.» O wi'i kade: «Joomiraawo hiitoto him6e mum*.» ³¹ Yanugo e junjo Alla yonkinteejo e hunnii puy!

³² Ciwtoree nyalaade arandeeje, 6aawo de Alla yaynani on, on jarii bone mawde, amma on darike e semme, kabudon. ³³ Wakkati mum, on jennaama yeeso him6e, tooradon, kawtudon e tooretee6e hande moodon. ³⁴ On jurmake ma66aabe der kasu, nootidon e seyo ko goodudon teetaa, gam oon anni oon goodi kujje 6urude woodugo, tabitintoode. ³⁵ Gam majjum, to on boppee hoolaare moodon, gam ne waddanan on riiba mawka. ³⁶ E goonja, oon goodi bukaata munyal, gam ke6on ko Alla ha66ani on alkawal, to on gadii ko o yidi. ³⁷ E winnii der Dewtere:

«Do e yeeso sedda, sedda tan horii

kaanudo wara, waran, o booyataa.

³⁸ Neddo am poonnitiido wuuran e goondinki, amma to o wittii baawo, berne am seyortaako mo*.»

³⁹ Enen, en galaa caka wittoobe baawo gam halka. Amma caka goondinbe, gam yonki-iji men hisa.

11

Goondinki himbe arandee6e

¹ Goondinki laati nun hoolaago a hebii huune ko kedidaa e wara, e tabbitingo kujje de a yi'ay. ² Sabbu goondinki nun himbe arandee6e hebiri seedaneego geeta yeeso Alla.

³ Diga e goondinki nun paamirden no duuniyaaru e kammu tagiraama e haala Alla. Ko yi'etee bo tagaama diga ko yi'ataake.

⁴ Diga e goondinki nun Habiila hokki Alla sadaka buruka ka Kayiinu go Alla daari mo poonnitiido. Alla bo jabii sadaka makko. Baa no Habiila maayi, goondinki makko e waajoo en faa hanne.

⁵ Diga e goondinki nun Anuhu eenciniraa dow kammu, o maayay. O yiitaaka, gam Alla eencinii mo dow. Ko o eencinee, dewte seedanike mo wi'i, oo fottani Alla. ⁶ Nani bo to hinaa e goondinki, walaa baawoowo ko fottani Alla. Battotoodo Alla fu, sey goondina no Alla na'on, o warjoto dardanbe mo.

⁷ Diga e goondinki nun Alla maatiniri Nuuhu dow huune ko yottaaki taw. O huli Alla, den o wadi laana diyam, o dadiniri getti makko. O doyyii duuniyaaru kiita, o roni fonnitaare hebeteene diga e goondinki.

⁸ Diga e goondinki nun Iburahiima doweranii noddoore Alla, o yahi leydi ni Alla wi'i o ronan, o yawti, o annaa toy o yahata. ⁹ Diga e goondinki o yahiri der leydi ni Alla habbani mo alkawal, o joodi der bukaaji hande janano, nun nun bo Isiyaaku e Yaakuubu ronidoo6e alkawal nal e makko wadi. ¹⁰ Iburahiima e hedinooyi'a wannarde ne dadda semmenteha, ne Alla diidi, mahi.

¹¹ Diga e goondinki nun Saratu hebiri baawde rimugo suka, baa no o naywii puy, gam o faamii, kabbando mo alkawal e laatii koolaado*. ¹² Gam majjum diga neddo gooto naywudo, himbe duubbe rimaa. Be duudi hande koode tawaade dow kammu, e jaaneeri gonuni onde maayo, ni limataako.

¹³ Der goondinki be fu, be maayi. Be ke6ay ko Alla habbani be alkawal. Amma be ji'ii dum, be ceyorii dum diga woddi. Den be bati no kambe be laati nun ho66e e janambe der duuniyaaru. ¹⁴ Batoobe hande nii e holla e laabudum, no e darta leydi halal mum. ¹⁵ To hakkillo ma66e wittino der leydi ni be burtinoo e mum, be baawanno ko witti ton. ¹⁶ Amma leydi buruni woodugo be jidi, leydi gonuni dow kammu. Gam majjum senteene waday Alla o noddee Alla ma66e, gam oo siriyanii be wannarde.

¹⁷ Diga e goondinki nun Iburahiima sakkiri Isiyaaku no Alla foonni mo. Biyiiko bajjo, mo Alla wadani alkawalji duuddi nun o siriyino sakkugo. ¹⁸ Dow makko nun Alla batuno, wi'i: «E Isiyaaku nun lenyol noddirteenol inne maa wurtotoo*.» ¹⁹ Iburahiima faamii no Alla e woodi baawde finto6e maaydo. Gam majjum Alla hokkiti mo biyiiko hande pintinaado diga maayde. Edum holla misaalu pintol diga maay6e.

²⁰ Diga e goondinki nun Isiyaaku barkidiniri Yaakuubu e Isuwa gam kujje garooje.

²¹ Diga e goondinki kin nun Yaakuubu barkidiniri bi66e Yusufu goggoto, no o faanii maayugo. O tuggi sawru makko o jimminii, o teddini Alla.

²² Diga e goondinki nun acci no Yusufu faanii maayugo, o bati bi66e Isira'ila haala wurtaago ma66e diga leydi Misira. O bati be bo ko be gadata e yiye makko.

²³ Diga e goondinki nun saareji Muusa suufiri dum lebbi tati baawo no o rimaa, gam be ji'ii sukeel nel e woodi, be kulay bo ka laamiido bati.

²⁴ Diga e goondinki nun acci no Muusa mawni, o salii noddeego suka bii Fiirawna debbo. ²⁵ O su6ii hawtugo e himbe Alla

* **10:38** Habakuk 2.3-4 * **11:11** Dewte godde wi'i: Diga e goondinki nun Iburahiima hebiri baawde rimugo suka...

* **11:18** Laatanooji 21.12

der tooraaji ma66e, e no o seyortoo der hakke wakkati sedda. ²⁶ O faamii yarugo bone gam Almasiihu e laatii jawdi 6uruni jawdi Misira fu mannu, gam oo daarii riiba gonuka yeeso.

²⁷ Diga e goondinki o wurtori leydi Misira, o hulay mone laamiido. O darii e semme, hande oo yi'a Alla mo yi'ataake.

²⁸ Diga e goondinki, o wadiri juulde Paska, o wi'i, yiyam miccee e dammude gam to malaykaajo maayde meema afu6e Isira'iila.

²⁹ Diga e goondinki nun, Isira'iilaa6e joliri maayo Maliya hande dow leydi joorni. Amma no modii Misirankee6e, no 6e dartata jolugo.

³⁰ Diga e goondinki nun birniwol piiltiitiinol Yeriko yani, no Isira'iilaa6e fiiltitii nol balde jeedidi. ³¹ Sabbu goondinki nun, Rahab, debbo jeenoowo, dadiri halkidingo e heefer6e, gam o ja66ake Isira'iilaa6e daaro6e no leydi resorii e jam.

³² Kaye batanmi kade? Wakkati heyataa am gam mi batana habaru Gedeyon, e Barak, e Samson, e Yefta, e Dawda, e Samuyila, e kade annabiibe w66e.

³³ Him6e 6ee fu, goondinki nun acci 6e jaalii laamii6e, 6e gadi ko foonnitii, 6e kebi alkawal Alla. Goondinki kin acci 6e mu66i kunnude jagge, ³⁴ 6e nyifi baawde yiite, 6e dadi diga e kaafaaje belde. Be kebitii semme 6aawo 6e nyawi, 6e laatii waawu6e konu, 6e jaalii soogeeji janani. ³⁵ Diga e goondinki nun rew6e w66e he6iri maay6e mum fintinaa.

Gam goondinki nun, w66e tooraa, salii faabeego, gam 6e ke6a pintol 6urunol woodugo. ³⁶ W66e jaancaa, fiyaa bocci, ko 6uri du, w66e mum ha66aa e callallu-uji, wattaa der kasu. ³⁷ W66e bo faddaa kaaye faa maayi, w66e jarbaa, w66e, 6alli mum wudditaa ge6e didi, w66e wari-
raa e kaafaaje. Bee jiiloo toy fu, 6ee 6ornii guri baali, e be'i, ko 6e goodi fu teetaa, 6e tooraa, 6e 6illaa puy. ³⁸ Kam6e, du-uniyaaru fotay 6e gonoo e mum, 6ee jiiloo der ladde haro, e dow baalle, e luuro kaaye, e der gayde.

³⁹ Be fu 6e kebii seedaneego geeta yeeso Alla, gam goondinki ma66e. Amma 6e

kebay ko Alla ha66ani 6e alkawal, ⁴⁰ gam Alla e yidi hokkugo en ko 6uri woodugo, he6a to 6e jottoo to kebbudum woni hinaa e men.

12

Joomiraawo e elta en gam oo yidi en

¹ Seede6e duu66e e fiiltitii en hande duule. Gam majjum enen bo, en boppee doongal fu, e hakke taariide en e koydum. Den doggen e tinnaare der doggudu dadontiree nol desanaden. ² En tiggee gite meeden dow Yeesu, laatiido puddu6o goondinki meeden, kanko nun bo hebbinta ki. O hakkilanay senteene maayde dow leggal palaanjal, gam seyo no o resanaa. Jooni oo joodii nyaamo kittaal Laamaare Alla.

³ Miilane Yeesu munyudo, e tooraaji di hakkee6e toori mo, gam to on tampee, berde moodon biisoo.

⁴ On ka6iday taw e hakke faa yottii maayde. ⁵ On jeggittii bo waaji di Alla waajii on hande sukaa6e muudum, o wi'i: «Biyam, taa fijir elto Joomiraawo, Taa accu 6erne maa biisoo to o wooltanii maa.

⁶ Gam Joomiraawo e elta mo o yidi fu, oo fiya 6e o daari sukaa6e makko.»

⁷ Munyanee elto, annitee no Alla e daari on hande sukaa6e muudum. Suka moy woni mo Baaba mum eltataa dum? ⁸ To Alla eltay on hande no o eltirta sukaa6e makko fu, den, on laataaki woni sukaa6e makko, amma jaalu6e laatiidon. ⁹ Ciwtoren no baabiraabe meeden 6e duuniyaaru do e elta en, een d6wtanii 6e bo. Ume hadata en d6wtanaago Baaba men mo dow kammu, gam buuren? ¹⁰ Baabiraabe meeden e elta en der wakkati sedda, no fottirani 6e fu. Amma, Alla e elta en gam dum nafa en, gam o hawta en der senaare makko. ¹¹ Aran, elto fu waddataa seyo, sey biisere 6erne. Amma 6aawo mum, nee waddana jabu6e ne fu foonnitaare e jam.

¹² Gam majjum, portee juude moodon comude, cemmifinee koppii moodon tampudi. ¹³ Tokkee laabi poortiidi, gam to koyjal layoowal sela laawol, amma njal nyawtoo.

¹⁴ Dartee jam hakkune moodon e himbe fu, dartee senaare bo, gam to hinaa e mayre, walaa ji'oowo Joomiraawo. ¹⁵ Kakkilee gam to goddo dawu hoore mum moyyere Alla, to o laatoo hande dadol kaadufuol bilitoowol e raaboo duu66e kaadufum mum, e laawa 6e. ¹⁶ Kakkilee gam to goddo moodon laatoo jeenoowo, dum bo jawiido kujje ceniide hande no Isuwa sippiiri afaaku mum gam nyaama de woore tan. ¹⁷ Oon anni 6aawo nii, o yidii baabiiko barkidina mo, amma o salaama. O dartii e bojji, dabare no baabiiko waylitira miilo mum, amma o waaway.

¹⁸ Onon, on garay to waanne meeme-teene, ku66oore yiite. On garay bo to duule ni66ude, to niwre e to hennu semmentewol woni. ¹⁹ On garay bo to walaldu fuuretee, e to daane towne falmata. Nanube daane nen fu, eelii to ne baddu dum kade baa woliine woore. ²⁰ Gam 6e baaway ko mun-yani haala bi'uka: «Baa to bisa nun battii waanne nen, na faddee kaaye na waree.» ²¹ Ko himbe yi'i don e hunnii, faa Muusa e hoore mum wi'i: «Mi hulii sanne faa mii diwna.»

²² Amma onon, on garii to waanne Siy-oonaa, e wannarde Alla yonkinteejo, waato Urusaliima ni dow kammu, to malaykaa6e uju ujuneeje hawriti e welwelta. ²³ On garii to hawriine afube, 6e inde mum winnaa dow kammu. On garii to Alla kiitotoodo himbe fu, e to yonkiiji foonniitiibe hebbinaa6e. ²⁴ On garii to Yeesu beldindo himbe e Alla der alkawal kesal, e to yiyam mum miccaadam, burudam dam Habiila.

²⁵ Kakkilee, to on calee hettinanaago baddoowo on, gam salii6e nanango seedin6e dum der duuniyaaru do daday kiita. Noy enen miiluden dadiren to en kokkii baddando en diga dow kammu 6aawo? ²⁶ Wakkati gom Alla dimmiino leydi. Jooni bo, o habbanii en alkawal, o wi'i: «Mi dimman de woore kade, hinaa leydi tan, amma kammu bo.» ²⁷ No o wi'i «de woore kade» edum holla no tagaadum fu dimmoto faa ko dimmataako horoo.

²⁸ Gam majjum, no en ke6an laamu nu dimmataako, en jettee Alla, cujidanen mo

no fottiri der kulol e teddujal. ²⁹ Gam Alla meeden laati nun yiite kalkoowe.

13

Waaji cakitiidi

¹ Tinnee jidontiree hakkune mon, gam on laati nun banniraa6e. ² To on jeggi-tee weernugo ho66e, gam wo66e weernii malaykaa6e, 6e annaa naa malaykaa6e nun 6e beerni. ³ Ciwtoree ma6baa6e der kasu, hande onon e ma66e nun ma66idaa. Ciwtoree bo tooretee6e, hande onon e ma66e nun tooridintee.

⁴ Moy moodon fu teddina teegal, gorko laatoo koolaado dow debbo mum, debbo bo laatoo koolaado dow gorko mum. Gam Alla hiitoto wadoo6e nyiddudum, e jeenoobe.

⁵ To on accee yidde ceede arditanoo goonki moodon. Ceyoree ko goodudon, gam Alla e hoore mum wi'i: «Mi accataa maa, mi woppataa maa pay!» ⁶ Gam majjum, en baawan batugo e hoolaare bi'en: «Joomiraawo woni paabotoodo am, mi hulataa.

Ume neddo waawata ko wadanimmi?»

⁷ Ciwtoree ardiibe, baajiibe on haala Alla. Daaree no gonki ma66e heennyitiri, den, yemminon goondinki ma66e. ⁸ Yeesu Almasiihu gooto on nun, diga keenya, hanne, e faa abada. ⁹ To on accee ekkitinooje janane iri dey fu fooda on. Ko haani woni, moyyere Alla semmida der berde moodon, hinaa sariyaaji dow nyaamduuji. Tokkuba sariyaaji dii don, di nafay dum goddum.

¹⁰ Een goodi hiisirde, amma Limaamiibe gollotoo6e der bukaaru ceniinu woodaa laawol nyaamugo sadaka jowiika dow mayre. ¹¹ Hooreejo Limaamiibe e wadda yiyam bisaaji cakkaadi gam moytugo hakkeji der nokkuure ceniine, amma, balli majji e wuudee yaasi. ¹² Gam majjum nun bo, Yeesu maayoy yaasi wannarde, gam o laabina himbe e yiyam makko. ¹³ To non, en burtee taween mo yaasi wannarde, jaben senteene ne o sentinaa! ¹⁴ Gam der duuniyaaru do, en goodaa wannarde tabitintoone, amma een darta garoore yeeso. ¹⁵ En cakkee wakkati fu Alla jettooje

meeden diga e Yeesu, waato ceedoden inne makko wakkati fu. ¹⁶ Amma to on jeggitee wadugo ko woodi. Ballontiree, gam iri kiiseteedi dii don nun Alla yidi.

¹⁷ Downtanee ardiibe on, leesinee ko'e mon yeeso maabe. Gam kambe nun reeni yonkiiji moodon, be jottinan bo Alla golle maabe. Kokkee be laawol be gada golle maabe e seyo, hinaa e dumbitaade, gam dum nafataa on.

¹⁸ Du'anee men, gam emen kooli, berde amen e laabi, men tokkoto bo wadugo ko woodi der becce fu. ¹⁹ Mii eela on puy, gadon dum, heba Alla maabbitanammi laawol mi warta to moodon law.

Du'aare e baynaade

²⁰ Alla kokkoowo jam fintinii Joomiraawo meeden Yeesu diga maaybe. Yeesu on laatike duroowo baali mawdo, o habbii alkawal tabitiinal diga e yiyam makko.

²¹ Alla on hokka on baawde wadugo boodum feere feere fu, heba kebbinon ko o yidi. O wada der men ko fottani mo, diga e Yeesu Almasiihu mo teddujal laatani faa e baade! Aami!

Heennyitoode e cannooje

²² Banniraabe, mii eela on jabee waaji dii e munyal, gam sedda tan nun binnanmi on.

²³ Mii maatina on no banniraawo meeden Timote yoofitaama. To o yottake law, mi waridan e makko yi'ugo on.

²⁴ Cannee hooreebe moodon, e himbe Alla fu. Banniraabe tawaabe leydi Itali sannii on.

²⁵ Moyyere Alla wonoo e moodon, on fu!

Derewol Piyer Aranol

Haala Puddirka

Piyer laati nun gooto der aahii6e Yeesu Almasiihu. O batii no o seedake tooraaji Almasiihu. O laati nun 6ii Yuhaana, mo Baytisayda, der leydi Galili. Yeesu noddii mo o laatoo aahiijo mum.

Kanko e Yuhaana e Yaakuuba nun takkii Yeesu 6uri, kanko nun bo arti anniti no Yeesu laati nun Almasiihu, Bid6o Alla. Amma e nun fu, no gite wojji, Piyer yeddii faa de tati wi'i annaa Yeesu. Amma o annitii boofol makko, Yeesu bo yaafanake mo. Piyer wadii golle maw6e der nyalaane juulde Pantekosta, Golle Lilaabe 2. Non bo kade o gollake no hawriine mawne wadete Urusaliima, Golle Lilaabe 15. Yeesu batii no Piyer maayirta, Yuhaana. 21.18.

Kanko nun winni derewol noddiraan6ol inne makko diga e jun6o Silaasi. Goondin6e Yeesu Almasiihu sankitii6e der leydi Asiya, to noddete hanne Turkiya nun o wannani derewol makko. O wannanii 6e gam o semmidina 6e, o tiidina 6e der tooraaji di 6e ke6ata gam goondinki ma66e. O wi'i 6e kakkilana goonki ma66e, 6e gonoo der laa6al, der kawtal ma66e e Almasiihu.

Boliide Piyer godde e hollita no him6e 6en tooraama, takkanaa haalaaji di 6e annanaa. Gam majjum o yidi wittinoygo hakkilooji him6e 6en dow Yeesu Almasiihu, mo hoolaare ma66e woni dow mum, ko 6e tooree. Almasiihu e hoore mum tooraama, amma o yowanii hoore makko Alla kiitoto6o e goonjaaku.

De Piyer du'oto, e maanta Alla, o siwtorii him6e 6en no Alla hisiniri dum, e no o hokkiri 6e tammuwe goonjaare diga e maayde e pintol Bid6o makko Yeesu Almasiihu. Piyer tabbitinanii 6e no munyal ma66e e tinnaare ma66e dow Almasiihu wadataa baanji.

Tokkontirki haalaaji

1. Cannooje 1.1-2
2. Tammuwe goonjaare 1.3-12
3. Jogaago hoore mum der laa6al 1.13-2.3
4. Hayre yonkinteere e him6e senii6e 2.4-10

5. Goonki gollantoo6e Alla 2.11-25
6. Joonne der teegal 3.1-7
7. Tooraago gam goonjaaku 3.8-4.19
8. Hiinnaago baali Alla 5.1-11
9. Cannooje 5.12-14

Sannoore

¹ Min Piyer lilaado Yeesu Almasiihu winnani on, onon 6e Alla su6i laatii6e ho66e e sankitii der leyde dee do: Pontus e Galaatiya e Kapadosiya e Asiya e Bitiniya.

² Alla Baaba su6ii on hande no o resirnoo, o seni on e Ruuhu makko, gam dwtanodon Yeesu Almasiihu, mo yiiyam mum laa6ini on. Alla duudinana on moyyere e jam!

Tammuwe goonjaare

³ En jettee Alla, Baaba Joomiraawo men Yeesu Almasiihu, dimitoriido en e endam mum mawdam. E pintol Yeesu Almasiihu diga maay6e, o hokkiri en tammuwe goonjaare. ⁴ Een goodi tammuwe he6ugo don6u 6u nyolataa, 6u biisataako, 6u daylataa bo. Kannu Alla resani on dow kammu. ⁵ O reenirii on e baawde makko gam on goondinii mo. O reenii on gam o hokka on kisidam ciriyiidam hollitaago der wakkati cakitiiki.

⁶ Oon ceyorii dum, baa no jooni doole tooraaji feere feere e tampina on der wakkati sedda. ⁷ Tooraaji din nun foonnata goondinki mon. Hande no kanjeeri ni tabitintaako lootirtee der yiite, hande non goondinki mon 6uruki kanjeeri saman faa to woddi, foonnirtee, ki he6an maanteego, e teddu6al, e man6u, nyaanne Yeesu Almasiihu suppitoyto. ⁸ Yeesu on, baa no on ji'ay mo, oon jidi mo, baa no on ji'ataa mo jooni, e nun oon goondini mo. Dum hebbinii berde moodon seyo 6o teddu6al, 6uru6o bataneego. ⁹ On ke6an riiba goondinki mon, kan woni kisidam yonkiiji mon.

¹⁰ Annabii6e wadii annabaaku dow moyyere ne desanadon, 6e dartii, 6e biditii gam faamugo haala kisidam dam.

¹¹ Ruuhu Almasiihu gondo der ma66e, hollii 6e dum diga wakkati majjum waray, o sappake 6e tooraaji Almasiihu, e teddu6al di 6al wadata. Annabii6e 6en dartii faamugo dey dum wadata, e no dum wadirta.

¹² Alla hollii 6e no habaruuji di 6e baajotoo,

ko'e ma66e bane 6e baajantoo, amma onon 6e baajantoo. Jooni, waajotoo6e linjiila 6en yottinii on habaru diga e baawde Ruuhu Ceniido, yiwudo dow kammu. Malaykaa6e e hoore mum bo dartii faamugo dum no woodi.

Jogaago hoore mum der laabal

¹³ Gam majjum accee hakkillo mon e fini, jogee ko'e mon, jowee tammuwe moodon fu dow moyyere ne Alla hokkata on nyaanne Yeesu Almasiihu suppitoytoo. ¹⁴ Laatee hande sukaa6e dowtiibe, to on tokkee suunooji mon di gonnodon der muudum wakkati on annaano Almasiihu. ¹⁵ Amma laatee seniibe der yaadu mon fu, hande no Alla noddudo on oo Ceniido, ¹⁶ gam Alla wi'i der dewtere: «Laatee seniibe gam min mii Ceniido».

¹⁷ Der du'aaje mon, oon nodda Alla «Baaba» mon, kanko woni kiitotoodo moy fu deydey gadu muudum, o suttontirtaa him6e, gam majjum nyaamee goonki moodon der duuniyaaru do e kulol Alla. ¹⁸ Oon anni on cooditaama diga e goonki baanjahi ki donunodon diga e kaakiraa6e moodon. On cooditiraaka e huune ko heennyata, hande cardi maa bo kanjeeri. ¹⁹ On cooditiraama e yiyam Almasiihu tedduadam, Almasiihu nandudo e jawgiiri ni walaa elande, ni walaa tuuni. ²⁰ Alla subii mo diga duuniyaaru tagaaka, amma o hollitii mo der jaamanuuji cakitiidi gam moodon. ²¹ Diga e makko goondindon Alla, pintindo mo diga e maayde, hokki mo teddunjal, gam goondinki mon e tammuwe mon fu daroo dow Alla.

²² Jooni no dwtanidon goona, on cenii ko'e moodon, on jidii banniraa6e e yidde ne walaa munaafitaare. Gam majjum, jidontiree e yidde goonaare, e berde mon fu. ²³ On dimitaa6e de didawre, hinaa e awdi nyoloori, amma e awdi ni nyolataa, e haala Alla yonkinteha, tabitiika. ²⁴ E winnaa:

«Bii-Aadama e nandi hande fudo, Teddunjal ma66e nandi hande pinni fudo, to fudo yoori pinni mum saaman, ²⁵ amma haala Joomiraawo tabitinto faa abada».

Kanka woni linjiila ka baajadon

2

¹ Gam majjum boppee ko boni fu, hande jamma, fewre, munaafitaare, nawniraagu, e nyoore, ² hande no sukahon kecon yidiri kosam dam jillontiraaka, nun haani onon bo jidiron haala Alla, gam mawnon der makka, kison. ³ Hande no Binni Ceniini wi'i: «On mettii no Joomiraawo weliri».

Hayre yonkintee e him6e seniibe

⁴ Battee Joomiraawo, laatiido hayre yonkintee, ne him6e woppi, goodune saman, ne Alla su6i. ⁵ Onon bo, on laati nun hande kaaye de yonki, garee mahiredon suudu ruuhunkewol, gam laatodon waalde limaamii6e seniibe, yaaranoo6e Alla sadakaaji ruuhunkeeji di o jabata diga e Yeesu Almasiihu. ⁶ Gam e winnaa der dewtere:

«Mi yowan dow Siyoona hayre gooraare, subaane, ne saman.

Goondindo ne fu sentintaake.»

⁷ Onon goondin6e, hayre nee e woodi teddunjal dow moodon, amma dow 6ee do goondinay, Dewtere wi'i dow ma66e:

«Hayre ne mahoobe woppi

Kayre laatii burune fottugo der gooraare suudu,

⁸ Kayre ferginta him6e, kayre bo doyyata 6e»

Saliibe goondingo haala kan, fergoto dow mayre, kanjum Alla resani 6e.

⁹ Amma onon, on laati nun lenyol cubaanol, on limaamii6e gollantoo6e Laamiido, on him6e lenyol ceniinol, on him6e 6e o subani hoore makko, gam baajodon haala golle makko geete. Kanko woni noddudo on, wurtini on der niwre, yaari on der jaygol mum kayniinol. ¹⁰ Aran, on laataakino him6e Alla, amma jooni on laatake him6e makko, on kebayno endam makko, amma jooni on kebii dam.

Goonki gollantoo6e Alla

¹¹ Banniraa6e am yidaa6e, on laati nun hob6e e janan6e. Gam majjum mii eela on, boddodee jidaali bannu dartooji halka yonkiiji moodon. ¹² Accee joonne moodon e woodi yeeso him6e 6e goondinay, gam baa to 6e gaccake on, e wi'ugo on, on

halluɓe, ɓe ji'a golle moodon boofude, ɓe teddina Alla nyaanne o hollitanii ɓe.

¹³ Gam sabbu Joomiraawo, dowtanee mawɓe fu, dowtanee laamiido leydi bo, gam kanko ɓuri ɓe. ¹⁴ Dowtanee mawɓe genni bo, gam kamɓe laatii lilaabe makko, gam ɓe pooda noppi wadoobe ko halli, ɓe jetta wadoobe ko woodi. ¹⁵ Gam ko Alla yidi woni, gadon ko woodi, muɓɓiron kunnude himɓe batoobe ko ɓe annaa. ¹⁶ Laatee rindinaabe, to on coomee ko halli der dimaaku moodon, gonee hande maccuɓe Alla. ¹⁷ Teddinee himɓe fu, jidee ban-niraabe goondinɓe, kulee Alla, teddinee laamiido.

Yemmingo Almasiihu

¹⁸ Onon jaggiiɓe, dowtanee joomiraabe moodon, hinaa yeedduɓe e digguɓe tan, amma e saduɓe fu. ¹⁹ To on munyanii tooraaji di kaandaa hebugo on, gam daliila Alla, on gadii ko woodi. ²⁰ To on munyanii piide de piyetedon gam on gadii ko woodaa, toy tedduɗal mon woni? Amma to on munyanii tooraaji di keɓoton gam sabbu gadu mon geetu, edum fottani Alla, ²¹ gam kanjum Alla noddani on, Almasiihu e hoore mum toorake, gam moodon bo o toorii. O hollii on laawol gam tokkon koyde makko. ²² Dadey o waday hakke, goddo meeday ko nani fewre der hunnuko makko. ²³ No ɓe jennata mo, o yennitaaki ɓe, de ɓe kollata mo bone, o wattaaki ɓe. Amma o yowanii hoore makko Alla, ki-itotoodo e goonjaaku ²⁴ Almasiihu roonake hakkeji meeden dow ɓannu mum dow leggal palaɗal, gam laatoden maayuɓe wecco hakke, amma laatoden fofoobe der ko foonniti. On joofake sabbu looci di o fiyaa. ²⁵ Gam on laatino nun hande baali majjudi, amma jooni on bittoy to duroowo, deenoowo yonkiiji moodon.

3

Joonne der teegal

¹ Onon rewɓe bo, moy moodon fu dowtanoo gorko muudum. Gam to wobbe maɓbe goondinay haala Alla, jikku mon waawa ko wayliti ɓe, baa to on batay woliine. ² Gam ɓe ji'an ko gadoton no laafiri, e no teddirton Alla. ³ To on

dartee ɗari ki yaasi, diga e moordi, dum bo kanjeeri, maa bo gineeji ɗariidi. ⁴ Accee ɗari moodon yiwa diga der berde, ɗari ki heennyataa, kan woni hakkillo digguɗo, e deyyuɗo, kanjum laatii ko teddi yeeso Alla. ⁵ Hande nun rewɓe seniibe ɓe diga den, yowuɓe tammuwe mum dow Alla, woodiniri ko'e mum. Bee dowtanii worɓe maɓbe. ⁶ Nun Saratu dowtoranii Ibrahiima, faa o noddii mo joomiraawo. Onon woni ɓiɓbe makko, to on gadii ko woodi, laatoo on kulay goddum.

⁷ Onon worɓe bo, joododee moy mon fu e debbo mum, der gondal pottuɗal. Annitee no rewɓe hewtay worɓe semme. Teddinee ɓe, gam kamɓe bo ɓe donidan e mon, yonki ki Alla hokkata der moyyere mum, heba to goddum hadu du'aaje mon.

Tooraago gam goonjaaku

⁸ Baawo majjum, on fu laatee wooduɓe miilo wooto, jurmontiree, jidontiree hande mawniraabe e miiraabe, endontiree, leesinee ko'e mon. ⁹ To goddo wadani on ko woodaa, to on battee mo, jennudo on bo to on jennitee dum: Amma barkidinee joomum, kanjum Alla noddani on gam donon barke. ¹⁰ Hande no Binni Ceniini wi'i:

«Jiddo wuurugo guurnam geetam, yi'a nyalaade geete,
sey waawa denɗal mum dow ko halli, hunnuko mum acca batugo pewe.

¹¹ O acca ko halli, o wada ko woodi, o darta jam e semme makko fu.

¹² Gam Joomiraawo e hakkilani foonnitiibe,
oo nana du'aaje maɓbe.

Amma oo hokka wadoobe ko halli ɓaawo.»

¹³ Moy toorata on to oon tinnii wadugo ko woodi? ¹⁴ Amma baa to on tooraama gam wadugo ko foonniti, on barkidinaabe. To on kulee himɓe, to on accee hakkillooji moodon jiboo! ¹⁵ Teddinee Almasiihu Joomiraawo der berde moodon. Wakkati fu ciriye toontaago yamudo on daliila tammuwe moodon. ¹⁶ Amma toontee ɓe e diggere, e hakkillo fukkiinjo. Goodee miilooji berde laafudi, den gaccotoobe on, e yenna on, gam joonne moodon woodune der kawtal mon e Almasiihu senta. ¹⁷ Toorego dow wadugo ko woodi

to nun Alla yidiri, e buri toorego dow wadugo ko halli. ¹⁸ Gam Almasiihu e hoore mum maayi de woore, sabbu hakkeji bi66e Aadama. Kanko poonnitiido, o maayanii en enen woofu6e gam o yaara en to Alla. Him6e warii mo, amma Ruuhu Ceniido fintinii mo. ¹⁹ E Ruuhu on Yeesu yahi waajoroy baa e yonkiiji ma66aadi der kasu. ²⁰ Kanji woni ruuhuuji him6e 6e dwtanaakino Alla der jaamanu Nuuhu, baa no o munyanii 6e. De Nuuhu sebunoo laana diyam mum, him6e sedda tan naati na, kam6e jeetato dadi diyam dam. ²¹ Diyam dam laati nun misaalu batisi kisanan on dum jooni, hinaa batisi moytoojum tuuni bannu, amma habbidingo e Alla alkawal e berde laafude nun, diga e pintol Yeesu Almasiihu. ²² Kanko, o eencii dow kammu, oo joodi nyaamo Alla. Malaykaa6e e maw6e, e woodu6e baawde fu, e dwtanii mo.

4

Goonki kesi

¹ Almasiihu yarii bone der bannu muudum, onon bo goodee iri miilooji din. Jarudo bone der bannu muudum seedi e hakke. ² Diga jooni faa balde moodon koriide der duuniyaaru, sey goniron hande no Alla yidiri, ceedon e suunooji bannu. ³ Goonki mon ki nyaamunodon naane, gadudon hande heefer6e, ki heyi, on gonakeno der hallumaru, e suunooji e jarde bagi, e fijooji kalludi, e jaamanuuji jarde bagi, caafudon tooruuje karmude. ⁴ No calidon hawtugo e ma66e der fijooji kalludi, kanjum haayni 6e jooni, go 6ee biisa inde mon. ⁵ Amma 6e daroyto yeeso Alla, ciriyiido hiitaago wuuru6e e maay6e, 6e toontoto mo. ⁶ Kanjum wadi maay6e bo waajaa linjiila, 6e kiitaa dow ko 6e gadi, hande no him6e fu hiitortee der bannu, he6a 6e buurda e Alla der ruuhu.

⁷ Huune fu badake heennyugo, gam majjum gadee hakkillo, jogee ko'e mon gam gadon du'aaje. ⁸ Ko buri fu, jidontiree e yidde hebbune, gam yidde e yaafoo hakkeji duuddi*. ⁹ Beernontiree hakkune mon, hinaa e dumbitaago.

* 4:8 Ballaaji 10.12

¹⁰ Baamoy mon he6ii dokkal Alla. Golliree nal gam nafon wo66e. Hande nun kollitirton oon gollira dokke moyyere feere feereeje de Alla hokki on. ¹¹ Baajotoodo fu, sey waajoo haala Alla. Jaggotoodo bo, jaggoo e semme ne Alla hokki dum, gam der huune ko gadoton fu, teddinon Alla diga e Yeesu Almasiihu, mo teddujal e baawde wonani faa abada! Aami

Yarugo bone gam Almasiihu

¹² Banniraabe am yidaabe, to on accее tooraaji buludi kebandi on gam foonnugo on haaynoo on, hande huune kodum. ¹³ Amma to oon kawti e Almasiihu der toora mum, ceyee oon belbelta boodum to teddujal makko suppitoyke. ¹⁴ To on jennaama gam inne Almasiihu, barke laatanto on, gam Ruuhu teddu6o, laatiido Ruuhu Alla e wondi e moodon. ¹⁵ To goddo e moodon yaru bone gam oo laatii baroowo him6e, dum bo gam emo laatii gujjo, maa bo gadoowo ko halli, to dum bo dow naatugo haala ka yaalay dum. ¹⁶ Amma to o tooraama gam oo tokkii Almasiihu, to o sentir dum, o yetta Alla gam oo noddee goondindo Almasiihu.

¹⁷ Gam wakkati kiita faanake, Alla fuddiran hiitaago him6e muudum, to ka fuddirii en enen, noy dum laatantoo him6e 6e jabay linjiila Alla? ¹⁸ Binni Ceniini wi'i: «To poonnitiido hisiri no boni, ume laatantoo kalludo e gadoowo hakke?» ¹⁹ Gam dum don fu, tooretee6e no Alla yidiri, yowa yonkiiji mum dow Alla tagoowo, koolaado, 6e tokka wadugo ko woodi.

5

Hiinnaago baali Alla

¹ Jooni emii badda dottii6e eklesiya won6e caka mon, gam min bo mii dottiijo hande ma66e. Mi seedake tooraaji Almasiihu, mi wonoto der teddujal nal o hollitoyta. ² Duree him6e Alla 6e jowanadon. To on gadee dum e doole, amma e berde goote, hande no Alla yidiri, to on duree 6e gam hebugo joddi kalluni, amma gam oon jidi dum puy. ³ To on kollee him6e 6e Alla yowani on semme, amma

laatanee 6e misaalu. ⁴To Duroowo mawdo yottake, on meelete meetalol tedduḅal ḅol hiiddataa.

⁵ Onon gojankee6e dōwtanee dottii6e. On fu, 6ornee yakkinaare hande toggoore hakkune mon, gam e winnaa der Dewtere Ceniine: «Alla e ha6ida mawnitii6e, amma buytu6e ko'e mum oo hokka 6e moyyere makko.» ⁶ Gam majjum 6uytee ko'e mon yeeso Alla mo semme, he6a o mawnina on to wakkati yottake. ⁷ Doontiree sugullaaji moodon fu dow makko, gam emo hakki-lani on.

⁸ Kakkilee, oon deeni! Gam ganyo moodon Ibiliisa e yiilito hande jaggere kal6oore, dartoore mo ne yakkata.

⁹ Ka6idee e makko, tiidee der goondinki, gam oon anni banniraa6e moodon sankitii6e der duuniyaaru nu, e woodi iri tooraaji dii kanun bo. ¹⁰ Amma to on jari bone der wakkati sedda, Alla mo moyyere noddudo on gam naaton der tedduḅal mum tabitiḅal e Almasiihu, kanko o tiidinan on, o semmidina on, o hebbina on, o darna on. ¹¹ Baawde wonana mo faa abada! Aami.

Cannooje

¹² Silaasi banniraawo men koolaado wal-li am wannango on dereyel pettel ḅel, gam tiidingo on e seedanaago on no habaru moyyere Alla ne daridon dow mum laati nun gooḅa.

¹³ Eklesiya gonuka Babiila ka Alla subii sannii on. Marku 6iyam bo e sanna on.

¹⁴ Cannontiree kannooje de yidde. Jam wona dow moodon onon hawtu6e der Almasiihu.

Derewol Piyer Dida6ol

Haala Puddirka

Binnudo derewol ɲol do innii hoore mum Simon Piyer, lilaado Yeesu Almasiihu.

O laatake seedeejo ji'udo no yeeso Yeesu waylitorii, o nanii bo daane Alla yiwune diga dow. O siwtorii no Yeesu wadii annabaaku dow maayde makko, kanko Piyer.

Piyer batay 6e o wannani, o batay bo to o woni o wanniri derewol ɲol. Amma goondin6e Yeesu hande makko o wannani. Dum nandi bo hande Piyer wannii derewol ɲol der goonki mum sakitiinehi. O batanii ekkitinol makko ɲol o janɲinnoo. O batanii bo janɲinoobe fewrekuu6e waroo6e gam biisa ko o ekkitini.

Ko derewol ɲol tiitii woni, finningo hakkillo 6e o wannani faa 6e ciwtora ko o janɲini 6e. Der derewol ɲol, Piyer hollii kiita desaniika janɲinoobe pewe, o batanii bo munyal Alla mo yidaa baa gooto halka, amma him6e fu wittaa to makko, tuuba. O heennyitirii derewol makko e waggingo wuuroo6e ko Dewtere bati.

Tokkontirki haalaaji

1. Cannooje, 1.1-2
2. Noddoore goondin6e, 1.3-21
3. Ekkitinoobe fewrekuu6e, 2.1-22
4. Wittoyki Yeesu Almasiihu, 3.1-16
5. Haalaaji cakitiidi, 3.17-18

Sannoore

¹ Derewol ɲol yiwii e am min Simon Piyer. Mii laatii jaggiido e lilaado Yeesu Almasiihu. Mi sannii on, onon hebu6e goondinki geeti hande ki amen, gam sabbu foonnitaare Alla men, tawaane der Yeesu Almasiihu, kisinoowo. ² Alla duudinana on moyyere e jam gam oon anni mo, kanko e Joomiraawo meeden Yeesu.

Hulugo Alla

³ Baawde Alla hokkii en huune fu ko haanani en buuriren, e no haani goniren e kulol Alla. Baawde den wallii en annugo Alla noddudo en kawten der tedduɲal mum, e geetaaku mum. ⁴ Diga e baawde den kebuden moyyereji mawdi, teddufi, di gadanaden alkawal mum. O

wadii dum gam kawton e makko, nandon mo, gam dadon suunooji duuniyaaru kalkooji. ⁵ Gam huune dum, tinnee, beydee dow goondinki moodon geetaaku, dow geetaaku, annal, ⁶ dow annal, nantaare, dow nantaare, tinnaare, dow tinnaare, kulol Alla, ⁷ dow kulol Alla, banniraagu, dow banniraagu, yidde. ⁸ To huune dum fu oon jogii dum no woodi, ko e dum beydo der moodon, dum wallan on beydaago yeeso yeeso der annugo moodon Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu. ⁹ Neddo mo huune dum jacci, laati nun bumdo, o yi'ataa, gam o yeggirii no Alla laabini mo diga e hakkeji makko jawtudi.

¹⁰ Gam majjum banniraa6e am, tinnee no baawirdon fu, gam tabbitinon noddoore ne Alla noddi on, e cu6ol ɲol o subii on. Gam to on gadii dum on janataa der ko halli abada! ¹¹ Hande non Alla ma66itiranta on mammam dammugal Laamaare tabitiine, ne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu kisinoowo en.

¹² Kanjum acci wakkati fu mii siwtora on huune dum, baa no oon anni dum, heba cemmidon der goonja ka jabudon. ¹³ Mii miili, edum foonnitii, mi finnina hakkillooji moodon faa ciwtoron dum to emii wuuri. ¹⁴ Gam mii anni mi booyataa e duuniyaaru do kade, hande no Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu anninirinmi dum.

¹⁵ Amma mi wadan ko baawumi fu, gam to mi yawti, baawon ko siwtori kujje dee wakkati fu.

Tedduɲal Almasiihu

¹⁶ E haalaaji di him6e tafi bane men anniniri on wittoygo Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu e baawde, amma men ceedike e gite amen manɲu makko! ¹⁷ Alla Baaba hokkii mo tedduɲal wakkati daane ne tedduɲal seedanii mo wi'i: «Oo do nun laatii Biyam jidaado, mo belirmi berne.» ¹⁸ Menen e ko'e amen men nanii daane nen diga dow kammu, gam emen gondunoo e makko dow waanne seniine.

¹⁹ Dum don fu beydani men tabbitingo ko annabiibe batunoo. On gadii ko woodi no gattudon hakkillooji moodon dow makka, gam haala ma66e e nandi hande fitilleel jalboowel der niwre, e hande

hoodere fajiri* jalboore der berde moodon faa de fajiri wadi, ²⁰ Aran, annitee no walaa baawoowo ko faamini ko winnaa der dewte annabiibe e annal hoore mum. ²¹ Hande non, walaa mo meedi ko hebi haala annabaaku e sago hoore mum, amma Ruuhu Ceniido nun wadata himbe e bata haala Alla.

2

Janjinoobe fewrekuube

¹ Hande no annabiibe fewrekuube wonirno caka Isira'iilaabe, non bo janjinoobe fewrekuube wonortoo caka moodon. Be naannan janjinol fewrekuwol, kalkoowol, caka mon. Be jeddan Joomiraawo cooditiido be. Hande non be poodiranta ko'e maabe halkere yaawune. ² Himbe duubbe tokkan laabi maabe kalludi, sabbu maabe, himbe batanan laawol goonja kalluka. ³ Suunooji maabe waddanan be batugo haalaaji fewrekuuji gam be jammoo on, amma be doyyaamaa kiita diga dum booyii, halkere e nyudanoo be.

⁴ Baa malaykaabe wadunoobe hakke, Alla accay dum, o haabii be e callalluuji, o faddi der niwre jahannama, faa nyalaane darnjal. ⁵ Alla accay duuniyaaru naane, amma o halkii yeddube Alla e ilam tufaana, sey Nuuhu baajotoodo foonnitaare Alla, e himbe jeediido wogbe hisi. ⁶ Alla accay ci'e Sodoma e Gomora, o hiitake, o halki de e yiite faa de laatii dooni, gam dum laatanoo yeddoo be Alla fu misaalu. ⁷ O dadinii Luudu, neddo poonnitiido, mo berne mum biisii puy sabbu baadiiji himbe bonbe. ⁸ Neddo poonnitiido joodiido caka maabe on, berne mum laabune naawi dow ko yi'ata, e ko nanata nyalaane fu, sabbu baadiiji bondi di himbe hallube wadata.

⁹ Edum holla en no Joomiraawo e anni no reenirta downtoo be dum der tooraaji mum. Oo anni bo no o resirta himbe hallube gam be kiitee nyaanne darnjal, ¹⁰ accu du tokku be suunooji balli mum, e wada jidaadi yonki mum, ko e yawii baawde Joomiraawo.

Janjinoobe fewrekuube ben berde mum e yoori, bee goodi manju hoore, bee bata

kalluka dow teddu be won be dow kammu. ¹¹ Nani bo, baa malaykaabe bee do buri be semme e baawde, batataa kalluka dow maabe yeeso Joomiraawo. ¹² Amma himbe ben e laatii hande bisaaji di galaa hakkillo, tagaadi gam nanjee, waree. Bee bata kalluka dow ko be annaa, gam majjum be kalkiran hande no bisaaji halkirta. ¹³ Be duggan riiba golle maabe kallude. Bee ceyoroo wadugo ko woodaa caka nyalooma. Bee laatii cobube e nyiddu be. To be joodike gam be nyaamda e moodon der juulde, bee ceyoroo jammaago on. ¹⁴ Gite maabe sawtataa daarugo rewbe e suuno, be comataa wadugo hakke, bee pooda be goondinki mum walaa semme der pittii maabe. Berde maabe e hebba suuno kebal, bone laatanto be. ¹⁵ Be accii laawol poortiijol, be majjii, be tokki laawol Balaama, jidudo heba ceede diga wadugo kalludum. ¹⁶ O felaama gam boofol makko. Babba makko muuma bati e daane neddo, hadi mo wadugo golle haanare makko.

¹⁷ Janjinoobe fewrekuube ben laati nun hande bulli di galaa diyam, e duule de hennu semmentewol soggata, niwre burne ni6bigo nun Alla resani be. ¹⁸ Bee bata haalaaji mawnitiidi, di galaa hoore. Bee yoyra himbe e haalaaji suuno bannu. Himbe ben wurtikeno dum booyay diga majjube. ¹⁹ Bee kabana be alkawal no be dindan, amma kambe e ko'e maabe bee laatii maccube suunooji kalludi. Gam moy fu laati nun maccudo ko jaalii dum. ²⁰ Wurtiibe e huune cobudum dum duuniyaaru, go be anniti Joomiraawo e Kisinoowo men Yeesu Almasihu, den ko be bittitii der majji kade faa di jaalii be, heennyitirde maabe buran fuddoode jaasugo. ²¹ To be annitayno laawol foonnitaare, dum burananno be, e annitingo njol, witta totta umuroore ceniine ne be kokkaa baawo. ²² Ko tawi be e tabbitina haala ballool njol do: «Rawaanu wittii e nyaamito tuure mum.» E wi'ee bo kade: «Afaaru lootaanu wittii e talloo der loope.»

3

* 1:19 Hoodere fajiri woni Almasihu, jaynoowo der berde goondinbe dum. Daaruu dewtere Kollitinki 22.16

*Wittoygo Joomiraawo meeden Yeesu
(Matiye 24.37-38; 2 Tesalonika 1.7-10;
Yahuuda 17-23)*

¹ Banniraa6e am yidaa6e, derewol ɲol do nun laatii dida6ol ɲol binnanmi on. Der dereeji didi dii fu, mii yidi finningo hakkillooji moodon gam wallugo on milon no woodiri, ciwtonon ko ekkitinodon. ² Ciwtoree haalaaji di annabiibe seniibe batunoo diga ko 6ooyi, e umuroore Joomiraawo meeden kisinoowo, ne lilaabe mon annini on. ³ Aran, annitee dum do: Der nyalaade cakitiide, him6e jaancoobe, tokku6e jidaadi yonki mum waran. Be jaancan on, ⁴ 6e bi'a: «O ha66ii alkawru o wittaaan, toy mo? Diga ko kaakiraa6e meeden maayi walaa ko waylitii, no dum laatinoo diga fuddoode duuniyaaru, non dum laatii faa jooni.» ⁵ Be jeggirii e yidde ma66e no diga ko 6ooyi, Alla tagi kammu e leydi e haala muudum. O wi'i leydi wurtoo diga diyam, go o tagiri ni e diyam, ⁶ e diyam gootam dam kade, duuniyaaru halkiraa e ilam tufaana. ⁷ E haala makko goota kan, o jogorii kammu e leydi, dum ji'eten jooni faa nyalaane darɲal yottoo, o halka dum der yiite e yeddu6e Alla.

⁸ Banniraa6e am yidaa6e, to on jeggitee no to Joomiraawo, nyalaane woore e wa'i hande duu6i ujuneere, duu6i ujuneere bo e wa'i hande nyalaane woore. ⁹ Joomiraawo 6ooyataa go hebbina alkawru mum, hande no wo66e miili, o munyan on nun tan, gam o yidaa baa gooto halka. Ko o yidi nun, him6e fu wittaa to makko tuuba.

¹⁰ Nyalaane Joomiraawo waran hande gujjo. Nyalaane nen, kammu majjitan e rimmo manɲo. Ko woni dow kammu fu halkete e yiite. Leydi e golle gadaade dow mayri fu, hiitete. ¹¹ To huune fu halkete hande non, sey annon no nyaamirton goonki mon der laa6al, oon kuliri Alla! ¹² Onon hedii6e nyalaane Alla wara, gadee no ne warirta law! Nyaanne mum kammu halkan, huune ko woni dow kammu fu taayan e yiite. ¹³ Amma enen, een kedii hande no Alla ha66irani en alkawru, kammu keso e leydi keyri, to foonnitaare tawetee.

¹⁴ Gam majjum, onon banniraa6e am yidaa6e, tinnee laatodon 6e galaa gacce, e tuuni yeeso Alla. Goodee jam der kawtal mon e makko, oon kedorii nyalaane nen.

¹⁵ Paamee no munyal Joomiraawo meeden ma66itanii on laawol kisidam. Kanka banniraa6e meeden Pol, jidaado, wannani on der dereeji mum hande no Alla hokkiri mo hakkillo majjum. ¹⁶ Non o wanniri dum der dereeji makko fu. Der majji e woodi nokkuuje godde to sadi faamugo, him6e 6e annaa goddum, e 6e 6ennay der goondinki e waylita miilooji makko, hande non 6e gadata e nokkuuje godde der Dewtere Ceniine. Be gaddanan ko'e ma66e halkere.

¹⁷ Amma onon banniraa6e yidaa6e, on ke6ii seedineego, to non kakkilee to him6e yeddu6e Alla majjina on, sottina on diga darande mon. ¹⁸ Mawnee der moyyere e annugo Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu kisinoowo en! Tedduɲal laatanoo mo diga jooni faa abada! Aami!

Derewol Yuhaana Aranol

Haala Puddirka

Yuhaana lilaado Yeesu nun winni dereeji tati tokkontirdi noddiraadi inne mum, 6e bi'i, kanko nun bo winni linjiila Yuhaana e derewol kollitinki. Der derewol makko aranol, annaaka deydey bey nun o winnani, amma dum laabi no goondinbe 6e ekkitinooje fewrekuuje toorata nun o tiiti. Ekkitinoobe fewoobe, sankitooobe ekkitinooje fewrekuuje den Yuhaana noddi waybe Almasiihu. Bee ekkitina no Almasiihu laataaki neddo e goonja, hakke billataa goondindo der kawtal mum e Alla, 6e paalaaka bo e joonne der laabal.

Huune didi nun Yuhaana riiwi der derewol mum:

1 Tiidingo jannooobe derewol nol, 6e gona der kawtal pottunjal e Alla, e Biddo mum Yeesu Almasiihu, dum yi'ee bo der yidde goonjaare hakkune maabe.

2 Haadingo e ekkitinooje fewrekuuje.

Yuhaana e eela goondinbe 6e gona der jaynol, gam Alla laati nun jaynol. Der derewol nol, Yuhaana e yidi goondinbe tabbitina no 6ee goodi yonki tabitiiki, 6ee kawti bo e Alla. O hollitii der binni makko no goondindo geeto annitirtee. Kan woni hoolaago no Almasiihu laataake neddo, e dwtanaago oodaaji Alla, e yidugo banniraabe.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala yonkinteha 1.1-4
2. Niwre e jaynol 1.5-2.29
3. Biibe Alla e biibe Seydan 3.1-24
4. Ruuhu goonja e ruuhu fewre. 4.1-6
5. Ko yidde wadata 4.7-21
6. Goondinki jaalotooki 5.1-21

Haala ka yonki

1 Emen binnana on haala neddo gom gonudo*. Men nani daane makko, men ji'ii mo e gite amen, men daarii mo, men meemi mo e juude amen. Kanko woni haala kokkoowa himbe yonki. 2 Yonki kin hollitaama, men ji'ii ki, emen cedanoo ki.

Emen baajoo on haala yonki tabitiiki gonunooki to Alla Baaba, kanki men kollitaa. 3 Ko men ji'i, e ko men nani, kan men batata on onon bo, gam laatodon gootum e amen hande no laatoriden gootum e Baaba e Biddo mum Yeesu Almasiihu. 4 Kanka men binnanta on, gam beldum berne meeden hebba.

Alla laati nun jaynol

5 Habaru ko men nani e Yeesu Almasiihu, kan men batata on haala mum, Alla laati nun jaynol, niwre walaa e makko. 6 To en bi'ii een laatii gootum e makko, ko een tawaa der niwre, en pewii, goonja walaa der gadu meeden. 7 Amma to een jaha der jaynol hande no kanko e hoore makko o wonori der jaynol, den kan een laatii gootum hakkune meeden, kade bo yiyam Biddo makko Yeesu e laabina en diga hakkeji men fu.

8 To en bi'ii en galaa hakke, en pewanii ko'e men, goonja walaa e meeden. 9 Amma to en tuubanii Alla hakke meeden, o yaafoto en, o laabina en e tuuni fu. Gam kanko, o kooliniido, o poonnitiido. 10 To en bi'ii en gaday hakke, en laatinii Alla pewoowo, haala makko bo walaa der meeden.

2

Almasiihu nun laatii balloowo meeden

1 Onon sukaaabe am, mi wannanii on dum, gam to on gadee hakke. Amma to goddo moodon wadii hakke, een goodi balloowo to Baaba, kanko woni Yeesu Almasiihu, poonnitiido. 2 Kanko, o sakki yonki makko gam hakkeji meeden yaafee, hakkeji meeden tan bane, amma hakkeji himbe duuniyaaru fu.

3 Ko hollitinta no een anni Alla woni, dwtanaago oodaaji makko. 4 Bi'udo «emi anni mo,» go dwtanaaki oodaaji makko, joomum laati nun pewoowo, goonja walaa der joomum. 5 Amma dwtaniido haala Alla e goonja, yidde Alla hebbii dow joomum. Nunnun annitirten een kawti e makko. 6 Bi'udo e hawti e makko, e haani wonoo hande no Almasiihu wonirnoo.

Ooda kesa

* 1:1 Yeesu nun wi'aa Gonudo diga fuddoode. Linjiila Yuhaana 1.1-18 * 2:7 Ooda kan nun laatii yidfontirgo.

⁷ Banniraaḅe am yidaaḅe, ko binnanmi on hinaa ooda kesa*, ooda ḅooyuka nun, ka nanuḁon diga fuddoode. ⁸ E nun fu ooda kesa nun binnanmi on, gooḅa makka hollitake der Almasiihu, ka hollitake der moodon bo. Gam niwre e yawta, jayḅol gooḅawol fuddii yaynugo.

⁹ Miiludo na'on der jayḅol, ko e wanyi banniraawo mum, faa hanne der niwre joomum woni taw. ¹⁰ Jiddo banniraawo mum der jayḅol woni, godḁum walaa ko ferginta mo. ¹¹ Amma banyudo banniraawo mum, der niwre woni, oo yaha der niwre, o annaa toy o yahata, gam niwre wuminii mo.

To on jidee kujje duuniyaaru

¹² Sukaabe am, mii wannana on gam hakkeeji moodon yaafaama gam inne Yeesu. ¹³ Baabiraaḅe, mii wannana on gam oon anni gonudo diga fuddoode. Gojankeeḅe, mii wannana on gam on jaalake Kalludo.

¹⁴ Sukaabe am, mi wannanii on, gam oon anni Baaba. Baabiraaḅe, mi wannanii on, gam oon anni gonudo diga fuddoode. Gojankeeḅe, mi wannanii on gam oon goodii semme, haala Alla bo e semmidi der moodon, kade bo on jaalake Kalludo.

¹⁵ To on jidee duuniyaaru e ko woni e mayru fu. Gam jiddo kujje duuniyaaru, yidde Baaba walaa e mum. ¹⁶ Gam huune ko woni e duuniyaaru, hande jon ko neddo suunete, e ko gite yi'ata, suunee, e jawdi ni o mawnitorto, kujje de fu yiway e Baaba, e duuniyaaru de yiwi. ¹⁷ Duuniyaaru e suuno mum fu heenyan, amma gadoowo ko Alla yidi, taboto faa abada.

Ganyo Almasiihu

¹⁸ Sukaabe am, duuniyaaru badake heennyugo. On nanii ganyo Almasiihu waran, jooni du wayḅe Almasiihu duuḅḅe yottake. Kanjum annitirden no wakkati badake. ¹⁹ Caka men ḅe yiwi, amma e gooḅa ḅe laataaki ḅe meeden. Gam to ḅee laatino ḅe men, ḅe gondanno e meeden. Amma ḅe accii en gam dum hollita no ḅe fu, ḅe laataakino ḅe meeden.

²⁰ Amma onon, Almasiihu hokkii on Ruuhu Ceniido, on fu oon anni gooḅa. ²¹ Mi wannanay on gam on annaa gooḅa. Amma

gam oon anni ka. Oon anni bo fewre walaa der gooḅa.

²² Den kan, moy woni pewoowo? Jeddudo Yeesu laati nun Almasiihu, Paabotoodo mo Alla liloy, kanko woni pewoowo, kanko woni ganyo Almasiihu, o yeddii Baaba e Biddo mum. ²³ Jeddudo Yeesu laati nun Biddo, walaa Baaba, jaḅudo Biddo, e woodi Baaba bo.

²⁴ Onon kan haala ka nanuḁon diga fuddoode, tinnee jogee ka der berde moodon. To haala ka nanuḁon diga fuddoode tabitake der berde moodon, den kan, oon goodi kawtal e Biddo e Baaba. ²⁵ Almasiihu haḅḅanii en alkawal, alkawal jal woni yonki tabitiiki.

²⁶ Mi wannanii on dum gam sabbu himḅe yiduḅe majjingo on. ²⁷ Onon kan, no Ruuhu Ceniido mo Almasiihu hokki on e tabitii der moodon, on bukaaka janḅinedon. Gam Ruuhu janḅinan on huune fu, o janḅinan on gooḅa, hinaa fewre. Den kan, kawtee e Almasiihu hande no Ruuhu janḅiniri on.

²⁸ Jooni kan onon sukaabe am, tabitee der kawtal mon e Almasiihu, gam keḅen cuusal daraago yeeso makko nyaanne o suppitoy, heḅa daden senteene nyalaane garki makko. ²⁹ No oon annii Alla laati nun gooḅaajo, annee bo mo gaḁu mum foonnitii fu, laati nun ḅiyiiko.

3

Biḅḅe Alla

¹ Daaree no Alla Baaba yidiri en, faa noddaden biḅḅe makko. Een biḅḅe makko e gooḅa. Ko acci duuniyaaru annaa en woni gam nu annaa mo. ² Yidaaḅe am, jooni en laatake biḅḅe Alla. Ko laatoytoden laaḅay taw. Amma een anni to Almasiihu wittoy holliti hoore mum, en nandan e makko, gam en ji'an mo hande no o wa'i. ³ Goodudo tammuwe nen dow Almasiihu, laaḅinan hoore mum hande no kanko Almasiihu o laatori laaḅudo.

⁴ Gadoowo hakke fu, yartake sariya Alla. Gam wadugo hakke laati nun yartaago sariya Alla. ⁵ Oon anni Almasiihu wari gam moytugo hakkeeji, kanko mo walaa hakke. ⁶ Kawtudo e makko fu wadataa hakke. Gadoowo hakke fu, yi'ay mo, annaa mo bo.

⁷ Sukaabe am, to on accee goddo majjina on! Gadoowo ko goondi fu laati nun goonjaajo, hande no Almasiihu laatori goonjaajo. ⁸ Gadoowo hakke fu laati nun neddo Ibiliisa, gam Ibiliisa e wada hakke diga fuddoode. Gam majjum Biddo Alla wari gam halka golle Ibiliisa.

⁹ Laatiido binnel Alla fu, wadataa hakke, gam awdi Alla na'on der makko. Joomum waawataa ko tokkii wadugo hakke, gam Alla laatii baaba makko. ¹⁰ Ko seennon-tirta biibe Alla e biibe Ibiliisa nani: mo waday ko goondi fu, neddo Alla bane. Mo yidaa banniraabe mum bo, laataaki mo Alla.

En jidontiree hakkune men

¹¹ Habaru nanudon diga fuddoode nani: Jidontiren hakkune meeden. ¹² Haanay gaden hande no Kayiinu wadi kanko laatiido mo Ibiliisa, o warii minnyiiko. Gam ume wadi o wari minnyiiko? O warii mo gam golle makko wooday, go de minnyiiko laatii goondude.

¹³ Banniraabe, to on kaydinee to himbe duuniyaaru wanyii on. ¹⁴ No een jidi banniraabe meeden, een anni en yartake maayde, en naatii der yonki. Mo yidaa banniraawo mum, der maayde woni. ¹⁵ Banyudo banniraawo mum fu, laati nun baroowo himbe. Oon anni walaa baroowo baa gooto woodi yonki tabitiiki der mum. ¹⁶ No annitirden ko woni yidde nun, Almasiihu hokkitirii yonki mum gam meeden. To nun enen bo, e haani kokkitiren yonkiiji meeden gam banniraabe men. ¹⁷ To jom jawdiiyo yi'i banniraawo mum e talakidi, ko yurmaaki mo, noy yidde Alla waawirta ko woni e makko? ¹⁸ Sukaabe am, haanay yidde meeden laato e haala belka tan, sey ka laato e gadu goonjau.

Daraago yeeso Alla

¹⁹ Kanjum hollata, en na'on der goonja, en deyyitinan berde meeden yeeso Alla. ²⁰ To berde meeden gaccake en, Alla e buri berde meeden, emo anni huune fu. ²¹ Banniraabe am yidaabe, to berde meeden gaccaaki en, en daroto yeeso Alla e hoolaare. ²² O hokkan en ko eeluden mo fu, gam en tokkii ooda makko, een gada ko fottani mo.

²³ Ooda ka o hokki en woni, goondinen inne Yeesu Almasiihu, Biddo makko, kade bo jidontiren hakkune meeden hande no o yamiri en. ²⁴ Downtaniido ooda Alla fu e hawti e Alla, Alla bo e hawti e joomum. Ruuhu mo o hokki en, kannu anninta en oo hawti e meeden.

4

Ruuhu goonja e ruuhu fewre

¹ Banniraabe am yidaabe, to on goondinee wi'oobe e woodi Ruuhu Alla fu, amma biditee be, heba anniton naa to Alla be yiwi. Gam annabiibe fewoobe duube e sankitii der duuniyaaru. ² No annitirten goodudo Ruuhu Alla woni, to o seedake Yeesu Almasiihu warii, laatii neddo, oo don e woodi Ruuhu Alla. ³ Mo annitay kaa don dow Yeesu fu, woodaa Ruuhu Alla. Ruuhu nu o woodi yiwii diga ganyo Almasiihu. On nanii garki ganyo Almasiihu batanaama, o na'on ko der duuniyaaru.

⁴ Sukaabe am, onon on himbe Alla, on jaalake annabiibe fewoobe, gam Ruuhu gondo der moodon e buri gondo der duuniyaaru semme. ⁵ Kambe himbe duuniyaaru be laati. Gam majjum, be batata haalaaji duuniyaaru, himbe duuniyaaru bo e hettinanoo be. ⁶ Enen, een himbe Alla, annudo Alla fu hettinanto en. Mo laataaki neddo Alla hettinantaako en. Nun ceennontirten Ruuhu goonja e ruuhu fewre.

Alla laati nun yidde

⁷ Banniraabe am yidaabe, jidontiree, gam yidde yiwi e Alla. Goodudo yidde fu laati nun binnel Alla, e anni Alla bo. ⁸ Mo walaa yidde annaa Alla, gam Alla laati nun yidde. ⁹ No Alla hollitiri en yidde mum nani, o lili Biddo makko bajjo der duuniyaaru, gam keben yonki diga e makko. ¹⁰ Daaru ko woni yidde, enen bane yidi Alla, kanko yidi en, liloy Biddo mum wari laatii sadaka gam hakkeji meeden yaafee.

¹¹ Banniraabe am, to nii Alla yidiri en, enen bo, e haani jidontiren. ¹² Walaa meedudo yi'ugo Alla abada. Amma to en jidontirii hakkune men, Alla e hawti e meeden, yidde makko e hebbi der men.

¹³ Noy annirten een kawti e makko, kanko bo oo hawti e meeden? Diga e Ruuhu makko ŋu o hokki en nun. ¹⁴ Menen men ji'ii, emen ceedo bo no Alla Baaba liloy Biddo mum gam wara hisina himbe duuniyaaru. ¹⁵ Ceediido Yeesu laati nun Biddo Alla fu, Alla e hawti e joomum, joomum bo e hawti e Alla. ¹⁶ Enen kan, een anni yidde Alla yidi en, een koolii ne bo.

Alla e hoore mum laati nun yidde, goodudo yidde fu, e hawti e Alla, Alla bo e hawti e joomum. ¹⁷ Gam to yidde makko hebbii der meeden, en keban cuusal daraago nyalaane darnal. Gam no Almasiihu wa'i, hande nun enen bo ga'uden der duuniyaaru do. ¹⁸ Kulol walaa der yidde, yidde hebbune e riiwa kulol, gam kulol yiwii diga yaggingo. Kuloowo fu, yidde Alla woni hebbay der joomum.

¹⁹ Enen een jidi Alla gam kanko arti yidi en. ²⁰ Bi'udo e yidi Alla, go e wanyi banniraawo mum laati nun pewoowo. Gam mo yiday banniraawo mum ji'eteedo, waawataa ko yidi Alla mo yi'ataake. ²¹ Daaruu ooda ka Almasiihu accani en: jidudo Alla fu, sey yida banniraawo mum bo.

5

Goondinki jaalotooki

¹ Goondindo Yeesu woni Almasiihu fu laati nun Biddo Alla. Jidudo baaba fu, e yidi biddo bo. A yidataa baaba, banyaa biddo. ² No annirten een jidi bidde Alla woni jiden Alla, den tokken oodaaji makko. ³ Tokkugo oodaaji makko woni yidugo mo. Oodaaji makko laataaki doongal, ⁴ gam laatiido mo Alla fu, jaaloto kujje duniyaaru. E goondinki meeden jaalortoden kujje duniyaaru. ⁵ Moy waawata ko jaali duniyaaru? Walaa, to hinaa goondindo Yeesu nun woni Biddo Alla.

Ko Yeesu Almasiihu seedanaa

⁶ Kanko, Yeesu Almasiihu, o wari e diyam e yiyam*. E diyam tan bane o wardi, o wardii e diyam e yiyam fu. Ruuhu e hoore mum seedake dum, gam Ruuhu on woni goonja. ⁷ Seedeebe tato woni, ⁸ Ruuhu e diyam e yiyam,

seedaaku maabe fu laatii gootu. ⁹ Een jaba seedaaku himbe, amma seedaaku Alla buri semme, seedaaku ŋun non Alla seedanii Biddo mum. ¹⁰ Goondindo Biddo Alla fu, hepii seedaaku ŋu der berne mum. Mo goondinay Alla, laatinii mo pewoowo, gam o jabay seedaaku Alla seedanii Biddo mum. ¹¹ Nani do seedaaku ŋu: Alla hokkii en yonki tabitiiki, yonki kin der Biddo makko ki woni. ¹² Goodudo Biddo e woodi yonki. Mo walaa Biddo Alla woodaa yonki.

Heennyitoode derewol ŋol

¹³ Onon goondinbe inne Biddo Alla, mi wannanii on dum gam anniton on kebii yonki tabitiiki. ¹⁴ Hoolaare ne gooduden nani: To en eelii mo huune e sago makko, oo nanana en. ¹⁵ No een anni oo nanana en ko eeluden mo, een anni en kebii dum.

¹⁶ To goddo yi'ii banniraawo mum e wada hakke de jaarataa dum der maayde, o eelana joomum Alla, Alla bo hokkan mo yonki. Haala ka nafan dow wadoobe hakke de jaarataa dum der maayde. Amma e woodi hakke jaarooje der maayde. Mi wi'ay eelon Alla gam iri hakke de. ¹⁷ Kujje kallude fu laati nun hakke, amma hakke fu bane jaarata der maayde.

¹⁸ Een anni laatiido binnel Alla tokkataako wadugo hakkeeji, amma Biddo Alla e reeni mo, Ibiliisa kalludo meemataa mo.

¹⁹ Een anni en himbe Alla, go duuniyaaru fu e woni der junjo Ibiliisa.

²⁰ Een anni bo Biddo Alla wari, hokkii en hakkillo annitingo Alla goonjaajo, jooni kanko woodi en, gam en kawti e Biddo makko Yeesu Almasiihu. Yeesu Almasiihu on woni Alla goonjaajo, kanko woni yonki tabitiiki bo.

²¹ Sukaaabe am, kakkilanee ko'e moodon e caafi tooruje.

* 5:6 Himbe duu66e e wi'a diyam dam woni diyam batisi dam Yeesu wadanaa. Yiyam bo e hollita maayde Yeesu.

Derewol Yuhaana Dida6ol

Haala Puddirka

Wo66e e miili debbo e sukaa6e 6e Yuhaana batanta laati nun eklesiya gom e him6e mum.

Haalaaji di derewol ɲol batata e nandi e ka artirkol bati. Haala 6uruka semme der derewol ɲol woni yidde, e hakkilango way6e Almasiihu e ekkitinoo6e fewrekuu6e.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka 1-3
2. Goonja e yidde. 4-6
3. Hakkilango ekkitinoo6e fewrekuu6e 7-11
4. Cannooje 12-13

Sannoore

¹ Min dottiijo,* winni derewol ɲol, mi wannanii maa an debbo† mo Alla su6i. Mi sannii maa an e 6i66e maa fu, onon 6e jidum der goonja. Min tan bane yidi on, annu6e goonja fu e yidi on, ² gam sabbu goonja tabitiika der meeden, gonotooka der meeden faa abada.

³ Alla Baaba, e Bid6o mum Yeesu Almasiihu hokka en moyyere e endam e jam, 6eydana en goonja e yidde.

Goonja e yidde

⁴ Berne am welii sanne, no nanumi 6i66e maa wo66e e yaha der goonja hande no Baaba yamiri. ⁵ Jooni, an yeeraajo, ko gonum emi wannanee hinaa ooda kesa, ooda ka ke6uden diga fuddoode nun, mi eelii maa, accu jidontiren hakkune meeden. ⁶ Ko woni yidde nun, jahen der ooda Alla. Kanka woni ooda ka nanuden diga fuddoode, kaanuka jahen dow mun.

Hakkilango ekkitinoo6e fewrekuu6e

⁷ Majjinoo6e duu66e sankitake e duuniyaaru. Be jabay Yeesu Almasiihu warii laatii neddo. Ga'udo nun fu, majjinoowo nun, ganyo Almasiihu nun bo. ⁸ Kakkilanee ko'e moodon, gam to on majjin riiba golle amen he6a ke6on joddi kebbuni.

* **1:1** Inne nee don nun Yuhaana noddirteno der eklesiyaaji. Der lila6e Yeesu fu, kanko tan horiino e yonki wakkati mum † **1:1** Wo66e e miili debbo e sukaa6e 6e Yuhaana batanta do, laati nun eklesiya gom e him6e mum. **1:8** +Ninni nun wo66e waylitiri aayaare nen: gam to on majjin riiba golle mon.

⁹ Mo daraaki dow kollitol Almasiihu ko yaartii ɲol, walanaa Alla. Dariido e maggol fu, e wonani Baaba e Bid6o mum. ¹⁰ To goddo wari caka moodon go waajaaki kollitol ɲol, to on jabee mo der wuro moodon, to on cannee mo bo. ¹¹ Gam cannudo mo, hawti e makko der golle makko kallude.

Cannooje

¹² Ko Haani mi bata on e duudi, amma mi yidaa wannango on dum dum fu der derewol e dawa. Amma mi miili warugo to moodon, gam ke6en badden hunnuko e hunnuko, gam beldum 6erde meeden hebba.

¹³ Sukaa6e miiraawo maa mo Alla su6i sannii maa.

Derewol Yuhaana Tataɓol

Haala puɗɗirka

Gorko bi'eteedo Gayus nun Yuhaana winnani derewol mum ɗol do

Enɗol batana bo kade himbe diɗo wobbe: Diyoterefes e Demeteriyus. Enɗol tiidina wallugo himbe woositintooɓe e fiina linjiila. Gayus wallitii iri maɓɓe de duuddum, Yuhaana bo yettii mo no woodi gam oo jaɓɓoo hoɓɓe, amma Diyoterefes kan salake wallugo ɓe.

Yuhaana manii Demeteriyus gam geeta ka himbe batanta mo.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puɗɗirka, 1-3
2. Manoore Gayus, 4-8
3. Gaccaago Diyoterefes, 9-10
4. Demeteriyus yerdaama, 11-12
5. Cannooje, 13-15.

Sannoore

¹ Min dottiijo*, winni derewol ɗol. Mii winnanee an banniraawo am Gayus, jidaado der goonja.

² Banniraawo am jidaado, mii eela huune fu yahanee yeeso, ɓannu maa yanda hande no yonki maa yandiri. ³ Berne am weli sanne no banniraabe wobbe wari seedanii am no tinnoridaa der goonja, e no jahirtaa der goonja bo. ⁴ Walaa ko ɓuri welingo berne am, to hinaa nanugo no ɓikkol am e yaha der goonja.

Manoore Gayus

⁵ Banniraawo am jidaado, golle geete de gadataa e wallugo banniraabe baa to ɓee hoɓɓe e hollita aa kooliniido*. ⁶ Be ceedake yidde maa yeeso jama'aare goondinbe do. Wallu ɓe hande no fottiranta Alla der jahaanjal maɓɓe, den a wadii ko woodi. ⁷ Gam inne Almasiihu ɓe gadi jahaanjal maɓɓe, ɓe keɓay goddum e juude ɓe goondinay. ⁸ Gam majjum haani, balliten himbe iri maɓɓe, gam golliden e maɓɓe der finugo goonja.

Feloore Diyoterefes

⁹ Mi winnanii jama'aare goondinbe derewol, amma Diyoterefes, jidɗo ardingo

hoore mum jabay haala amen. ¹⁰ Gam majjum, to mi warii, mi hollan ko o wadata e no o biisirta inne amen. Kanjum tan bane: O jaɓɓataako banniraabe hoɓɓe, kade bo, yidube jaɓɓaago ɓe, oo hada dum, oo riiwa ɓe diga e eklesiya.

Manoore Demeteriyus

¹¹ Banniraawo am jidaado, taa yemmin ko boni, yemmin ko woodi. Gadoowo ko woodi fu, neddo Alla nun. Gadoowo ko halli bo, annaa Alla.

¹² Demeteriyus kan, himbe fu e seedanoo dum ko woodi, goonja e hoore mum bo e seedanoo mo dum. Menen bo, emen ceedo dum, aa anni bo seedaaku amen e laatii goonja.

Cannooje

¹³ Ko haani mi winnanee e duudi, amma mi yidaa winnugo dum dum fu der derewol e dawa. ¹⁴ Mii haaɓi yi'ugo maa law, gam badden hunnuko e hunnuko.

¹⁵ Igoobe maa wonbe do fu sannii maa. Mi sannii banniraabe fu, gooto gooto. Jam wona e maa.

* 1:1 2 Yuhaana. 1. * 1:5 Banniraabe ɓen laatii sankitooɓe linjiila.

Derewol Yahuuda

Haala Puddirka

Binnudo derewol ɲol do innii hoore mum Yahuuda, maccudo Yeesu Almasiihu, miiraawo Yaakuuba. Yahuuda e Yaakuuba fu laati nun miiraabe Yeesu, amma 6e kollitay haala lenyaaku ma66e e makko. Ko 6e kolliti nun, 6ee laatii maccu6e Yeesu. Haala tawaaka, e miilooji tawaadi der Yahuuda e nandi puy e ko tawaa der 2 Piyer 2.

Ko derewol Yahuuda tiitii woni, seedingo goondin6e Yeesu, 6e kakkilana leloobe haala moyyere Alla, go 6ee jedda no Yeesu e laatii Almasiihu. O hollii 6e o winnanta, kiita tawuka him6e wadu6e iri majjum, hande jon Sodoma, e Gomora, e haala Kooraa. Misaaluuji dii, goddi mum tawaaka der Dewtere, amma der dewte Yahuduu6e godde.

No o batani haala kiita jawtuka e garoowa, den o tiidini 6e o wi'i: «Yidaa6e, ciwtoree haalaaji di lilaabe Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu batunoo on». Den o heennyitiri derewol makko e du'aare teddinoore Alla.

Tokkontirki haalaaji

1. Cannooje, 1-2
2. Halkere ekkitinoo6e fewrekuu6e, 3-16
3. Tinnaare der goondinki, 17-23
4. Maantugo Alla, 24-25

Sannoore

¹ Derewol ɲol yiwi e am min Yahuuda, maccudo Yeesu Almasiihu, miiraawo Yaakuuba. Mi sannii on, onon 6e Alla Baaba meeden yidi, go noddi on, onon reenaabe gam Yeesu Almasiihu. ² Alla duudinana on endam e jam, e yidde!

Janɲinoobe fewoobe hiitete

³ Banniraabe am yidaa6e, mi yidiino puy winnango on dow haala kisidam kawtudam en en fu. Jooni mi tawii doole nun mi winnana on gam tiidingo on dow hawre goondinki ki Alla hokki him6e mum de woore, go ki heyi faa baadey. ⁴ Gam him6e hallu6e naati caka moodon e yoyre. Bee darta lelugo haala moyyere Alla men, gam 6e nyaama goonki

ma66e no 6e pakkiri fu. Bee jedda Yeesu Almasiihu laatiido hooreejo meeden gooto, e Joomiraawo meeden. Dewte ceniide bataniino halkere ma66e.

⁵ Jooni, mii yidi siwtorgo on ko annudon, ko woodi. Wakkati Joomiraawo wurtini him6e Isira'iila diga Misira, 6aawo mum o halkii duu66e ma66e gam 6e goondinay. ⁶ Ciwtoree bo malaykaa6e, salii6e ko darii to Alla resani dum, 6e acci darande ma66e. Gam majjum Alla ma66i 6e der kasu tabitiinju, e der niwre, faa nyalaane darɲal, ko 6e kiitee. ⁷ Kade bo, ciwtoree him6e Sodoma e Gomora, e him6e genniije takkiide ton fu. Kam6e bo, 6e gadiino hande non, 6e gadii jeenu e ko luudii fu. Be kalkiraama e yiite tabitiinje, gam dum laatanoo him6e fu misaalu.

⁸ Hande non, naatu6e caka moodon 6en miilirta miilooji jaarandi 6e sobingo 6alli ma66e. Bee jawoo baawde Joomiraawo, 6ee bata kalluka dow teddu6e wonu6e dow kammu. ⁹ Baa Mika'iilu, hooreejo malaykaa6e batay kalluka dow Seydan wakkati 6e jeddontirtano dow 6annu Muusa. Ka o bati tan woni, o wi'i: «Joomiraawo hiitee.» ¹⁰ Amma him6e 6ee e bata kalluka dow ko 6e annaa. Ko 6e anni dow ko finaa tawa bo, 6ee laatii hande bisaaji di galaa faamu, kanjum majjinta 6e. ¹¹ Bone laatanii 6e! Gam 6e tokkii laawol Kayiinu. Be gattii ko'e ma66e der majjere, hande ne Balaama*, gam 6e ke6a jawdi. Be turtii hande no gorko bi'eteedo Kooraa turtiri, go 6e kalki. ¹² Kam6e woni e sobina nyaamdu kawtal moodon. Be galaa senteene, 6ee nyaama hande bisaaji. Ko'e ma66e tan 6e paalaa. Bee nandi hande duule de hennu bottata, de galaa diyam. Bee nandi hande ledde ceedu, de galaa bikkol, e hande ledde doofaade, yoori. ¹³ Bee cankita gadu ma66e kallunju, hande no galmaaji diyam maayo wurtinirta guufo. Bee nandi hande koode boosotoode, niwre 6urune ni66ugo fu Alla resani 6e faa abada.

¹⁴ Anuhu taaniraawo Adamu jeedida6o, bataniino habaru ma66e diga ko 6ooyi, wi'i: «Daaree, Joomiraawo e warida e malaykaa6e mum seniibe uju ujuneje. ¹⁵ Oo wara gam o hiito him6e fu, o halka

* 1:11 2 Piyer 2.15

hallu6e fu, wadoo6e ko halli. O hiitoto 6e, gam haalaaji kallu6i 6i 6e bati dow makko fu.» ¹⁶ Him6e 6en laati nun dumbitintoo6e, 6ee bullikinoo wakkati fu, suunooji ma66e nun 6e tokki. Bee mawnito dow majjum, 6ee mana wo66e gam 6e ke6a ko 6e jidi.

Yowugo yonki mum dow goondinki

¹⁷ Amma onon yidaa6e am, ciwtoree haalaaji 6i lilaa6e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu batunoo on diga law. ¹⁸ Be batiino on, 6e bi'i: «Der jaamanuuji cakitiidi, him6e jaancoo6e, tokku6e jidaadi yonki mum kallu6i waraan.» ¹⁹ Kam6e nun don, 6ee ceenna him6e, miilooji duuniyaaru 6e goodi, 6e goodaa Ruuhu Alla. ²⁰ Amma onon yidaa6e, cemmidiinee ko'e mon dow goondinki mon ceniiki sanne, du'ee e baawde Ruuhu Ceniido. ²¹ Gonee der yidde Alla, kedee endam Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu jaarandam on to yonki tabitiiki.

²² Jurmee him6e wadoo6e seko der goondinki mum. ²³ Paabee wo66e, gam to naatu der yiite. Jurmee wo66e bo, amma kakkilee, to 6e raa6oo on jikku ma66e. Banyee faa e toggooje de 6alli ma66e sobini.

Yettoore

²⁴ Alla waawan reenugo on e perge, faa o darna on yeeso teddujal makko e seyo, on galaa gacce. ²⁵ Kanko woni Alla gooto, kisi-noowo en diga e Yeesu Almasiihu, Joomiraawo meeden. Teddujal, e manju, e baawde, e laamaare, laatani mo, diga huune fu tagaaka, non bo faa e jooni, e faa abada abadin. Aami!

Derewol Kollitinki ki Yeesu Almasiihu holliti Yuhaana

Haala Puddirka

Derewol kollitinki e laatani goondinbe hande ko haayni, gam sabbu kaayniidum e kunniidum ko nol batanta. Binnudo nol innii inne mum de naayi, wi'i, kan woni Yuhaana. O hollii no oo laatii maccudo Yeesu Almasiihu. Oo laatii banniraawo goondinbe, jottinoowo ka Alla bati. Yuhaana naywii puy go o winna derewol nol diga dunne Patimos to o yaaraa. Be o arti o wannani woni, eklesiyaaaji jeedidi tawaadi der Asiya pettel, to wi'etee Turkiya hanne. Haala annabiibe wo66e 6e Alkawal kiinjal e tawaa der derewol nol. Lambaaji duuddi, kollitooji maana huune ko sadi faamugo e tawaa der derewol nol. To en daarii, hande jon, lamba jeedidi, kollitoowa kebbuki Alla e laatii ko mawni der derewol nol.

Ko derewol nol tiitii hollitaama der aayaare arandeere e laabudum, dum wi'i: «Dewtere nee e batana haalaaji asiiri ko Yeesu Almasiihu holliti. Alla hollitii mo dum gam o holla jaggiibe mum huune ko waroyta, 6ooyataa».

Derewol nol, wannanaama goondinbe toorotoobe. Bee bukanoo annugo no kiita e wara yeeso, kalludum bo jaalataako e baadey, pintol Almasiihu ma66itii wakkati kesi. Baawo to wakkati kin hebbii, den nun ko darjal wada.

Tokkontirki haalaaji

1. Dereji di eklesiyaaaji jeedidi wannanaa, 2-3.
2. Maaneeji jeedidi takkaadi, 4.1-8.6
3. Galaldi jeedidi puureteedi, 8.7-11.19
4. Maaneeji jeedidi, 12-15.8
5. Jarirkon kon mone Alla jeedidon, 16.1-20
6. Haalaaji jeedidi bataadi dow Babiila, 17.1-19.10
7. Kollitinki jeedidi dow no habaruuji din hebbirta, 19.11-21.8
8. Urusaliima kesol laatiinol debbo jawgiyel, 21.9-22.5.

Haala puddirka

¹ Dewtere nee do, e batana haalaaji asiiri ko Yeesu Almasiihu holliti. Alla hollii mo dum, gam o holla gollotoobe makko ko waroyta, 6ooyataa. Yeesu Almasiihu lili malaykaajo mum gam o annina dum Yuhaana, maccudo makko. ² Yuhaana seedake ko o yi'i fu, o batii haala Alla, o seedii ko Yeesu Almasiihu holliti. ³ Barke laatani janjoowo dewtere ne, e nanoobe haala annabaaku nu, go e jogii ko winnaa der mayre! Gam wakkati 6adike.

Yuhaana e sanna eklesiyaaaji

⁴ Min Yuhaana nun wannani eklesiyaaaji jeedidi tawaadi der leydi Asiya.

Moyyere, e jam laatanoo on diga e Alla gonudo, e goonnodo, e garoowo. Dum laatanoo on diga e ruuhuuji jeedidi, gonudi yeeso kittaal Laamaare makko. ⁵ Dum laatanoo on bo diga e Yeesu Almasiihu, ceedotoodo koolaado, artudo finti diga e maaybe, laamiido laamiibe duuniyaaru.

Kanko yidi en, go o hisini en diga e hakkeji men, e yiyam makko. ⁶ O laatini en laamiibe, e Limaamiibe Alla baabiiko. Teddujal e Laamaare laatanoo mo, duubi duubaali. Aami.

⁷ Daaree, oo warida e duulere. Himbe fu yi'an mo, baa yuwunooobe mo, lenyi duuniyaaru fu simoto gam makko. Dum laatoo hande non! Aami*.

⁸ Joomiraawo Alla, gonudo, e goonnodo, e garoowo, mo baawde wi'i: «Min woni arano, min woni sakitiineejo.»

Almasiihu hollitii hoore mum Yuhaana

⁹ Min woni Yuhaana banniraawo moodon. Mi hawtii e moodon der toora, e der Laamaare Yeesu Almasiihu, e der tinnaare makko. Mi yaaraama e semme dow duunne wi'eteene Patimos gam mi waajike haala Alla, ceedaniimi Yeesu. ¹⁰ Nyaanne nyalaane Joomiraawo*, kebbumi Ruuhu, den nanumi 6aawo am daane towne hande galaldi puureteedi. ¹¹ Daane nen e wi'a: «Ko ji'ataa, winnu dum der derewol, lildaa eklesiyaaaji jeedidi dii do: Efesu e Samirna e Pergamu e Tiyatira, e Sardis, e Filadelfiya e Lawdikiya.»

* 1:7 Jekariya 12.10; Yuhaana 19.37 * 1:10 Nyaalaane Joomiraawo nen nyaanne alal nun.

¹² Den jeeyitiimi gam mi daara baddando am, ko ji'umi fitillaaji jeediidi, gadiiraadi kanjeeri. ¹³ Goddo nandudo e Bii neddo e darii hakkune majji, oo bornii jabbaare, oo ha66i belbelol kanjeeri to gabaare makko. ¹⁴ Hoore makko e gaasa makko e rawni tar hande hottollo e kosam, gite makko e wa'i hande denjal yiite. ¹⁵ Koyde makko e jalba hande janni bodeeri buudaani faa wojji coy, daane makko e nandi hande rimmo diyam duuddam. ¹⁶ Oo jogii koode jeediidi e junjo makko nyaamo. Kaafahi belki becce diidi e wurtoo diga e hunnuko makko. Yeeso makko e nandi hande naaje jalboowe caka nyalooma. ¹⁷ No ji'u moo mi, janumi yeeso makko, laatiimi hande maaydo. Den o yowi junjo makko nyaamo dow am, o wi'i: Taa hulu! Min woni arano, min woni cakitiido, ¹⁸ min woni buurudo. Mi maayiino, amma jooni mii wuuri faa abada. Mii woodi baawde dow maayde e dow joonne maaybe. ¹⁹ Gam majjum, winnu ko ji'ataa, ko wadotoo, e ko wadoyto yeeso. ²⁰ Nani do asiiri koode jeediidi de ji'udaa der junjo am nyaamo, e fitillaaji kanjeeri jeediidi. Koode jeediidi, laatii malaykaabe eklesiyaaaji jeediidi. Fitillaaji kanjeeri jeediidi bo, laatii eklesiyaaaji jeediidi.»

2

Derewol eklesiya Efesu winnanaa

¹ «Winnan malaykaajo eklesiya Efesu, bi'aa:

Nani haalaaji jogiido koode jeediidi der junjo mum nyaamo, jahoowo hakkune fitillaaji kanjeeri jeediidi: ² Mii anni golle maa, e tinnaare maa, e munyal maa. Mii anni a munyanta hallu6e, a fonnii wi'oo6e e laatii lilaabe, amma 6e laataaki dum, a tawii 6e laati nun fewoo6e. ³ Aa woodi munyal, a toorake gam inne am, amma a tampay. ⁴ Amma ko pelan maa mi woni, a accii yidde maa arandeere. ⁵ Gam majjum, siwtor diga to janudaa. Tuubu, den gadaa golle maa arandeeje! To hinaa nun, mi waran, mi ikkina fitilla maa e nokkuure mum, sey to a tuubii. ⁶ Amma aa woodi gootum ko woodi: aa wanyi golle Nikolayii6e, hande no min bo banyirmi de.

⁷ Goodudo noppi fu, nana ko Ruuhu batata eklesiyaaaji! Jaaliido fu, mi hokkan dum nyaama 6i66e leggal yonki gonunjal der aljanna Alla.»

Derewol 6e Samirna winnanaa

⁸ «Winnan malaykaajo eklesiya Samirna, bi'aa:

Nani do haalaaji di bi'eteedo arano e saktiineejo wi'i, kanko maayunoodo ko finti. ⁹ Mii anni toora maa, e talakaaku maa, baa no aa jom jawdiijo. Mii anni kalluka ka wi'oo6e e laatii Yahuduu6e batata dow maa. Amma fewre, 6e laati nun jama'aare saafoo6e Seydan. ¹⁰ Taa hulu toora 6adiika tawugo maa. Daa Seydan mabban wobbe mon der kasu, gam poonnedon, on toorete faa balde sappo. Laata koolaado faa maayde, mi hokkete kebal jaalorgal, waato yonki.

¹¹ Goodudo noppi, nana ko Ruuhu batata eklesiyaaaji! Jaaliido, maayde didawre meemataa dum.»

Derewol 6e Pergamu winnanaa

¹² «Winnan malaykaajo eklesiya Pergamu, bi'aa:

Nani do haalaaji jogiido kaafahi cee6uki, ki beldiiji diidi: ¹³ Mii anni to joodidaa, don nun laamorde Seydan woni. Aa jogii inne am, a yedday goondingo am baa der wakkati Antipas seedejo am koolaado waraa caka moodon, to Seydan woni. ¹⁴ Amma mii woodi ko pelan maa mi: Aa woodi wo66e tokku6e ekkitinol Balaama. Balaama ekkitiniino Balak wada no him6e Isira'iila yanirta. O acca 6e yakka tew caafiraadum tooruuje, 6e gada jeenu bo. ¹⁵ Hande nun an bo, aa woodi tokku6e ekkitinol Nikolayii6e. ¹⁶ Gam majjum tubu, to hinaa nun, 6ooyataa, mi waran to maa, mi habidan 6e e kaafahi gonuki e hunnuko am.

¹⁷ Goodudo noppi, nana ko Ruuhu batata eklesiyaaaji! Jaaliido, mi hokkan dum nyaamdu suudiinu, wi'eteenu "maannu". Mi hokkan mo bo, kaayel daneyel. Dow maggel, inne heyre e winnaa. Goddo anna inne nen to hinaa kokkaado ne.»

Derewol 6e Tiyatira winnanaa

¹⁸ «Winnan malaykaajo eklesiya Tiyatira, bi'aa:

Nani do haalaaji Bid'fo Alla mo gite mum nandi hande denjal yiite, koyde makko e nandi hande janni bodeeri. ¹⁹ Mii anni golle maa, e yidde maa, e goondinki maa, e ballal njal ballataa wobb'e, e munyal maa. Mii anni golle maa cakitiide e buri arandeeje duudugo. ²⁰ Amma woodi ko pelan maa mi. Aa acci Ijabeeli, debbo bi'oowo hoore mum annabiijo. Oo jannina, oo jarboo gollotoobe am, gam be gada jeenu, be yakka tew caafiraadum tooruuje. ²¹ Mi hokkii mo wakkati gam o tuuba, amma o salike ko tuubi, o acca jeenu makko. ²² Gam majjum mi faddan mo dow banni toora, kanko e jeenidoo'e e makko, sey to be tubii ko be gadi e makko. ²³ Mi waran bi'bbe makko. Eklesiyaaaji fu annan min woni liinyoowo hakkillo e berde. Mi yoban bo moy moodon fu ko wadi.

²⁴ Amma onon horiibe der Tiyatira, onon be tokkay laawol njal, onon be annaa ko wobb'e wi'ata "asiiri Seydan luggudo", mi yowantaa on dongal kuunal. ²⁵ Amma, ko goodudon, jogee dum e semme faa mi wara. ²⁶ Jaaliido, gadudo golle am faa heennyitirde, mi hokkan dum baawde dow lenyi himbe. ²⁷ O duriran be e sawru janni, o pusan be hande no payande loopeje pusirtee. ²⁸ Hande no min bo kebirmi baawde diga Baaba am. Hande non min bo, mi hokkan mo hoodere fajiri.

²⁹ Goodudo noppi, nana ko Ruuhu batata eklesiyaaaji!»

3

Derewol be Sardis wannanaa

¹ «Winnan malaykaajo eklesiya Sardis, bi'aa:

Nani do haalaaji goodudo ruuhuuji Alla jeedifi, e koode jeedifi: Mii anni golle maa, aa wi'ee aa buurudo, amma a maaydo. ² Wadu hakkillo, semmidin ko faani waatugo, gam mi tawii golle maa hebbay yeeso Alla am. ³ Gam majjum siwtor no kebirdaa, e no nanirdaa haala Alla, joga ka, tuubu. To a reenaay, mi waran hande gujjo, a annataa bo wakkati de garanmi juhugo maa. ⁴ Amma, aa woodi der Sardis himbe be tuuninaay kolte mum. Be bornoto kolte daneeje, be jaada e am,

gam be potanii dum. ⁵ Hande non, jaaliido fu bornoto kolte daneeji. Mi moytataa inne makko diga dewtere yonki pay. Mi seedoto yeeso Baaba am e yeeso malaykaa'be mum, oo laatii mo am. ⁶ Goodudo noppi, nana ko Ruuhu batata eklesiyaaaji!»

Derewol be Filadelfiya wannanaa

⁷ «Winnan malaykaajo eklesiya Filadelfiya, bi'aa:

Nani do haalaaji Ceniido, Goonjaajo, jogiido mabbitirgel njal Dawda e junjo mum. To o mabbittii goddo mabbataa, to o mabbii bo, goddo mabbittintaa. ⁸ Mii anni golle maa. Daaru, mi mabbittii dammugal yeeso maa njal goddo waawataa ko mabbi. A woodaa baawde mawde, amma a jogake haala am, a yedday inne am. ⁹ Daaru, mi hokkete jama'aare sujidanoobe Seydan, wi'oobe ko'e mum bee laatii Yahuduu'e, amma fewre. Mi accan be gara be jiccoo ley koyde maa, den be paaman mii yidu ma. ¹⁰ A jogake haala am, a munyii sanne. Gam majjum, min bo, mi reenete der wakkati billaare garanoore duuniyaaru gam fonna himbe. ¹¹ Mi faanake warugo. Joga ko goodudaa e semme, gam to goddo etta meetalol maa. ¹² Jaaliido fu, mi wadan dum darjanal der suudu Alla am, o wurtataako e mayru abada. Mi winnan dow makko inne Alla am, e inne wanjarde Alla am, waato Urusaliima kesol, yiwoowol diga dow kammu, to Alla am. Mi winnan bo dow makko, inne am heyre.

¹³ Goodudo noppi, nana ko Ruuhu batata eklesiyaaaji!»

Derewol be Lawdikiya wannanaa

¹⁴ «Winnan malaykaajo eklesiya Lawdikiya, bi'aa mo:

Nani do haalaaji bi'eteedo Aami, seedeejo koolaado, e goonjaajo, mo diga e mum Alla tagi huune fu. ¹⁵ Mii anni golle maa, a wulaa a feewaa. Laata buludo, dum bo peewudo! ¹⁶ Amma no aa woni caka caka, a wulaa a feewaa, mi tuutete diga hunnuko am. ¹⁷ Aa wi'a: "Mii laatii jom jawdiijo, mi hawritii jawdi, mi haajaaka goddum". A annaa a laati nun mo walaa goddum, jurminiido, talakaajo, bumdo, e jahoowo funtu. ¹⁸ Ka batan maa mi nani: Soodu to am, kanjeeri laabiniraani

yiite, gam laatodaa jom jawdiijo. Soodu gineeji daneeji bornodaa, gam senteene funtu maa to yi'oo. Kade bo, soodu lekki gite mooma, gam ji'aa. ¹⁹ Himbe 6e jidumi, mi felan 6e, mii fooda noppi ma66e. Gam majjum, tinna tuubaa! ²⁰ Mi nani darii e dammugal, mii silmina. To goddo nanii daane am go ma66iti dammugal, mi naatan wuro mum, mi nyaamda e mum, joomum bo nyaamdan e am. ²¹ Jaaliido fu, mi joodinan dum dow kittaal Laamaare am, hande no jaaloriimi go joododiimi e baaba am dow kittaal Laamaare mum.

²² Goodudo noppi, nana ko Ruuhu batata eklesiyajji!»

4

Alla e maantee dow kammu

¹ Baawo majjum, ji'umi dammugal gom e ma66itii dow kammu. Daane ne nanunoomi e baddammi arande, nandune e galaldi puureteedi, wi'immi: «Encu do, mi hollee ko waroyta yeeso.»

² Don maa don, kebbumi Ruuhu. Den ji'umi kittaal laamu dow kammu, goddo e joodii dow maggal. ³ Joodiido on e jalba hande hayre haakoore bi'eteene yaspa, e hayre wodeere, wi'eteene sardis. Cicinga e fiilitii kittaal nal, e jalba hande hayre wi'eteene emerooda. ⁴ Kittaaje laamu laso e naay e fiilitii kittaal laamu nal. Dottiibe laso e nayo e joodii dow majje, 6ee bornii kolte daneeje, 6ee mellii meetali kanjeeri. ⁵ Den maayye, e rimmo daade towde, e diggaali, e wurtoo diga kittaal laamu nal. Fitillaaji jeedidi e hu66aa yeeso maggal, kanji woni ruuhuuji Alla jeedidi. ⁶ Huune ko nandi e maayo e woni yeeso kittaal nal, e nandi e daanorgal laabunjal tar.

Kujje yonkinteeje naay e woni caka kittaal nal, e fiilitii nal. Ede goodi gite duudde yeeso e baawo fu. ⁷ Huune dum yonki dum, aranum mum e nandi e jaggere. Didabum, e nandi nyaleel, tatabum, e woodi yeeso hande no neddo. Nayaabum bo, e nandi hande ciilal piiroowal. ⁸ Huune yonkintejum nayum dum, gootum mum fu e woodi biyee de jeego'o. Biyee de den e woodi gite der e yaasi. Jemma e nyalooma fu, edum wi'a:

«Ceniido, Ceniido, Ceniido,

non Joomiraawo Alla mo baawde fu laatii. O na'onno, o na'on jooni, oo wara!»

⁹ Huune yonkintejum dum, e teddina, e mana, e yetta joodiido dow kittaal laamu, mo yonki faa abada. ¹⁰ De dum wadata dum fu, dottiibe laso e nayo 6en e jiccoo yeeso joodiido dow kittaal laamu, 6ee cujidana yonkinteejo faa abada, 6ee padda meetali ma66e yeeso kittaal laamu, 6ee bi'a:

¹¹ «An Joomiraawo Alla amen, a fotii hebugo teddunjal, e manju, e baawde, gam an tagi kujje fu, e sago maa de laatorii, e sago maa de tagi-
raa.»

5

Dewtere Alla, e kaanudo ma66ita ne

¹ Baawo mum, ji'umi dewtere der junjo nyaamo joodiido dow kittaal laamu. Dewtere nen e winnaa becce didi fu, ne ma66aa, ne wadanaa maaneeji jeedidi.

² Den ji'umi malaykaajo semmenteejo gom e bata e daane towne, e wi'a: «Moy nun foti takkitingo maaneeji din, den ma66ita dewtere nen?»

³ Baa gooto walaa dow kammu, e dow leydi e der leydi, baawoowo ko ma66iti ne, dum bo daarugo der mayre. ⁴ Den bullumi puy, gam goddo hebaaki potudo ma66ita dewtere nen, naa bo daarugo ko woni der mayre. ⁵ Den gooto der dottiibe 6en wi'immi: «Taa wullu! A yi'ii jaggere lenyol Yahuuda, yiwudo diga Dawda, o jaalake. O waawan ko takkiti maaneeji jeedidi din, o ma66ita dewtere nen.»

⁶ Den ji'umi Jawgiyel, enel nandi hande nel hiisaanoma. Jawgiyel nel e darii hakkune kittaal Laamaare, e huune nayum yonkintejum, e dottiibe. Enel woodi galaldi jeedidi, e gite jeedidi, kanjum woni ruuhuuji Alla jeedidi, lilaadi der duuniyaaru fu. ⁷ Jawgiyel nel wari jabi dewtere nen diga e junjo nyaamo joodiido dow kittaal laamu. ⁸ No nel jabi ne, huune nayum yonkintejum, e dottiibe laso e nayo 6en jicii yeeso maggel. Moy ma66e fu e jogii moolooru, e jarirkon gadiraakon kanjeeri, keewukon wardi. Kanjum laatii du'aaje himbe Alla. ⁹ Bee jima jimol kesol, 6ee bi'a der maggol:

«An foti etta dewtere nen,

takkitaa maaneeji mayre
Gam a hiisaanoma, a sooditanike Alla
himbe e yiyam maa,
diga lenyol fu, e denjal fu, himbe fu, e diga
leydi fu. ¹⁰ A wadii be laamiibe, e
Limaamiibe Alla,
gam be laamanoo duuniyaaru.»

¹¹ Mii daara, ko nanumi daade
malaykaa be duube, uju ujuneje. Be pi-
iltitii kittaal laamu, e huune yonkintejum,
e dottii be. ¹² Bee bata e daade towde be
bi'a:

«Jawgiyel kiisanoonjel fotii heba
baawde, e jawdi, e faamu,
e semme, e manju, e teddujal, e maan-
tooje!»

¹³ Den nanumi ko tagaa fu, gonudum dow
kammu, e dow leydi, e der leydi, e der
maayo, e ko woni der majjum fu, e wi'a:

«Maantoo, e manju, e teddujal, e baawde
woodani joodiido dow kittaal laamu,
e Jawgiyel, faa abada!»

¹⁴ Huune nayum yonkintejum dum, toon-
tii, wi'i: «Aami!» Dottii be ben bo jiccii,
sujidi.

6

Maaneeji jeedi

Takkitingo maane arandeere

¹ Wakkati daaranmi, ji'umi Jawgiyel
takkiti maaneeji jeedi din woore mum.
Den nanumi huune nayum yonkinte-
jum dum, gootum mum e bata e daane
towne hande riggaano, e wi'a: «War!»

² No daarumi, go ji'umi puccu danewol.
Baddiido nol e jogii biroogal, o hokkaa
meetalol, o yawti hande jaalotoodo gam
o jaaloo bo.

Takkitingo maane didawre

³ Jawgiyel takkiti maane didawre, den
nanumi huune yonkintejum didaam e
wi'a: «War!» ⁴ Den puccu gonjol bodewol
wurtii. Baddiido nol hokkaa kaafahi
mawki. O hokkaa bo baawde sottingo jam
e duuniyaaru, gam himbe warontira.

Takkitingo maane tatawre

⁵ No Jawgiyel takkiti maane tatawre,
den nanumi huune yonkintejum tataam
e wi'a: «War!» Go ji'umi puccu balewol.

Baddiido nol e jogii etirgel kilo. ⁶ Den nan-
umi ko wa'i hande daane yiwi hakkune
huune yonkintejum nayum. Daane nen e
wi'a:

«Etorde alkamaari woore, e etorde gawri
tati, soodee ceede joddi golle nyalaane
woore. Amma taa sadin nebbam e innabo-
jam.»

Takkitingo maane nayawre

⁷ No Jawgiyel takkiti maane nayawre,
den nanumi daane huune yonkintejum
nayaam, e wi'a: «War!» ⁸ No daarumi, go
ji'umi puccu haako haakowol. Baddiido nol
e wi'ee Maayde, joonne maaybe e tokki mo.
Be kokkaa baawde dow fecco duuniyaaru
nayawre, gam be bara himbe e kaafahi, e
rafo, e nyawuujji bondi, e bisaaji ladde.

Takkitingo maane jowawre

⁹ No Jawgiyel takkiti maane jowawre,
den ji'umi ley hiisirde, yonkiiji waraabe
gam haala Alla, e gam seedaaku nu be
ceedanii mo. ¹⁰ Bee bata e daade towde,
bee bi'a: «Joomiraawo, ceniido, goonjaajo,
faa dey kedidaa ko kiitodaa himbe wonbe
der duuniyaaru, yamaa be yiyam amen?»

¹¹ Moy maabe fu hokkaa toggoore raneere.
Be bi'aa, be ciwtoo taw sedda faa to lim-
gal banniraaabe maabe, gollodiibe e maabe,
wareteebe hande maabe hebbii.

Takkitingo maane jeego'awre

¹² Den ji'umi Jawgiyel takkiti maane
jeego'awre. Den leydi dimmii dimmaade
mawde, naaje bawli hande guda baleya,
lewru bo wojji hande yiyam. ¹³ Koode
kammu yani e leydi hande no giibe ibbe
kece saamirta to hennu mawkol wifii.
¹⁴ Kammu majjiti, hande no daago tag-
girtee, baalle, e dunde fu eggii e nokku-
uje mum. ¹⁵ Den laamiibe duuniyaaru, e
himbe teddube, e hooreebe soogeeji, e jom
jawdiibe, e woodube baawde, e maccube, e
rimbe fu suudii der lowi kaaye, e hakkune
baalle. ¹⁶ Be darii be bi'a baalle e
kaaye: «Jane dow amen! Cuudee men e
yeeso joodiido dow kittaal laamu e mone
Jawgiyel! ¹⁷ Gam nyalaane mawne ne
mone maabe yottake, moy dadata?»

7

Himbe 144 000 wadanaabe maane Alla

¹ Baawo majjum, ji'umi malaykaaḅe nayo e darii to gooraaje duuniyaaru naay. Bee kada keni duuniyaaru naay wifugo dow leydi, e dow maayo, e dow ledde. ² Ji'umi kade malaykaajo goddo yiwoy diga lettugal, e jogii maanordum Alla yonkinteejo. O baddi malaykaaḅe nayo e daane towne, hokkaḅe baawde wadango leydi, e maayo ko halli. ³ O wi'i 6e: «To on gadanee taw leydi, e maayo, e ledde ko halli, faa to en gadanii maccuḅe Alla meeden maane dow tiide.» ⁴ Den nanumi limgal wadanaaḅe maane dow tiide mum: Be gadii himḅe ujune hemure e lasoy dido e nayo (144 000) yiwuḅe diga lenyi Isira'iilaḅe fu.

⁵ Yiwuḅe e lenyol Yahuuda, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwuḅe e lenyol Ruben, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwuḅe e lenyol Gada, ujune sappo e dido (12 000).

⁶ Yiwuḅe e lenyol Aser, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwuḅe e lenyol Neftali, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwuḅe e lenyol Manaasa, ujune sappo e dido (12 000).

⁷ Yiwuḅe e lenyol Simeyon, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwuḅe e lenyol Leewi, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwuḅe e lenyol Isakar, ujune sappo e dido (12 000).

⁸ Yiwuḅe e lenyol Jabulon, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwuḅe e lenyol Yusufu, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwuḅe e lenyol Benjamin bo, ujune sappo e dido (12 000).

Cuudi baaba dii fu wadanaama maane.

Jama'aare duunne diga lenyi fu

⁹ Baawo mum daarumi, go ji'umi jama'aare duunne, ne limataako. Be yiwii diga e leyde fu, e lenyi fu, e himḅe fu, e delle fu. Bee darii yeeso kittaal laamu, e yeeso Jawgiyel. Bee bornii toggooje daneeje, 6ee jogii licce papaaje e juude maḅḅe. ¹⁰ Bee bata e daade towde 6ee bi'a: «Kisidam men yiwii diga e Alla meeden, joodiido dow kittaal laamu, kanko e Jawgiyel.»

* **7:14** Maana yiyam dawnindam toggooje maḅḅe, laatii hakkeji maḅḅe fu yaafaama.

¹¹ Malaykaaḅe fu e fiiltitii kittaal laamu, e dottiiḅe, e huune yonkintejum nayum. Be jiccii yeeso kittaal laamu, 6e cujidani Alla.

¹² Bee bi'a:

«Aami! Maantoore, e tedduḅal, e faamu, e jettooje, e manḅu, e baawde, e semme woodani Alla meeden faa abada!»

¹³ Den gooto der dottiiḅe yamimmi wi'i: «Beey nun himḅe borniiḅe toggooje daneeje? Toy 6e yiwi?» ¹⁴ Toonti moo mi: «Joomiraawo am, an nun anni.» Go o wi'immi: «Kamḅe woni yiwoyḅe diga toora mawka. Be loonnii toggooje maḅḅe, 6e dawnini de e yiyam Jawgiyel*.

¹⁵ Gam majjum 6e gonii yeeso kittaal laamu Alla. Bee cujidana mo jemma e nyalooma der suudu Alla makko ceniinu. Joodiido dow kittaal laamu reenan 6e. ¹⁶ Be dafataake, 6e dondataake, naaḅe fiyataa 6e, guli bo wadataa 6e. ¹⁷ Gam Jawgiyel gonuḅel caka kittaal laamu duran 6e. Nel yaaran 6e to ciiḅiije diyam kokkoojam yonki. Alla moytan gonḅi gite maḅḅe fu.»

8

Takkitingo maane jeedi dawre

¹ No Jawgiyel takkiti maane jeedi dawre, jam wadi dow kammu faa jaka feccere janni. ² Den ji'umi malaykaaḅe jeedi do dariiḅe yeeso Alla, 6e kokkaa galaldi jeedi do puureteedi. ³ Malaykaajo goddo wari darii ley hiisirde. Oo jogii heedo urirgo, ḅo kanḅeeri. O hokkaa wardi duuddo, o ura, kanjum e du'aaje himḅe Alla, o yottina dum dow hiisirde ne kanḅeeri, gonune yeeso kittaal laamu. ⁴ Curki wardi on eencidi e du'aaje himḅe Alla diga e junḅo malaykaajo dariido yeeso Alla. ⁵ Malaykaajo on etti heedo urirgo, hebbini ḅo yiite hiisirde, faddi ḅo e leydi. Den riggaḅo e rimmo wadi, maayye maayyi, leydi dimmii.

Galaldi jeedi do puureteedi

Walaldu aranol

⁶ Baawo majjum, malaykaaḅe jeedi do jogiiḅe galaldi jeedi do puureteedi, siryii fu-urugo di.

⁷ Malaykaajo arano fuuri walaldu mum, den malamalluuje, e yiite jillontirne e yiyam faddaa e leydi. Feccere leydi tatawre wulaa, den feccere ledde tatawre bo wulaa, non bo, fudo hecco fu wulaa.

Walaldu dida6ol

⁸ Malaykaajo dida6o fuuri walaldu mum. Den huune nandune e waanne hu6boore yiite faddaa der maayo. Feccere maayo tatawre waylitii yiyam. ⁹ Feccere tatawre der huune yonkintejum, gonudum der maayo waati. Feccere tatawre der laanaaje diyam bo halki.

Walaldu tata6ol

¹⁰ Malaykaajo tata6o fuuri walaldu mum. Den hoodere mawne, hu6boore yiite hande doocal yiwoy diga dow kammu, yani dow feccere gooruuji tatawre, e ciibiije diyam. ¹¹ Inne hoodere nen e wi'ee «Kaadudum.» Ne haadini feccere diyam tatawre, himbe duubbe maayi gam haadugo diyam dam.

Walaldu naya6ol

¹² Malaykaajo naya6o fuuri walaldu mum. Den feccere naane, e lewru, e koode tatawre fiyaa. No dum fiyaa, go feccere majjum tatawre ni6bi, jemma e nyalooma bo majjini feccere jaynol mum tatawre.

¹³ Baawo mum, ji'umi ciilal e fiira dow kammu. Den nanumi enal bata e daane towne, enal wi'a: «Kayto! Kayto! Bone woodani himbe duuniyaaru to malaykaa6e tato horiibe fuurii galaldi mum!»

9

Walaldu joya6ol

¹ Malaykaajo joya6o fuuri walaldu mum. Den ji'umi hoodere yiwi dow kammu yani e leydi. Ne hokkaa ma6bitirgel 6unnu luggunol nol walaa kaddi. ² No ne ma6biti nol, go curki tekkuki wurti e maggol. Curki kin e nandi hande curki yiwuki e suudu yiite, ki ni6bini naane e hennu. ³ Den ba6atti wurti e curki kin, sankitii e leydi, di kokkaa baawde hande jahe. ⁴ Di bi'aa to di meemu fudo, e huune ko fudata dow leydi, e ledde, amma himbe 6e maane Alla walaa dow tiide mum. ⁵ Di kokkaaka laawol di bara himbe, amma, di toora 6e faa lebbi joyi.

Naawella majji e nandi hande naawalla yaare to fidii neddo. ⁶ Wakkati mum, himbe dardan maayde, amma 6e kebataa ne. Be jidan maayde, amma ne doggan 6e.

⁷ Babatti din e nandi e pucci ciriyaniidi konu. Huune ko nandi e meetali gadiraadi kanjeeri e woni dow ko'e majji. Geese majji e nandi e geese himbe. ⁸ Gaasa majji e nandi e gaasa rewbe, nyiye majji e wa'i hande nyiye jagge. ⁹ Gabaaje majji e wa'i hande ta6bordum kure. Rimmo biyeede majji e wa'i hande rimmo laanaaji di pucci duuddi, ciriyaniidi konu foodata. ¹⁰ Dii goodi 6okkordi e kure hande jahe. Der 6okkordi majji, baawde toorugo himbe faa lebbi joy woni. ¹¹ Malaykaajo 6unnu luggunol kaddi walaa, laatii laamiido majji. Inne makko e Iburaninkeere woni, Abaddon, e Yunaninkeere bo, Apolliyon.

¹² Bone arandeere yawtii. Daa, boneeji didi e wara kade.

Walaldu jeego'abol

¹³ Malaykaajo jeego'abo fuuri walaldu mum. Den nanumi daane yiwii to galaldi hiisirde naay ne kanjeeri, gonune yeeso Alla. ¹⁴ Daane nen wi'i malaykaajo jeego'abo jogiido walaldu puureteenol: «Firtu malaykaa6e nayo ha6baa6e to maayo manno, wi'eteenjo Efaratis.» ¹⁵ Malaykaa6e nayo 6en firtaa. Be ciriyake gam duu6ol, e lewru, e nyalaane, e wakkati, de 6e barata feccere himbe tatawre. ¹⁶ Mi nanii limgal soogeeji baddiidi pucci: 6e gadii himbe miliyo keme dido (200. 000.000). ¹⁷ Nani do no ji'irmi pucci e waddiibe di der jiiki am. Waddiibe pucci din, e 6ornii ta6bordum kure bodejum hande yiite, e bula bulajum, e nareerijum hande bu'e naane. Ko'e pucci din e nandi hande ko'e jagge. Yiite, e curki, e bu'e naane e wurtoo diga kunnude majji. ¹⁸ Boneeji tati din, waato yiite e curki, e ko nandi e bu'e naane wurtii e kunnude pucci, wari feccere himbe tatawre. ¹⁹ Gam baawde, e semme pucci din tawaaka maa to kunnude e 6okkordi majji. Bokkordi din e nandi e bolle, dii goodii ko'e, kanje di gadiranta himbe ko halli.

²⁰ Horiibe, 6e boneeji din waray, tuubay ko 6e gadi, 6e accay saafugo ginnaaji, e tooruuje gadiraade kanjeeri, e cardi, e

janni bodeeri, e kaaye, e ledde. Tooruuje den yi'ataa, de nanataa, de jahataa. ²¹ Be tuubay 6e acca warugo himbe e saafugo ginnaaji, e jeenu, e guyka.

10

Malaykaajo e dewtel

¹ Baawo majjum, ji'umi malaykaajo sementeejo gom kade. Oo jippoo diga dow kammu. Oo 6ornii duulere, cicinga e fiiltitii hoore makko. Yeeso makko e jalba hande naaje, asaale makko e wa'i hande moosi yiite. ² Oo jogii dewtel ma6bitiijel. O darini koyjal makko nyaamowal dow maayo, nanowal bo dow leydi. ³ O bati e daane towne hande no jaggere halbirta. No o bati e daane towne, den palmaali jeedidi nanaa. ⁴ No palmaali jeedidi din batidi, ko ciriyiimi mi winna. Amma nanumi daane gom yiwi diga dow kammu, wi'immi: «Suudu ko palmaali jeedidi din wi'i, taa winnu ka!»

⁵ Den malaykaajo mo ji'unoomi e darii dow maayo e dow leydi on, 6anti junjo mum nyaamo faa dow. ⁶ O hunorii inne Alla, tabitiido faa abada, tagudo kammu e ko woni der mum, tagudo leydi e ko woni der mayri, tagudo maayo e ko woni der maggo. O wi'i: «Dum 6ooyataa kade! ⁷ Amma nyaanne malaykaajo jeedida6o fururata walaldu mum, Alla hebbinan asiiri mum. Dum laatoto hande no o batirnoo annabiibe gollantoo6e mo habaru beldo.»

⁸ Den daane ne nanunoomi, yiwoyne diga dow kammu, wi'immi kade: «Yahu ettu dewtel ma6bitiijel, gonujel der junjo malaykaajo dariido dow maayo e dow leydi.»

⁹ Jahumi to malaykaajo on, bi'u moo mi, o hokkammi dewtel nel. O wi'immi: «Ettu nel, modaa! Nel welan der hunnuko maa hande juuri, amma nel haadan der reedu maa.»

¹⁰ Ja6umi dewtel nel e junjo malaykaajo, yakkumi nel. Nel weli der hunnuko am hande juuri, amma no modumi nel, nel haadi der reedu am!

¹¹ Baawo majjum, bi'aami: «Sey bataa kade ko Alla hollitin maa dow himbe duu66e, e lenyi duuddi, e delle duudde, e laamiibe duu66e.»

11

Seedeebe dido

¹ Den kokkaami yommal nandunjal e sawru poonnirkol. O wi'immi: «Umma, foonnu suudu Alla e hiisirde. Limu sujidoo6e wonu6e der maggol. ² Amma accu fageere suudu Alla yaasiire, taa foonnu ne, gam 6e lenyi janani nun hokkaa ne. Be jaaban wanjarde seniine faa lebbi lasoy didi e didi. ³ Mi hokkan seedee6e am dido baawde wadugo annabaaku faa balde ujuneere e keme didi e lasoy tati, (1260) 6ee 6ornorii saakiji.»

⁴ Seedee6e dido 6en woni ledde jaytuu6e didi, e fitillaaji didi, dariidi yeeso Joomiraawo duuniyaaru. ⁵ Jiddo wadugo ko halli fu, yiite wurtoto diga kunnude ma66e, halka way6e ma66e. Nun nun haani jiddo wadango 6e ko halli fu, wariree. ⁶ Bee goodi baawde ma66ugo kammu gam to diyam to6u der balde de 6e baajotoo haala Alla. Bee goodi bo baawde waylitingo diyeele laatooyiyam. Be baawan bo ko jippini boneeji feere feere de 6e jidi fu, e duuniyaaru do.

⁷ To 6e gaynii seedaaku ma66e, tewuwa gom wurtoto diga gayka lugguka, ha6a e ma66e, jaaloo 6e, wara 6e. ⁸ Balli ma66e wonoto der fageere wanjarde mawne. Ton nun Joomiraawo ma66e tigganoo dow leggal palaanjal. Wanjarde nen nanditiniiramaa Sodoma e Misira. ⁹ Himbe yiwoy6e diga duuniyaaru fu, e lenyi fu, e delle fu, e leyde fu, yi'an balli ma66e, jaka balde tati e feccere. Be nootataako balli ma66e uwee. ¹⁰ Wonu6e der duuniyaaru seyoto gam maayde ma66e. Be gadan juulde, 6e kokkontira dokke gam annabiibe dido 6en tooriino 6e puy. ¹¹ Amma 6aawo balde tati e feccere den, foofaanjo yonki yiwunjo to Alla, naati e ma66e. Be pinti, 6e ummii 6e darii, go yi'u6e 6e fu, kulol manjol nanji dum. ¹² Den daane towne yiwi dow kammu, e wi'a annabiibe dido 6en: «Eencee do!» Be eenci dow kammu, der duule, way6e ma66e e daara 6e. ¹³ Wakkati mum, leydi dimmii e semme, go feccere wanjarde sappo'awre mum halki. Dimmaade leydi den wari himbe ujune jeedido (7000). Den horiibe huli, hokki Alla mo dow kammu teddujal.

¹⁴ Bone didawre yawti, amma booyataa ko bone tatawre wara.

Walaldu jeedidaabol

¹⁵ Malaykaajo jeedidaabo fuuri walaldu mum. Den daade towde nanaa dow kammu, e wi'a: «Baawde laamanaago duuniyaaru fu laatanike Joomiraawo meeden e Almasihu mum. O laamoto faa abada!»

¹⁶ Dottii6e laso e nayo joodiibe dow kit-taaje yeeso Alla jiccii, sujidani Alla, ¹⁷ 6ee bi'a:

«Joomiraawo Alla, mo baawde,
An gonudo naane, e jooni, men jettii maa,
gam a gollirii baawde maa mawde,
a tabbitinii laamu maa.

¹⁸ Mone wadii heefer6e,
amma mone maa wari.
Wakkati kiitotodaa maay6e wadii,
wakkati de barjotodaa annabiibe maa,
gollanoobe maa, wadii,
wakkati de barjotodaa him6e maa,
hul6e inne maa wadii,
maw6e e petton fu,
wakkati bo wadii de kalkataa halkoo6e leydi.»

¹⁹ Suudu Alla ma66itaa dow kammu, pakoroowal alkawal yi'aa der mayru. Den maayye maayyi, rimmo wadi, palmaali falmi, leydi dimmii, malamalluuje mawde tofi.

12

Debbo e kuunja gom

¹ Maane mawne gom hollitii dow kammu. Debbo gom e bornii naane, lewru e woni ley koyde makko, oo mellii meetalol njol koode sappo e didi dow hoore makko.

² Oo woodi reedu, go oo hal6a sabbu toora, e naawalla natawre.

³ Maane gom kade hollitii dow kammu, go kuunja gom bodeya, manja, hollitii. Naa woodi ko'e jeedidi e galaldi sappo, hoore fu e woodi meetalol laamu. ⁴ Bokkordu magga e fooda feccere koode kammu tatawre, e fadda de e leydi. Na darii yeeso debbo paaniido rimugo on, gam na moda biyiiko to o rimii. ⁵ Den o rimi biddo gorko. Kanko woni duroowo 6e lenyi janani fu e sawru janni. Den suka on yawtinaa faa to Alla, e kittaal laamu mum. ⁶ Debbo on doggi yahi der ladde, nokkuure to Alla moyyinannoo

mo. Ton o nyaannetee faa balde ujuneere e keme didi e lasoy tati (1260).

⁷ Go konu ummii dow kammu. Malaykaajo bi'eteedo Mika'iilu, e malaykaa6e mum, ha6idi e kuunja nan, kanja bo, na ha6idi 6e, e malaykaa6e magga. ⁸ Amma kuunja nan waaway jaalaago, kanja e malaykaa6e magga fu, 6e dulli jayri ma66e dow kammu. ⁹ Kuunja manja nan wurtinaama yaasi. Kanja woni boddi nayeeri, bi'eteeni Ibiliisa e Seydan, jarbotodo duuniyaaru fu. O faddaama e leydi, e malaykaa6e makko fu.

¹⁰ Den nanumi daane towne diga dow kammu, e wi'a: «Jooni, kisidam, e semme, e Laamaare Alla meeden, e baawde Almasihu makko warii. Gam gaccotodo banniraabe meeden, to Alla jemma e nyalooma fu riiwaama diga dow kammu. ¹¹ Amma, 6e jaalake mo gam daliila yiyyam Jawgiyel e gam haala seedaaku ma66e. Be jiday yonki ma66e faa 6e kula maayugo. ¹² Gam majjum, kammu e joodiibe der mum, belbeltee! Amma leydi e maayo, bone woodani on! Gam Seydan jippanake on e mone mawne, gam oo anni wakkati sedda horanii mo.»

¹³ No kuunja nan yi'i faddaama e leydi, na yanti toorugo debbo dimudo biddo gorko on. ¹⁴ Den debbo on hokkaa biyeede dulloowa manja, gam o fira, o yaha der ladde, to nokkuure ne o moyyinanaa, gam o woddodoo e boddi nin. Ton nun o nyaannetee faa jaka duubi tati e feccere. ¹⁵ Go boddi nin tuuti diyam, edam ila 6aawo debbo on hande maayo, gam dam ilina mo. ¹⁶ Amma, leydi faabii debbo on, ni omtii, ni yari diyam dam kuunja nan tuuti. ¹⁷ Kuunja nan monnii debbo on sanne, yahi ha6oygo horiibe der lenyol makko, waato dwtaniibe ka Alla bati ko e seedanoo Yeesu. ¹⁸ Den kuunja nan darii dow jaaneeri fonjo maayo.

13

Bisaaji didi burtiidi e maayo

¹ Baawo majjum, ji'umi bisaa gom e wurtoo der maayo, naa woodi galaldi sappo, e ko'e jeedidi. Hoore fu e woodi meetalol laamu. Inde jennooje Alla e winnaa dow ko'e dee fu. ² Bisaa na ji'umi e

nandi e muusuuru. Koyde magga e wa'i hande koyde dawaanjel. Hunnuko magga e wa'i hande hunnuko jaggere. Kuunja nan hokki bisaa nan baawde mum, e kittaal mum, e baawde mawde. ³ Ko'e bisaa nan woore mum, e nandi hande ko nawnano faa waati. Amma jooni nawnande magga hoyonii. Go himbe duuniyaaru fu haaydinii, e tokki na. ⁴ Be kujidani kuunja nan, gam na hokkii bisaa baawde magga. Den, be kujidani bo bisaa, be bi'i: «Moy nandi e bisaa? Moy waawi ko ha'idi e magga?»

⁵ Bisaa nan hokkaa hunnuko bata haalaaji mawnitaare, bata kalluka dow Alla. Na hokkaa bo laawol gollirgo baawde magga faa lebbi lasoy didi e didi. ⁶ Na fuddi batugo kalluka dow Alla, e inne mum, e nokkuure to o woni, non bo, e woniibe dow kammu. ⁷ Na hokkaa baawde habugo e himbe Alla, na jaaloo be. Na hokkaa baawde laamanaago lenyi fu, e himbe fu, e dende fu, e leydiije fu. ⁸ Himbe wonube e duuniyaaru, be inde mum winnaaka der dewtere yonki diga fuddoode duuniyaaru, sujidanani bisaa nan. Jawgiyel kiisanoonjel nun woodi dewtere nen.

⁹ Goodudo noppi fu, nana! ¹⁰ Mo dum resani nannee maccunnaaku, nannee. Mo dum resani waree e kaafahi, waree e kaafahi. Gam majjum sey himbe Alla tinno, jogoo goondinki.

Bisaa yiwunja e leydi

¹¹ Baawo majjum, ji'umi bisaa kuunja e wurtoo diga e leydi. Naa woodi galaldi didi nandudi e galaldi Jawgiyel, amma naa bata hande kuunja nan. ¹² Na gollirii baawde bisaa arana yeeso magga. Na dooli duuniyaaru e joodiibe e mayru sujidana bisaa arana nawnanoona yidi waatugo ko nyawtaa. ¹³ Bisaa didaba wadi kaayeeffiji mawdi. Na jippini yiite diga dow kammu e leydi, himbe fu e daara. ¹⁴ Na yoyri himbe duuniyaaru e kaayeeffiji. Na hokkaama baawde wadugo kaayeeffiji din yeeso bisaa arana. Na bati himbe duuniyaaru wada tooruure nandune e bisaa nawnana e kaafahi ko dadi. ¹⁵ Na hokkaa baawde wattango tooruure nen yonki, faa ne bata gecca, na wada mo sujidanay ne fu waree. ¹⁶ Bisaa nan dooli himbe fu, teddube e

faandube, jom jawdiibe e talakaaabe, rimbe e maccube, be gadanee maane to junjo nyaamo, dum bo to tiide maabe. ¹⁷ Goddo hebataa sooda dum bo sippa to woodaa maane nen, maane nen bo, inne bisaa e lamba mum nun.

¹⁸ Sey neddo heba faamu. Goodudo hakkillo, liiso lamba bisaa nan, gam lamba magga laati nun lamba neddo. Lamba kan woni, keme jeego'o e lasoy tati e jeego'o (666).

14

Jawgiyel e jimol sooditaabe

¹ Den daarumi kade, go ji'umi Jawgiyel e darii dow waanne Siyoona. Himbe ujune hemure e lasoy dido e nayo (144 000), e wondi e maggel. Inne maggel, e inne Baaba maggel e winnaa dow tiide maabe. ² Nanumi daane yiwoy diga dow kammu kade. Daane nen e wa'i hande rimmo diyam duuddam, e hande riggaano manjo. Daane ne nanumi e wa'i hande moolooji nun fiyetee. ³ Himbe ben e yima jimol kesol yeeso kittaal laamu, e yeeso tagaadum nayum yonkintejum, e yeeso dottiiibe. Goddo waaway ko ekkatii jimol nol to hinaa himbe ujune hemure e lasoy dido e nayo (144 000), sooditaabe diga duuniyaaru.

⁴ Himbe ben tuuninay ko'e mum e rewbe, gam be jogake ko'e maabe bee laabi. Bee tokki Jawgiyel to nel yahata fu. Kambe woni sooditaabe diga caka himbe, gam be laato arteteebe sakkee Alla e Jawgiyel. ⁵ Fewre meeday wurtaago e kunnude maabe, be galaa gacce.

Malaykaaabe tato

⁶ Baawo majjum, ji'umi malaykaajo goddo e fiira hakkune dow e ley. Oo woodi habaru beldo, tabitiido, gam o waajoo himbe duuniyaaru fu, e leydeele fu, e lenyi fu, e delle fu, e jama'aaje fu. ⁷ Oo bata e daane towne, oo wi'a: «Kulee Alla, teddinee mo, gam wakkati o hiitotoo warii. Kujidanee tagudo kammu e leydi, e maayo, e ciibiiije diyam!»

⁸ Malaykaajo didabo tokkini arano, e wi'a: «Babiila wanjarde mawne yanii! Ne

yanii! Ne yarnii leydeele fu jaram mayre, dam baadi mayre kalluni.»

⁹ Malaykaajo goddo, tataɓo tokkini 6e, e bata e daane towne, e wi'a: «To goddo sujidanii bisaa, e foto magga, go hebi maane magga e tiine, naa bo e junjo mum, ¹⁰ joomum yaran innabojam mone Alla. Jaram dam jillontiraaka, baanjaadam der jarirgel mone makko. Joomum tooroto der yiite e kibiriita yeeso malaykaaɓe seniibe, e yeeso Jawgiyel. ¹¹ Curki yiite tooranje 6e, e eenca dow faa abada. Sujidanbe bisaa, e foto mum, ko hebi maane inne magga, 6e keɓataa siwtaare jemma e nyalooma fu.»

¹² Gam majjum sey himbe Alla, dɔwtaniibe ka o bati, go e goondini Yeesu heba munyal.

¹³ Den, nanumi daane diga dow kammu, e wi'a: «Winnu kaa do: “Diga jooni, barke woodani maayuɓe go e hawti e Joomiraawo.” Ruuhu e wi'a: “Goonja nun! Be ciwtoto e golle maɓɓe, gam golle maɓɓe tokkan 6e.”»

Wakkati dugga duuniyaaru

¹⁴ Daarumi, den ji'umi duulere raneere. Goddo nandudo e Bii neddo e joodii dow mayre. Meetalol kanjeeri e woni dow hoore makko. Oo jogii waarudu beljol e junjo makko. ¹⁵ Malaykaajo goddo wurtoy diga suudu Alla, e bata e daane towne, e wi'a joodiido e duulere on: «Faddu waarudu maa, duggaa, gam wakkati dugga yottake, ko woni e leydi fotii ruggeego!» ¹⁶ Joodiido e duulere faddi waarudu mum e leydi, den ko woni e mayri fu ruggaa.

¹⁷ Malaykaajo goddo wurtoy diga suudu Alla gonunu dow kammu, kanko bo, oo jogii waarudu beljol.

¹⁸ Malaykaajo goddo, dawranoowo yiite wurtoy diga e hiisirde. Oo bata e daane towne, oo wi'a malaykaajo jogiido waarudu welunu on: «Faddu waarudu maa welunu, duggaa ɓiɓɓe innabooje gonude der duuniyaaru, gam de bennii.»

¹⁹ Malaykaajo faddi waarudu mum der duuniyaaru. O ruggi ɓiɓɓe innabooje tawaade der leydi, o waanji de der biddirde mawne, ne mone Alla. ²⁰ Biɓɓe innabooje biddaa der biddirde wonune yaasi wannarde. Yiyam ili diga biddirde nen. Dam hebbi faa

yottii to lagame pucci. Dam ili faa jaka kiloo keme tati (300).

15

Malaykaaɓe jeediido e boneeji cakitiidi

¹ Baawo mum, ji'umi maane gom dow kammu. Maane nen e mawni, nee hunnii bo. Den ji'umi malaykaaɓe jeediido e jogii boneeji jeediidi. Kanji laatii boneeji cakitiidi di mone Alla hebbirta.

² Ji'umi ko nandi e maayo nanduno e daanorgal, jillontiriino e yiite. Mi yi'ii jaaliibe bisaa e foto magga, e lamba inne magga, 6ee darii dow maayo non, 6ee jogii moolooji Alla. ³ Bee jima jimol Muusa, jaggiido Alla, e nol Jawgiyel, 6ee bi'a:

«Joomiraawo Alla mo baawde, golle maa e mawni, e haaydinii! Laabi maa e foortii, e laatii goonjaaji, an laamaniido leydeele!

⁴ Joomiraawo, moy woni mo hulataa ma? moy woni teddintaa inne maa?

Gam an tan laatii Ceniido. Lenyi fu waran sujida yeeso maa, gam 6e ji'i no golle maa foonnitorii.»

Pehe jeediidi kebbude boneeji jeediidi

⁵ Baawo mum, ji'umi dow kammu, suudu Alla e maɓɓitii, bukaaru e woni der mayru.

⁶ Malaykaaɓe jeediido jogiibe boneeji jeediidi wurtoy diga suudu Alla nun. Bee ɓornii gineeji laabudi, jalbooji. Bee kaɓɓi belbeli to gabaaje maɓɓe. ⁷ Gootum der tagaadum nayum yonkintejum dum, hokki malaykaaɓe jeediido ɓen pehe kanjeeri jeediidi. Pehe den e hebbi mone Alla buurdo faa abada. ⁸ Den suudu Alla hebbi curki sabbu tedduɗal Alla e baawde mum. Goddo waaway ko naati der mayru, sey no boneeji jeediidi di malaykaaɓe jeediido waddi hebbi.

16

Jarirkon mone Alla

¹ Den nanumi daane towne yiwoy diga suudu Alla, e wi'a malaykaaɓe jeediido ɓen: «Jahee, deyyitee der duuniyaaru jarirkon mone Alla jeediidon!»

² Malaykaajo arano yahi, reyyiti jarirgel mum dow leydi, ɓuuwe kallude, naawude

nanji himbe woodube maane bisaa, e suji-danoobe foto magga.

³ Malaykaajo didaabo reyyiti jarirgel mum dow maayo, no waylitii yiyam hande dam maaydo. Den ko woodi yonki der maayo fu, waati.

⁴ Malaykaajo tataabo reyyiti jarirgel mum dow gooruuji, e ciibiije, de baylitii yiyam.

⁵ Den nanumi malaykaajo dawranoowo diyeele e wi'a: «An Alla, laatiido poon-nitiido, an wonunoo, an woni jooni, an laatii Ceniido, a hiitorake e foonnitaare.

⁶ Gam be deyyitii yiyam himbe maada e dam annabiibe, an bo, a hokkii be yiyam be jara! Be kebii ko haanani be.» ⁷ Den nanumi daane yiwi diga hiisirde, e wi'a: «Goonja! Joomiraawo Alla mo baawde, sariyaaji maa e laatii goonjaaji, dii laatii poonniidi!»

⁸ Malaykaajo nayaabo reyyiti jarirgel mum dow naane, den ne hokkaa baawde sunnyugo himbe e yiite magge. ⁹ Guli cattudi wadi himbe. Be jenni inne Alla goodudo baawde dow boneeji din. Amma be tuubay, be teddina mo.

¹⁰ Malaykaajo joyaabo reyyiti jarirgel mum dow kittaal laamu bisaa. Den laamu magga nibbi. Himbe darii e nata delle mum sabbu naawella. ¹¹ Be jenni Alla mo dow kammu, sabbu buuwe e naawella maabe. Amma, be tuubay, be acca golle maabe kallude.

¹² Malaykaajo jeego'abo reyyiti jarirgel mum dow maayo manno wi'eteeno Efaratis, diyam maggo beetti, accani laamiibe waroobe diga lettugal laawol. ¹³ Den ji'umi ginnaaji tati, nandudi e paaBi, e wurtoo e hunnuko kuuna gom, e diga hunnuko bisaa, e diga hunnuko annabiijo fewrekuujo. ¹⁴ Ginnaaji din yiwii e Seydan. Dii gada maaneeji, dii jaha to laamiibe duuniyaaru fu, dii kawrita be gam be kaBa konu nyalaane darjal, nyalaane Alla mo baawde. ¹⁵ [Joomiraawo wi'i: «Kettinee! Mii wara hande gujjo. Barke laatanii mo daanaaki e reeni gineeji mum gam to o yahu funtu, himbe yi'a centudum makko!]]»

¹⁶ Ginnaaji din hawriti laamiibe to nokkuure wi'eteene e Iburaninkeere, Harmagedon.

¹⁷ Malaykaajo jeedidabo reyyiti jarirgel mum dow hennu, daane towne gom nanaa diga kittaal laamu, der suudu Alla e wi'a: «Dum heennyii!» ¹⁸ Maayye maayyi, rimmo e diggaale wadi, leydi dimmii e semme. Iri dimmaade leydi hande dee don meeday ko wadi diga ko himbe tagaa der duuniyaaru, gam de cattii puy! ¹⁹ Wannarde mawne seenniraa pecce tati. Banjarde mawde de leydeele godde yani. Den Alla siwtori wannarde mawne wi'eteene Babiila. O yarini ne jarirgel kebbujel innabojam dam mone makko mawne. ²⁰ Dunde fu halki, baalle bo majjiti. ²¹ Malamalluuje mawde yani dow himbe diga kammu. Malamalluuje den teddugo woore mum fu wadan kilo lasoy didi. Himbe yenni Alla sabbu bone malamalluuje den, gam dum sattii puy.

17

No Babiila hiitortee

¹ Baawo majjum, gooto der malaykaabe jeedido, jogiibe jarirkon jeedidon wari, wi'immi: «War mi hollee no kaaruwaajo mawdo, joodiido dow diyeele duudde hitortee. ² Laamiibe duuniyaaru wadidii jeenu e makko. Himbe buusii e jaram kaaruwaaku makko.»

³ Den Ruuhu hebbimmi, go malaykaajo yaarimmi der haro. Ton ji'umi debbo gom e waddii bisaa bodeya, gooduna inde jennooje Alla. Bisaa nan e woodi ko'e jeedidi e galaldi sappo. ⁴ Debbo on e bornii kolte bode bodeeji, e wattii kanjeeri e kaaye dime, e colle. Oo jogii jarirgel kanjeeri e junno makko. Jarirgel nel e hebbi karmudum e nyiddudum dum kaaruwaaku makko. ⁵ Inne ne maane mum suudii e winnii e tiine makko: «Babiila wannarde mawne, inna kaaruwaaBe e wadoobe ko nyiddi fu der duuniyaaru.» ⁶ Den ji'umi debbo on e buusi sabbu no o yariri yiyam himbe Alla, e yiyam waraabe gam be ceedii haala Yeesu.

No ji'umoo mi, kaydiniimi sanne. ⁷ Amma malaykaajo on wi'immi: «Gam ume dum haaynii maa? Mi faaminte maanaa cuudika dow debbo on e bisaa na o waddii, gooduna ko'e jeedidi e galaldi sappo. ⁸ Bisaa na ji'udaa, na na'onno, amma

jooni, ɲa walaa. ɲa wurtoyto diga e gayka lugguka, ɲa yaha halkoygo. Inde himbe duuniyaaru wɔbɔe winnaaka e dewtere yonki diga fuddoode duuniyaaru. Be kaayɗinto to be ji'ii ɲa, gam ɲa na'onno, go ɲa walaa kade, amma ɲa wittitoyto.

⁹ Haani neddo heba annal e faamu. Ko'e jeediɗi den laati nun baalle jeediɗi de debbo joodii dow mum. Kanje woni laamiibe jeediɗo: ¹⁰ joyo yanii, jeego'aɔo nun laamii jooni, jeediɗaɔo waray taw. Amma to o warii wakkati sedda o laamotoo. ¹¹ Bisaa gonunooɲa go ɲa walaa, laatii laamiido jee-tataɔo. ɲaa laatii bo gooto der jeediɗo, go ɲaa yaha halkoygo.

¹² Galaldi sappo di ji'udaa, laatii laamiibe sappo be keɓay laamaare taw. Amma be keɓan baawde laamaago e bisaa yanne woore tan. ¹³ Be fu, huune gootum be tiitii, be kokka bisaa semme maɓɓe, e baawde maɓɓe. ¹⁴ Be kaɓan e Jawgiyel, amma ɲel jaaloto be, gam kanɲel laatii Joomiraawo joomiraabe, e Laamiido laamiibe. Wondube e maggel, laatiibe noddaabe, e suɓaabe, e hoolaabe, jaalodinto e maggel.»

¹⁵ Malaykaajo on wi'immi kade: «Diyeele de ji'udaa kaaruwaajo on e joodii dow mum, woni himbe, e jama'aaje, e leydeele, e delle. ¹⁶ Galaldi sappo di ji'uda, kanji e bisaa, wanyan kaaruwaajo on, borta mo, acca mo funtu. Be yakkan tew makko, be padda mo e yiite. ¹⁷ Gam Alla wattii der berde maɓɓe be gada ko o resi. Be gada hunnuko wooto, be kokka bisaa laamu maɓɓe, faa de ko Alla bati fu hebbi.

¹⁸ Debbo mo ji'udaa, kanko laatii wanɲarde mawne, laamaniine laamiibe duuniyaaru.»

18

Kalkol Babiila

¹ Baawo majjum, ji'umi malaykaajo gom kade e jippoo diga dow kammu. Oo woodi baawde mawde, tedduɲal makko yayni e duuniyaaru fu. ² O batii e daane towne, o wi'i: «Ne yanii! Babiila wanɲarde mawne yanii! Ne laati ke wonorde ginnaaji, e suudorde ruuhuuji coɓuɗi, e suudorde pooli coɓuɗi, e elliniidi fu! ³ Gam leydeele fu buusii e jaram kaaruwaaku mayre. Laamiibe duuniyaaru jeenii e mayre,

tenkuube duuniyaaru hebii jawdi diga goonnan mayre mawdam.»

⁴ Den nanumi daane wonne diga kammu, e wi'a: «Burtee e mayre, onon himbe am! Gam to on kawtee e hakkeeeji mayre, gam to boneeeji mayre hebu on. ⁵ Gam hakkeeeji mayre yowontirii faa yottii dow kammu, Alla bo siwtorii gaɗu mayre kallunju. ⁶ Gadanee ne hande no ne wadani on. Jobitee ne ko ne wadani on de didi. Jarirgel ɲel ne laawirani on jaram, laawiranee ne e maggel, semme majjam bura de didi!

⁷ Duudinanee ne toora e bojji jaka no ne teddiniri hoore mayre, e no ne wuuriri der goonnan. Gam nee wi'a der berne mayre: «Min laamiido debbo nun, mi gawniijo bane, mi annataa bojji maayde abada!» ⁸ Gam majjum, der nyalaane woore boneeeji dii do waranan ne: maayde, e bojji, e rafo, ne jaɓan du yiite, gam Alla Joomiraawo kiitotoodo ne, laati nun mo baawde.»

Bojji dow Babiila

⁹ Laamiibe duuniyaaru hawtuube e mayre der jeenu e goonnan mayre wullan, simoo to yi'i curki bulol yiite mayre. ¹⁰ Be daroto woddi, gam be kulan kiita mayre heba be. Be bi'an: «Kayto! Kayto! Babiila, wanɲarde mawne, Babiila wanɲarde semmenteere, der yanne woore tan, kiitadaa!»

¹¹ Tenkuube duuniyaaru wullan, simoo gam mayre, gam goddo soodataa kade gineeji maɓɓe. ¹² Kanɲeeri, e cardii, e kaaye dime, e colle, e gude diggude, e gude bodeeje, e bodeeje coy, e ledde luttooje, e huune feere feere gadiiraadum nyiye nyiibi, e huune gadiiraadum ledde caadiide, e janni bodeeri, e janni baleeri, e hayre wi'eteeni marba, ¹³ e koɓitaaje ledde bi'eteede kanel, e li'anji, e wardi, e miira, e wardi buudeteedum, e innabojam, e nebbam, e conni, e alkamaari, e na'i, e baali, e pucci, e laanaaji pucci, e maccube, e yonkiiji himbe. ¹⁴ Tenkuube wi'an wanɲarde nen: «Ko cuuninodaa hebugo fu woddi ke ma. Jawdi maa, e ko woodi fu majjii, a hebitintaako dum abada.» ¹⁵ Tenkuube hebuube jawdi e mayre, daroto woddi, gam kulol kiita mayre. Be bullan, be cimoo,

16 6ee bi'a: «Kayto! Kayto! Wanjarde mawne, nee do jurortono gude diggude e gude bodeeje, e bodeeje coy. Nee do jurortono kanjeeri e kaaye dime, e colle! 17 Jawdi nii fu halkii der yanne woore!»

Boyloobe laanaaje diyam mawde, e ya-hoobe toy fu der majje, e gollotoobe der majje, e suubotoobe liyyi, darii woddi. 18 No 6e ji'i curki bulol mayre yiite, 6e kal6i, 6e bi'i: «Wanjarde gom walaa fotidinnone e wanjarde nee do!» 19 Be darii, 6ee baanja leydi dow ko'e ma6be, 6ee bulla, 6ee cimoo. Berde ma6be e biisii, 6ee bi'a: «Kayto! Kayto! Wanjarde mawne, ne goonnan mum hokki woodu6e laanaaje diyam fu jawdi, der yanne woore tan, ne halkii!

20 Kammu, seya gam kalkol mayre! Onon him6e Alla e lilaabe, e annabiibe, ceyee onon bo! Gam Alla hiitake ne ko ne wadani on!»

21 Den malaykaajo semmenteejo gom etti hayre mawne nandune e namarde, faddi ne der maayo, wi'i: «Ninnii nun Babiila, wanjarde mawne faddirtee e semme, ne yi'ataake kade faa abada! 22 Daane fiyoobe moolooji, e yimoobe, e fuuroobe algaytaaji, e fuuroobe galaldi nanataake kade der maa abada! Wadoobe golle juude feere feere yi'ataake kade der maa. Rimmo namarde nanataake kade der maa. 23 Jayjol fitilla yaynataa der maa. Daane jommanjo gorko e jommanjo debbo nanataake kade der maa. Gam tenkuu6e maa laatinoo maw6e der leydi. A jammike leydeele duudde e dobo dobooje maa.

24 Yiiyam annabiibe e yiiyam him6e Alla, e dam waraabe der duuniyaaru tawaama der maa.»

19

Jimi jaalorgal dow kammu

1 Baawo majjum, nanumi daane towne hande daane jama'aare duunne dow kammu, e wi'a: «Aleluya*! Kisidam, e teddujal, e baawde laatani Alla meeden. 2 Kiitaaji makko e laatii goonjaaji, dii poonnitii! O hiitake kaaruwaajo mawdo biisudo duuniyaaru e kaaruwaaku mum. Alla hiitake mo gam o reyyitii yiiyam

gollantoo6e dum.» 3 Be bi'i de didawre: «Aleluya! Curki bulol wanjarde nen e eenca dow faa abada!» 4 Dottii6e laso e nayo, e tagaadum nayum yonkintejum dum, jiccii sujidani Alla joodiido dow kittaal laamu, e wi'a: «Aami! Aleluya!»

Bangal Jawgiyel

5 Daane yiwi diga kittaal laamu, e wi'a: «Jettee Alla meeden, onon gollantoo6e mo fu, onon hul6e mo, maw6e e petton!» 6 Den nanumi hande daane jama'aare duunne, e hande rimmo diyam duuddam, e kade hande riggaano manno, e wi'a: «Aleluya! Alla Joomiraawo meeden, mo baawde, laa-make. 7 En ceyee, belbelten, teddinen mo, gam bangal Jawgiyel yottake. Dabbaado maggel siriyake. 8 O hokkaama o bornoo kolte diggude, jalbooje, laabude.» Kolte den laatii hande gadu him6e Alla gettu.

9 Malaykaajo wi'immi: «Winnu: "Barke woodani noddinaabe nyaamde teegal Jawgiyel!"» O wi'immi kade: «Haala Alla goonjaha ka o bati nun don.»

10 Jicciimi ley koyde makko, gam mi sujidana mo, amma o wi'immi: «Taa wadu dum! Min bo, mi gollantoodo Alla nun hande maa, e hande banniraa6e maa jogiibe seedaaku Yeesu. Sujidan Alla!» Goonja ka Yeesu holliti, kanka nun hokki annabiibe haala ka 6e bati dow makko.

Almasiihu waran hiitoo bisaa

11 Baawo majjum ji'umi kammu ma6bitii. Den ji'umi puccu danewol. Baddiido njol, e wi'ee Kooliniido, e Goonjaajo. Goonja o hiitortoo, kanka o ha6irta bo konu. 12 Gite makko e wa'i hande denjal yiite. Oo mel-li meetali laamu duuddi. Inne e winna dow makko, goddo annaa ne, to hinaa kanko. 13 Oo bornii toggoore cownaane der yiiyam, inne makko woni: «Haala Alla.» 14 Konunkee6e 6e dow kammu e tokkini mo. Bee baddii pucci daneeki, 6ee bornii kolte daneeki diggude, laabude. 15 Kaafahi belki e wurtoo diga e hunnuko makko. Kanki o jaalortoo him6e. O laamoranto 6e e sawru janni. O biddan innabooje der biddirde mone Alla mawne, laatiido mo baawde. 16 Inne gom e winnaa dow toggoore makko, e dow asaanjal makko:

* 19:1 Aleluya laati nun haala Iburaninkeere, waato «Jettee Joomiraawo»

«Laamiido laamiibe, e Joomiraawo joomiraabe.»

¹⁷ Den ji'umi malaykaajo gom e darii dow naane. O batii e daane towne, o wi'i pooli piirooji dow hennu fu: «Garee kawritee gam juulde Alla wadi. ¹⁸ On yakkan tew laamiibe, e hooreebe soogeeji, e bannu semmenteebe, e tew pucci, e waddiibe di, e bannu himbe fu: rimbe e maccube, mawbe e petton!»

¹⁹ Den ji'umi bisaa e laamiibe duuniyaaru, e konunkeebe mum. Be kawritii gam be kabida e baddiido puccu on, e konunkeebe mum. ²⁰ Bisaa nan nanjaa maabaa, kanja e annabiijo pewoowo gadunoodo haaynaareeji yeeso magga. E haaynaareeji din o jammoriinoo woodube maane bisaa, e sujidanoobe foto magga. Be fu dido, be faddaa e yonki der maayo yiite kuuboowe, e kibiriita. ²¹ Horiiibe waraa e kaafahi burtotooki e hunnuko baddiido puccu on. Pooli wari yakki balli maabe, faa di kaari.

20

Laamaare duubi ujuneere

¹ Baawo majjum, ji'umi malaykaajo gom e jippoo diga dow kammu. Oo jogii callal-luwol manjol, e maabbitirgel gayka lugguka. ² O nanji kuuna, boddi nayeeri, bi'eteeni Ibiliisa e Seydan, o habbi na faa duubi ujuneere. ³ O watti na der gayka lugguka, o maabi, o fedii. Den o takki takkanne dow makka, gam to o jammoo leydeele kade faa duubi ujuneere hebba. Baawo majjum, o maabbitinte wakkati sedda.

⁴ Den ji'umi kittaaaje laamu e joodiibe dow majje. Be kokkaama baawde hiitaago. Den ji'umi yonkiiji be ko'e mum wudditaa gam be ceedanike Yeesu, e gam be baajike haala Alla. Be cujidanaay bo bisaa, e foto mum. Be kebaya maane dow tiide, dum bo e juude maabe. Be pintii, be laamodii e Almasiihu duubi ujuneere. ⁵ Maaybe horiiibe fintay faa duubi ujuneere hebba. Kanjum woni pintol aranol. ⁶ Barke e cenaaki woodani wonube der pintol aranol! Maayde didawre woodaa baawde dow maabe. Be laatanto Alla e Almasiihu Li-maamiibe, be laamodoo e makko duubi ujuneere.

Seydan jaalaama

⁷ To duubi ujuneere hebbii, Seydan yoofete, wurtoo e kasu mum. ⁸ O jammoto leydeele gonude der gooraaje duuniyaaru naay, waato Gog, e Magog. O hawritan de gam konu, de duudan hande jaaneeri maayo. ⁹ Be cankitii der duuniyaaru fu, be piiltitii himbe Alla, e wannarde jidaane. Amma yiite jippii diga kammu, halki be. ¹⁰ Seydan jammotoodo be, faddaa der maayo yiite e kibiriita, to bisaa e annabiijo pewoowo woni. Don nun be toorotoo jemma e nyalooma, faa abada.

Nyalaane darnal

¹¹ Baawo majjum, ji'umi kittaal laamu manjal daneyal, e joodiido dow maggal. Leydi e kammu doggi yeeso makko, yi'aaka kade. ¹² Mi yi'ii maaybe, mawbe e petton e darii yeeso kittaal laamu. Dewte maabbitaa. Den dewtere wonne maabbitaa, kayre woni dewtere yonki. Maaybe hiitaa hande no winniraa der dewte, moy fu jaka golle mum. ¹³ Maayo tuuti maaybe mum. Maayde e joonne maaybe bo tuuti maaybe mum. Den moy maabe fu, hiitaa deydey golle mum. ¹⁴ Maayde, e joonne maaybe wattaa der maayo yiite. Maayo yiite non woni maayde didawre. ¹⁵ Neddo mo inne mum winnaaka der dewtere yonki, faddaama der maayo yiite.

21

Kammu kesu e leydi keyri

¹ Baawo majjum, ji'umi kammu kesu e leydi keyri, kammu aranu e leydi arandeeri majjitii, maayo bo walaa. ² Ji'umi wannarde ceniine, waato Urusaliima kesol e jippoo diga dow kammu, diga to Alla. Nol siriyake hande debbo ciriyiido fotta e gorum. ³ Mi nanii daane towne diga to kittaal laamu, e wi'a: «Joodorde Alla caka himbe nani, o wonoto e maabe, be laatoo himbe makko, Alla e hoore mum wondan e maabe. ⁴ O moytan gondi gite maabe fu. Maayde, e bojji, e toora wonataako kade, gam kujje arandeeje fu yawtii.»

⁵ Joodiido dow kittaal laamu wi'i: «Mi wadan huune fu laatoo kesum!» O wi'i: «Winnu haalaaji dii, gam di laati nun goonjaaji, kooliniidi.» ⁶ O wi'immi kade,

«Huune fu hebbii! Min woni arano, min woni sakitiineejo, min woni fuddoode, e heennyitirde. Dondaado fu, mi hokkan dum diyam yonki, o yobataa. ⁷ Jaaliido heban huune dum fu, mi laatoto Alla makko, o laatoo biddo am. ⁸ Amma hulhulbe, e be walaa goondinki, e sobube, e waroobe himbe, e jeenoobe, e wadoobe dobo dobooje, e safoobe tooruuje, e fewoobe fu, maayo yiite kubboowe e kibiriita nun woni gedu maabe. Kanjum woni maayde didawre.»

Urusaliima kesol

⁹ Baawo majjum, gooto der malaykaaabe jeedido jogiinoobe jarirkon jeedidon keb-bukon boneeji jeedidi cakitiidi, wari, bad-dimmi wi'i: «War mi hollee jommanjo debbo, debbo Jawgiyel.»

¹⁰ Den keewumi Ruuhu, go malaykaajo on yaarimmi dow waanne mawne townne. O hollimmi Urusaliima, wannarde seniine yiwi diga dow kammu to Alla, e jippo. ¹¹ Teddujal Alla e woni der mayre. Nee jalba hande hayre rimre, e hande hayre wi'eteene yaspa, laabune hande daanorg-al. ¹² Birniwol manjol, towujol e fiilitii wannarde nen. Nee woodi dammude sappo e didi, dammugal fu e woodi malaykaajo. Inde lenyi bibbe Isira'iila sappo e didi, e win-nii dow dammude den. ¹³ Dammude tati e woni far lettugal, tati far sobbiire, tati far hoore fudo, tati bo far gorgal. ¹⁴ Birniwol wannarde nen e woodi kaaye dadfa sappo e didi. Inde lilaabe Jawgiyel sappo e dido, e winnii e majje.

¹⁵ Malaykaajo baddannoodo am e jogii yommal poonnirgal, nal kanjeeri, gam o foonnira wannarde, e dammude mayre e birniwol mayre. ¹⁶ Becce mayre naay fu e foti, juutugo e yaajugo fu e foti. Malaykaajo foonni wannarde nen e poon-nirdum mum. Juutugo mayre wadii kilo-meeta ujune didi e keme didi (2200), non bo yaajugo e towugo mayre foti. ¹⁷ O foonni bo birniwol mayre, nol wadi kuule hemure e lasoy didi e naay, (144) jaka poonnol himbe. ¹⁸ Birniwol nol, hayre yaspa nun mahiraa. Wannarde nen bo mahiraa e kanjeeri laabuni, e jalba hande daanorg-al

laabunjal. ¹⁹ Wannarde nen dadfa bom-booru mum moyy'iniraama e kaaye dime feere feere. Arandeere, Yaspa, didawre, safiir, tatawre, agate, nayawre, emerooda, ²⁰ joyawre, sardoniisi, jeego'awre, sarduwan, jeedidawre, kirisoliti, jeetatawre, haako haakoore, jeenayawre, topas, sappo'awre, kirisoparas, sappo e go'awre, yasente, sappo e didawre, ametis. ²¹ Dammude sappo e didi den wadiraama e sokiyaaje daneeje sappo e didi. Dammugal fu wadira sokiyaare woore. Jayri wannarde nen wadira e kanjeeri laabuni, jalboori hande daanorg-al laabunjal.

²² Mi yi'ay suudu Alla der wannarde nen, gam Joomiraawo Alla mo baawde, e Jawgiyel nun laatii suudu Alla mayre. ²³ Wannarde nen bukaaka naane, naa bo lewru yalnana dum, gam teddujal Alla yalnanta ne, Jawgiyel laatii fitilla mayre. ²⁴ Leydeele fu yahan der jayjol mayre, laamiibe duuniyaaru waddan jawdi mum der mayre. ²⁵ Dammude mayre maabataako nyalooma, gam jemma walaa der mayre. ²⁶ Be gaddan jawdi e teddujal leydeele der mayre. ²⁷ Ko sobi fu naatataa der mayre. Gadoowo ko sentinii, e pewoowo naatataa ton. Amma naatoobe ton woni, be inde mum winnaa der dewtere yonki, ne Jawgiyel.

22

¹ Baawo majjum, malaykaajo hollimmi maayo diyam yonki. Diyam dam e laabi hande daanorg-al. Maayo non e yiwa diga kittaal laamu Alla, e Jawgiyel. ² Diyam maayo non e ila caka jayri wannarde nen. Leggal kokkoowal yonki e tawaa fonjo maggo didi fu. Leggal nal e rima bikkol de sappo e didi der duubol, waato de woore der lewru fu. Haako maggal e laatii lekki nyawtoohi himbe. ³ Naaloore tawataake kade der siire nen.

Kittaal laamu Alla e Jawgiyel wonoto der mayre, jaggiibe makko sujidanan mo. ⁴ Be ji'an yeeso makko, inne makko winnete e tiide maabe. ⁵ Jemma walaa ton kade, be kaajataake jayjol fitilla, e jayjol naane, gam Joomiraawo Alla laatoto jayjol maabe. Be laamoto faa abada.

Gartol Yeesu

⁶ Malaykaajo on wi'immi: «Haalaaji dii do e laatii goonja, dii laatii kooliniidi bo. Alla Joomiraawo gattudo haala mum der annabiibe, lili malaykaajo mum gam o holla jeyaafe makko ko waroyta, booyataa.»

⁷ Yeesu wi'i: «Kettinee, mii wara booyataa!» Barke laatani dwtaniido ko woni der dewtere annabaaku nee do.

⁸ Min, Yuhaana, min nani kujje dee, yi'i de. Baawo no nanumi, ji'umi de, jicciimi yeeso malaykaajo kolludo am de, gam mi sujidana mo. ⁹ Amma o wi'immi: «Taa wadu dum, min bo, mi laati nun jaggiido hande maa, e banniraafe maa annabiibe, e dwtaniibe haalaaji gonudi der dewtere nee do. Sujidan Alla!» ¹⁰ O wi'immi kade: «Taa suudu haalaaji annabaaku gonudi der dewtere nee do, gam wakkati badake. ¹¹ Gadoowo ko halli, tokkoo wadugo ko halli. Cobudo, tokka wadugo ko sobi. Poonniido, tokkoo wadugo ko foonniti. Ceniido, tokkoo wonaago der senaare!»

¹² Yeesu wi'i: «Kettinee, mii wara, booyataa. Mi waddan barjaari gam mi warjoo moy fu deydey golle mum. ¹³ Min woni arano e sakitiineejo, min woni fuddoode e heennyitirde.»

¹⁴ Barke laatani loonnuufe toggooje mum gam be baawa ko nyaami bibbe leggal yonki, be naatira bo wannarde diga e dammude! ¹⁵ Amma laatiibe dawaadi, e wadoofe dobo dobooje, e jeenoofe, e waroofe himbe, e saafooofe tooruuje, e yidube fewre go e fewa fu, wonoto yaasi.

¹⁶ Min Yeesu, mi lili malaykaajo am, o seedoo kujje de der eklesiyaaji. Min woni mo lenyol Dawda, e taaniiko, min woni hoodere fajiri jalboore!

¹⁷ Ruuhu e jommanjo debbo darii e wi'a: «War!» Nanudo fu sey wi'a: «War!»

Dondaado fu, wara. Jidudo diyam yonki fu, jaba dam, yobataa!

¹⁸ Min, Yuhaana, mii bata moy fu, nanudo haala annabaaku gonuka der dewtere nee do hakkila. To goddo beydii goddum dow kujje dee, Alla beydanan joomum boneeji batanaadi der mayre. ¹⁹ To goddo buytii goddum der haalaaji dewtere annabaaku ne, Alla suttan gedu joomum e leggal yonki, e diga wannarde seniine, ko batanaa der dewtere ne.

²⁰ Ceediido kujje dee wi'i: «E goonja, mii wara, booyataa!» Aami! War Yeesu Joomiraawo!

²¹ Moyyere Joomiraawo meeden Yeesu wonda e moodon on fu!